

תורה כב

פְּרָקָא הַמְיֻשָּׁאָה דְּסִפְרָא דְּצִנְיָעוּתָא, (וזהר תרומה ח"ב דף קעח):

"בְּרֵאשִׁית בְּרָא" - בְּרֵאשִׁית' - מֵאֲמָרָה 'בְּרָא' - חֲצִי מֵאֲמָרָה אֵב וּבֶן, סְתִים וְנִלְיָא, עֲדָן עֲלָאָה דְּסִתִּים וְנִנְיָו, עֲדָן תַּתְּאָה.

א דַּע שֵׁישׁ 'חֻתָּם', וְיֵשׁ 'חֻתָּם בְּתוֹף חֻתָּם' (ע"ז דף לא). חֻתָּם, הוּא כִּי יֵשׁ מוֹכִיחֵי הַדּוֹר - וְהֵם

עוֹטָה אֹדַר

פְּרָקָא¹ הַמְיֻשָּׁאָה² - הַפֶּרֶק הַחֲמִישִׁי דְּסִפְרָא דְּצִנְיָעוּתָא³, (וזהר פרשת תרומה ח"ב דף קעח).

"בְּרֵאשִׁית בְּרָא"⁴ (בראשית א, א), **"בְּרֵאשִׁית" - מֵאֲמָרָה, פִּי', 'בְּרֵאשִׁית' הוּא הַמֵּאמֵר הַרְאשׁוֹן מֵעֶשְׂרֵה מֵאמֵרוֹת שְׁבָהֵם נִבְרָא הָעוֹלָם⁵,** וְהוּא כִּנְגַד סְפִירַת הַחֲכֵמָה. פְּרָצוּף (בנין רוחני) 'אבא', **"בְּרָא" - חֲצִי מֵאֲמָרָה - דַּהֲיִינוּ, חֲצִי מִמִּילַת 'בְּרֵאשִׁית', וְהַכוּוּנָה הִיא עַל פְּרָצוּף 'זַעִיר אַנְפִּין' (שֵׁשׁ בּו שֵׁשׁ סְפִירוֹת מִחֲסַד עַד יְסוֹד), כִּי 'בְּרֵאשִׁית' תַּרְגוּמוֹ: 'בֶּן', וְזַעִיר אַנְפִּין' הוּא נִחְשָׁב בְּפִרְצוּפִים בֶּן לְפִרְצוּף 'אבא', כִּי הוּא הַשְּׁתַלְשֵׁל מִמֶּנּוּ וּמִקְבֵּל מִמֶּנּוּ אֶת אֹרֹו. וְהִינוּ אֵב וּבֶן, וּמִפְרֵשׁ: סְתִים - הוּא 'אבא' (מֵאמֵר שְׁלֵם), וְנִלְיָא - הוּא 'זַעִיר אַנְפִּין' (חֲצִי מֵאֲמֵר). וְאבֵא נִקְרָא: עֲדָן עֲלָאָה דְּסִתִּים וְנִנְיָו - עֲדָן הָעֲלִיוֹן, שְׁהוּא סְתוּם וְאִין מִי שִׁישִׁיגְנֻג, וְזַעִיר אַנְפִּין' נִקְרָא: עֲדָן תַּתְּאָה - עֲדָן הַתַּחְתּוֹן הַמֵּתַגְלָה.**

בבאר שיש 'חנותם הרגלין' - שהם צדיקי הדור המוכיחים את ישראל, וע"ז חותמים וסותמים את הדין מלפעול.

א. דַּע, שֵׁישׁ 'חֻתָּם', וְיֵשׁ 'חֻתָּם בְּתוֹף חֻתָּם'⁷ (עבודה זרה דף לא)⁸. 'חֻתָּם' הוּא - כִּי יֵשׁ מוֹכִיחֵי

מִקְרוֹת וְעִיּוּנִים

דידן). וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת נִאֲמָרָה פְּתָאָם, כִּי בְּתַחֲלָה יֵשׁב וְדַבֵּר עִמָּנוּ בְּדַרְכּוֹ, וּמִקְדָּם צִוָּה לְאִישׁ אֶחָד לְהִבְיֵא לוֹ שְׁמֹן וּפְתִילָה לְתַקֵּן לוֹ גֵר שֶׁל שְׁמֹן זֵית, וְאַחַר כֵּן הִדְלִיק הַגֵּר בְּעֵצְמוֹ. כִּי כֵן הָיָה דְרָכּוֹ כְּמָה פְּעֻמִּים, שֶׁהָיָה פְתָאָם מְדַלֵּק גֵּר שֶׁל שְׁמֹן זֵית, וְהַדְבָר הָיָה מוֹכֵן שֶׁהָיָה מִמְתִּיק דֵּינִים בְּזָה. וְאִז סִמּוּף לְהַתְּדַלְקָה וְהַגֵּר הָיָה דוֹלֵק סִמּוּף לְשַׁלְחָנוּ, וְהוּא דַבֵּר עִמָּנוּ בְּאִמָּה גְדוּלָה, וּבְתוֹף כֵּן צִוָּה לְהִבְיֵא לְפָנָיו 'סְלִיחָה' וְהִבְיֵאוּ לְפָנָיו וּפְתַחָה, וְאָמַר קֶצֶת מְאִיזָה סְלִיחָה שֶׁל יוֹם כְּפוּרִים. וְהַכֵּל הָיָה בְּפָנָיו כְּלָנוּ שֶׁהִינוּ עוֹמְדִים סְבִיבּוֹ, וְהוּא יֵשׁב עַל כֶּסֶאָו סִמּוּף לְשַׁלְחָנוּ בְּחִדְרוֹ. בְּתוֹף כֵּן הַתְּחִיל לְדַבֵּר מֵהַגֵּן עֲדָן וְהַגִּיהֵנָם, שֶׁהַגֵּן עֲדָן וְהַגִּיהֵנָם הֵם בְּזָה הָעוֹלָם וְכוּ', וְנִכְנָס מֵעֲנִין לְעֲנִין עַד שֶׁגָּמַר כֹּל הַתּוֹרָה 'חֻתָּם בְּתוֹף חֻתָּם' הַנִּלְיָא, וְנִשְׁתַּהַּתָּה הָאֲמִירָה בְּעֶרְךָ אַרְבַּע שְׁעוֹת, עַכ"ל.

עוד מסופר בשיח שרפי קודש (ח"א אות תק"ל, מאבני"ה ברזל), וז"ל: כְּשֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל הַתּוֹרָה 'חֻתָּם בְּתוֹף חֻתָּם', וּמְחַמַּת שְׁנֵאֲמָרָה פְתָאָם, בְּעֵת שֶׁהָיָה רַבְּנוּ ז"ל בְּחִדְרֵי הַקֶּטָן (בכיתו, וגם שלא בזמן רגיל לומר תורה), עַל כֵּן לֹא הָיָה שׁוֹם אִישׁ יוֹדֵעַ שְׁאוּמֵר תּוֹרָה, אַחַר כֵּן נִעֲשֶׂה

1. תורה זו נאמרה בכרסלב בשבוע שאחר ראש השנה, בעשרת ימי תשובה תקס"ה (חיי מוהר"ן אות נ"ט). היינו ביום שני ה' תשרי (פרפראות לחכמה אות א'). וכתב בחיי מוהר"ן (שם אות י"ב - י"ג), וז"ל: בְּשַׁבַּת תְּשׁוּבָה (תקס"ה) הִיִּינוּ מְסַפְּקִים אִם נִזְכָּה שְׁיִכְנָס אֱלִינוּ מִחִדְרוֹ לִישֵׁב עִמָּנוּ בְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית לְגוֹלּוֹת לְנוּ תּוֹרָה, כִּי לֹא הָיָה דְרָכּוֹ לִישֵׁב עִמָּנוּ בְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית, כִּי אִם בְּעֵתִים יְדוּעִים וְכוּ'. וְלֹא נִכְנָס מִחַמַּת זֶה (שְׁנוּדַע לוֹ מִפְּטִירַת כְּתוּ פִּיגָא, ע"ש) לְסַעֲדָה שְׁלִישִׁית, וְנִהְיָ עֲשָׂה אַחַת אֲבִלוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת וְכוּ'. אַחַר כֵּן נִכְנָס אֶצְלָנוּ לְבֵיתוֹ הַגְּדוֹל וְדַבֵּר עִמָּנוּ בְּדַרְכּוֹ. וְאִז שָׁאַל לְאֶחָד אִם בָּכָה בְּרֵאשִׁית הַשָּׁנָה, וְאָמַר אִז שֶׁעָקַר הַבְּכָה כְּשֶׁהִיא מְחַמַּת שְׁמָחָה וְכוּ'. וְאָמַר אִז שֶׁהָיָה לוֹ אִז (בְּסַעֲדָה שְׁלִישִׁית) מֵה שְׁנִקְרָא בְּלִשׁוֹן חֲסִידוֹת 'הָאֲרָה גְדוּלָה לּוֹמֵר תּוֹרָה וְכוּ', וּמְחַמַּת זֶה (הוֹדַעַת הַאֲבִלוֹת), נִתְבַּלְבֵּל הַדְבָר, וְלֹא אָמַר אִז הַתּוֹרָה הַגְּדוּלָה שֶׁהָיָה מוֹכֵן לּוֹמֵר כְּנ"ל.

ובתחילת השם חסדו גבר עלינו וסבב השם ותברך שאף על פי כן לא אבדנו התורה הזאת, פי זכינו אחר כך ביום שני שגלה לנו אז תורה גבוהה ארבה ורחבה ועמקה מאד, והיא התורה 'חותם בתוף חותם' (תורה

מקורות ועיונים

רְאִיתִי מְנוֹרַת זָהָב (לעיל תורה ח'), חֲשַׁבְתִּי שֶׁתּוֹרַתוֹ שֶׁל רַבְּנוּ הִיא כְּתוּרַתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ רַבִּי שֶׁמְשׁוֹן מְאוֹסְטְרוֹפּוֹלִי זָכַר צְדִיק לְבָרְכָהּ, אוֹלָם כְּשֶׁשִּׁמְעֵתִי אֶת הַתּוֹרָה 'חֹתֶם בְּתוֹף חֹתֶם' (תורה דין), רְאִיתִי שֶׁאֵלּוּ הֵם בְּאֵמַת תּוֹרוֹת רַבִּי נַחֲמָן, עכ"ל.

תורה זו היא מהתורות הארוכות והקשות שבלקוטי מוהר"ן, ובהקדמה לתורה זו כתב בספר באיבי הנחל, וז"ל: התורה הזאת, גם הפירוש הפשוט, הוא עמוק מאוד וצריכין לבאר.

5. במשנה (אבות ה, א) 'בעשרה מאמרות נברא העולם' וכו'. ובגמ' בראש השנה (דף לב), הי גינהו (מה הם עשרה מאמרות), ויאמר ויאמר דבראשית, תשעה הוו (בתורה נאמר רק תשעה פעמים "ויאמר" בבריאת העולם, כגון, "ויאמר אלהים יהיה אור" וכו'). 'בראשית נמי מאמר הוא' (הגמ' מתרצת, שגם תיבת 'בראשית' היא אחד מהמאמרות), ע"כ. ופירש"י: ואף על גב דלא כתיב ביה 'ויאמר יהי שמים' - כמאן דכתיב דמי, דבאמירה נמי איברו (השמים) ולא בידים, דכתיב (תהלים לג, ו) 'בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ', עכ"ל. ובראשית הוא 'מאמר סתום' (כי לא נאמר בו 'ויאמר' בפירושו), והוא הגבוה מכל המאמרות (ע' שבת דף קד. ובמהרש"א שם).

6. תורה זו נאמרה בעשרת ימי תשובה, ובראש השנה הוא זמן כתיבת הדין, והחתימה ביום כיפור בשעת הנעילה, וכמו שאומרים בפיוט 'נתנה תוקף' - 'בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה יִכְתְּבוּן, וְכִיּוֹם צוֹם כְּפוּר יִתְמַוְּן' (ע' ר"ה טז). וכתב בלקוטי הלכות (יום כפור א, ו), וז"ל: נְחַתְמִין בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, כִּי תִקּוֹן הַבְּרִית הוּא בְּחִינַת 'חֹתֶם', בְּכַחֲנִינַת (ברכת הברית, שבת דף קלו:): 'וְצִאֲצֹאֵיו חֹתֶם בְּאוֹת בְּרִית קִדְשׁ'. וְעַל כֵּן עָקַר הַחֲתִימָה בְּנִעְלָהּ, כִּי אֵז נִשְׁלַם תִּקּוֹן הַבְּרִית עַל יְדֵי הַחֲמִשָּׁה עֲנוּיִים שֶׁהִתְעַנּוּ כָּל הַיּוֹם וכו'. כִּי חֹתֶם שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים הוּא בְּחִינַת חֹתֶם שֶׁל תִּקּוֹן הַבְּרִית, כְּפִי הַמּוֹבָן מְדַבְּרֵי רַבְּנוּ גֵרוֹ יְאִיר, בְּמֵאֲמַר הַחֹתְמוֹת (תורה דין), עֵינֵי שָׁם. כִּי חֹתֶם שֶׁל יוֹם כְּפוּר, הוּא חֹתֶם הַרְאֵשׁוֹן הַפְּנִימִי שֶׁהוּא חֹתֶם הַרְגְּלִין, כְּמוֹ שֶׁמְבָאָר שָׁם, וְחֹתֶם הַרְגְּלִין הוּא בְּחִינַת 'חֹתֶם אוֹת בְּרִית קִדְשׁ' כִּידוּעַ, כִּי הַחֹתֶם נִעֲשָׂה עַל יְדֵי תִקּוֹן הַבְּרִית שֶׁעַל יְדוֹ יָדָם נִעְבְּרָה וְנִעֲשָׂה חֻלְב' (בכורות א:): וְנִתְתַּקֵּן הַדָּם נְדוּת, וְעַל יְדֵי זֶה נִעֲשָׂה בְּחִינַת חֹתֶם שֶׁהוּא הַפֶּךְ דָּם נְדוּת (פמוקא בפתכים, וְכַמוֹבָא בְּסִמּוּךְ).

7. בהושענא רבא, הוא 'חותם בתוך חותם', כמובא

רַעַשׁ שְׂאוֹמֵר רַבְּנוּ י"ל תּוֹרָה, וְכֵאֵלּוּ אֲנָשִׁים מִן הַשּׁוּק וְנִעֲשָׂה דוֹחֵק גְּדוֹל, וְאֵז אָמַר מוֹהֲרֵנִי מִ'עַם הַגּוֹף אֵינִי יוֹדֵעַ מַה נִּעֲשָׂה, אֲבָל הִרְאֵשׁ שֶׁמִּרְתִּי שִׁהְיֶיהָ אֲצֵל רַבְּנוּ י"ל', עכ"ל.

תורה זו כתבה ר' נתן לפני רבינו אחר ששמעה מפי רבינו, היינו שרבינו היה מקריא לו פיסקה פיסקה בלשון אידיש, ור' נתן היה כותב לפניו בלשון הקודש. ואמר (בסוף תורה ז), שהיה שינוי בסדר הדברים בין כשאמר את התורה לפניו, לבין איך שהקריא אותה רבינו לפניו לכותבה.

2. בתקופה זו משבועות תקס"ד עד עשרת ימי תשובה תקס"ה, אמר רבינו ארבעה תורות על ארבע פרקים מספרא דציניעותא, וסדר אמירת התורות היה כך: בשבועות תקס"ד נאמרה תורה י"ט על פרק א', בשבת נחמו תקס"ד נאמרה תורה כ"א על פרק ד', בראש השנה תקס"ה נאמרה תורה כ' על פרק ג', ובעשרת ימי תשובה תקס"ה נאמרה תורה כ"ב (תורה דין) על פרק ה'. [על פרק ב' דספרא דציניעותא, נאמר כבר בשנת תקס"א בזלטיפלי, והוא תורה ב']. וכשסידר ר' נתן את התורות לדפוס, הקדים את תורה כ' שעל פרק ג' לתורה כ"א שעל פרק ד', כפי סדר הספרא דציניעותא, אף שבסדר אמירת התורות, תורה כ"א קדמה לתורה כ'.

3. ראה לעיל בתחילת תורה אות י"ט, שביארנו ענין ספר זה.

4. תורה זו היתה יקרה מאוד בעיני רבינו, כמובא בחיי מוהר"ן (אות קי"ז), וז"ל: וְסִפְרָ אֵז (בשבת פרשת נח, ראש חודש חשון תקס"ה) שֶׁבְּאוֹתוֹ הִרְאֵשׁ הַשָּׁנָה נִתְּנוּ לוֹ עֶקֶסְפֵּעֵנִס [הוֹצֵאוֹת] אֵלֶּף אֲדָמִים אַחַר כָּל הַהֲצַטְרָכוֹת (יותר ממה שצריך להוצאות השנה הרגילות), וְהִיָּה בְּמִקּוֹם שִׁהְיֶיהָ, וְהוּא אוֹהֵב תּוֹרָה מְאֹד, וְהִיָּה מְקוֹם שֶׁאֲמָרוּ שָׁם תּוֹרָה גְבוּהָ מְאֹד וְהִלֵּף לָשֵׁם, וְעָמַד שָׁם שׂוֹמֵר עַל הַפֶּתַח וְלֹא הִנִּיחוֹ לְכַנֵּס. וְנִתַּן לוֹ הַאֵלֶּף אֲדָמִים שֶׁלּוֹ כִּדִּי שִׁינִיחוּהוּ. וְהִיָּה לוֹ שָׁם יֵצֵר הָרַע גְּדוֹל עַל הַאֵלֶּף אֲדָמִים שֶׁלֹּא לְתַנּוּם, וְגַם יוֹדֵעַ אֵפְלוֹ הַיֵּצֵר הָרַע שִׁישׁ שָׁם. וְנִכְנַס לָשֵׁם וְשָׁמַע מַה שֶּׁשָּׁמַע, וְיֵמָּה שֶׁשָּׁמַע בְּאוֹתוֹ הָעֵת, הִיָּנוּ מֵאֲמַר 'חֹתֶם בְּתוֹף חֹתֶם' (בלקוטי א' סימן כ"ב), הוּא מְאוֹתוֹ הַתּוֹרָה שֶׁל הַמְּקוֹם הַזֶּה, רַק הוּא מְעַט וּמְקַצֵּת וכו', עכ"ל.

עוד בענין מעלת תורה זו, סיפר ר' נתן (שיח שרפי קודש ח"ב אות תר"ץ), וז"ל: כְּשֶׁשִּׁמְעֵתִי מִרַבְּנוּ אֶת הַתּוֹרָה:

בחינות רגליו; ונקראים רגליו, על שם שהם "למודי ה'" (ישעיה נה, יג), הינו שלומדיו כביכול את ה, שנותניו לו עצות. והם הזלבים בשליחותו לישראל, להזכיהם ולהחזירם להשם ותפלה. ועל שם זה נקראים בחינות רגליו, על שם העצה, כמו שפרש רש"י (שמות יא, ח) על "וכל העם אשר ברגליו" – 'הזלבים אחר עצתך, ועל שם ההליכה, שהזלבים בשליחותו להזכיה כנ"ל.

ובשם השם ותפלה גזור גזר דין בעולם, והדין הוא התורה, פי צריף להיות דין תורה; ומחמת שהם 'למודי ה', הוא מתיעץ עמהם ומנלה להם הדין תורה שנגזר על הדור. והם מכסים זה הדין תורה וחותמין אותו, בבחינת (שיר השירים ה, יב) "מעין חתום", שלא יינקו ממנו החיצונים, שלא יהיה נעשה ממנו חס ושלום דין אכזרי. וזה בחינת (ישעיה ח, טו) "חתום תורה בלמודי", הינו

עושה אור

הדור - צדיקים המוכיחים את ישראל לעשות את רצון ה', והם בחינות רגליו, ונקראים רגליו, על שם שהם "למודי ה'" (ישעיה נה, יג), בחינת ספירות נצח והוד⁹, הינו שלומדיו - שמלמדים כביכול את ה¹⁰, שנותניו¹¹ לו עצות¹², כי ה' ית' מתיעץ עמם כביכול, בשעה שרוצה לגזור דין מחמת החטאים, והם מייעצים לו, שבמקום פעולת הדין הם יזכחו את ישראל, והם הזלבים בשליחותו לישראל, להזכיהם ולהחזירם בתשובה להשם ותפלה. ועל שם זה נקראים מוכיחים אלו בחינות רגליו, על שם העצה¹³ שנותנים לה' יתברך, כמו שפרש רש"י על הפסוק (שמות יא, ח) "וכל העם אשר ברגליו": 'הזלבים אחר עצתך, הרי, שהעצה היא בחינת רגל', וסיבה נוספת מדוע הם נקראים רגליו, על שם ההליכה, שהזלבים בשליחותו של הקב"ה להזכיה את ישראל כנ"ל.

לאחר שביאה מהו 'חותם', שהוא רגליו (ספירות נצח והוד) - תלמידי חכמים הנותנים כביכול עצה להקב"ה איך לדון את ישראל, וגם הזלבים להזכיה את ישראל. יבאר עתה, שהחותם הזה בא לחתום ולסתום גזירות רעות.

ובשם השם ותפלה גזור גזר דין לרעה בעולם, והדין הוא התורה, פי צריף להיות דין תורה¹⁴, שנפסק על פי דיני התורה, ומחמת שהם 'למודי ה'" - שנותנים עצות להקב"ה, הוא מתיעץ עמהם, ומנלה להם הדין תורה שנגזר על הדור, והם מכסים זה הדין תורה וחותמין אותו, והחתמה נעשית בבחינה שלהם עצמם, כי חותם פנימי זה הוא חותם הרגליו, שהוא בחינת נצח והוד, "למודי ה'" הנ"ל, בבחינת הכתוב (שיר ה, יב): "מעין חתום"¹⁵, שהם חותמים את הדין הנמשך ממעיין התורה¹⁶, שלא יינקו ממנו החיצונים כח לעשות דין בעולם, כדי שלא יהיה נעשה ממנו חס ושלום דין אכזרי¹⁷ של עונש ושמד על ידי החיצונים, אלא, שהדין יאשר חתום בתורה, שאפשר למתקן. וזה בחינת הכתוב

מקורות ועיונים

בחותם בתוך חותם' וכו'. וכן נפסק בשולחן ערוך (יורה דעה קיח, א), וז"ל: יין, ובשר, וחתית דג שאין בו סימן, שהפקיד או שלח ביד עובד כוכבים, צריך שני חותמות, ע"כ. ושם (סעיף ג) נתן דוגמאות לחותם בתוך חותם. ולמעשה, כשסוגר את הכלי בסגירה אחת חתומה, ועליו עוד סגירה שניה, היא חותם שני. וראה עוד בשולחן ערוך לקמן (סימן ק"ל).

9. כמו שביאר רבינו לקמן (סוף תורה מ"א), וז"ל:

כשער הכוונות (דרושי יום הכפורים דרוש ג). וראה בבן איש חי (שנה ראשונה וזאת הברכה ב), וז"ל: בליל הושענא רבא בעת חצות לילה, נגמר ונעשה בחינת חותם החיצון למעלה (הוא חותם בתוך חותם - חותם הידין כדבסמוך), כי ביום הכפורים נגמר חותם הפנימי (הוא חותם אחד, בחינת רגליו) שהוא העיקר יותר, ולכן בהושענא רבא נמסרין הפתקין, עכ"ל.

8. שם בגמ' מובא: אמר ר' אלעזר, 'הכל משתמר

מקורות ועיונים

סו, א): "הָאֲרֵץ הָדָם רַגְלֵי", פִּי בְּעֶלְמָא דְקָשׁוּט (בְּעוֹלָם הָאֲמֵת), אִין צְרִיכִין עֲצָה, רַק כֹּל מַה שֶּׁהַמְדְּרָגָה נִמְכָּה יוֹתֵר, וְכָל מַה שֶּׁנוֹפְלִים בְּגֵלוֹת יוֹתֵר - שֶׁסְּצְרִיכִין עֲצוֹת עֲמָקוֹת יוֹתֵר לְצֵאת מִשָּׁם.

14. כתב בפרפראות לחכמה (אות ט"ז), וז"ל: כי באורייתא ברא קודשא בריך הוא עלמא (וזהו תרומה ח"ב סא:), והקב"ה מנהיג עולמו על פי התורה, ולכן גזר דין, צריך להיות דין תורה, ובחינת ההנהגה זו היא על פי תורת ה'. והשם יתברך 'רב חסד' - ומטה כלפי חסד (ראש השנה דף ה. ד.), וכל מה שיכול לזכות את ישראל על פי תורת ה' - בודאי מזכה אותם, אף על פי כן מגלה הדין לבחינת 'למוגי ה'' כבדי שילכו להוכיח את ישראל ולהחזירם למוטב, כדי להמתיק הדין.

15. פשט הכתוב מדבר בשבח בני ובנות ישראל השומרים וחותרים את עצמם, מליפול בחטאי עריות (ע' יומא עה. ועירובין סא:). ורבינו מפרש על פי המבואר בעץ חיים (שער ה' שער סנת"א פרק ה'), וז"ל: הנפש יש בה אחיזה להקליפות בהיותן בלי רוח, בסוד ג'ם בלא דעת נפש לא טוב" לכן נסגרת ונסתמת היא וכחותיה תוך הלב מפני מי המבול - הם המזיקין. והענין, כי בהיותה מתפשטת נאחזים בה, ובהסגירה, אין מי שיכול לינק משם בסוד ג'ן נעול אחתי כלה ג'ל נעול מעין חתום", והבן זה בסוד 'חותם בתוך חותם' שצריך לייין כדי שלא יתנסך.

16. כך פירש במי הנחל.
17. מושג זה הוא על פי הפסוק (ישעיה יג, ט): "הִנֵּה יוֹם ה' בָּא אֲכַזְרִי וְעִבְרָה וְחָרוֹן אָף לְשׁוּם הָאָרֶץ לְשִׁמָּה וְחֲטָאֵיהֶּ יִשְׁמֵד מִמֶּנָּה", עוד כתוב (ירמיה ל, יד): "כִּי מִפֶּת אוֹיֵב הִפְתִּיתִיךָ מוֹסֵר אֲכַזְרִי עַל רֹב עוֹנְךָ עֲצָמוֹ חֲטָאֵתִיךָ", ופירש"י: מוֹסֵר אֲכַזְרִי, ייסורי אכזריות המוסר - אכזרי הוא, ע"כ. ומבואר שבתוכה 'אכזרי' כאן, אין הכוונה בה למה שנקרא 'התעללות רעה', אלא רק לתאר את תוקף הדין. ומבואר, שכוונת התיבות 'דין אכזרי' הוא, שישנן שתי בחינות ב'דין', יש 'דין' כשהוא חתום בתורה, שהיא ספירת התפארת, שהוא מקום המשפט ושם יש 'דין', אבל אין זה דין אכזרי, כי אפשר עדיין לרחם ולבטל. אולם, 'דין אכזרי' פירושו, כשיוצא הדין מהכח אל הפועל ויונקים ממנו החיצונים, להעניש ולהשמיד את החוטאים מהעולם.

וּתְלַמְּדֵי חֻכְמֵים נִקְרְאִים נֶצַח הוֹד, רַגְלִין, כְּמוֹ שְׂמוּכָא בַּמְדְּרָשׁ "שׁוֹקֵיו עֲמוּדֵי שֶׁשׁ" (שיר ה, טו) הֵם תְּלַמְּדֵי חֻכְמֵים (עֵינֵי תַרְגוּם). וכתב במי הנחל (בתורה דידן), וז"ל: כי 'למוגי ה'' - דא נצח והוד, כמובא בסוף התורה 'כי מרחמם ינהגם' (תניינא, תורה ז') 'ונצח והוד' הם רגלין, כמובא במאמר פתח אליהו (הקדמת תקוני זוהר דף יז). 'נצח והוד תרין ירכי קשוט'.

10. כי 'פסק הלכה', הוא כפי איך שפוסקים הצדיקים שבעולם הזה, וכמבואר בגמ' בבא מציעא (דף נט:), על הפסוק (דברים ל, יב) "לֹא בְשִׁמְיִם הָיָא", אמר רבי ירמיה: שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בכת קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה (שמות כג, ב) "אֲחֲרֵי רַבִּים לְהִטָּת". אשכחיה רבי נתן לאליהו, אמר ליה: מאי עביד קודשא בריך הוא בההיא שעתא? (בשעה שקם ר' יהושע על רגליו ואמר, אין משגיחין בכת קול בהלכה), אמר ליה: קא חיין ואמר נצחוני בני, נצחוני בני, ע"כ. וראה גם בגמ' שם לקמן (דף פו.), שהיתה מחלוקת במתיבתא דרקיעא בענין נגעים, ובקשו הכרעה מרבה שהוא בארץ. וראה לקמן (תורה לד, ד), וז"ל: וְעַכְשָׁיו שֶׁהַתּוֹרָה מְסוּרָה בְּיַדֵּנוּ, גַּם הִרְצוּן שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ מְסוּרָה בְּיַדֵּנוּ, שְׁאֵנוּ מוֹשְׁלִין כְּפִיכּוֹל לְהִיּוֹת רְצוֹנוֹ כְּפִי רְצוֹנֵנוּ, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיד, ב) "יִשְׁרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו".

11. כתב רבינו לקמן (סוף תורה מ"א), וז"ל: תְּלַמְּדֵי חֻכְמֵים נִקְרְאִים עֲצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אבות ו, א) 'וְנִגְנִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשֵׁיָהּ', וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב (תהלים לג, יא) "עֲצַת ה' לְעוֹלָם תַּעֲמֹד", שֶׁהֵם עֲמוּדֵי עוֹלָם. וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה יד, כז) "ה' צָבָאוֹת יַעֲזֵץ", ה' צָבָאוֹת, הֵם נֶצַח וְהוֹד, ע"כ. והנה בגמ' בבבבבבב (דף סא.), מובא: ש'כליות יועצות', והכליות הם בחינת נצח והוד (הם הפרקים העליונים של הרגלים), כמבואר בתקוני זוהר (תקון מ"ח דף פה.).

12. ע' אריכות גדולה בענין זה בביאור הליקוטים (מפתח כ"ג) בעמקות רבה.

13. כתב בליקוטי הלכות (תשעה באב ד, יד), וז"ל: עָקֵר אַחֲזִיזוֹת חֵלְקֵת הַעֲצָה, הוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם הַעֲקֵב (רש"י תולדות כה, כז), שֶׁשֵּׁם עָקֵר הַעֲצָה שֶׁנִּקְרָאת רַגְלִין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "הַעֵם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיךָ" - הוֹלֵכִים אַחַר עֲצָתָךְ, כִּי עָקֵר הַעֲצָה צְרִיכִין בְּחִינַת רַגְלִין דִּיקָא, הֵינּוּ בִּזְהָה עוֹלָם שֶׁהִיא בְּחִינַת (ישעיה

ב'למודי ה' נחתם הדין תורה, שלא יינקו ממנו החיצונים. והם, כשנגלה להם הדין תורה, הולכים ומוכיחים הדור, כדי להחזירם למוטב להמתין הדין. ואפלו בשעת מוסר, נזהרין להחיתם ולהסתיר, שלא יינקו ממנו החיצונים, בבחינת (איוב לג, טז) "ובמסרם יחתם", ועל שם זה - הן בחינת 'חותם'.

ואלו ה'למודי ה' מרבים שלום בעולם, כמו שכתוב (ישעיה נד, יא) "וכל בניה למודי ה' ורב שלום בניה", פי הולכים לפשר ולעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים; ולפניו יתברך מקטינים הדבר וממליצים טוב בערב, ולפניו ישראל מגדילים החטא מאד. כמו שמצינו אצל משה, שאמר להשם ויתברך (שמות לב, יא) "למה יחרה אפך בעמך", ולישראל אמר (שם, ל) "אתם חטאתם חטאה גדלה", (עין דברים רבה א, ב. וזהו נח ח"א דף טז).

עושה אור

(ישעיה ח, טז): "חתום תורה בלמודי" ¹⁸ - הינו ב'למודי ה' שהוא 'חותם הרגלין' וכן ל' נחתם הדין תורה, שלא יינקו ממנו החיצונים. והם - 'לימודי ה'', כשנגלה להם הדין תורה שנגזר בשמים, הולכים ומוכיחים הדור, כדי להחזירם למוטב להמתין הדין ולבטל את הגזירה. ואפלו בשעת מוסר שמוכיחים את ישראל נזהרין להחיתם ולהסתיר את גזר הדין, ולא מוציאים אותו מפייהם בשעת התוכחה ¹⁹, כדי שלא יינקו ממנו החיצונים ²⁰, בבחינת הכתוב (איוב לג, טז): "אז יגלה אוזן אנשים ובמסרם יחתם" ²¹ - כשמגלה הקב"ה את אוזנם של 'לימודי ה' בגזר דין שגור, הם אומרים מוסר לישראל, ובוזה הם חותמים את דין התורה שלא יינקו ממנו החיצונים, כי הם מחזירים לישראל בתשובה, ועל שם זה שהם חותמים ומכסים את גזר הדין, הן - 'לימודי ה'', נקראים בחינת 'חותם'.

ואלו ה'למודי ה' מרבים שלום בעולם, כי 'חותם הרגלין' שהם חותמין הוא 'חותם השלום' ²², כמו שכתוב (ישעיה נד, יג): "וכל בניה למודי ה' ורב שלום בניה", ודרשו חז"ל (ברכות סד, ד), תלמידי חכמים שהם 'לימודי ה'' מרבים שלום בעולם, פי 'לימודי ה' הולכים לפשר (פשרה) ולעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ²³, ולפניו יתברך מקטינים הדבר וממליצים טוב בערב ²⁴, כדי לבטל את הגזירות הרעות, ולפניו ישראל מגדילים החטא מאד, כדי להחזירם בתשובה ²⁵, כמו שמצינו במדרש (דברים רבה א, ב) ²⁶ ובזהו פרשת נח (ח"א דף טז) ²⁷ אצל משה לאחר חטא העגל, שאמר להשם ויתברך (שמות לב, יא): "למה יחרה אפך בעמך" ²⁸, הרי, שהקטין את החטא, והמליץ טוב על ישראל, ולישראל אמר (שם, ל): "אתם חטאתם חטאה גדלה", הרי, שלפניו ישראל הגדיל את החטא מאד, כדי להחזירם בתשובה.

מקורות ועיונים

את התורה בלב התלמידים, רבינו דורש גם שיחתום ויסתיר את דין התורה מהמקטרגים, ע"י הצדיקים. ¹⁹ ולהוציא מדרך כמה מהמוכיחים, העושים כן כדי לחזק את תוכחתם ולגרום ליראה, ולכן, הם מספרים את גזר הדין שנגזר, ואילו המוכיחים הצדיקים, חותמים את גזר הדין ולא מספרים אותו. נאף שמצינו בנביאים שהם כן סיפרו לישראל את גזר הדין, זאת משום שכך קבלו בנבואה והוכרחו לספרן.

¹⁸. בפשט הפסוק פירש"י: "צור תעודה" - לשון (דברים ח, יט) "העדתי ככם היום", לשון התראה, קשור התראתי ו"חתום תורה" על לב לימודי תלמידך ויראי שמים - הנקראים "למודי ה'", עכ"ל. ומבואר בפסוק זה, ענין התוכחה שמוכיחים יראי ה', שהם "למודי ה'" את ישראל, ועי"ז הם חותמים את ההתראה - היינו, את הדין, וחתמת ההתראה והדין, נקראת "חתום תורה". כלומר, אף שפשט הפסוק שיחתום

מקורות ועיונים

עצה - חותמין הדין, וגם כשהולכין להוכיח, חותמין הדין. וגם באלו השני דברים מרבים שלום, כי בעת שהשם יתברך מגלה להם הדין - הם מקטינים החטא לפניו, וגם בעת שהולכין להוכיח לישראל ומגדילים החטא לפניו. ועל ידי זה עושין שלום בין ישראל להשם יתברך.

26. וז"ל: לישראל אמר "אתם חטאתם חטאתם חטאתם גדולה", להקב"ה אמר "למה ה' יחרה אפך בעמך", מהו למה (הרי באמת כן חטאו בחטא גדול), אמר ר' יצחק בשעה שעשו ישראל את העגל ביקש הקב"ה לכלות שונאיהן של ישראל, א"ל משה רבונו של עולם, העגל הזה טוב הוא לסייע לך, אמר לו הקב"ה מה מסייע לי, אמר לו משה אם אתה מוריד גשמים הוא מפריח טללים אתה מוציא את הרוחות והוא את הברקים, אמר לו הקב"ה (משה) אף אתה טועה בעגל, אמר לפניו רבונו של עולם אלא "למה ה' יחרה אפך בעמך" (כיון שאין העגל הזה יכול לעשות כלום, ואין מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור [ע"ז דף נה. א] א"כ למה יחרה אפך), ולישראל אומר משה: "אתם חטאתם חטאתם גדולה", ע"כ.

27. ושם איתא: אמר רבי יצחק שירותא דבצעא רחמי עלייהו, מאי קאמר, "למה ה' יחרה אפך בעמך". וכי מלה דא איך אמר ליה משה "למה" - והא עבדו כוכבים ומזלות קמא דאת אמר (שם, ח) "עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויאמרו אלה" וגו', ומשה אמר "למה". אלא הכי אוליפנא, מאן דמרצה לאחרא, לא בעי למעבד ההוא חובא - רב, אלא יזעיר ליה קמיה. ולבתר יסגי ליה קמיה חזיבא, דכתיב "אתם חטאתם חטאתם גדולה". [תרגום: אמר רבי יצחק, בתחלה קשבקש רחמים עליהם מה אמר? "למה ה' יחרה אפך בעמך". וכי תדבר הנה איך אמר אותו משה "למה", והרי עבדו כוכבים ומזלות, כמו שנאמר "עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויאמרו אלה" וגו', ומשה אמר למה? אלא כף למדנו, מי שמרצה את האחר, לא צריך לעשות את אותו חטא לגדול, אלא יקטין אותו לפניו, ואחר כך יגדיל אותו לפני החוטא, שכתוב "אתם חטאתם חטאתם גדולה"].

28. ע' בביאור הליקוטים (מפתח כ"ח), שהרי גם ה' ית' יודע את טענת משה, ומה הוסיף משה בטענתו, ע"ש היטב.

20. לקמן (תניינא, תורה ח' אות א'), וז"ל: קשהמוכית אינו ראוי להוכיח, אזי לא די שאינו מועיל בתוכחתו, אף גם הוא מבאיש ריח של הנשמות השומעים תוכחתו. כי על ידי תוכחתו, הוא מעורר הריח רע של המעשים רעים ומדות רעות של האנשים שהוא מוכיחם. כמו כשמנח איזה דבר שיש לו ריח שאינו טוב, פל זמן שאין מזיזין אותו הדבר, אין מרגישין הריח רע, אבל כשמתחילין להזיז אותו הדבר, אזי מעוררין הריח רע; כמו כן על ידי תוכחה של מי שאינו ראוי להוכיח, על ידי זה מזיזין ומעוררין הריח רע של המעשים רעים ומדות רעות של האנשים שמוכיחם, ועל כן הוא מבאיש ריחם.

21. הפסוק במלואו "אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם", ובפשט הפסוק פירש", כמו אצל אבימלך שגילה לו עונשו בחלום הלילה, וחותרם ואוסר אותם ביסורים על עוונם. ובפנימיות הפסוק מפרש רבינו להיפך, שהקב"ה מגלה את אוזן האנשים, היינו, את אוזנם של "למודי ה'" שהם מוכיחי הדור, ועי"ז הם חותמים את הדין והמוסר שלו בחותרם הרגלין, שזה המהות שלהם בעצמם, כדי שלא יהיה דין ומוסר.

22. לקוטי הלכות (חובל בחבירו ד, ג).

23. הזכיר כאן בלשון 'אביהם שבשמים' על פי הגמ' בשבת (דף קטז). בענין עשיית שלום - היפך קנאה איבה ותחרות - בין ישראל לאביהם שבשמים, ע"ש. וראה עוד בגמ' בבא בתרא (דף י.) שמובא: 'שלום גדול וכו' בין ישראל לאביהם שבשמים'.

24. כמבואר בגמ' בברכות (דף לב., ובסנהדרין כב.), "ודי זקב", מאי ודי זקב, אמרי דבי רבי ינאי כך אמר משה לפני הקב"ה: רבונו של עולם שבביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די, הוא גרם שעשו את העגל, ע"כ. הרי, שגם בתוך תוכחתו, דן משה את ישראל לפני הקב"ה לכף זכות, שאין הם אשמים לגמרי וכו', ובוזה נתן בהם ריח טוב, שהוא היפך הריח הרע של העוונות.

25. כתב במי הנחל, וז"ל: נמצא שבבביל אלו השני דברים נקראים 'רגלין', א) על שם שנותנין לו עצה בעת שמגלה להם הדין, ב) על שם ההליכה שהולכין להוכיח לישראל. ובבביל אלו השני דברים הם בחינת 'חותם', כי בעת שלומדין כביכול את השם ונותנין לו

וּבְשִׁהֲרַע שֶׁל הַדּוֹר גּוֹבֵר עַל הַחוּתָם הַנִּזְלִי וּמִקְלָקֵל אוֹתוֹ חֶסֶד וְשְׁלוֹם, אֲזַי נִתְקַלְקַל שְׁלוֹם הָעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה גְרוּשִׁין וּמְחַלְקֵת בְּעוֹלָם, הַפֶּה הַשְּׁלוֹם, בְּבַחֲיַת (איוב יח, יח) "וּמִתְבַּל וַיִּנְדְּחוּ" (עיי' רש"י פ' מצורע וויקרא טו, יט ב"ד"ה תה"י בנדתה), כִּי מִ'חוּתָם' נַעֲשֶׂה נִדְתָּ, כִּי הֵם בְּמוֹסָפֵר הַשְּׁוֹה, כְּמוֹבָא (ע"ח שער ל"ה פ"ג).
 ב וַיֵּשׁ חוּתָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִזֶּה הַחוּתָם, הֵינּוּ בְּחִינּוֹת 'יָדִים' הַמְקַבְּלִים מוֹסֵר מֵאֵלֵי הַמּוֹכִיחִים, בְּחִינּוֹת (איוב לו, ז) "בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוּם". וְהִידִים – זֶה בְּחִינַת אֲמוּנָה שֶׁנִּתְקַבַּל בָּהּ הַמוֹסֵר, בְּבַחֲיַת (שמות ט, לה) "כִּפְאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה", בְּחִינַת (שם יז, יב) "וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה".

עוֹטָה אֹר

לאחר שביאר, שתלמידי חכמים הנקראים "לימודי ה'" חותמים את חותם ה'רגלין' ע"י תוכחתם, שכן הם עושים פשרה ושלוש בין ישראל לאביהם שבשמים, וה'שלוש' הוא ה'חותם' שסותם את גזר הדין. יבאר עתה כיצד חס ושלוש יכול להתקלקל זה החותם.

וּבְשִׁהֲרַע²⁹ שֶׁל הַדּוֹר – הֵינּוּ, שִׁישְׁנָם 'עוֹי פְּנִים' בְּדוֹר³⁰ הַמִּתְלוֹצְצִים מִתּוֹכָתָם הַחֲכָמִים, גּוֹבֵר עַל ה'חוּתָם' ('חותם ה'רגלין' שהוא 'שלוש') הַנִּזְלִי שְׁמוֹכִיחֵי הַדּוֹר עוֹשִׁים לְגוֹר הַדִּין, וּמִקְלָקֵל אוֹתוֹ חֶסֶד וְשְׁלוֹם, כִּי כָל כַּח הַחוּתָם הוּא רַק כְּשִׁישְׁנֵנו 'שלוש' בין ישראל לאביהם שבשמים' – ע"י כִּךְ שִׁישְׁרָאֵל מְקַבְּלִים אֶת תּוֹכַחַת הַחֲכָמִים, אֲבָל כְּשִׁישְׁנָם עוֹי פְּנִים הַמִּתְלוֹצְצִים וְדוֹחִים אֶת הַתּוֹכַחָה, בּוֹזֵה הֵם מְקַלְקֵלִים חֶסֶד וְשְׁלוֹם אֶת 'חוּתָם הַרְגְּלִין', אֲזַי יֵשׁ לַחִיצוֹנִים יְנִיקָה מִגּוֹר הַדִּין, וְהוּא נַעֲשֶׂה 'דִּין אֲכוֹרִי' – לְפַעוּל עוֹנֵשׁ, וְעַל יַד זֶה נִתְקַלְקַל שְׁלוֹם הָעוֹלָם מִדָּה כִּנְגַד מִדָּה עַל שֶׁהֲרַע שֶׁבְדוֹר קִלְקַל אֶת 'חוּתָם הַשְּׁלוֹם', וְנַעֲשֶׂה גְרוּשִׁין³¹ וּמְחַלְקֵת בְּעוֹלָם – הַפֶּה הַשְּׁלוֹם, בְּבַחֲיַת הַכְּתוּב (איוב יח, יח) "וּמִתְבַּל וַיִּנְדְּחוּ"³², וְרִמּוֹז בּוֹזֵה, שֶׁב'תַּבֵּל' – בְּעוֹלָם, "נִידוּהוּ" – לְשׁוֹן נִידוּי וְהִרְחָקָה כְּאִשָּׁה נְדָה, הִפְךָ הַשְּׁלוֹם (וְגַם לְשׁוֹן נִדְנוּד וְגִירוּשִׁין), כִּי מִ'חוּתָם' נַעֲשֶׂה נִדְתָּ, כִּי הֵם בְּמוֹסָפֵר הַשְּׁוֹה – בְּגִיטְרִיא שׁוֹה, כְּמוֹבָא³³, וְלִכֵּן, כְּשֶׁמִּתְקַלְקַל הַחוּתָם נַעֲשִׂית בְּעוֹלָם בְּחִינַת 'נְדָה' – נִידוּי וְהִרְחָקָה, שְׁזוֹ בְּחִינַת גִּירוּשִׁין וּמְחֻלּוּקָה.

לאחר שביאר את ענין ה'חותם הפנימי', שהוא 'חותם ה'רגלין', יבאר, שישנו 'חותם הידים' שהוא בחינת אמונת חכמים, והוא החותם החיצון השומר את החותם הראשון, וחותם זה נעשה ע"י כל ישראל בכח האמונה, כי רק על ידיה אפשר לקבל תוכחה מהצדיקים ולהינצל מהדינים.

ב. וַיֵּשׁ חוּתָם חִיצוֹן שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִזֶּה הַחוּתָם הַפְּנִימִי שֶׁל ה'רְגְּלִין', כִּי הַחוּתָם הַחִיצוֹן שֶׁשׁוֹמֵר עַל הַחוּתָם הַפְּנִימִי (ולכן, אֵף שֶׁהוּא חִיצוֹן, הוּא בְּבַחֲיַת 'יָדִים', וְלִמַּעְלָה מֵהַחוּתָם הַפְּנִימִי שֶׁל ה'רְגְּלִין'), הֵינּוּ בְּחִינּוֹת 'יָדִים' הַמְקַבְּלִים מוֹסֵר מֵאֵלֵי הַמּוֹכִיחִים, בְּחִינּוֹת הַכְּתוּב (איוב לו, ז): "בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוּם"³⁴, הַיָּדִים שֶׁל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל עוֹשׂוֹת אֶת ה'חוּתָם הַחִיצוֹן³⁵, בְּקַבְּלַת דְּבָרֵי הַמוֹסֵר מֵהַמּוֹכִיחִים, וְהִידִים הֵלְלוּ זֶה בְּחִינַת 'אֲמוּנָה', שֶׁנִּתְקַבַּל בָּהּ הַמוֹסֵר³⁶, בְּבַחֲיַת הַכְּתוּב (שמות ט, לה, במדבר יז, ח): "כִּפְאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה",

מִקְרוֹת וְעִיּוּנִים

הַנִּזְלִי. וְעַל יָדֵי קִלְקוּל הַתּוֹכַחָה וְהַמוֹסֵר הַזֶּה, בָּאִים גְרוּשִׁין וְטִלְטוּלִים, וְנַעֲשִׂית מְחַלְקֵת בְּעוֹלָם לְהַפֶּה מִשְׁלוֹם הַנִּזְלִי, נִמְצָא שֶׁהָאֲמוּנָה הִיא הַעֲקָר, עֲקָר חוּתָם הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַקְּדוּשָׁה, וְהִיא כְּלָלִיּוֹת הַקְּדוּשָׁה, וְאֵז יִשְׁמַע וְיִקְבַּל מוֹסֵר הַנִּזְלִי, וְיָשׁוּב אֶל ה' וְיִרְחַמְהוּ, ע"כ". מִכָּל זֶה מְבֹאֵר, שֶׁמָּה שֶׁכָּתַב כֵּן רַבֵּינוּ וְיִכְשְׁרַע שֶׁל הַדּוֹר גּוֹבֵר עַל הַחוּתָם הַנִּזְלִי וּמִקְלָקֵל אוֹתוֹ חֶסֶד וְשְׁלוֹם, וְכו', הַקִּלְקוּל הַזֶּה בְּחוּתָם הַפְּנִימִי שֶׁל הַרְגְּלִין, נַעֲשֶׂה רַק

29. בְּקִצּוֹר לְקוּטֵי מוֹהַר"ן (אוֹת ב'), סִידֵר אֶת הָאִמּוֹר כֵּן אַחַר שֶׁהִבִּיא אֶת עֵינֵי חוּתָם הַיָּדִין – שֶׁהוּא הָאֲמוּנָה, וְכָתַב וּז"ל: "וְצָרִיף שְׁמִירָה יִתְרָה שְׁלֵא יִתְקַלְקַל חוּתָם הַזֶּה הֵינּוּ הָאֲמוּנָה, שֶׁעַל יָדֵי זֶה חֶסֶד וְשְׁלוֹם יוֹכְלוּ לְקַלְקַל חוּתָם הַפְּנִימִי הַנִּזְלִי וְאֵז נִתְקַלְקַל שְׁלוֹם הָעוֹלָם חֶסֶד וְשְׁלוֹם, וְעַל יָדֵי קִלְקוּל הָאֲמוּנָה חֶסֶד וְשְׁלוֹם (חוּתָם הַיָּדִין הַחִיצוֹן כְּדִלְקָמוֹ), הוּא בָּא לְכַפִּירוֹת וְלְאֲמוּנוֹת כְּבִיּוֹת וְלִכְפָּה מִיָּנִי לִיצְנוּת, וְאִינוּ שׁוֹמְעֵ כָּל הַמוֹסֵר

מקורות ועיונים

בית הרחם של האשה, ולפעמים הגבורות נעשות דם שהוא דינים גמורים, ואז הוא דם נידות שיונקים ממנו החיצונים, כי מ'חותם' נעשה 'נדת' שעולים במספר שוה.

ובספר טעמי המצוות (פרשת מצורע), כתב וז"ל: כבר ידעת, כי הבינה בנה"י שלה שבהם ניתנים המוחין דז"א, הם ג' אהי"ה: אחד דיודי"ן (שעולה) קס"א והוא בנצח, ואחד באלפין (שעולה) קמ"ג בהוד, ואחד דההי"ן (שעולה) קנ"א ביסוד, ושלושתן גי' תנ"ה והוא גימטריא 'חותם' עם הכולל, שאז נקרא "גל נעול מען תתום". וכשהעונות גורמים יונקים החיצונים מגבורות אלו, אז נעשית (ויקרא יב, ב) "נדת דותה".

34. הפסוק במלואו: "בַּיָּד כָּל אֶדָם יִחְתָּם לְדַעַת כָּל אֲנָשִׁי מַעֲשָׂהוּ", ופירש"י: "בַּיָּד כָּל אֶדָם יִחְתָּם" - כשאדם חוטא לפניו, האדם עצמו חותם כתב ידו ביום מותו על עבירות שעבר הכתובות לפניו. "לְדַעַת כָּל אֲנָשִׁי מַעֲשָׂהוּ" - להודיע על מה הוא נידון, עכ"ל. ורבינו מוסיף לפרש, שכמו שיש חתימה ביד כל אדם לרעה, בשעה שאינו מקבל את המוסר ולא חוזר בתשובה על חטאיו, והוא חותם ביום מותו על כל העבירות שעבר, ועל פי זה הוא נידון. כך יש גם חתימה לטובה, שכל אדם יכול לחתום בידי, והוא לעשות 'חותם בתוך חותם', בכח האמונה שלו כשמקבל את מוסר המוכיחים, ולחזק את חותם הפנימי של הרגלין, החותם את הדין וכנ"ל.

35. נמצא ש'חותם' הראשון שהוא 'חותם הרגלין', חותמים אותו 'לימודי ה'' המרבים שלום, וחתמתן נעשית ע"י שהם נותנים עצה להקב"ה, שבמקום שיהיה דין אכזרי, הם יוכיחו את ישראל ויחזירו בתשובה, וע"י הליכתן בפועל להוכיח את ישראל, וזהו 'חותם הפנימי'. וה'חותם' השני, שהוא 'חותם הידין', חותם אותו כל אחד מישראל בידיו בשעה שמקבל את מוסר המוכיחים, וזהו 'חותם החיצון', וזהו בחינת 'חותם בתוך חותם'. כי הוא חותם העליון והחיצון, על חותם הפנימי התחתון.

36. כתב במי הנחל, וז"ל: רצה לומר, שנתקבל בה דיבורי המוסר, כי הדיבורים נכנסין בהידיים, כמו שכתוב "כַּאֲשֶׁר דָּבַר ה' בְּיַד מֹשֶׁה", וידי משה הוא בחינת 'אמונה', כמו שכתוב על משה "נִיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה".

אחרי שנתקלקל גם החותם החיצון של הידים שהוא האמונה, שאז מתקלקל גם הפנימי. וכן כתב בלקוטי הלכות (הלואה ג, ז), וז"ל: נִמְצָא, שְׁחֹתֵם הַיָּדִין הוא כְּלוּל מִשְׁתֵּי הַחֹתְמוֹת, מְחוּתֵם הַרְגְּלִין וְחוּתֵם הַיָּדִין, כִּי עֶקֶר הוּא הָאֲמוּנָה שֶׁהוּא חֹתֵם הַיָּדִין שְׁשׁוּמֵר הַכֹּל. 30. כן מתבאר מהמשך התורה, ובדברי הקצור הנ"ל. 31. כתב בביאור ללקוטי מוה"ר"ן נעימות נצח (הערה כ), וז"ל: רבנו אמר תורה זו בתקס"ה, בסמוך לזמן אמירת התורה הוטלה הפקודה בנוגע ליהודים על ידי הצאר הרוסי אלכסנדר הראשון, פקודה זו ידועה כגזירת 'תחום המושב' שאילצה את היהודים לעקור מן הכפרים שבהם התגוררו מאות שנים ולהצטמצם באזור קטן שיועד להם. [גזירת תחום מושב' (שהיהודים מוגבלים לגור רק בשטחים מסויימים וצפופים) החלה כבר בשנת תק"ל, אולם בשנת תקס"ד נוספו בה כמה שינויים לרעה ע"י הצאר אלכסנדר הראשון].

32. הפסוק במלואו "יְהִדְפְּהוּ מְאוּר אֶל חֶשֶׁף וּמִתְּבַל יְנַדְּהוּ", ובפשט הפסוק פירש במצודת דוד: הצרות הבאות עליו יהדפו אותו מאור העולם אל חשכת הקבר. "ומתבבל ינדהו", מן העולם ינידו אותו. אולם, דברי רבינו מיוסדים על דברי רש"י בפרשת מצורע בפסוק (ויקרא טו, יט): "תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ", וז"ל: "בְּנִדְתָּהּ" - כמו "ומתבבל ינדהו", שהיא מגודה ממגע כל אדם (אפילו מבעלה).

33. בעץ חיים (שער ל"ה שער הירח פרק ג), מבואר כל ענין 'חותם בתוך חותם', וקיצור הדברים: יש בעולמות העליונים פרצוף שנקרא 'נוקבא' והוא ספירת ה'מלכות', ויש בו עשר ספירות פרטיות, וספירת ה'יסוד' שבו היא בחינת 'חותם' הפנימי, ונקרא 'ציון', וספירת ה'מלכות' שבו היא בחינת ה'חותם' החיצון ששומר על החותם הפנימי, והיא בחינת 'ירושלים'. כי יש בחינת 'יין המשומר', שהוא בחינת הגבורות שפרצוף 'נוקבא' מקבל מהספירות שמעליו, וגבורות אלו צריכות להיות שמורות מן החיצונים שלא יאחזו בהן, כי ניצת החיצונים היא מהגבורות, והחיצונים יושבים תחת המלכות וקרובים אליה, בסוד 'רגליה יורדות מות', ונאחזים בה בסופה, ולכן ישנם שני חותמות שהם היסוד והמלכות, לשמור על הגבורות שלא יינקו מהם, והנה פרצוף 'נוקבא' הוא כנגד גוף האשה, וספירת ה'יסוד' שבה, הוא כנגד

זֶה הַחוֹתֶם צָרִיף שְׁמִירָה יִתְּרָה שְׁלֹא יִתְקַלְקַל, הֵינּוּ שְׁלֹא יִתְקַלְקַל הָאֲמוּנָה, כִּי כִשְׁחָם וְשָׁלוֹם
נִתְקַלְקַל הַחוֹתֶם הַחִיצוֹן, יִכְלֹוּ לְהִתְקַרֵּב לַחוֹתֶם הַפְּנִימִי, וְיִקְלְלוּ הַחוֹתֶם הַפְּנִימִי עַל יְדֵי קְלָקוּל
הַחוֹתֶם הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הָאֲמוּנָה.

וּכְשֶׁחָם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקַל זֶה הַחוֹתֶם הַיְדִיִּים, נַעֲשֶׂה מִזֶּה כְּפִירוֹת, שְׁחִיא הַפֶּךָ הָאֲמוּנָה, וְנַעֲשֶׂה
אֲמוּנוֹת כְּזִבְיוֹת. כִּי עַקֵּר הַעֲבוּדָה זָרָה אֵין לָהּ כֹּחַ, אֲלֹא עַל יְדֵי שְׁמֻקְבָּל מַחֲיָדִים אֵלֶּה, בְּכַחֲנֵת
(שְׁמוֹת לִב, ד) "וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט", וְכַמְבָּאָר בְּזֵהָר (כִּי תִשָּׂא ח"ב דף קצב) עַל פְּסוּק זֶה לְעִנְיֵן מַעֲשֵׂה

עוֹטָה אֹר

פְּסוּק זֶה נֹאמֵר בְּתוֹכָהּ שֶׁהוֹכִיחַ מִשֶּׁה אֶת פִּרְעוֹה, וְכֵן בְּתוֹכָהּ שֶׁהוֹכִיחַ מִשֶּׁה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל מַעֲשֵׂה קֶרֶח,
וְכַשֵּׁם שְׁדִיבּוּרֵי ה' מִתְקַבְּלִים כְּבִיכּוֹל בְּיַדֵי מִשֶּׁה, כִּךְ דִּיבּוּרֵי מִשֶּׁה בְּתוֹכָתוֹ מִתְקַבְּלִים בְּתוֹךְ כַּחֲנֵת הַיְדִיִּים;
וְהַיְדִיִּים הֵן כַּחֲנֵת אֲמוּנָה, בְּכַחֲנֵת הַכְּתוּב בַּמִּשְׁנָה (שְׁמוֹת יו, יב): "וַיְהִי יְדִיו אֲמוּנָה", פִּי, רַק ע"י זֶה שִׁישְׁנָה
אֲמוּנָה בַּה' וּבְצִדִיקִים, מִתְקַבְּלִים דְּבָרֵי הַמוֹסֵר שֶׁל מוֹכִיחֵי הַדּוֹר³⁷ וְלֹא מִתְלוֹצְצִים מְדַבְּרֵיהֶם³⁸, וְקַבְּלַת הַמוֹסֵר
הִיא כַּחֲנֵת 'דִּים' - כְּדֹכְתִיב "יְדִיו אֲמוּנָה", וְעִי"ז כֹּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הַמְקַבֵּל אֶת הַמוֹסֵר, עוֹשֶׂה בְּיַדּוֹ כְּבִיכּוֹל
'חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם', כִּי מַחֲזִק אֶת 'חוֹתֶם הַרְגֵלִין' הַפְּנִימִי שֶׁל 'לִימוּדֵי ה'', וּמוֹסֵף עֲלָיו עוֹד חוֹתֶם חִיצוֹן³⁹.

וְכַשִּׁישׁ אֶת שְׁתֵּי הַחוֹתֵמוֹת, אֵזִי הַחִיצוֹנִים אֵינֶם יְכוּלִים לִינּוֹק מִגּוֹר הַדִּין, לַעֲשׂוֹתוֹ 'דִּין אֲכֹרֵי' חֶסֶם וְשָׁלוֹם.

זֶה הַחוֹתֶם צָרִיף שְׁמִירָה יִתְּרָה⁴⁰ שְׁלֹא יִתְקַלְקַל, הֵינּוּ שְׁלֹא יִתְקַלְקַל הָאֲמוּנָה, כִּי כִשְׁחָם וְשָׁלוֹם
נִתְקַלְקַל הַחוֹתֶם הַחִיצוֹן, יִכְלֹוּ הַחִיצוֹנִים לְהִתְקַרֵּב לַחוֹתֶם הַפְּנִימִי, וְיִקְלְלוּ הַחוֹתֶם הַפְּנִימִי, עַל
יְדֵי קְלָקוּל הַחוֹתֶם הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הָאֲמוּנָה, כִּי כִשְׁחָמָה מִתְקַלְקֶלֶת, שִׁזְהוּ קְלָקוּל חוֹתֶם הַחִיצוֹן, אֵזִי
אֵי אִפְשֵׁר לְקַבֵּל תּוֹכָהּ מִהַמוֹכִיחִים, וְתוֹכָהּ זֶה, הִיא הַתְּנֵאִי לַחוֹתֶם הַרְגֵלִין' שֶׁהוּא הַחוֹתֶם הַפְּנִימִי, שְׁכֵן
רַק ע"י שִׁישְׁרָאֵל מְקַבְּלִים אֶת הַתּוֹכָהּ, אֵזִי יְכוּלִים 'לִימוּדֵי ה'' לַעֲשׂוֹת 'שָׁלוֹם' בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבֵיהֶם שְׁבַשְׁמִים.
אֲבֵל כִּשְׁאִין אֲמוּנָה, אֵזִי מִתְלוֹצְצִים מַחֲכֵמֵי הַדּוֹר וּמְמוֹסְרִם, וְלֹא מְקַבְּלִים אֶת תּוֹכָתֶם, שִׁזְוֵהִי כַּחֲנֵת ש'הֶרַע
שֶׁל הַדּוֹר גּוֹבֵר' וְכו' (כִּנ"ל בְּאוֹת א), וְאֵזִי מִתְקַלְקֶלֶת גַּם הַחוֹתֶם הַפְּנִימִי שֶׁל הַרְגֵלִין, וְיְכוּלִים הַחִיצוֹנִים לִינּוֹק מִגּוֹר
הַדִּין וְלַעֲשׂוֹת דִּין אֲכֹרֵי חֶסֶם וְשָׁלוֹם⁴¹.

בְּאֵר מְדוּעַ כִּשְׁמִתְקַלְקֶלֶת הָאֲמוּנָה - 'חוֹתֶם הַחִיצוֹן', אֵי אִפְשֵׁר לְקַבֵּל תּוֹכָהּ מִתְקַלְקֶלֶת 'חוֹתֶם הַרְגֵלִין
הַפְּנִימִי', כִּי קְלָקוּל הָאֲמוּנָה גּוֹרֵם לַעֲבוּדָה זָרָה, וְלִהְתַּגְּבֹרֶת הֶרַע שְׁבִדּוֹר⁴².

וּכְשֶׁחָם וְשָׁלוֹם, נִתְקַלְקַל זֶה הַחוֹתֶם הַיְדִיִּים, שֶׁהוּא חוֹתֶם הַחִיצוֹן, 'חוֹתֶם הָאֲמוּנָה', נַעֲשֶׂה מִזֶּה הַיְדִיִּים
הַמְקוּלְקֹלוֹת כְּפִירוֹת, שְׁחִיא הַפֶּךָ הָאֲמוּנָה, וְנַעֲשֶׂה אֲמוּנוֹת כְּזִבְיוֹת (שְׁקִירוֹת) הֵינּוּ עֲבוּדָה זָרָה⁴³. כִּי
עַקֵּר הַעֲבוּדָה זָרָה אֵין לָהּ כֹּחַ, אֲלֹא עַל יְדֵי שְׁמֻקְבָּל מַחֲיָדִים אֵלֶּה הַמְקוּלְקֹלוֹת, בְּכַחֲנֵת הַכְּתוּב
בְּעִשִׂית הַעֲגָל (שְׁמוֹת לִב, ד): "וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֲגֹל מִסְכָּה", וְכַמְבָּאָר בְּזֵהָר כִּי
תִשָּׂא⁴⁴ (ח"ב דף קצב) עַל פְּסוּק זֶה לְעִנְיֵן מַעֲשֵׂה הַעֲגָל: 'בְּמָה אֲצַלְחֹו בְּעוֹבְדֵי דָא, בְּגִין דְּוַיִּקַּח

מְקוּרוֹת וְעִינִים

לוֹ הָאָדָם: 'יֵאָהֵב אֶת הַתּוֹכָחוֹת', שְׁכֹל זְמַן שְׁתוֹכָחוֹת
בְּעוֹלָם - נַחַת רוּחַ בָּאָה לְעוֹלָם, טוֹבָה וּבְרָכָה בְּאִין
לְעוֹלָם, וְרַעָה מִסְתַּלְקֶת מִן הָעוֹלָם, שְׁנֹאמֵר (מְשִׁלֵי כֹד,
כֹה) "וְלִמּוֹכִיחִים יִנְעֵם וְעַלְיָהֶם תְּבֹאָה כְּרַפְתַּ טוֹב". וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים יַחֲזִיק בְּאֲמוּנָה יִתִּירָה, שְׁנֹאמֵר (תְּהֵלִים קֹא, ו)
"עֵינֵי בְּנֵי אֲרָץ לְשִׁבְתָּ עִמָּדֵי הַלֶּךְ בְּדָרְךָ תִּמְסֵם הוּא

37. וְכִמוֹ שְׁצִיין בְּמֵי הַנַּחַל לְפִסּוּק (יִרְמִיָהוּ ז, כֹה) "וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לֹא שְׁמָעוּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיוּ וְלֹא
לָקְחוּ מוֹסֵר, אֲבָדָה הָאֲמוּנָה וְנִכְרְתָהּ מִפִּיהֶם", פִּי,
הַסִּיבָה שֶׁלֹא שְׁמָעוּ וְלֹא לָקְחוּ מוֹסֵר, הוּא מִשׁוֹם
שֶׁאֲבָדָה מֵהֶם הָאֲמוּנָה. עוֹד יֵשׁ לְצִיין, לְגַמ' בְּתַמִּיד
(דף כֹה): תְּנִיא רַבִּי אוֹמֵר, אִיזוֹ הִיא דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל שִׁיבּוֹר

מקורות ועיונים

41. הכל על פי דברי קצור לקוטי מוהר"ן (אות ב), עם לקוטי עצות - "תוכחה" (אות ב), המועתקים לעיל.

42. כן ביאר במי הנחל, וז"ל: נראה שבוה מבאר טעם מפני מה על ידי שנתקלקל האמונה, נתקלקל גם החותם הפנימי, הגם כי מובן בפשטות כי על ידי שאין לו אמונה לשמוע המוסר שעל ידי מוסרם חותמין הדין, על ידי זה נתקלקל החותם שחותמין הדין ונעשה דין אכזרי ונעשה גם כן גירושין בעולם כמבואר לעיל, אך מה שמאריך לבאר אשר מקלקול האמונה נעשה עבודה זרה, מבאר בוה טעם אחר למה נתקלקל חותם הפנימי ונעשה דין אכזרי וגירושין וכו', עכ"ל.

43. כן נוסף בכתב היד. וכן מובן מהמשך הדברים.

44. ליקרת הדברים, נעתיק את כל דברי הזוהר והתרגום, וז"ל: "מה פתיב 'ויקח מידם ויצר אותם בתהרט' וגו'. אהרן לא אסתפר, מאינו תרין חפמיין (שני המכשפים בניו של בעלם), דהוון פרישיהוון דההוא ערב רב. חד מנייהו הנה קמיה, ואחרא הנה עביד בתרשוי. פיון דתרווייהו אתייעטו פחדא, נטלו ההיא דהבא, תרין שלישי בידא דחד, ושליש בידא דאחרא. בגין דהכי אצטרין בההוא זינא דתרשא. ככה רבי שמעון, אמר אי חסידא קדישא, אהרן משיחא דאגלהא רבא, בחסידותה נפלו כמה מעמא קדישא. ואנת לא הוית דע לאסתפרא וכו'. מה עבדו, פליגו תרווייהו ההוא דהבא, חד נטיל תרין שלישיין, וחד שלישי. קמו לקבל שמשא, פשית שעתין. עבדו תרשייהו, ובלטו בלטיהוון בתרשא דפומא. פיון דמטא שירותא דשבע, ארימו תרווייהו דבייהו על ידי דאהרן, דכתיב 'ויקח מידם', תרווייהו הוון, ולא יתיר. פיון דאיהו קביל מידם, קלא נפק ואמר (משלי יא, כא) "יד ליד לא יגקה רע", דכתיב (שמות לב, כב) "כי ברע הוא" - אייתי רע לעלמא וכו'. עוד שם (בדף קצב): "זו"ל: פיון דמטא שבע שעתין דיומא, יתבו ליה לאהרן מיד. אי איהו הנה אמר לון שווי ליה פארעא בקמיתא, ואנא אטול, לא הוון יכלין בתרשייהו פלוס, אלא מידם נטל. וקרא מתרעם ואמר 'ויקח מידם', חמו מה עבד אהרן גבר נביאה גבר חפים, לא דע לאסתפרא, דאילו נטיל מארעא, פל חרשין דעלמא לא הוון יכלין לאצלהא. אבל כמה אצלחו פערבא דא, בגין ד'ויקח מידם' ולא מארעא וכו'. אתא קרא לאוכחא מלה, דאהרן

ישרתני". ורבינו בספר המידות חיבר את שתי המידות יחד, וכתב וז"ל: הדרף שביור לו האדם: שיאהוב את התוכחות, ויחזיק באמונה יתרה. ומבואר בוה ששתי מידות אלו תלויות אחת בשניה.

38. כן מבואר מהמשך הדברים שזהו הביאור בתליית קבלת המוסר באמונה, וכמו שמבואר בלקוטי עצות (תוכחה אות ב), וז"ל: אי אפשר לקבל תוכחה ומוסר ממוכית אמת, פי אם על ידי אמונה, פי האמונה היא בחינת ידים לקבל המוסר על ידם. אבל על ידי קלקול האמונה ח"ו, הוא בא לקפירות ולאמונות פוזביות ולכמה מיני ליצנות, ואינו שומע פלל המוסר של מוכיחי אמת. על-כן צריכין לשמר את האמונה מאד שלא תתקלקל.

39. בלקוטי מוהר"ן עם פירוש נעימות נצח, הוסיף לבאר ענין זה על פי דברי האריז"ל (בעץ חיים שער ל"ה פרק ג), שכתב לבאר את מהותם הפנימית של שני החותמות, דהנה מקור הדינים הוא ב'ספירת הבינה' הרחם העליון, ויש שני חותמות לרחם, וכנרמזו בפסוק (איוב ג, ט) "כי לא סגר דלתי בטני" - שתי דלתות שני חותמות, החותם הפנימי שעושים הצדיקים 'לימודי ה' מורכב מספירות נצח הוד יסוד שבבינה (כי כל ספירה כוללת את כל עשר הספירות כולן), ואילו החותם החיצוני הוא ספירת המלכות. נמצא, שהחותם הראשון הוא חותמם של הצדיקים 'לימודי ה' שהם בחינת ספירות 'נצח הוד', וכן ספירת היסוד (בחינת החותם עצמו שהוא 'שלוס') היא נקראת בכל מקום 'צדיק'. החותם השני הוא חותם המון העם, המקבלים באמונה את תוכחת הצדיקים, והוא ב'ספירת המלכות', שהיא בחינת 'אמונה', והיא בחינת 'כנסת ישראל', הרומז שכל ישראל חותמים אותו. ונלפי זה, הידים הן חסד וגבורה של ספירת המלכות, ואילו הרגלים הן נצח, הוד ויסוד של בינה, ובוה מובן כיצד יתכן שחותם של כל ישראל הוא ידים, לעומת חותם הצדיקים שהוא רק רגלים, כי רגלים אלו הן גבוהות יותר כי הם מפרצוף הבינה].

40. הסיבה שצריך שמירה יתירה, כי החותם הפנימי של הרגלין יש עליו חותם חיצון נוסף של הידין, ולכן הוא צריך שמירה פחותה שלא יתקלקל, משא"כ החותם החיצון של הידין שאין עליו שמירה אחרת, לכן הוא יכול להתקלקל בקלות, והוא צריך שמירה יתירה.

העגל: במה אצלחו בעובדא דא? בגין ד'ויקח מינדם' וכו' - אלו כד נטל מידיהון הנה שדא לארעא; ואף על גב ד'טול ליה לבתה, לא הנה אצלח עובדא בישא דא וכו', עין שם]. וגם

עוטה אור

מינדם וכו' - במה הצליחו במעשה זה? מפני שאהרן לקח מידם של שני המכשפים - בניו של בלעם הרשע, את הזהב, ולכן נעשה העגל. **אלו כד נטל מידיהון הנה שדא לארעא, ואף על גב ד'טול ליה לבתה, לא הנה אצלח עובדא בישא דא' וכו' -** אם אהרן היה לוקח מידם את הזהב והיה משליכו מיד לארץ, אף על פי שהיה נוטלו שוב לאחר מכן, לא היה מצליח מעשה רע זה, כי בהשלכת הזהב לארץ מיד כשקיבלו מידיהם, היה מתבטל הכישוף, **עין שם]. הרי, שכל כוחו של העגל, שנוצר באופן על טבעי, כשאהרן השליך את הזהב לאש והעגל יצא מאליו⁴⁵, היה משום כח ידיהם של המכשפים, שידיהם מקולקלות באמונות כוזבות של כישוף, היפך האמונה הקדושה. וכשישנן אמונות כוזבות, הרהורי כפירה שהם בחינת עבודה זרה, אזי הרע של הדור גובר ומתלוצצים מהמוכיחים, ומתקלקל 'חותם הרגלין' הפנימי והחיצוניים יונקים מהגזר דין, ונעשה 'דין אכזרי' של גירושין ומחלוקת בעולם, כי על ידי עבודה זרה נעשה 'חרון אף' (ספרי ראה צ"ו), ועונש עון עבודה זרה הוא טלטול בעולם⁴⁷.**

מקורות ועיונים

שלא ידע להשמר. שאלו כד נטל מן הארץ, כל קשפים שבעולם לא היו יכולים להצליח. אבל במה הצליחו במעשה הזה? משום ש'ויקח מינדם', ולא מן הארץ וכו'. כא הכתוב להוכיח את הדבר, שאהרן לא ידע להשמר. אלו כשנטל מידיהם הנה זורק לארץ, ואף על גב שאחר כך יטל אותו, אז לא הנה מצליח המעשה הרע הזה].

45. בזוהר כתוב בתחילה, שהיה אהרן צריך לשמור את עצמו שלא לקחת מידם מיד ליד ומביא את הפסוק "יד ליד לא ינקה רע", אולם מסיים הזוהר, שכל זה הוא מחמת שבאותה נטילה מידם עשה את מעשה העגל, אבל אם היה זורק אותו לארץ, ומבטל בזה את הנטילה שנטל מידם, אז אפילו אם יטול אותו שוב, הכישוף היה כבר מתבטל, ולא היה נעשה העגל.

46. כמבואר בזוהר, וז"ל: "ויצר אותו בחרט", לאו כמה דחשבין בגי נשא, דעבד ציורין במחוגה, או במלה אחרא וכו'. [תרגום: ויצר אותו בחרט. לא כמו שחושבים בגי אדם שעשה ציורים במחוגה או בדבר אחר וכו']. אלא מפרש שם הזוהר ש'חרט' הוא כ"ס, ובא הכתוב ללמד שטמן וכיסה אותו אהרן (כלי ידיעתו) מראיית העין, שכל זה גרם שהצליח הכישוף של העגל, כי הוא רק זרק את הזהב לאש, ונעשה העגל מאליו.

47. כך ביאר במי הנחל, וגם ציין למבואר לקמן

לא ידע לאסתמרא. אלו כד נטל מידיהון, הנה שדא לארעא, ואף על גב ד'טול ליה לבתה, לא הנה אצלח עובדא בישא דא.

[תרגום: מה כתוב "ויקח מינדם ויצר אתו בחרט" וגו'. אהרן לא נשמר מאותם שני חכמים שהיו בראשיהם של אותו ערב רב, אהרן מהם הנה לפניו, והאחר הנה עושה ככשפים. כיון ששניהם התניעצו כפחד, לקחו את אותו זהב, שני שליש ביד אחת, ושליש ביד האחרת. משום שפך צריך באתו מין של כשוף. ככה רבי שמעון, אמר, אי חסיד קדוש, אהרן משוח של האל הגדול, בחסידותך נפלו כמה מהעם הקדוש, ואתה לא היית יודע להשמר וכו'. מה עשו? חלקו שניהם אותו הזהב, אחד נטל שני שלישים, ואחד שלישי. עמדו כנגד השמש בשש שעות. עשו כשפיהם וכשפיהם בלהטיהם בכשוף של הפה. כיון שהגיעה ראשית השעה השביעית, שניהם הרימו ידיהם על ידי אהרן, שכתוב "ויקח מינדם", שניהם היו ולא יותר. כיון שהוא קבל מינדם, יצא קול ואמר "יד ליד לא ינקה רע", שכתוב "כי ברע הוא" - הביא רע לעולם. כיון שהגיע שבע שעות של היום, נתנו לו לאהרן מיד. אם הוא הנה אומר להם שימו אותו בארץ בתחלה ואני אטל - לא היו יכולים בכשפיהם לעשות כלום, אלא נטל מינדם, והכתוב מתרעם ואומר "ויקח מינדם", ראוי מה עשה אהרן איש נביא, איש חכם,

תקונו הוא גם בן רק על ידי בחינת הידים, בבחינת (בראשית לה, ד) "וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר בְּיָדָם. כִּי מִ'חֹתֶם' נִעְשָׂה 'נְדָה', בְּבַחֲבִינַת (ישעיה א, טו) "יְדִיכֶם דְּמוּם מְלֹאוֹ, כִּי יָד' בְּמֹלֹאוֹ (פְּנֵי: יו"ד דל"ח) הוּא מְסַפֵּר 'נְדָה', הִינּוּ עֲבוֹדַת אֱלֹהִים שְׁמִטְמָאָה בְּנְדָה (שבת פב):

עוטה אור

וְגַם תְּקוּנוֹ - לבטל את כח העבודה זרה הוא גם בן רק על ידי בחינת הידים' דקדושה⁴⁸, בבחינת הכתוב (בראשית לה, ד): "וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר בְּיָדָם"⁴⁹, כי בני יעקב תקנו את הידים' שמהם מקבלת העבודה זרה כח, על ידי האמונה בציווי ה' ובאביהם יעקב, ועי"ז התבטל כוחה. והטעם שהעבודה זרה מקבלת כח מבחינת 'חותם הידים' שנתקלקל, כי מ'חֹתֶם' נִעְשָׂה 'נְדָה' (כג"ל סוף א), כי 'חותם' ו'נדת' הם בגימטריא שווה, ונדה היא אשה שרואה דם, בבחינת (ישעיה א, טו): "יְדִיכֶם דְּמוּם מְלֹאוֹ"⁵⁰, הרי, שהידיים' נתקלקלו ונעשו בחינת 'דם נדה', כי יד' בְּמֹלֹאוֹ (פְּנֵי: יו"ד דל"ח) שְׁמִטְמָאָה בְּנְדָה (שבת פב)⁵², שכשם שנדה מטמאה את מה שהיא נושאת, כך גם עבודה זרה מטמאה את הנושא אותה, הרי, ש'עבודה זרה' היא בחינת 'נדה', ואם כן, מה שמצינו שכאשר בחינת הידים' מתקלקלת נעשה על ידי זה בחינת 'דם נדה', הכוונה שנעשה על ידי זה בחינת 'עבודה זרה'.

מקורות ועיונים

ביתו וְאֵל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ הָסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר בְּתִכְכֶם", וכתוב (שם, ד) "וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר בְּיָדָם". וקשה מהו שינוי הלשון, כי בתחילה אמר "אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר בְּתִכְכֶם", ואח"כ כתוב "אֲשֶׁר בְּיָדָם". ועל זה מפרש רבינו, שכשנתנו בני יעקב בידם את אלהי הנכר, בזה הם הגבירו את האמונה, וביטלו את הכח של העבודה זרה.

50. פשט הפסוק מדבר בעון רציחה, שהקב"ה אומר כי כשיתפללו הוא לא ישמע את תפילתם, מפני שידיהם מלאות דם. עכ"פ חזינן קשר בין יד' לידם'.
51. כתב במי הנחל, וז"ל: יש לרמז בפסוק (שופטים יז, ה) "וַיִּמְלֹא אֶת יַד אֶחָד מִבְּנֵי יִהְיֶה לוֹ לְכַהֵן", ופירש רש"י 'חנכו לעבודת הפסל'.

52. שם במשנה מובא: אמר רבי עקיבא: מניין לעבודה זרה שמתמאה במשא כנדה - שנאמר (בעבודה זרה בישעיה ל, כב) "וַיִּטְמְאוּ אֶת צְפוּי פְּסִילֵי כֶסֶף וְאֶת אֲפֻדַת מַסַּכַת זֶהָבָה תְּזַרְזֶם כְּמוֹ דָּוָה (וז נדה, ע' ויקרא טו, לג) צֵא תֹאמַר לוֹ", מה נדה מטמאה במשא - אף עבודה זרה מטמאה במשא, ע"כ. [ר' צבי חשין הוסיף כאן פרפרת יפה, דהנה, כשרחל ישבה על התרפים (עבודה זרה של לבן), כתוב (בראשית לא, לה) "לֹא אוּכַל לְקוֹם מִפְּנֵיךָ כִּי דָרְךָ נְשִׂים לִי" (כי מחמת הע"ז נטמאה בנידה)].

(תורה מ'), וז"ל: אֵי תֵאָב בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת (הובא בילקוט הראובני מסעי אות א') "אֵלֶּה מְסַעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר לג, ו), בְּשִׁבִיל שְׁחָטָאוּ בְּ"אֵלֶּה אֱלֹקֵיךָ יִשְׂרָאֵל" (שמות לב, ד), בְּשִׁבִיל זֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא כָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁל אָדָם, הוּא בְּשִׁבִיל קִלְקוּל הָאֲמוּנָה, הִינּוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי אִם הִיָּה מֵאֲמִין בְּאֲמוּנָה שְׁלֵמָה, שְׁיִכּוּל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִזְמִין לוֹ כָּל צָרְפוֹ, לֹא הִיָּה נוֹסֵעַ שׁוֹם נְסִיעָה. נִמְצָא כִּי הַנְּסִיעָה הִיא קִלְקוּל אֲמוּנָה, הִינּוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה. וְזֶה שְׁכָתוּב בְּעֲבוֹדָה זָרָה (ישעיה ל, כב) "צֵא תֹאמַר לוֹ", צֵא, זֶה בְּחִינַת נְסִיעָה וְטִלְטוּל. גַּם עַל יְדֵי טִלְטוּל, מִתְקַן אֶת הַטִּלְטוּל שֶׁנִּגְרַם כְּכִיכּוּל לְמַעְלָה. כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שם כה, כ) "וְהַמַּסְכָּה צָרָה כְּהַתְּכָנֶס", עכ"ל. וראה בהערות שם מה שביארנו בזה.
48. כתב במי הנחל (לקמן), וז"ל: וזה שכתוב אחר כך כשנפל מן העם כשלשת אלפי איש על ידי מעשה העגל, "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מְלֹאוֹ יְדִיכֶם הַיּוֹם לֵה'" (שמות לב, כט), היינו שמעתה תראו למלאות ולהשלים הידים שהם האמונה, עכ"ל. וזהו גם מה שמבואר כאן, שע"י הידים הוא התיקון והביטול לעבודה זרה.

49. אחרי מלחמת שכם, ציוה הקב"ה ליעקב (בראשית לה, א) "קוּם עֲלֶה בֵּית אֵל וְשָׁב שָׁם וְעֲשֵׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנֹּכָחָה אֱלֹיךָ", וכתוב (שם, ב) "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל

ג וְצִרְיָה לְרֵאוֹת לְמִלֵּאת אֶת הַיָּדַיִם, שְׁהִיא הָאֲמוּנָה, עַל יְדֵי הָאֲרָח מִשְׁבַּע רוּעִים, שֶׁהֵם כְּלִלִיּוֹת שֶׁל כָּל מְנַהֲיָה הַדּוֹר, בְּבַחֲיִנַת (שְׁמוֹת כט, לה) "שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא יָדֶם", כִּי הֵם רוּעִים הָאֲמוּנָה לְתַקְנָה וְלְהַשְׁלִימָה. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רוּעִים, עַל שֵׁם (תְּהִלִּים לו, א) "וְרַעַה אֲמוּנָה", וְכָל עֵקֶר אֲמוּנַת יִשְׂרָאֵל מִמְּשִׁיכֵינָם הֵם לְהַדּוֹר. וְזֶה בַּחֲיִנַת (דְּבָרִים לג, א) "כָּל קִדְשֵׁי בְיָדְךָ", שֶׁהֵם בַּחֲיִנַת

עוֹטָה אור

לאחר שביאה, שישנו 'חותם הרגלין' פנימי, הנעשה על ידי מוכיחי הדור, החותמים את גזר הדין שלא יינקו ממנו החיצונים. וכשחותם זה מתקלקל, נעשים גירושין ומחלוקת בעולם. וישנה בחינת 'חותם הידין' חיצון, השומר על ה'חותם' הפנימי, והוא נעשה על ידי שמקבלים את המוסר של מוכיחי הדור מתוך אמונה. וכשמתקלקלת האמונה, שהיא ה'חותם' החיצון, אזי יכולים החיצונים להתקרב לחותם הפנימי, כי קלוקול האמונה, גורם לכפירות וליצנות ולא מקבלים תוכחה. עתה יבאר, כיצד מחזקים את האמונה, בכח שבעת הרועים.

ג. וְצִרְיָה בשביל לקבל תוכחה מהצדיקים, 'לימודי ה' הנ"ל לְרֵאוֹת לְמִלֵּאת אֶת הַיָּדַיִם' של ישראל, שְׁהִיא הָאֲמוּנָה, עַל יְדֵי הָאֲרָח מִשְׁבַּע רוּעִים⁵³ שישנם בכל דור, שֶׁהֵם כְּלִלִיּוֹת שֶׁל כָּל מְנַהֲיָה הַדּוֹר⁵⁴, בְּבַחֲיִנַת הכתוב בשבעת ימי המילואים, שבהם חנכו את המשכן (שְׁמוֹת כט, לה): "שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא יָדֶם"⁵⁵, כִּי "שִׁבְעַת יָמִי הַמִּילּוּאִים" הֵם כִּנְגַד 'שִׁבְעָה רוּעִים'⁵⁶, שֶׁעַל יָדָם: "תִּמְלֵא יָדֶם" - מתמלאת ונשלמת בחינת הידיים, שהיא האמונה⁵⁷, כִּי הֵם רוּעִים - מְנַהֲיָיִם וּמְגַדְלִים אֶת הָאֲמוּנָה לְתַקְנָה וְלְהַשְׁלִימָה, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים 'רוּעִים', עַל שֵׁם הכתוב (תְּהִלִּים לו, א): "וְרַעַה אֲמוּנָה", כִּי צִרְיָה לְרַעוּת, לְגַדֵּל וּלְהַשְׁלִים אֶת הָאֲמוּנָה, וְכָל עֵקֶר אֲמוּנַת יִשְׂרָאֵל מִמְּשִׁיכֵינָם הֵם - שִׁבְעַת הַרוּעִים לְהַדּוֹר. [ואז מקבלים מהצדיק העליון, שהוא בחינת 'יום השמיני'⁵⁸ של המילואים, את התוכחה, כי אף שצדיק הדור הוא בחינת משה בהתפשטותו בכל דור, ומשה הוא בכלל שבעת הרועים, יש לומר כי מכלל הבחינות נפש, רוח ונשמה של משה, רק בחינות נפש ורוח שלו מתכללות בשבעת הרועים, ואילו בחינת הנשמה שלו היא זו המוכיחה בבחינת 'לימודי ה', העושים את חותם הרגלין, בכח שישראל שומעים את תוכחתו באמונה⁵⁹].

מקורות ועיונים

רבותינו פירשו שמותיהן במסכת סוכה ואיני יודע מהיכן למדו, עכ"ל. ולכאורה, כך היה לרבותינו בקבלה, ומדוע מעיר רש"י ואיני יודע מהיכן למדו. ונראה, שאדרבה, רש"י עצמו קיבל כמו שמקובל בזוהר, ששבעת הרועים הם: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד, כפי שמובא בזוהר בענין שבעת האושפזין (ח"ג סוף דף קג:), ומפורש יותר שם בתוספות (ח"ג סוף דף שא:), וז"ל: שְׁבַע יוֹמֵי עֲלָאִין, בְּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֶלְמָא. וְעֲלִיָּהוּ שְׁתִּיל וּבְגֵי עֲלָמִין. הִדְרָא הוּא דְכְּתִיב (שְׁמוֹת כ, יא) "כִּי שִׁשְׁתַּיִם יָמִים עָשָׂה ה'...", וְלֹא כְּתִיב בְּשֵׁשֶׁת. וְלִקְבִיל אֵינּוֹן שְׁבַע יוֹמֵי עֲלָאִין, בְּרָא בְּאֲרַעָא שְׁבַע זַפְאֵי קְשׁוּט, לְקַיִמָא לֹוֹן, וְלֹאֲנַהֲרָא לֹוֹן (כִּי הֵם כִּנְגַד שִׁבְעַת סְפִירוֹת הַבְּנִינָן), כָּל חַד וְחַד לְקַבֵּיל יוֹמִיָּה. וְשְׁתִּיל לְהוּ, כָּל חַד וְחַד בְּדְרָא דְאֲתַחְזִי לִיָּה. וְאֵינּוֹן אֲבָהֶן דְּעֶלְמָא, אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיוֹסֵף וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְדָוִד. [תרגום: שְׁבַע יָמִים עֲלִיּוֹנִים בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, וְעֲלִיָּהֶם שְׁתִּיל וּבְגֵי עוֹלָמוֹת.

53. בפסוק (מיכה ה, ד) "וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם אֲשׁוּר כִּי יָבוֹא בְּאֲרַצְנוּ וְכִי יִדְרֶךְ בְּאֲרַמְנֵינוּ וְהִקְמַנּוּ עָלֵינוּ שְׁבַע רָעִים", ופירש"י: כשיהיה שלום קבוע בארץ בלי הפסק, היינו תשועה אחרונה שאין צרה אחריה, אזי אם יבוא אשור (היינו, עם שבא להלחם בנו), אזי נקים עליו שבעה רועים. ובפשט הכתוב קשה, למה הזכיר דוקא את אשור מכל העמים שנלחמו עם ישראל, ואף שאשור היה קיים באותה עת, מ"מ הרי הנביא מדבר על העתיד, ובעתיד אשור בטל מהעולם. ורבינו רומז במלחמה זו על מלחמת היצר בעניני האמונה, ומצאנו שאשור חירף וגירף, וניסה להחליש את ישראל באמונה (ע' ישעיה פריקים ל"ו, ל"ז), ועל זה אמר, שנקים כנגדו "שבעה רועים" אשר יחזקו אותנו באמונה.

בגמ' בסוכה (דף נב:), מובא: מאן נינהו שבעה רועים? דוד באמצע, אדם שת ומתושלח מימינו, אברהם יעקב ומשה בשמאלו. ורש"י על הפסוק במיכה כתב וז"ל: והקימונו עליו שבעה רועים - שבעה ושמונה

מקורות ועיונים

וזהו 'זורח' תחלה, ואחר כך 'ובא', (הכוונה לפסוק בקהלת א, ה "וְזָרַח הַשָּׁמֶשׁ וּבָא הַשָּׁמֶשׁ"). והוא מה שאמרו רז"ל (קידושין עב): קודם שתשקע שמשו של עלי, זרחה שמשו של שמואל הרמתי. קודם פטירת הצדיק, נולד צדיק אחר וכו'. ואמר (שם, ט) "כָּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֶל הַיָּם", שמלבד המנהיג הכולל, יש כמה פרטים חכמים המנהיגים הדור, והיינו "כָּל הַנְּחָלִים הַלְכִים", שהם תלמידי חכמים שיוצאין מצדיק זה, והם ענפים לו, כולם "הַלְכִים אֶל הַיָּם", שהוא כללות, כדי לתקנם ולהנהיגם, עכ"ל.

59. ענין עמוק זה, נתבאר בארוכה בביאור הלקוטים (מפתח י"ח), וז"ל: תבין מרחוק בחידתו הנעלמה, לרמז על הפלגת מעלת המוכיח, שכדי לקבל את תוכחתו, מוכרח להתמלאות הידים (של ישראל) בהארת השבעה רועים (להשלים אמונתם). כי לפי עוצם מעלתו הנשגבה (של משה והתפשטותו שבכל דור), לא נחשב בין השבעה רועים - רק נפשו ורוחו לבד, כי גם זה נחשב לנשמה, במדרגות הנשמות של שאר הרועים (פי', הנפש והרוח של משה הן כל כך גבוהות, עד שנחשבות כבחינת 'נשמה' של שאר הרועים). אבל עצם נשמתו (של משה) שבדבר המוכיח וכו', אשר יעננו בקולו, ההולך וחזק עד בלי די, למתן חכמת התורה, והתגלותה בקולות הרועים אשר באו למספר שבעה, כי כולם יחד, בצירוף קול נפשו שעומד ביניהם (כי משה הוא גם אחד משבעת הרועים, אולם רק בחלקי הנפש והרוח שלו), מוכרחים לקבל משם בידי האמונה שבהם. כי עצם נשמתו לבד, יהיה במדרגת המוכיח גם לנפשו, ומכל שכן לנשמותיהם (של שאר הרועים) שהם כמדרגת נפשו (וע"ש עוד).

ובזה תבין רמז מענין נפלא שמוכבא בכוכבי אור (אנשי מוה"ר"ן אות ג), ומובא בשיח שרפי קודש (ח"ב אות תקצ"ז), וז"ל: פָּעַם אַחַר שֶׁגָּמְרוּ אֲנִי שׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶת אַחַת הַתְּפִלוֹת, מְרֹב הַהֲתַעֲוֵרוֹת שֶׁהָיָה, אָמַר לָהֶם מוה"ר"ן: 'אֲנִי מֵאֲמִין שְׂרַבְנוּ נִמְצָא כָּאֵן עֲמָנוּ, וּכְשֶׁרַבְנוּ כָּאֵן כָּל הַשְּׂבָעָה רֹעִים כָּאֵן, אֲנִי מֵאֲמִין בְּזֶה כְּאֵלוֹ אֲנִי רֹאֶה זֹאת, כְּשֶׁאֲמַר אֶת אֵלוֹ הַתִּיבוֹת הָאֲחֻרָנוֹת הַדְּגִישׁם כָּל כֶּף עַד שֶׁסְּפָרוּ אֲנִי שֶׁהֲרִגְשׁוּ בּוֹ שֶׁבְּאֵמַת הוּא רֹאֶה מֶה שְׂאוֹמֵר, עכ"ל. וחזינן שישנה בחינת התפשטות משה בכל דור (כמו שהיתה ברבינו), וזו מלבד שבא גם עם שבעת הרועים. 60. באיבי הנחל פירש באופן אחר, שהשבעה רועים

זֶהוּ שֶׁכְּתוּב פִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה', וְלֹא כְּתוּב בְּשֵׁשֶׁת. וּכְנִגְדֵּךְ אֹתָם שֶׁבָּעָה יָמִים עֲלִיּוֹנִים בְּרֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶרֶץ שֶׁבָּעָה צְדִיקֵי אֱמֶת, לְהַעֲמִידָם וּלְהַאֲוִיר לָהֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּנִגְדֵּךְ יוֹמוֹ, וְשִׁתַּל אֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּדוֹר שְׂרָאוֹי, וְהֵם אֲבוֹת הָעוֹלָם, אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב יוֹסֵף מִשָּׁה אֶהְרֹן דָּוִד, עכ"ל. (וראה במי הנחל כאן). ומבואר, שקיום והעמדת העולם, שזו בחינת שבעת הרועים, נעשית ע"י: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד, כי הם כנגד שבע המידות של בנין העולם, באופן זה: חסד לאברהם, גבורה ליצחק, תפארת ליעקב, נצח למשה, הוד לאהרן, יסוד ליוסף, מלכות לדוד.

54. במנהיגי כל דור ישנו מי שנוטה לחסד ויש שנוטה לגבורה וכו', ובתוכם ישנם שבעה צדיקים, שכל אחד מהם כולל את כל סוג הצדיקים שהם כפי המידה שלו, והם שבעת הרועים שבאותו הדור, הכוללים את כל הצדיקים של אותו הדור.

55. פשט הפסוק הוא: בשבעת ימים אלו תקדשם בקדושת הכהונה על ידי כל הקרבנות שתקריב בימים אלו (ע"פ רש"י). ורבינו מפרש את הטעם של שבעת ימים אלו, כי הם באו לתקן את חטא העגל שהוא היה פגם באמונה, ולכן, היה צורך במילוי ידים כדי לתקן זאת, וכדברי הלקוטי ההלכות שבסמוך.

56. כמבואר במי הנחל, על פי הזוהר שהעתקנו לעיל. 57. ביאר בלקוטי הלכות (נשיאת כפים ד, א), וז"ל: לְזִכְרוֹת לְבְּחִינַת 'חֹתֶם הַיְדִינִי' (בחינת אמונה) צְרִיכִין לְמִלְאֵת הַיְדִים מִשְּׂבָעָה רֹעִים וְכו'. בְּבְחִינַת "שְׂבָעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם" וכו', כִּי עַל חַנוּךְ הַכֹּהֵנָה נֶאֱמַר מִקְרָא זֶה "שְׂבָעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם". וְכָל זֶה הָיָה אֶז לְתַקֵּן חֲטָא הָעֵגֶל שֶׁהוּא עֲבוּדָה זָרָה וְכו', שֶׁעָקַר כָּחֵם הָיָה עַל יְדֵי הַיְדִים דִּיקָא עַל יְדֵי שְׂקֵבֶל (אהרן) מִיָּדָם (של מכשפי הערב רב וכנ"ל) וכו'. וְאַחַר כֵּן כְּשֶׁנִּתְרַצָּה הַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ וְרָצָה לְמַחֹל וּלְתַקֵּן זֶה הַחֲטָא שֶׁל הָעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל הָעֵגֶל, וְצָרָה לְעֲשׂוֹת הַמִּשְׁכָּן, אֶז בְּשַׁעַת הַחַנוּךְ שֶׁל הַמִּשְׁכָּן וְהַכֹּהֲנִים נֶאֱמַר "שְׂבָעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם", שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּקֵּן חֹתֶם הַיְדִין שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֱמוּנָה שֶׁמְקַבְּלִין מִהָרֹעִים.

58. כתב בפרי עץ חיים (שער ראש חודש פ"ג), וז"ל: בכל דור ודור, יש צדיק אחד שראוי להיות מנהיג הדור, וגם הוא מהלך ובה עם בני דורו, להאיר להם,

בְּלִיּוֹת שֶׁל כָּל מְנַהֲגֵי הַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (הושע יב, א) **”רַעַם קְדוּשִׁים נֶאֱמָן”**. וּמִשָּׁה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשְׁבַּע רוּעִים, נִקְרָא עַל שֵׁם זֶה **”רַעֲיָא מְהִימְנָא”**.

דְּ וְאֵי אֶפְשָׁר לְבּוֹא לְאֵלֵי הַרוּעִים, שֶׁהֵם בְּלִיּוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה, אֲלֵא עַל יְדֵי עֲזוּת, כְּמֵאמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנָם לְבָרְכָה (אבות ה, ב) **”הוּי עוֹ בְּנִמְרֵי, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב, ”נִחְלַת בְּעֵדָה אֶל גֵּוַה קְדוּשָׁה”**, הֵינּוּ

עוֹשֶׂה אוֹר

וְזֶה בְּחִינַת הַכְּתוּב בְּבֵרַכַת מִשֶּׁה לְיִשְׂרָאֵל (דברים לג, א): **”כָּל קְדוּשָׁיו בְּיָדָךְ”** - וּפִירֵשׁ: “נִפְשׁוֹת הַצַּדִּיקִים גִּנּוּזוֹת אִתּוֹ, הֵינּוּ, שִׁבְעַת הַרוּעִים שֶׁהֵם בְּחִינַת בְּלִיּוֹת שֶׁל כָּל מְנַהֲגֵי הַדּוֹר, וְלִכֵּן הֵם נִקְרָאִים “כָּל קְדוּשָׁיו”, כִּי הֵם מֵתְקַנִּים וּמְשַׁלְּמִים אֶת הָאֱמוּנָה, הַנִּקְרָאת “יָדָךְ”. וּמִי שֶׁדְּבוּק לְקְדוּשִׁים אֵלּוּ וּמִקְבֵּל מֵהֵם, זוֹכֵה לְאֱמוּנָה, וְזֶה בְּחִינַת הַכְּתוּב (הושע יב, א): **”רַעַם קְדוּשִׁים נֶאֱמָן”**⁶¹ - הֵינּוּ, הַמֵּתְחַבֵּר לְקְדוּשִׁים (שֶׁהֵם שִׁבְעַת הַרוּעִים, הַנִּקְרָאִים “כָּל קְדוּשָׁיו”) זוֹכֵה לְאֱמוּנָה. וּמִשָּׁה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשְׁבַּע רוּעִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁכֵּן נִשְׁמַתוֹ בְּאֵה בְּגִלְגּוֹל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר בְּצַדִּיק הַדּוֹר, נִקְרָא עַל שֵׁם זֶה בְּזוּהַר פֶּרֶשֶׁת נח (ח"א דף טז) וּבַהֲרַבָּה מְקוּמוֹת, בְּשֵׁם: **”רַעֲיָא מְהִימְנָא”** - רוּעֵה נֶאֱמָן, עַל שֵׁם שֶׁהוּא רוּעֵה הָאֱמוּנָה כִּנ"ל⁶², פִּי, שֶׁמִּשְׁיַךְ לְדוֹר אֱמוּנָה, וְעִיקַר הָאֱמוּנָה נִמְשַׁכֵּת לְדוֹר עַל יְדֵי צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה. וְלִכֵּן, נִשְׁמַת מִשֶּׁה צְרִיכָה לְבּוֹא בְּגִלְגּוֹל לְצַדִּיק הַדּוֹר הָאֱמִיתִי, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעַת הַרוּעִים, וּבִפְרָט לְצַדִּיק הַדּוֹר שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה, כְּדֵי לְיַכּוֹת אֶת הַדּוֹר עַל יְדֵי לְאֱמוּנָה שְׁלִימָה⁶³.

לאחר שנתבאר, שכדי לזכות לאמונה צריך להתקרב לשבעת הרועים שבכל דור. יבאר עתה, שלהתקרב אליהם צריך 'עזות דקדושה'. עוד יבאר טעם נוסף, מדוע צריך 'עזות דקדושה', וכן יבאר, כיצד זוכים 'לעזות דקדושה'.

דְּ. וְאֵי אֶפְשָׁר לְבּוֹא לְאֵלֵי הַרוּעִים, שֶׁהֵם בְּלִיּוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה - בְּבִחִינַת “כָּל קְדוּשָׁיו” וּכְנ"ל, אֲלֵא עַל יְדֵי עֲזוּת, כְּמֵאמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנָם לְבָרְכָה (אבות ה, ב): **”הוּי עוֹ בְּנִמְרֵי”** (בשביל לעשות רצון אביך שבשמים, שלזה צריך אמונה חזקה, שאותה מקבלים מן הרועים). וְהֵרָאִה שֶׁצָּרִיךְ עֲזוּת לְהִתְקַרֵּב לְרוּעִים הַקְּדוּשִׁים, דְּכַתִּיב (שמות טו, יג) **”נִחְלַת בְּעֵדָה אֶל גֵּוַה קְדוּשָׁה”**⁶⁴, הֵינּוּ, עַל יְדֵי עֲזוּת נִכְנָסִין לְתוֹךְ הַקְּדוּשָׁה⁶⁵.

מְקוּרוֹת וְעִיּוּנִים

61. פֶּשֶׁט הַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּשִׁבַח שִׁבְט יִהוּדָה, וְאוֹמֵר “וַיַּהֲרֹגָה עַד רֹד עִם אֵל וְעַם קְדוּשִׁים נֶאֱמָן”, וּפִירֵשׁ בְּמִצְוַת דוֹר וָדוֹר: “יְהוּדָה עִדְיָן הוּא מוֹשֵׁל עִם הָאֵל, ר"ל (מֶלֶךְ יִהוּדָה) מְכַרִּיחַ אֶת הָעַם לְלַכֵּת עִם הָאֵל בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, ע"כ.

62. כֵּן נוֹסֵף בְּכַתֵּב הַיָּד.

63. קִיצוֹר לְקוּטֵי מוה"ר"ן (אוֹת ג), וז"ל: אֵי אֶפְשָׁר לְזַכּוֹת לְאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, כִּי אִם עַל יְדֵי שְׂבָאִים לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֱמִיתִי. כִּי כָּל עַקֵּר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל מִמְּשִׁיכִים הֵם לְהַדּוֹר, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַשְׁבַּע רוּעִים, שֶׁהֵם בְּלִיּוֹת שֶׁל כָּל מְנַהֲגֵי הַדּוֹר וְהָאֱמוּנָה וְהַקְּדוּשָׁה. וְהַעֲקָר, הַצַּדִּיק בְּחִינַת מִשָּׁה, שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם זֶה רַעֲיָא מְהִימְנָא, כִּי רוּעֵה הָאֱמוּנָה לְתַקְנָהּ וְלְהַשְׁלִימָה, וְהוּא אֶחָד מִשְׁבַּע רוּעִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר.

64. פֶּשֶׁט הַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל שֶׁהַקְּב"ה הֵבִיא אֶת עִם

הֵם הַמּוֹכִיחִים הַנ"ל, וְכֵמוֹ שֶׁמִּשְׁמַע בְּפִשְׁטוֹת בְּסִמּוּךְ, שִׁמְשָׁה, שֶׁהוּא הַרַעֲיָא מְהִימְנָא הַמִּמְשִׁיךְ אֱמוּנָה - הוּא ג"כ אֶחָד מִשְׁבַּע הַרוּעִים, וְכֵן כָּל הַרוּעִים הֵם הַמּוֹכִיחִים. אֲלֵא, שֶׁכֵּאֵן מִיִּירֵי כְּשֶׁאֵין גּוֹר דִּין, וְלִכֵּן הֵם פּוֹעֵלִים כְּמִשְׁיַכֵּי אֱמוּנָה, וְלַעֲלֵל מִיִּירֵי שִׁיש גּוֹר דִּין, וְאֵז הֵם פּוֹעֵלִים כְּמוֹכִיחִים, ע"כ.

וְקִשָּׁה מְשִׁינֵי הַשְּׁמוֹת, שֶׁכֵּאֵן קוֹרָא לְהֵם רוּעִים וְלַעֲלֵל קוֹרָא לְהֵם 'מוֹכִיחִים' 'לִימּוּדֵי ה'', וּמְדוּבֵר עַל אוֹתָם בְּנֵי אָדָם. וְעוֹד קִשָּׁה, דְּכָל דְּבָרֵי רַבִּינוּ מְדַבְּרִים בְּזִמְן שִׁיש גּוֹר דִּין, וְעַל זֶה מְפָרֵשׁ אֵיךְ מְצִילִים אֶת הַחַוּוֹת מוֹת, שֶׁלֹּא יַפְעֵל הַגּוֹר דִּין אֲכַזְרִי. וְלִכֵּן בִּיאָרְנוּ לְמַעַלָּה כְּפִי דְּבָרֵי הַבִּיאוֹר הַלְקוּטִים, שֶׁבְּמִשָּׁה רַבִּינוּ יִשְׁנֵן שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת, הַנֶּפֶשׁ וְהַרוּחַ שֶׁלּוֹ - הִיא בְּחִינַת שִׁבְעַת הַרוּעִים, וְהַנִּשְׁמָה שֶׁלּוֹ - הִיא בְּחִינַת 'שְׁמִינִי' (שְׁמֵנָה אוֹתִיוֹת נִשְׁמָה) שֶׁגְּבוּהָה מֵעַל הַשְּׁבַע - הִיא בְּחִינַת הַמּוֹכִיחַ.

על ידי עזות - נכנסין לתורה הקדושה. כי יש רועים של הסטרא אחרא, והם גם בן מפורסמי הדור, וכופין אנשים לתחות שעבודיהו. ועקר מלכותם הוא על ידי עזות, כי עזות - מלכותא בלא תגא' (סנהדרין קה), והם בכלבים בעזותם, בבחינת (ישעיה נה, יא) "והכלבים עזי נפש המה רעים", והן פני הדור בפני הכלב' (סוטה מט). ועל בן פדי להנצל מהם, מתחת ממשלתם, אי אפשר רק על ידי עזות, לעמוד נגד עזותם; ואז "נהלת בעזה אל נוח קדושה", שנכנס לתורה הקדושה.

עוטה אור

פ"ו אי אפשר להתקרב אל שבעת הרועים בלי עזות דקדושה; כי יש כנגד הרועים של קדושה, רועים של הסטרא אחרא - צד הטומאה, והם גם בן מפורסמי הדור ונקראים 'מפורסמים של שקר', וכופין אנשים לתחות שעבודיהו - להיות תחת שיעבודם ושלטונם. ועקר מלכותם הוא על ידי עזות שהם עזים וחצופים להשתרר ולשלוט, כי עזות - מלכותא בלא תגא' (סנהדרין קה) - העזות היא מלכות גדולה אולם חסר לה כתר מלכות, דהיינו, שעל ידי עזות האדם יכול להגיע לשלטון ושררה גדולה כמו של מלך. אף שאינו ראוי למלכות כלל, והם בכלבים בעזותם, בבחינת הכתוב במנהיגי הדור הרשעים (ישעיה נה, יא): "והכלבים עזי נפש המה רעים", שהרועים, דהיינו המנהיגים, הם עזים ככלבים, והן - עליהם אמרו חז"ל (סוטה מט), שבזמן 'עקבתא דמשיחא' (בסוף הגלות לפני ביאת המשיח), יהיו 'פני הדור בפני הכלב' פני הדור - הם מנהיגי הדור, והם יהיו 'כפני הכלב' - עזים וחצופים ככלב. ועל בן פדי להנצל מהם, מתחת ממשלתם של הרועים של הסטרא אחרא, אי אפשר רק על ידי עזות דקדושה, כדי לעמוד נגד עזותם של הרועים של הסטרא אחרא, הקמים כנגדו למנוע אותו מעבודת ה' ולהתקרב לצדיקים, צריך עזות כנגד עזותם, ואז: "נהלת בעזה אל נוח קדושה" - שנכנס לתורה הקדושה ומתקרב לשבעת

מקורות ועיונים

(אבות ה, ט) 'הוי עז פנמרי'. ובשכיל זה התורה נקראת 'עז', כמו שכתוב (תהלים כט, יא) 'ה' עז לעמו תפן', (ויקרא פ"ד, יא) 'וכן בנבוכים קטו'. כי אי אפשר לבוא אל התורה, כי אם על ידי עזות דקדושה.

67. בלקוטי הלכות (בשר וחלב ד, טו) ביאר על פי המבואר לקמן, שהכתרים הם הנעשה ונשמע, שקיבלו ישראל במתן תורה, ולעזות דסטרא אחרא אין את הכתרים הללו, לכן היא נקראת 'מלכותא בלא תגא', ע"ש באורך. ושם קישר כל ענין זה לחנוכה.

68. כן ביאר רבינו לקמן (אות י"ב), וז"ל: 'עזות דקדושה' - שצריך האדם שיהיה 'עז פנמרי' כנגד כל הקמים כנגדו למנוע אותו חס ושלום מעבודתו. וכן פירש הטור (א"ח סימן א'), וז"ל: 'והתחיל בעז כנמר', לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתברך, לפי שפעמים אדם חפץ לעשות מצוה ונמנע מלעשותה, מפני בני אדם שמלעיגין עליו, ועל כן הזהיר שתעז פניך כנגד המלעיגין ואל תמנע מלעשות המצוה.

69. כתב בלקוטי הלכות (ח"מ ח"ב הלכות מעקה ד, ב), וז"ל: עקר הנהגות תלוייה בהתחזקות שהיא בחינת

ישראל לארץ הקודש, והיה זה בעזות גדולה נגד כל שבעת העמים התקיפים שישבו בארץ. ורבינו מבאר שבכל פעם שצריך להתקרב אל הקדושה - כגון כאן אל 'שבעת הרועים' שהם 'כל קדושו', צריך עזות.

65. בענין עזות דקדושה ועזות דסטרא אחרא, וכן להיפך בוש דקדושה ובושה דסטרא אחרא, האריך בלקוטי הלכות (ח"מ ח"ב הלכות הלואה ג, ד), ע"ש באורך.

66. מלבד הטעם הפשוט שפירש הרע"ב מדוע צריך להיות 'עז כנמר', וז"ל: 'הוי עז ולא תתבייש לשאול מרבך מה שלא הבנת, כאותה ששנינו (אבות ב, ה) 'לא הביישן למד', ע"כ. מוסיף כאן, שאם יתבייש מלהתקרב לצדיקים שהם שבעת הרועים, לא יוכל לקבל מהם אמונה. ולקמן (תורה ל' אות ח') כתב רבינו, וז"ל: 'יש עזות דקדושה, שאי אפשר לקבל את התורה כי אם על ידי זה העזות דקדושה. כמו שאמר רבתינו זכרונם לברכה (אבות ב, ה) 'לא תביישן למד', וקמו שאמר רבתינו זכרונם לברכה (ביצה כה): 'מפני מה נתנה תורה לישראל - מפני שעזין הן, וקמו שאמר

וְכָל הַקּוֹלוֹת - הֵן שֶׁל צְעָקָה, הֵן שֶׁל אֲנָחָה, הֵן קוֹל שׁוֹפָר, הֵן קוֹל זְמֶרָה - בְּלֶם הֵם בְּחִינַת עֲזוּת, בְּבְחִינַת (תהלים סח, לה) "הֵן יִתְּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עִז":

ה וְצִרְיָה בַּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בֶּשֶׁר הַגּוֹף, לְהִרְאוֹת לוֹ מִכָּל הָאָרֶץ וּמִכָּל הַשָּׁמַיִם שֶׁהַנְּשִׂמָה מוֹשְׁגָת, שֶׁהַגּוֹף גַּם כֵּן יֵרַע מוֹזַאת הַחֲשֵׁנָה, בְּבְחִינַת (ישעיה נח, ז) "וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם", מִבְּשָׂרְךָ -

עוֹטָה אוֹר

הרועים' ויכול לקבל מהם אמונה. [נמצא, שעזות הנמר מסמלת 'עזות דקדושה' ואילו 'עזות הכלב' מסמלת עזות דסטרא אחרא⁷⁰].

וְכָל הַקּוֹלוֹת של הקדושה, צריכים עזות כדי ליצור אותם, הֵן קוֹל שֶׁל צְעָקָה⁷¹ - שהאדם צועק לה' יתברך, כי צריך לכפות את טבעו ולהשתמש בעזות כדי לצעוק, הֵן שֶׁל אֲנָחָה - שנאנח על עוונותיו, וגם כאן צריך להשתמש בעזות כנגד עצמו, שכן, יצרו מפתחו שהוא אינו חוטא, הֵן קוֹל שׁוֹפָר - שצריך בעל התוקע 'עזות דקדושה' לתקוע בקול גדול בציבור, הֵן קוֹל זְמֶרָה - שמזמר לה' יתברך ולא מתבייש, [ואפילו קול קשקוש המטבעות של נתינת הצדקה⁷² הוא ג"כ עזות⁷³, והן קול צדיקי אמת ושאר כל הקולות דקדושה⁷⁴], בְּלֶם⁷⁵ הֵם בְּחִינַת עֲזוּת דקדושה, בְּבְחִינַת הכתוב על הקב"ה (תהלים סח, לה): "הֵן יִתְּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עִז"⁷⁶, הרי, שכל הקולות הם בחינת 'עזו' - 'עזות', ועל ידם זוכים להתקרב אל הקדושה ואל צדיקי הדור, כמו שיתבאר בסעיפים הבאים, שכל קול מהקולות הללו, שהם בחינת 'עזות דקדושה', שובר את העזות דסטרא אחרא.

לאחר שביאר, שכדי להתחזק באמונה צריך להתקרב ל'שבעת הרועים', ובשביל זה צריך ל'עזות דקדושה' כנגד הרועים דסטרא אחרא, שהם ג"כ עזים, ואחת העצות לכך, היא 'קול אנחה', שהיא משברת את עזות הגוף. יבאר רבינו, מדוע צריך לשבור את עזות הגוף, ויפתח בענין תועלת הגוף והנשמה, כשהם מזוככים ע"י האנחות⁷⁷.

ה וְצִרְיָה בַּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בֶּשֶׁר הַגּוֹף - היינו, הנפש הבהמית של⁷⁸, לְהִרְאוֹת לוֹ מִכָּל הָאָרֶץ וּמִכָּל הַשָּׁמַיִם שֶׁהַנְּשִׂמָה מוֹשְׁגָת⁷⁹, שֶׁהַגּוֹף גַּם כֵּן יֵרַע מוֹזַאת הַחֲשֵׁנָה⁸⁰, בְּבְחִינַת הכתוב (ישעיה נח, ז):

מקורות ועיונים

עליו פְּסִירוֹת גְּדוּלוֹת וְקִשּׁוֹת, עִם כָּל זֶה מֵאַחַר שֶׁצּוֹעֵק עַל כָּל פְּנִים בְּלָבוֹ, בְּנִדְאֵי עֲדִינַי יֵשׁ בּוֹ נִיצוּץ וּנְקֻדָּה מִהֶאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה. פִּי אִם חֵס וְשְׁלוֹם לֹא הָיָה בּוֹ עוֹד שׁוֹם נְקֻדָּה מִהֶאֱמוּנָה פְּלִל, לֹא הָיָה צוֹעֵק כָּלֵל. נִמְצָא, שֶׁהַצְּעָקָה בְּעֶצְמָהּ, הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהֵבִין זֶה. וְגַם עַל יְדֵי הַצְּעָקָה זוֹכִין לְאֱמוּנָה, הֵינּוּ שֶׁהַצְּעָקָה בְּעֶצְמָהּ הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כְּנִ"ל, רַק שֶׁהֶאֱמוּנָה הוּא בְּקִטְנוּת גְּדוּל, וְעַל יְדֵי הַצְּעָקָה בְּעֶצְמָהּ יָכוֹל לְזַכּוֹת לְאֱמוּנָה, הֵינּוּ לְהַעֲלוֹת וּלְגַדֵּל אֶת הֶאֱמוּנָה עַד שִׁסְמִלְקוֹ הַקִּשּׁוֹת מִמֶּנּוּ. וְאֶפְלוֹ אִם אֵינּוּ זוֹכֵה לְזֶה עֲדִינַי, אָף עַל פִּי כֵן הַצְּעָקָה בְּעֶצְמָהּ טוֹב מְאֹד, עַכ"ל. פִּי, כֵּן מְבֹאֵר שֶׁהַצְּעָקָה הִיא כַח שֶׁל עֲזוּת לְהִתְקַרֵּב לְשִׁבְעַת הָרְעוּעִים כְּדִי לְקַבֵּל מֵהֵם אֱמוּנָה, וּבְשִׂיחָה הֵנ"ל נֹאמַר, שֶׁהַצְּעָקָה עֲצֻמָה הִיא אֱמוּנָה, וְיֵשׁ לְבָאֵר, כִּי לִכְן עֲזוּת הַצְּעָקָה מְקַרְבֵת לְרְעוּעִים הַנּוֹתְנִים אֱמוּנָה, כִּי הַצְּעָקָה עֲצֻמָה הִיא אֱמוּנָה.

עזות דקדושה, שְׁכָּל מִי שֶׁמְחַזֵּק אֶת עֶצְמוֹ בְּכָל פַּעַם אֶפְלוֹ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, כְּמוֹ כֵּן הוּא נִכְנָס בְּגִבּוֹל הַקְּדוּשָׁה בְּבְחִינַת "גִּהְלֹתָ בְּעֶזְךָ אֶל נוֹה קְדוּשָׁךְ", וּמִתְקַרֵּב יוֹתֵר אֶל הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה וּלְצַדִּיקֵי אֱמֶת. וְכָל מֵה שֶׁזוֹכֵה לְתוֹרָה וְתְפִלָּה יוֹתֵר, כְּמוֹ כֵּן זוֹכֵה לְעֲזוּת דְּקְדוּשָׁה יוֹתֵר, וְכֵן חוֹזֵר חֲלִילָה, עַד שֶׁיָּכוֹל לְבֹא לְמַדְרַגּוֹת גְּבוּהוֹת מְאֹד וְכו', ע"ש באורך.

70. ונראה לבאר, כי הנמר הוא עז לטרוף גם מי שחזק וגדול ממנו, אלא שעושה זאת בשקט, לעומת זאת הכלב הוא ג"כ עז פנים כנגד הגדולים ממנו, מ"מ עזותו היא ברעש ונביחתו רמה. והנה, עזות דקדושה באה מענוה ושקט - כנמר (ואף שהעזות היא ע"י קולות כדבסמוך, אבל היא מבלי לפרסם את עצמו בקול זה), אולם עזות דסטרא אחרא באה מגאוה ונביחה - ככלב.

71. בשיחת הר"ן (אור קמ"ו), מובא: הַצְּעָקָה בְּלָבוֹ בְּעֶצְמָהּ, הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי אָף עַל פִּי שְׂבָאִים

מקורות ועיונים

אחר כך היה צריך על ידי הקול שהוא בחינת עזות להיות תיקון הידים (של יעקב) שהם האמונה בשלמות, וא"כ מפני מה "הַיְדִים יְדֵי עֵשׂוֹ"? אבל באמת היה לבוש על הידים רק בבגדי עשו, אבל הידים שלו עצמן היה בתיקונן (ידי יעקב) באמונה בשלמות, בבחינת (שמות יז, יב) "וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה".

77. מלבד זאת, ענין הגוף הוא, שמצד אחד יש לו נשמה קדושה, ומצד שני יש לו יצר הרע גדול עם תאוות, ודבר זה הוא ג"כ מהענין המבואר לעיל, שצריך להתקרב לשבעת הרועים דקדושה ולא לרועים דסטרא אחרא, שזהו הענין בכללות, אך שייך גם כן בפרטות לענין גופו של כל אדם עם נשמתו ויצריו. ולכן, כמו שבכללות צריך להתקרב לרועים דקדושה ע"י 'עזות דקדושה', ולהתרחק מהרועים דסטרא, שהם 'עזות דסטרא אחרא', כך בפרטות, הגוף צריך להתקרב לנשמה ע"י אנחה, שהיא עזות דקדושה, ולתרחק מעזות היצר המפתהו לכל רע.

78. כתב בביאור הלוקוטים (מפתח א), וז"ל: על נפשו ורוחו החיוני, בכח המדמה ושכל הנגלה, להיות גם הם נחשבים לגוף, כנגד עצם הנשמה בשכלה וחכמתה הנסתרה מהאדם בעצמו, וכן מובן מדבריו הקדושים גם בשאר מקומות, כמו בחיי מוהר"ן (אות ש"ג), במעשה של ר' יצחק אייזיק.

79. עיקר השגות הנשמה הם בזמן השינה כשהגוף רפוי ואינו כובל אותה, וכמו שכתוב בזהר פרשת חיי שרה (ח"א דף קל), וז"ל: וְתֵא הַיְוִי, הָא אֲתָמֵר דְּאֶפִּילוּ בְּהַאי עֲלָמָא (הנשמה משיגה השגות ולא רק בעולם הבא), פִּד בְּרַשׁ נְאִים עַל עַרְסִיָּה, וְנִשְׁמָתִין אֲצַטְרִיכוּ לְאֲתִשׁוּטְטָא בְּעֲלָמָא וְנִפְקוּ מִגּוּ גּוּפָא. לְאוּ פִל נִשְׁמָתָא וְנִשְׁמָתָא סְלָקָא וְשִׁטָּא לְמַחְזִי בִיקָר סְבָר אִפִּי דְעִתִּיק יוֹמִין, אֲלֵא כְּמָא דְאֲתִמְשִׁיף תְּדִיר וְכַפּוּס עוֹבְדֵי הִכִּי נִשְׁמָתִיָּה סְלָקָא. [תרגום: ויבא ויראה, הרי נאמר שאפילו בעולם הזה, כשאדם ישן על מטהו והנשמות צריכות לשוטט בעולם ויצאו מתוף הגוף, אין כל נשמה ונשמה עולה ומשוטטת לראות בכבוד סבב פני עתיק הַיְמִים, אלא כמו שנמשך תמיד וכפי המעשים, כך נשמתו עולה]. וראה גם באריכות בזהר וישב (ח"א דף קפג), בענין

ההשגות שמשגיגה הנשמה ע"י החלומות.

80. כמבואר בזהר וישב (שם), וז"ל: לֵא מוֹדְעִין לִיָּה לְכַר נֶשׁ בְּעוֹד דְּאִיָּהוּ קָאִים בְּתוֹקָא דְּגוּפָא בְּדָקְאָמְרָן

72. חיי מוהר"ן (סוף אות י"ז), וז"ל: לְעֲנֵן הַמְּבַאֵר בְּמֵאֵמֶר הַנִּזְכָּר: 'שֶׁפֶל הַקּוֹלוֹת הֵם בְּחִינּוֹת עֲזוֹת, וְכוּ', אָמַר אֲזוּ: 'שֶׁאֶפְלוּ קוֹל קְשָׁקוּשׁ הַמְּטַבְּעוֹת שֶׁל נְתִינָת הַצְּדָקָה, הֵם גַּם כֵּן בְּחִינַת עֲזוֹת דְּקִדְשָׁה' וְכוּ'.

73. בטעם הדבר ביאר בלקוטי הלכות (הלואה ג, ח), וז"ל: אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל אֲזוּ בְּפִרּוּשׁ, שֶׁגַּם קוֹל קְשָׁקוּשׁ הַמְּטַבְּעוֹת שֶׁל מְעוֹת צְדָקָה הוּא בְּחִינַת עֲזוֹת דְּקִדְשָׁה. וְכֵן נִרְאֶה וּמוֹכָן בְּחוֹשׁ, כִּי הַעוֹשֵׁר (העשיר) בְּעַל מְמוֹן הַרְבֵּה, יֵשׁ לוֹ עֲזוֹת הַרְבֵּה (כדכתיב משלי יח, כג "וְעֹשֵׂי יַעֲנֶה עֲזוֹת"), וְכִשְׂאִיָּנוּ זוֹכֵה לְתֵתֵן מַעֲשָׂיו, אֲזִי יֵשׁ לוֹ עֲזוֹת נֶגֶד אֲנָשִׁים פְּשָׁרִים וְנֶגֶד עֲנִיִּים הַגּוֹנִים וְכוּ' וְכוּ'. וְזֶהוּ עֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא, וְעוֹשֵׁר כְּזֶה הוּא (קהלת ה, יב) "עוֹשֵׁר שְׂמוֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ" וְכֵן הוּא בְּחִינַת עֲבוּדָה זְרָה מִמֶּשׁ, שֶׁהוּא פֶּגַם אֲמוּנָה שְׂנֵפֶגַם עַל יְדֵי פֶּגַם הַעֲזוֹת, דִּהְיָנוּ עַל יְדֵי עֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא. אֲכַל כְּשֶׁמִּתְגַּבֵּר לְהַרְבוֹת בְּצְדָקָה מִמְּמוֹנוֹ, אֲזִי נִתְתַּקֵּן כֹּל מְמוֹנוֹ וְזוֹכֵה עַל יְדֵי מְמוֹנוֹ לְעֲזוֹת דְּקִדְשָׁה, בְּחִינַת (משלי י, טו) "הוֹן עֹשֵׂר קִרְיַת עוֹז", דִּהְיָנוּ לְעֲמוּד בְּעֲזוֹתוֹ נֶגֶד הַרְשָׁעִים וְנֶגֶד הַמּוֹנְעִים מִדְּרָכֵי ה' הַאֲמִתִּיִּים, לְהַצִּיל הַחַלּוּשֵׁי כַח הַנְּדָפִים - לְהַצִּילֵם מִיַּד רוֹדְפֵיהֶם וְכוּ', כְּפִי דְרָכֵי ה' בְּאֵמֶת. וְזֶהוּ עֲזוֹת דְּקִדְשָׁה, שֶׁעָקַר תִּקּוּן הַאֲמוּנָה הַקְּדוּשָׁה הוּא עַל יְדֵהָ. נִמְצָא שֶׁשְׂקָלִים, דִּהְיָנוּ צְדָקָה, זֶהוּ בְּחִינַת 'עֲזוֹת דְּקִדְשָׁה'.

74. כן נוסף בקיצור לקוטי מוהר"ן (סוף אות ה). היינו, גם הקול של הצדיק, ששומע את קולו בלבד, גם זה בחינת קול דעזות דקדושה.

75. לקמן בהמשך התורה, ירון רבינו בכל אחד מארבעה קולות אלו, באות ז' - 'קול צעקה', באות ה' - 'קול אנחה' ו'קול השופר', ובאות ט"ז - 'קול ניגון וזמרה'.

76. כתב במי הנחל, וז"ל: רצה לומר כי אלו התיבות "יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עוֹז", הם ראשי תיבות 'יעקב' - שהוא אחד מ'שבעה רועים' שמתקן הידים שהם האמונה, כמו שכתוב "וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֶּבֶךְ אֲשֶׁר בְּיָדָם" כמבואר לעיל (סוף אות ב), ועל כן על ידי הקולות שהם בחינת עזות כמרומוז בפסוק "יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עוֹז" שהוא ראשי תבות 'יעקב' זוכין לבוא לאלו הרועים שיעקב אחד מהם. ונראה שזה שתמה יצחק בעת שלבש יעקב בגדי עשו לקבל הברכות, ואמר (בראשית כז, כב) "הִקַּל קוֹל יַעֲקֹב", וא"כ

דיקא, שלא תעלים עיניך מלרחם על בשרה, הינו בשר גופה. כי צריכין לרחם מאד על הגוף לראות לזכבו, כדי שיוכל להודיע לו מכל ההארות וההשגות שהנשמה מושגת. כי הנשמה של כל אדם, היא רואה ומשגת תמיד דברים עליונים מאד, אבל הגוף אינו יודע מהם. על כן צריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, לראות לזכבו הגוף, עד שתוכל הנשמה להודיע לו מכל מה שהיא רואה ומשגת תמיד, כנ"ל.

ובשהגוף הוא בבחינה זו, היא טובה להנשמה, שלפעמים נופלת ממדרגתה. ובשהגוף צח ואור, תוכל הנשמה להתרומם ולחזור למדרגתה על ידי הגוף, הינו על ידי תענוגי הגוף תוכל לזכור ולעלות לתענוגים שלה, כי מאחר שהגוף גם כן טוב ובשר, אינו נלכד בהתענוגים, ועל כן תוכל הנשמה לחזור על ידי תענוגי הגוף למעלתה, לתענוגים שלה. וכן גם כן על ידי

עושה אור

"ומבשרך לא תתעלם"⁸¹, "מבשרך" – דיקא, שלא תעלים עיניך מלרחם על בשרה, הינו בשר גופה. כי צריכין לרחם מאד על הגוף, לראות לזכבו מתאוות⁸², כדי שיוכל להודיע לו מכל ההארות וההשגות שהנשמה מושגת⁸³, פי, כשהגוף מווכך אזי הנשמה מודיעה ממילא לגוף השגות נפלאות⁸⁴. כי הנשמה של כל אדם היא רואה ומשגת תמיד דברים עליונים מאד⁸⁵, אבל הגוף אינו יודע מהם מחמת גשמיותו, על כן צריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, לראות לזכבו הגוף מתאוות, שאז הגוף נעשה רוחני יותר, עד שתוכל הנשמה להודיע לו מכל מה שהיא רואה ומשגת תמיד⁸⁶ כנ"ל.

ובשהגוף הוא בבחינה זו – שהוא מווכך, היא טובה להנשמה, שלפעמים נופלת ממדרגתה, כי כשרוצה לעלות ממדרגה למדרגה, על כרחך שצריך להיות "ירידה צורך עליה"⁸⁷ וזוהי נפילתה ממדרגתה, ובשהגוף צח ואור⁸⁸ (ע' ברכות ה'), תוכל הנשמה להתרומם ולחזור למדרגתה על ידי הגוף, כי כשמזכך את גופו, אזי כל תענוג של הגוף הוא בקדושה גדולה, ולכן ע"י אכילה שיש בה תענוג הגוף בקדושה, תוכל לחזור למדרגתה, הינו על ידי תענוגי הגוף תוכל לזכור ולעלות לתענוגים שלה⁸⁹ – כי תענוגים של גוף כזה, הם רוחניים ודומים לתענוגים של הנשמה, כי מאחר שהגוף גם כן טוב ובשר כמו הנשמה, אינו נלכד בהתענוגים הגשמיים, ועל כן תוכל הנשמה לחזור על ידי תענוגי הגוף למעלתה, לתענוגים שלה⁹⁰, כי על ידם תכסוף לתענוגיה הרוחניים שהיו לה קודם שנפלה ממדרגתה,

מקורות ועיונים

כל כך, עד שיזכה להאיר גם בגופו הארות מהשגת אלקותו יתברך, פי הצדיק הגדול האמתי מסבב עמנו בסבובים נוראים פאלה ובצמצומים נפלאים פאלה, עד שיאיר בנו השגת אלקות גם בעודינו בגופינו כדי שיגיע גם להגוף הארה מזה, כי זה עקר השלמות להודיע גם להגוף מכל ההארות וההשגות שהנשמה משגת, כמו שכתוב בהתורה "חותם בתוך חותם" (תורה דידן).

83. כתב בעצות המבוארות (אנחה אות ד), וז"ל: תיב כל אדם, לפי מדרגתו, להשיג ולהרגיש אלקותו יתברך,

(אלא רק בשעת שינה כשהגוף רפוי), אלא מלאכא אודע לנשמתא (היינו, 'חלום ע"י מלאך') ונשמתא לבר נש (הנשמה מודיעה לגוף מה שהשיגה). [תרגום: לא מודיעים לאדם בעוד שהוא עומד בכח הגוף כמו שאמרנו, אלא מלאך מודיע לנשמה, והנשמה לאדם].

81. פשט הפסוק מדבר במצות צדקה, ושצריך להקדים את קרוביו, הנקראים בשרו. וע' בראשית רבה יז, ג.

82. כתב בלקוטי הלכות (השכמת הבוקר ד, ד), וז"ל: צריכין לעמול בתורה ועבודה, ולקדש ולטהר עצמו

מקורות ועיונים

מפדרגת 'נעשה ונשמע' זה, למדרגת 'נעשה ונשמע' גבוה ממנה, צריך להיות ירידה קדם העליה, כי 'הירידה היא תכלית העליה'.

88. כמו שמצינו בגופו של משה רבינו (דברים רבה יא, י) קרא הקב"ה לנשמה מתוך גופו (של משה) אמר לה בתי וכו' עכשיו הגיע קצף לצאת צאי אל תאחרי, אמרה לפניו רבוננו של עולם וכו' אתה בראתני ואתה יצרתני ואתה נתתני בגופו של משה מאה ועשרים שנה, ועכשיו יש גוף טהור בעולם יותר מגופו של משה שלא נראה בו רוח סרוחה מעולם ולא רמה ותולעה, לכן אני אוהבת אותו ואיני רוצה לצאת ממנו. 89. שם בגמ' מובא: רבי אלעזר חלש, על לגביה רבי יוחנן, חזא דהוה קא גני בבית אפל, גלייה לדרעיה ונפל נהורא. [תרגום: ר' אלעזר היה חולה, נכנס ר' יוחנן לבקרו, וראה שהוא שוכב בבית חשוך. גילה רבי יוחנן את זרועו, ונעשה אור בבית]. ובפשטות הכוונה שהיה בשרו מבהיק מרוב יופיו (ע' בבא מציעא פד.). ובבן יהוידע כתב, שהכוונה היא לאור רוחני, שהרי אפילו אבן טובה ומרגלית, אין האור יוצא ממנה אלא אם כן תהיה במקום שמש.

90. כתב הבעש"ט על התורה (בראשית אות פ"ה) בענין קדושת שבת, וז"ל: "וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי" וגו' (בראשית ב, ג). במדרש (בראשית רבה יא, ד) ברכו במטעמים וכו', שמעתי בשם מורי טעם שלענג החומר בשבת הוא מצוה, שעל ידי זה יוכל הצורה (הנשמה) לשמוח יותר בדביקות ה' יתברך וכו', עכ"ל. (וע"ש באות פ"ו ופ"ז משלים על זה).

91. כתב בלקוטי הלכות (תחומין ד, ג) על תורה דידן, וז"ל: וְזֶהוּ בְחִינַת 'עֲנֵג שֶׁבֶת', כִּי בְשֶׁבֶת זֹכִינ' לְעֻזַּת דְּקֻדְשָׁה בְּבְחִינַת (נחמיה ח, י) "כִּי חֲדָוַת ה' הִיא מְעַזְכֶּם". וְזֶה בְּחִינַת הַשְּׁבֻעָה קוֹלוֹת שְׁאוּמְרִים בְּקַבְלַת שֶׁבֶת שֶׁהוּא "מְזֻמּוֹר הֵבו לָהּ בְּנֵי אֱלִים" וכו', כִּי בְשֶׁבֶת זֹכִינ' לְקַלְלִיּוֹת כֹּל הַקּוֹלוֹת דְּקֻדְשָׁה, שֶׁכֵּלֶם הֵם בְּחִינַת עֻזַּת כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב שֵׁם, וְכִמּוֹ שְׁמֹסִים בְּזֶה הַמְזֻמּוֹר "ה' עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן" וכו'. וְעַל כֵּן מְחַמֵּת שְׁזֹכִינ' בְּשֶׁבֶת לְעֻזַּת דְּקֻדְשָׁה, וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁבֵּר וְנִתְבַטֵּל עֻזַּת הַגּוּף, עַל כֵּן מְצוּה גְדוּלָה לְהַרְבּוֹת בְּתַעֲנוּגֵי שֶׁבֶת - לְאַכֵּל וּלְשִׁתּוֹת וּלְשִׁמְחָה, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, כִּי אִזּוֹ בְּשֶׁבֶת כֵּל תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף הֵם בְּקֻדְשָׁה גְדוּלָה, מֵאַחַר שֶׁאִזּוֹ נִתְבַטֵּל עֻזַּת דְּסִטְרָא אַחְרָא וְזֹכִינ' לְעֻזַּת דְּקֻדְשָׁה. כִּי אִזּוֹ כְּשִׁזְכִּינ'

כִּי מְחַמֵּת שְׁלֵא מְתַבְּוֹנְנִים בְּעֵינֵי זֶה דִּי הַצּוּרָה, נִזְכָּרִים לְחֻטָּאִים וּפּוֹגְמִים בְּכַבּוּדוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵינּוּ שְׁעוֹבְרִים עַל מְצוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא כְּבוֹדוֹ וְרַצּוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ.

84. ע' חסד לאברהם (מעייני ד' נהר כ"ו), וז"ל: כמו שהאדם הגשמי יודע מה שבגופו כולו כאחד, כך הרוחני יודע המציאות כולו כאחד מפני שאין מונע, וכן הנשמה הרוחנית שופעת ממקור הרוחניות העליון, והיא כעין השכל העליון השופע על כל, ויודע כל פרטי המציאות בין קבועות בין מקריות כדיעת השכל מה שיקרא לגוף האדם, ולכן הנשמה הדבוקה ברוחניות השכלי השופע על כל, יודעת כל פרטי הנמצאות כולם, וראוי היה לכל הנשמות להשיג השגה זו, אלא מפני שהם מתלבשות בחומרם, יהיה החומר הזה מסך מבדיל מחשיך עיני שכלה וכו'. והצדיקים שנשמתם בלתי מתלבשות בחומרם, אלא היא דבוקה ברוחניות העליון, תהינה תמיד יודעות כל פרטי המציאות מצד מה שנשמתם רוחניות שואבת מהשורש העליון וכו'. ולזה הרשב"י ור' אלעזר וכיוצא מהקדושים, היו יודעים המציאות כולו בעיני דנשמתא, מפני שנשמתן דבקה ברוחניות העליון, ויהיה כל העולם גוף ונשמתו דבקה בשכל המנהיג הכל יודע הכל, עכ"ל.

85. וכן מבואר לקמן (תורה וניד, ד) וז"ל: עֵינַיִם הֵם דְּבָרִים עֵלְיוֹנִים וְגוֹבְהִים מֵאֵד, וְהֵם רֹאִים תְּמִיד דְּבָרִים גְּדוּלִים וְנוֹרָאִים, וְאֵם הִיָּה הָאֵדָם זֹכָה לְעֵינַיִם כְּשָׂרִים, הִיָּה יוֹדֵעַ דְּבָרִים גְּדוּלִים רַק מִמָּה שֶׁעֵינָיו רֹאוֹת וכו'. וְכֵן הָאֵדָם רֹאֵה בְּעֵינָיו תְּמִיד דְּבָרִים גְּדוּלִים (הֵינּוּ מְרֵאוֹת וְחִיּוֹנוֹת), אֲךָ שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁמְעַבְרִין לְפָנָיו בְּהַעֲבָרָה בְּעֵלְמָא וּבְמַהֲרֵיּוֹת גְּדוּל, עַל כֵּן אֵינּוּ יוֹדֵעַ מַה רָאָה.

86. בעצות המבוארות (אנחה אות ד) הוסיף, שהכוונה היא, שיהיה לגוף תענוג מהשגות אלו, וז"ל: הֵינּוּ שֶׁהָאֵדָם מְרַגֵּשׁ טַעַם וְחִיּוֹת בְּרוּחָנִיּוֹת שֶׁהִיא שְׂכֵת לְנִשְׁמָה כְּמוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת, הַשִּׁיכָת לְגוּף. וְכֵן אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ (תהלים סג, ו) "כְּמוֹ חֶלֶב וְדֹשֵׁן תִּשְׂבַּע נַפְשִׁי וְשִׁפְתֵי רִנְנוֹת יְהִלֵּל פִּי", הֵינּוּ שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ הַרְגִישׁ טַעַם וְחִיּוֹת בְּשִׁפְתֵי רִנְנוֹת, שֶׁהֵם תְּפִלָּה, תּוֹרָה וּשְׂאָר מַעֲשִׂים טוֹבִים, כְּמוֹ בְּמִיטֵב הַמַּאֲכָלִים הַמְכֻנָּים "חֶלֶב וְדֹשֵׁן". וְכֵן הוּא בְּכָל אֵדָם הַמְרַגֵּשׁ טַעַם וְחִיּוֹת בְּעֵינָיו רִוּחָנִיּוֹת כְּמוֹ בְּתַעֲנוּגֵי הַגּוּף, מִשְׁמַע כִּי הַגּוּף מְרַגֵּשׁ בְּהַשְׁגוֹת הַנִּשְׁמָה.

87. כמבואר לקמן (באות י"א), וז"ל: בְּשְׂרוּצִים לְצִאת

הרשימות שיש בהגוף, על ידי הארות שהאירה בו הנשמה מקדם, תוכל עתה לזכור ולעלות ולחזור למדרגתה.

וזה בחינת (איוב יט, כו) "מבשרי אהיה אלוה", "מבשרי דיקא, הינו על ידי בשר הגוף יחיה אלוה, הינו השנות אלקות; הינו, שהאדם בגופו יראה ויחיה השנות עליונות שהנשמה משגת תמיד בג"ל.

אבל בשיש להגוף עזות מבחינת "והקלבים עוי נפש", אין הנשמה יכולה לסמוך עצמה ולהתקרב אל הגוף להודיע לו מההשנות שלה, כי תוכל לזכור בתקופה ועזות הגוף, מה שהגוף עז והזק בהתאוות. וצריכה לזה עזות דקדושה – הינו קולות הנ"ל, שעל ידי זה משבר עזות הגוף. כי אנהה שוברת גופו של אדם^(ברכות נח), וכשמשבר עזות ותקיפות הגוף, על ידי זה תוכל הנשמה להתקרב עצמה אל הגוף, כי לא תהיה נלפדת שם.

עוטה אור

וע"י הכיסופים והתשובה תוכל לחזור למעלתה. וכן גם על ידי הרשימות⁹² שיש בהגוף, על ידי הארות שהאירה בו הנשמה מקודם בזמן שהיתה במדרגתה הגבוהה, שנשאר בגוף רושם וסימן מאורות אלו, תוכל עתה הנשמה שנפלה ממדרגתה לזכור ולעלות ולחזור למדרגתה, פי' כי בודאי שעבודת העלייה בפעם הראשונה היא קשה, כי עדיין אינה יודעת לאיזו השגה צריכה היא להגיע ולכסוף⁹³, אולם, כשהנשמה השיגה פעם אחת תענוגים רוחניים, אף שירדה משם, כיון שנשאר בגוף רשימו, אזי היא תוכל לדעת, ע"י הזיכרון בכח הרשימו, למה לכסוף, וע"ז תוכל לחזור למדרגתה.

וזה בחינת הכתוב (איוב יט, כו): "מבשרי אהיה אלוה", "מבשרי דיקא, הינו על ידי בשר הגוף יחיה אלוה, הינו השנות אלקות, הינו, שהאדם בגופו יראה ויחיה השנות עליונות שהנשמה משגת תמיד בג"ל, כי בשעה שהגוף מוזכך, הנשמה יכולה להראות לו מכל הארה והשגה שהיא משיגה. וכל זה בפרטות, שהגוף יכול להשיג את הקדושה שמשגיגה הנשמה שלו. ובכללות, האדם יוכל להשיג אמונה בהתדבקותו ב'שבעת הרועים', שע"י זה הוא ממלא את הידים באמונה ונשלם 'חותם החיצון' וכנ"ל.

אבל בשיש להגוף עזות דסטרא אחרא, מבחינת: "והקלבים עוי נפש", אז אין הנשמה יכולה לסמוך עצמה ולהתקרב אל הגוף להודיע לו מההשנות שלה, כי אם תסמוך עצמה אל הגוף ותדבק בו (שזה מה שנצרך בשביל להודיע לו מהשנותיה), תוכל לזכור (להיות נלכד) בתקופה ועזות הגוף, מה שהגוף עז והזק בהתאוות⁹⁴ ואין לו בושח מה' ית'⁹⁵, כי כשיש לגוף תאוות, הוא צועק⁹⁶ ודורש אותן בעזות וחוצפה גדולה, כדי להשיגן בכל כוחו. ואם הנשמה תהיה דבוקה בו (מחמת שרוצה להודיע לו מהשנותיה), גם הנשמה שהיא חלק אלוה תתפס חס ושלוש בעזות זו. ולכן צריכה לזה עזות דקדושה, הינו קולות הנ"ל, שהם הקולות דקדושה, המבוארים לעיל (אות ד), שעל ידי זה משבר עזות הגוף, ובפרט ע"י קול אנהה' פי אמרו חז"ל (ברכות נח) "אנהה שוברת גופו של אדם"⁹⁷, הרי, שיש כח באנהה לשבור את עזות

מקורות ועיונים

ברית' (זהר נח נט:), ושמינת הברית היא עקר עזות דקדושה, פי בו עז - בו תוקפא, פמוכא (זהר פי מצא רפ:). פי אין בלשון אלא במקום ערין' (תקוני זהר נח, צב:). ועל כן העקר לשבר זאת התאנה שהיא בחינת בלשון, על ידי שיהיה לו בלשון אנפין מהשם ותברך,

לעזות דקדושה ונתבטל עזות דסטרא אחרא אז הוא טובה להנשמה, פי הנשמה יכולה לחזור למעלתה על ידי תענוגי הגוף וכו'. ועל כן אז מתענגין על ה', בחינת (משלי יג, כה): "צדיק אכל לשבע נפשו", פי הצדיק שזוכה לעזות דקדושה, פי צדיק מאן דנטיר

מקורות ועיונים

כַּל כֶּף בְּעֹבְדוֹתָו, עַד שֶׁמָּה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה וְעוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ בְּשָׁנָה כְּלָה הָיָה עוֹשֶׂה בְּיוֹם אֶחָד, עכ"ל. עוד שם (סוף שיחה קע"ד), וז"ל: שִׁמְעֵתִי בְּשִׁמוֹ שֶׁאָמַר: כְּשֹׁזְכִין לְדַעַת הַשֵּׁלֶם, אָזִי יְכוּלִין לַעֲשׂוֹת וְלַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ בְּרַבְעָה שָׁעָה מֵהַ שְׁאֵדָם אַחַר צְרִיף לַעֲבֹד וְלִהְיֵתִינֵעַ עַל זֶה שְׁבָעִים שָׁנָה, עכ"ל. וזהו שמבואר בספר המדות (תשובה ח"א אות נ"א), וז"ל: מִי שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה גְּדוּלָה - יְכוּל לְהַשִּׁיג שְׁלֹמֹתוֹ בְּמַעוֹט פְּעֻלוֹת. 94. כתב בלקוטי הלכות (יו"ד ח"א הלכות בשר בחלב ד, ד), וז"ל: עֵקֶר הַרְעָה הוּא בַּחֲנִינָת עֲזוּת דְּסִטְרָא אֲחֵרָא, כִּי 'עֲזוּת מְלֻכּוּתָא בְּלֵא תְּנָא' (סנהדרין קה), שָׁהוּוּ בַּחֲנִינָת מְלֻכּוּת הַרְשָׁעָה, וְהַמַּת הַנְּחָשׁ שֶׁמִּשֵּׁם כָּל הַתְּאוּרוֹת וְכָל הַעֲבֻרוֹת חֹס וְשֵׁלוֹם, שֶׁכֵּלֶם נִמְשָׁכִין מֵעֲזוּת הַגּוֹף שֶׁהוּא עוֹ וְחִזּוֹק בְּהַתְּאוּרוֹת. וְכִמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנֵינוּ וְז"ל, בְּהַתּוֹרָה מְרַכְּבֵת פְּרָעָה' (תורה ל"ח): שְׁעֲזוּת דְּסִטְרָא אֲחֵרָא הִיא וְהַמַּת הַנְּחָשׁ, עֵינֵי שָׁם. וְזֶה הַעֲזוּת דְּסִטְרָא אֲחֵרָא שֶׁהִיא וְהַמַּת הַנְּחָשׁ, זֶה עֵקֶר בַּחֲנִינָת הַרְעָה הַנְּאָחֵז בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם. וְזֶה בַּחֲנִינָת כָּל הַמְּאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, כִּי כָּל הַמֵּינִים טְמֵאִים שֶׁאֲסָרָה עֲלֵינוּ הַתּוֹרָה, הוּא מְחַמַּת שֶׁבָּהֶם נֶאֱחָז הַרְעָה בְּיוֹתֵר שֶׁהוּא עֲזוּת דְּסִטְרָא אֲחֵרָא, וְכִנְרָאָה קָצֵת בַּחוּשׁ, שֶׁרַב הַמֵּינִים טְמֵאִים הֵם עֲזֵי נֶפֶשׁ בְּיוֹתֵר, כִּמוֹ הַכְּלָבִים עֲזֵי נֶפֶשׁ (שְׁעִיָּה נו, יא), וְעַל כֵּן אֲסוּרִים לָנוּ לֵאמֹר, כִּי אֵין בְּנוֹי כַּח לְבָרְרָם, מְחַמַּת שֶׁבָּהֶם נֶאֱחָז הַרְעָה בְּיוֹתֵר, שֶׁהוּא עֲזוּת הַגּוֹף, עֲזוּת דְּסִטְרָא אֲחֵרָא, עַל כֵּן אֲסוּרִים בְּאַכִּילָה, כְּדִי שְׁלֵא יִתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם עַל יְדֵי אֲכִילָתָם עֲזוּת הַגּוֹף, חֹס וְשֵׁלוֹם.

95. תיבות אלו נוספו בקיצור (אות ה').

96. כמסופר בחיי מוהר"ן (אות קנ"ו), וז"ל: וְהָיָה בְּבֵית כָּל הַנְּגִידִים הַגְּדוֹלִים בְּבִרְאָד, וְהָיָה לוֹ עֵסֶק לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְכו'. וְשִׁמְעֵתִי קוֹל הַצִּעְקָה שֶׁל תְּאוּמוֹתֵיהֶם, שֶׁהֵם מִתְּאוּרִים וְצוֹעֲקִים מִמּוֹן וְכו', שֶׁהָיָה צִעְקָה גְּדוּלָה מִתְּאוּמוֹתֵיהֶן.

97. שם בגמ' מובא: אמר רב 'אנחה שוברת חצי גופו של אדם' שנאמר (בציווי הקב"ה ליחזקאל להתאנח על החורבן, יחזקאל כא, יא) וְאָתָּה בֶן אָדָם הָאֲנַחַת בְּשִׁבְרוֹן מִתְּנִים וְגו' (הרי, אנחה שוברת עד המתנים - שהם חצי הגוף). ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם, שנאמר (שם יב) 'וְהָיָה כִּי יֵאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֹאנָח וְאָמַרְתָּ אֵלָּהּ שְׁמוֹעָה כִּי בָאָה וְנִמְסָה כָּל לֵב וְרַפּוֹ כָּל יְדַיִם וְכִהְיֶתָה כָּל

וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה 'עוֹ פְּנֵמַר', וְיִתְחַזַּק וְיִתְגַּבֵּר לְכַבֵּשׁ אֶת יְצָרוֹ - וְזֶהוּ עֵקֶר עֲזוּת דְּקַדְשָׁה, כִּי עֵקֶר עֲזוּת דְּקַדְשָׁה מְקַבְּלִין מִבַּחֲנִינָת בִּשְׁת פְּנִים דְּקַדְשָׁה, בַּחֲנִינָת 'יִבְשֵׁת פְּנִים לְגַן עֲדָן' (אבות ה, כ), וכו'. וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק שֶׁזוֹכֵה לְעֲזוּת דְּקַדְשָׁה - עַל כֵּן אֲכִילָתוֹ יִקְרָה מָאֵד, כִּי עַל יְדֵי אֲכִילָתוֹ מִתְּעַנְּגַת הַנְּשָׁמָה, כִּי זוֹכֵרֵת מַעֲלָתָה וְתַעֲנוּגֵים שֶׁלָּהּ מִהַשְּׁגוֹת וְהָאֲרוֹת עֲלִינוֹת - עַל יְדֵי תַעֲנוּגֵי הַגּוֹף כְּמַבְאֵר בְּמֵאמַר הַנ"ל. וְזֶה בַּחֲנִינָת "צַדִּיק אוֹכֵל לְשִׁבְעַ נֶפֶשׁוֹ" וְכֵן וכו'. וְזֶה בַּחֲנִינָת אֲכִילַת שֶׁבֶת, עֲנֵג שֶׁבֶת, בַּחֲנִינָת "אֲזוֹ תַתְּעַנֵּג עַל ה'", כִּי אֲזוֹ שֶׁבֶת זוֹכִין לְעֲזוּת דְּקַדְשָׁה וְכו'. וְעַל כֵּן עֵקֶר הַזְּיוּג הִיא בְּלִיל שֶׁבֶת (פְּתוּחַ ב, כ), כִּי הָעֵקֶר הוּא לְשִׁבְרַת עֲזוּת הַגּוֹף בְּתֵאֵנָה זוֹ, כִּי שָׁם עֵקֶר אֲחִיוֹת עֲזוּת דְּסִטְרָא אֲחֵרָא שֶׁאֵין לוֹ בִּשְׁת אֲנַפִּין מִהַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ חֹס וְשֵׁלוֹם, וְכִשְׁבֶּת אֲזוֹ זוֹכִין לְבוֹשָׁה דְּקַדְשָׁה, שֶׁהִיא בַּחֲנִינָת עֲזוּת דְּקַדְשָׁה פְּנ"ל, בַּבַּחֲנִינָת 'בְּרֵאשִׁית יֵרָא שֶׁבֶת, יֵרָא בִּשְׁת', וְאֲזוֹ זוֹכִין שִׁיְהִיָּה לוֹ בִּשְׁת אֲנַפִּין מְקוּדָּשָׁא בְּרִיף הוּא, שְׁלֵא יִהְיֶה נִלְכַּד חֹס וְשֵׁלוֹם, בְּתֵאֵנָה הַבְּהִמְיוּת, שְׁלֵא יִהְיֶה עֲזוּת חֹס וְשֵׁלוֹם, וְאֲזוֹ זוֹכֵה שִׁיְהִיָּה זְיוּגוֹ בְּקַדְשָׁה גְּדוּלָה, בְּאִימָה בְּיִרְאָה בְּבִשְׁת אֲנַפִּין, כְּמוֹכָא בְּתַקּוּנִים (תקו"י י, כה). כִּי עֲזוּת דְּקַדְשָׁה הוּא מִבַּחֲנִינָת 'יִבְשֵׁת פְּנִים לְגַן עֲדָן', כִּי עַל יְדֵי שִׁישׁ לוֹ בִּשְׁת אֲנַפִּין מְקוּדָּשָׁא בְּרִיף הוּא, עַל יְדֵי זֶה זוֹכֵה לְעֲזוּת דְּקַדְשָׁה וְכו', עכ"ל.

92. ראה בשער הכוונות (תפילין דרוש ה'), וז"ל: כִּבְר הוֹדַעְתִּיךָ כִּי כָל דָּבָר קְדוּשָׁה וְרוּחַנִיּוּת, אַע"פ שֶׁמִּסְתַּלֵּק, עכ"ז נִשְׁאֵר שֶׁם לְעוֹלָם בַּחֲנִינָת רִשְׁמוֹ זְעִיר תְּמִיד וְאֵינוֹ מִסְתַּלֵּק מִשֵּׁם.

93. ענין זה יובן עם מה שביאר רבינו, שעיקר הכח להשיג השגות גבוהות הוא כשיודעים למה לכסוף, אבל כשלא יודעים למה לכסוף, הדרך ארוכה מאוד ולוקחת שנים רבות, כמו שכתוב בשיחות הר"ן (שיחה קנ"ט), וז"ל: עֲנָה וְאָמַר, הֲלֵא בַעַת שֶׁהִיִּיתִי יַגַּע בְּשִׁבִּיל עֲבוּרַת ה', לֹא עָלָה עַל דַּעְתִּי שֶׁאֲזַכֶּה לָזֶה, וְלֹא הִיִּיתִי יוֹדַע כָּלֵל מִמָּה שֶׁאֲנִי יוֹדַע עֲכָשִׁיר. וְכִי עָלָה עַל דַּעְתִּי לְכַסּוֹף וְלִהְיֵתִינֵעַ לְיַדַּע מֵהַ שֶׁאֲנִי יוֹדַע עֲכָשִׁיר? כִּי לֹא הִיִּיתִי יוֹדַע כָּלֵל שׁוֹם מְצִיאוֹת וְיִדְעָה מִהַשְּׁגָה זוֹ, לְכַסּוֹף וְלִהְיֵתִינֵעַ עַלֶּהּ, עכ"ל. עוד שם (שיחה קנ"ד), וז"ל: אָמַר, אִם הִיִּיתִי יוֹדַע שֶׁהַשֵּׁם יִתְבַּרֵּךְ יַעֲשֶׂה מִמְּנֵי מֵהַ שֶׁאֲנִי עֹמֵה, דְּהֵינּוּ חֲדוּשׁ כְּזֶה, הִיִּיתִי עוֹשֶׂה בְּיוֹם אֶחָד מֵהַ שֶׁעֲשִׂיתִי בְּשָׁנָה כְּלָה, כְּלוֹמֵר שֶׁהָיָה מְזַדְרָז

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קב, ז) "מִקּוּל אֲנַחְתִּי דְבַקָּה עֲצָמוֹ לְבִשְׂרִי", 'עֲצָמוֹ' – הוּא הַנְּשָׂמָה, שֶׁהִיא עֲצָם הָאָדָם, כִּי עָקֵר עֲצָמוֹת הָאָדָם, מִה שֶׁנִּקְרָא אֶצֶל הָאָדָם 'אֲנִי', הוּא הַנְּשָׂמָה, שֶׁהִיא עֲצָם הַקִּיּוֹם לְעַד. אֲבָל מִחֲמַת עֲזוּת הַגּוּף בְּתַאוּתָיו, אֲזִי הַנְּשָׂמָה שֶׁהִיא עֲצָם הָאָדָם רְחֹקָה מִבִּשְׂרִי וְגוֹפּוֹ, וְעַל יְדֵי קוֹל אֲנַחְתָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲזוּת דְּקִדְשָׁה בְּנִל, עַל יְדֵי זֶה נִשְׁפָּר עֲזוּת גּוֹפּוֹ, וְאִזּוּ מִתְקַרְבֵת וּמִתְדַבֶּקֶת הָעֲצָם לְהַבְּשָׁר הַיְנוּ הַנְּשָׂמָה לְהַגּוּף. וְזֶהוּ "מִקּוּל אֲנַחְתִּי דְבַקָּה עֲצָמוֹ לְבִשְׂרִי", בְּנִל.

עוֹטָה אוֹר

הַגּוּף⁹⁸, וְכִשְׁמֹשֶׁבֶר עֲזוּת וְתַקִּיפוֹת הַגּוּף, וְהַגּוּף נַעֲשֶׂה מְזוּכָר מֵהַתְּאוּת, עַל יְדֵי זֶה תּוֹכַל הַנְּשָׂמָה לְהִתְקַרֵב עֲצָמָה אֶל הַגּוּף, כִּי לֹא תִהְיֶה נִלְבַּדֶת שָׁם בְּתַעֲנוּגֵי הַגּוּף.

וְזֶה שֶׁנִּתְבָּאָר, שֶׁע"י אֲנַחְתָּה הַנְּשָׂמָה יְכוּלָה לְהִתְקַרֵב וּלְהִתְדַבֵּק בְּגוּף (וְלַהוֹדִיעַ לוֹ מֵהַשְּׂגוּתָהּ), וְזֶהוּ בְּחִינַת הַכְּתוּב (תהלים קב, ז): "מִקּוּל אֲנַחְתִּי דְבַקָּה עֲצָמוֹ לְבִשְׂרִי"⁹⁹, 'עֲצָמוֹ' – הוּא הַנְּשָׂמָה, שֶׁהִיא 'עֲצָם הָאָדָם', כִּי עָקֵר עֲצָמוֹת הָאָדָם, מִה שֶׁנִּקְרָא אֶצֶל הָאָדָם 'אֲנִי', הוּא הַנְּשָׂמָה¹⁰⁰, שֶׁהִיא עֲצָם הַקִּיּוֹם לְעַד וְאִילוּ בִשְׂר הַגּוּף הוּא רַק בְּחִינַת 'לְבוּשׁ'¹⁰¹. אֲבָל מִחֲמַת עֲזוּת הַגּוּף בְּתַאוּתָיו, אֲזִי הַנְּשָׂמָה, שֶׁהִיא עֲצָם הָאָדָם, רְחֹקָה מִבִּשְׂרִי וְגוֹפּוֹ, וְעַל יְדֵי קוֹל אֲנַחְתָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'עֲזוּת דְּקִדְשָׁה' בְּנִל, עַל יְדֵי זֶה נִשְׁפָּר עֲזוּת גּוֹפּוֹ¹⁰², וְאִזּוּ מִתְקַרְבֵת וּמִתְדַבֶּקֶת הָעֲצָם לְהַבְּשָׁר, הַיְנוּ הַנְּשָׂמָה לְהַגּוּף,

מְקוּרוֹת וְעִיּוּנִים

מְקַרְבֵין עֲצָמוֹן לְהַחֲכֵם מֵהַשְּׂבַעָה רוּעִים - לְהַשְׁלִים הָאֲמוּנָה.

100. כְּתוּב בְּלִקוּטֵי הַלְכוּת (שְׁבַת ז, עַד), וז"ל: וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְאַבְרָהָם - שֶׁמְרַמֵּז בְּזֶה לְכָל אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם - "לֵךְ לֵךְ" (בְּרַאשִׁית יב, א) שֶׁמְזַהֵר אֶת הָאָדָם שֶׁיִּלְךְ לְעֲצָמוֹ, כִּי 'עֲצָם הָאָדָם' מִה שֶׁנִּקְרָא 'אֲנִי' הוּא רַק הַנְּשָׂמָה (כְּמוֹ שְׁכָתוּב בְּחֹרֵה יִדִין), וְכֵן כְּשֶׁמְדַבְּרִים עִם הָאָדָם לְנִכַח וְאוֹמְרִים לוֹ 'אֲתָה' אוֹ 'לֵךְ' - עָקֵר הַפְּנִינָה עַל הַנְּשָׂמָה שֶׁהוּא 'עֲצָם הָאָדָם' פְּרִדּוּעַ וְכוּ'. וְרֹאה עוֹד בְּהַלְכוּת גִּיבֵיָה (ה, ז).

101. כְּמִבְּאֵר בְּזוּהַר בְּרַאשִׁית (ח"א דף כ:), וז"ל: 'רוּחָא' אֲקָרִי 'אָדָם', רוּחָא דְסִטְרָ קְדִישָׁא, גּוּפָא דִלִּיָּה לְבוּשָׁא אִיהוּ. וְעַל דָּא כְּתִיב (אִיוב י, יא) "עוֹר וּבָשָׂר תְּלַבִּישֵׁנִי" וְגו', בְּשָׂרָא דְאָדָם לְבוּשָׁא אִיהוּ. וּבְכָל אֲמַר כְּתִיב "בְּשָׂר אָדָם", אָדָם לְגוּ. בְּשָׂר - לְבוּשָׁא דְאָדָם גּוּפָא דִלִּיָּה. [תַּרְגוּם: רוּחַ נִקְרָאת אָדָם, רוּחַ שֶׁל צַד קִדְשָׁה, גּוּפוֹ הוּא לְבוּשׁ, וְעַל זֶה כְּתוּב "עוֹר וּבָשָׂר תְּלַבִּישֵׁנִי" וְגו'. בְּשָׂר שֶׁל אָדָם - הוּא לְבוּשׁ. וּבְכָל מְקוֹם כְּתוּב "בְּשָׂר אָדָם", אָדָם לְפָנִים. בְּשָׂר, לְבוּשׁ הָאָדָם גּוּפוֹ].

102. ע' יִשְׁחוֹת הַר"ן (יִשְׁחָה קס"ז), וז"ל: לְעִנְיָן מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: 'אֲנַחְתָּה שׁוֹכֵרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם'

רוּחַ וְכָל בְּרָפִים תִּלְכְּנָה מֵיָם" וְגו', ע"כ. (הַרִי, שְׁמוּנָה אֶת כָּל אֲבָרֵי הַגּוּף, כִּי הָאֲנַחְתָּה שׁוֹכֵרֶת אֶת כָּל גּוֹפּוֹ). וּמִבְּאֵר בְּכֵן יְהוּדִיעַ, שֶׁלֹּא נִחְלָקוּ רַב וְרַבִּי יוֹחֲנָן (ד"א כ"י שְׁסִתִּירָה בֵין הַפְּסוּקִים), אֲלֵא שָׂרֵב דִּיכֹר בְּאֲנַחְתָּה עַל כַּאֲב גּוֹפְנִי, וְר' יוֹחֲנָן עַל כַּאֲב גּוֹפְנִי וּנְפִשִׁי יַחַד, וְלִכֵּן אֲנַחְתָּה כְּזוֹ שׁוֹכֵרֶת כָּל גּוֹפוֹ שֶׁל אָדָם.

98. לְקַמֵּן (תוֹרָה ק"ט), כְּתוּב רַבִּינוּ ז"ל: וְהִנֵּה, הַנֶּפֶשׁ וְהָאֲנַחְתָּה הוּא בְּחִינַת מִיתָה בְּגוּף וְנִפְשָׁה. בְּגוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (בְּרִכּוֹת נח): 'אֲנַחְתָּה שׁוֹכֵרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם'. וּבְנִפְשָׁה גַם כֵּן וְכוּ'. וּבְסוּסוֹם הַתּוֹרָה שֶׁם, מוּבָא: גְּדַל מַעֲלֵת יְקָרָת הָאֲנַחְתָּה דְקִדְשָׁה וְכוּ', כִּי הָאֲנַחְתָּה שֶׁמְאַגֵּן הָאָדָם עַל עוֹנוֹתָיו, אוֹ עַל מַעוֹט הַשְּׂגָתוֹ, הוּא יוֹתֵר טוֹב מִכְּמָה סְגוּפִים וְתַעֲנִיּוֹת. כִּי בְּתַעֲנִיּוֹת אֵינּוּ מִשְׁבֵּר רַק הַגּוּף לְבַד, אֲבָל בְּאֲנַחְתָּה מִשְׁבֵּר כָּל הַגּוּף, וְגַם מְחַלֵּף אֶת הַנִּפְשָׁה וְהַחִיּוֹת שֶׁלוֹ מֵרַע לְטוֹב וְכוּ'.

99. פֶּשֶׁט הַפְּסוּקִים הוּא, שְׁמֵרׁוּב אֲנַחְתִּי נַעֲשֶׂה בִשְׂרִי רוּחַ וְדוּכּוּק לְעֲצָמוֹתֵי. וְרַבִּינוּ מִפְּרָשׁ כְּמוֹ שְׁבִיאָר בְּמֵי הַנַּחַל, וז"ל: "מִקּוּל אֲנַחְתִּי דְבַקָּה עֲצָמוֹ לְבִשְׂרִי", רָצָה לֹמַר כִּי זֶה הַפְּסוּקִים אֲמַר דְּרַד (שְׁהוּא אֶחָד מִשְׁבַּע הַרוּעִים), שֶׁעַל יְדֵי קוֹל 'אֲנַחְתָּה' שֶׁהוּא בְּחִינַת 'עֲזוּת', וְזוֹכִין שִׁדְבַק הָעֲצָם לְהַבְּשָׁר, שֶׁזֶה בְּחִינַת שֶׁהַעֵם

ובחינת 'קול התקיעות' הוא בחינת 'מקול אנחתי', והוא משבר גופו של אדם, בבחינת (עמוס ג, 1) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ועל ידם יוכל לבוא לרועים הנ"ל. וזה בחינת 'תקיעה, שברים, תרועה. תקיעה - הם הקולות, קול עז. שברים - שעל ידם נשבר עזות הגוף פנ"ל. תרועה - בחינת (שמואל ב' ה, 8) "ואתה תרעה את עמי" הנ"ל, שהם הרועים דקדושה, שאי אפשר להתקרב להם כי אם על ידי עזות דקדושה, שהם בחינת קולות דקדושה, בחינת קול שופר פנ"ל. וזה (בראשית יז, כג) "וימל את בשר ערלתם בעצם היום הזה", וכתוב (שם, כז) "בעצם היום הזה נמול

עוטה אור

והנשמה מודיעה לגוף מההארות וההשגות שהשיגה. וזהו: "מקול אנחתי דבקה עצמי לבשרי" פנ"ל. נמצא, שיש צורך בעזות דקדושה, גם כדי לשבר את עזות הגוף, שהוא עז וחזק בתאוות, ועל ידי זה תוכל הנשמה להודיע לגוף מההשגות שהשיגה, וגם כדי להתגבר על מפורסמי הדור, שהם מצד הסטרא אחרא, שכופים אנשים על ידי עזות להיות תחת שלטונם.

ובחינת קול התקיעות הוא גם כן בחינת "מקול אנחתי", והוא משבר גופו של אדם, בבחינת הכתוב (עמוס ג, 1): "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", הרי, שקולות תקיעת השופר גורמים ל'חרדה', וחרדה משברת את עזות הגוף, כידוע. וגם על ידם יוכל לבוא לרועים הנ"ל, כלומר, שלא רק שיש ב'קול שופר' את הכח לשבר את עזות הגוף, אלא, שעל ידי קולות אלו יוכל להתקרב לשבעת הרועים, שהם צדיקי הדור האמיתיים, וכמו שיבאר.

וזה בחינת ג' הקולות שיש בשופר: 'תקיעה, שברים, תרועה, תקיעה' - הם הקולות "קול עז" היינו 'עזות דקדושה' פנ"ל¹⁰³ (בסוף אות ד'), פי, קול התקיעה גורם לאדם 'קול עז' דקדושה, שיוכל להתגבר על המפורסמים שמצד הסטרא אחרא, הכופים אנשים על ידי עזות להיות תחת שלטונם הרע. 'שברים' - שעל ידם נשבר עזות הגוף פנ"ל, פי, 'קול השברים' יש לו כח כמו 'קול אנחה' לשבר את עזות הגוף, כי הוא גורם חרדה לאדם. [וכשהגוף נשבר, אז הנשמה יכולה להתקרב אל הגוף ולהודיע לו מההארות וההשגות שהשיגה]. 'תרועה' - בחינת הכתוב בדוד המלך (שמואל ב' ה, 8): "ואתה תרעה את עמי", בחינת שבעת הרועים הנ"ל שדוד מכללם, שהם הרועים דקדושה, שאי אפשר להתקרב להם כי אם על ידי עזות דקדושה, שהם בחינת קולות דקדושה, בחינת קול שופר פנ"ל. ומכיון שקול שופר הוא בחינת עזות דקדושה, לכן בשמיעת קול 'תקיעה שברים תרועה', נעשים ג' העניינים הנ"ל: א) בתקיעה - מקבל 'קול עז' להתרחק מעזות דמפורסמים דסטרא אחרא. ב) בשברים - מקבל קול עזות לשבר ולהחריד את הגוף. ג) בתרועה - מקבל כח להיות דבוק בשבעת הרועים דקדושה.

לאחר שביאר, שקול אנחה משבר את הגוף וקול שופר גם הוא משבר את הגוף בחדרתו, יבאר עתה, שעניינה של ברית המילה אף הוא לשבר את הגוף ולגלות את אור עצם הנשמה. ושכל זה נעשה בכח 'עזות דקדושה':

וזה שכתוב במילת בני ביתו של אברהם (בראשית יז, כג): "וימל את בשר ערלתם בעצם היום הזה" - ב'עזות דקדושה', וכמו שפירש"י: "בו ביום שנצטווה, ביום ולא בלילה, לא נתיירא לא מן הגוים ולא מן הליצנים", וכתוב (שם, כז): "בעצם היום הזה נמול אברהם", הרי, שמצות מילה היא דוקא ב'יום', כי

מקורות ועיונים

(פרכות נח:), ספר שאצלו ה'ה כף ממש. כי בימי נעוריו בעת שיגע בעבודת ה', ה'ה לפעמים עושה איזה אנחה, נאחר כף ה'ה מנסה עצמו אם יוכל להגביה ודיו, ולא ה'ה יכול אז להגביה ודיו, כי גופו ה'ה משתבר באמת ממש מחמת אנחתו. 103. כן נוסף בכתב היד.

אָבְרָהָם; 'הַיּוֹם הַזֶּה' – זֶה בְּחַיִּינַת קוֹל שׁוֹפֵר, שְׁמִצְוֹתוֹ 'בַּיּוֹם' (ראש השנה כח; מגילה כז), בְּבַחֲיַיִנַת (תהלים כ.ב) "יַעֲנֵךְ ה' בַּיּוֹם צָרָה", שְׁעַל יָדוֹ נִמּוֹל וְנִשְׁבֵּר עֲרַלַת בָּשָׂר, וּמִקְבֵּל אוֹר הַעֲצָבִים:

עוֹטָה אוֹר

במילה ישנו 'קול צעקת התינוק'¹⁰⁴, שהוא 'קול עזות' ו'קול עזות' זמנו ביום, וזהו: "הַיּוֹם הַזֶּה" הכתוב כאן במילה – זֶה רומז על בְּחַיִּינַת קוֹל שׁוֹפֵר, שְׁמִצְוֹתוֹ בַּיּוֹם ולא בלילה (ראש השנה דף כח; מגילה כז), כי כח עזות הקול הוא דוקא ביום¹⁰⁶, בְּבַחֲיַיִנַת המזמור בתהילים (פרק כ): "יַעֲנֵךְ ה' בַּיּוֹם צָרָה", שיש בו שבעים תיבות, כנגד שבעים קולות, וקולות הם בחינת 'עזות דקדושה' – שצריכים לצעוק קודם שנענים ומולידים שפע של קדושה¹⁰⁷, וכתוב "ביום" – כי זמן ה'קול' הוא ביום, שזה מורה שאינו מתיירא מלצעוק בכח, שכן יש לו 'עזות דקדושה', שְׁעַל יָדוֹ (ע"י 'קול עזו) נִמּוֹל וְנִשְׁבֵּר עֲרַלַת בָּשָׂר' שהיא 'עזות הגוף' בתאוותיו¹⁰⁸, וּמִקְבֵּל אוֹר הַעֲצָבִים – שהוא 'אור הנשמה', הנקראת 'עצב' וכנ"ל. נמצא, שע"י ג' בחינות זוכים ל'שבר את הגוף' מעזות תאוותיו: (א) 'קול אנחה', (ב) 'קול שופר' (ג) קול בכי התינוק¹⁰⁹ במילה¹¹⁰. ואז הנשמה יכולה להאיר ולהודיע לגוף מההארות וההשגות שהשיגה¹¹¹.

מקורות ועיונים

שמצוותו ביום. רק שהארה זאת הוא בחינת אור היום בתחילתו, ועל ידי האנחה והצעקה עצמה, זוכה לשבר עזות הגוף ולמול ערלת בשר, ואז יוכל לקבל אור העצם, שהוא הארת הנשמה בשלמות, עכ"ל.
107. פרפראות לחכמה (אות ו), וז"ל: רוצה לומר, כי במזמור זה יש ע' תיבין כנגד ע' קלין של היולדת, שהם בחינת כלליות הקולות דקדושה, (וכמוכן לעיל תורה כא, ז ולקמן תורה ל"ו), ועל כן גם כאן שמבאר שלשבר העזות דסטרא אחרא הוא רק על ידי קולות דקדושה, זה גם כן בכלל "יַעֲנֵךְ ה' בַּיּוֹם צָרָה" – על ידי הקולות הנ"ל. או יש לומר שסמך על סוף המזמור הנ"ל שסיים "יַעֲנֵנוּ בַּיּוֹם קָרָאנוּ" שנענים על ידי קריאת הקולות דקדושה, עכ"ל. וראה שם דרך נוספת לבאר (אות ז).
108. ועיקר עזות הגוף הוא בתאוה הכללית של 'פגם הברית', ומצות המילה באה לשבר את התאוה, ולכן, ברית המילה מכוונת לשבירת עזות הגוף, כדי שהנשמה תוכל להודיע לו מהשגותיה.
109. בשיח שרפי קודש (ח"ג אות של"ז), מובא: סַפֵּר רַבִּי אַבְרָהָם שְׁטַרְנְהַרְץ ז"ל, שִׁפְעָם בְּעַת שְׁמִיחַת בְּרִית מִלָּה, אָמַר הָרַב מִשְׁטַעְרִין שִׁיזָא מְבֹאָר מְדַבְּרֵי הָאָר"י הַקְּדוֹשׁ, שִׁפְעָת בְּכִיַת הַתִּינוֹק בְּעַת חַתוּף בָּשָׂר עֲרַלְתוֹ אֲז מִקְבֵּל הוּא אֵת הַצֵּלָם אֱלָקִים, וְיִמְמָשׁ אֶפְשָׁר לְרְאוֹת זֹאת.
110. ענין קול הבכי במילה אינו רק תועלת לתינוק, אלא לכל השומעים את בכיו ומתפללים באותה שעה,

104. כן ביאר במים עמוקים (כאן אות ה), וע"ש מה שהטעים בזה.
105. לשון הגמ': 'לילה לאו זמן חיובא (רשופר) כלל'.
106. פרפראות לחכמה (אות ח), וז"ל: ענין תקיעת שופר בתיבות "הַיּוֹם הַזֶּה" מחמת שמצוותו ביום, יש לומר דרוצה לומר על דרך מאמר רז"ל (ראש השנה כח). 'לילה לאו זמן שופר', ולענינינו יש לרמוז בזה, כי כל זמן שהאדם משוקע לגמרי בחושך חס ושלוש, אז אינו מרגיש בצרת נפשו כלל, והוא כאבן דומם חס ושלוש, ואינו מתאנח וצועק על צרת נפשו כלל. וכעין שפירשו הקדמונים ז"ל, בפסוק (שמות ב, כג) "יַנְקֹמֶת מִלֶּךְ מִצְרַיִם" – אז "וַיִּאֲנַחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה", כי התחילו להרגיש בצרת נפשם, מה שאין כן קודם לזה, כי היו מונחין בשפלות ומרירות כזה, עד שלא היו מתאנחין וצועקין כלל. נמצא שבחינת ה'קול שופר' שהוא בחינת "מְקוֹל אֲנַחְתִּי" היא גם כן כבר איזה צמיחת קרן ישועה, מאחר שמרגיש כבר בצרת נפשו וצועק לה' העונה בעת צרה. וזה בחינת מה שתקיעת שופר מצוותו ביום דייקא, היינו כשנמשך עליו איזה הארה מהנשמה והדעת להרגיש בצרתו, איך שעזות הגוף וערלת בשר גבר כל כך, עד שאינה יכולה הנשמה להתקרב להגוף, אז מתאנח וצועק על זה, ובאמת האנחה והצעקה עצמה, הוא גם כן כבר מצד הארת הנשמה שמרחמת על הגוף גם כן ורוצה להאיר בו, ועל כן הוא בבחינת 'אור יום' בחינת תקיעת שופר

וּזְכוּן בְּכִלְיֹת בְּנֵי הָאָדָם יֵשׁ בְּחֵינֵת 'עֵצִים וּבִשְׂר', הֵינּוּ שֶׁהַחֲכָם הָאָמֵת, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת הַנְּשֻׁמָּה לְהַעֲמֵם שֶׁהֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחֵינֵת 'עֵצִים', וְהַעֲמֵם הֵם נִגְדוּ בְּחֵינֵת 'בִּשְׂר'. וּבְשֵׁהֶם בְּבַחֲיֵנֵת בִּשְׂר, כְּמוֹ בִּשְׂר הַגּוֹף בְּעֵצִים הָאָדָם, הֵם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל אֲנַחָה, הֵינּוּ קוֹלוֹ שֶׁל הַחֲכָם, וְשׁוֹבֵרֵת גּוֹפָם, בְּבַחֲיֵנֵת 'אֲנַחָה שׁוֹבֵרֵת' וְכוּ', וְעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל לְסַמְּךָ לְהַתְקַרֵּב אֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם בְּחֵינֵת בִּשְׂר, בְּבַחֲיֵנֵת 'מְקוֹל אֲנַחְתִּי דְבָקָה עֲצָמִי לְבִשְׂרִי' הַנִּזְל. אֲךָ בְּשֵׁאִינָם בְּבַחֲיֵנֵת בִּשְׂר, אֵינָם שׁוֹמְעִים

עוֹטָה אוֹר

לאחר שביאר את בחינת "מקול אנחתי דבקה עצמי לבשרי" בפרטיות, היינו, בין הגוף לנשמה של האדם, מבאר עתה, שבחינה זו שייכת גם בכלליות, בין שאר בני אדם הנחשבים ל'בשר', שע"י זה שהם שומעים את 'קול אנחת החכם', משתבר גופם והם יכולים לדבוק ל'עצמי' - שהוא החכם. ובזה יובן כיצד ע"י קול אנחה הם דבקים בשבעת הרועים.

ו. וְזְכוּן בְּכִלְיֹת בְּנֵי הָאָדָם יֵשׁ בְּחֵינֵת 'עֵצִים' וּבִשְׂר', הֵינּוּ שֶׁהַחֲכָם הָאָמֵת, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת הַנְּשֻׁמָּה לְהַעֲמֵם שֶׁהֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחֵינֵת 'עֵצִים', וְהַעֲמֵם הֵם נִגְדוּ בְּחֵינֵת 'בִּשְׂר', וְע"י הַזְדַּכְּתוֹת יִכּוֹל הַחֲכָם לְהוֹדִיעַ לָהֶם מֵהַשְׂגוֹת¹¹². וּבְשֵׁהֶם בְּבַחֲיֵנֵת 'בִּשְׂר' - הֵינּוּ כְּשֶׁהֵם דְּבָקִים בּוֹ¹¹³ כְּמוֹ בִּשְׂר הַגּוֹף בְּעֵצִים הָאָדָם, הֵם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל אֲנַחָה - הֵינּוּ קוֹלוֹ שֶׁל הַחֲכָם בְּשֵׁהֶם שְׂמוּכִיח וּמְקַבְּלִים אֶת דְּבָרָיו¹¹⁴, וְשׁוֹבֵרֵת גּוֹפָם, בְּבַחֲיֵנֵת 'אֲנַחָה שׁוֹבֵרֵת' וְכוּ', גּוֹפוֹ שֶׁל אָדָם, כְּמוֹ שֶׁאֲנַחָה שׁוֹבֵרֵת אֶת הַגּוֹף וְהוּא דָּבֵק בְּנִשְׁמָה שְׁלוֹ (כְּפִרְטוֹת), כִּךְ קוֹלוֹ שֶׁל הַחֲכָם, שֶׁהוּא 'קוֹל אֲנַחָה', שׁוֹבֵר אֶת הַגּוֹף שֶׁל כִּלְיֹת בְּנֵי הָאָדָם הַרְעוּצִים לְדְבוּק בּוֹ. וְעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל הַחֲכָם לְסַמְּךָ לְהַתְקַרֵּב אֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם בְּחֵינֵת 'בִּשְׂר', בְּבַחֲיֵנֵת 'מְקוֹל אֲנַחְתִּי דְבָקָה עֲצָמִי לְבִשְׂרִי' הַנִּזְל, וְלְהוֹדִיעַ לָהֶם מֵהַהֲאָרוֹת וְהַשְׂגוֹת שֶׁהוּא מְשִׁיג, כְּמוֹ שֶׁהִנְשִׂמָה מוֹדִיעָה לְגוֹף מֵהַהֲאָרוֹת וְהַשְׂגוֹת שֶׁהִיא מְשִׁיגָה.

אֲךָ בְּשֵׁאִינָם בְּבַחֲיֵנֵת 'בִּשְׂר' הַדְּבוּק לְעֵצִים, הֵינּוּ, כְּשֶׁבְנֵי אָדָם רְחוּקִים מֵהַחֲכָם וְאֵינָם מְשִׂמְשִׁים אֹתוֹ¹¹⁵,

מְקוֹרוֹת וְעֵינִים

נלמד ונבין, שבהודעת והשפעת החכם לתלמידיו את הנשמע מהשגותיו על ידי הקול הנשמע להם מאתו, כן ממש יגיע גם להגוף מנשמתו בפרטיות כעין הקול הזה למי שמזדכך.

113. כך הלשון בכתב היר.

114. ובזה מקושר ענין זה עם ענין החותמות, כי חותם הפנימי שהוא חותם הרגלין, נעשה ע"י תוכחת החכם שמקבלים את דבריו (כדלעיל אות א). וקבלת התוכחה היא בחינת חותם החיצון, חותם הידין, שהוא בחינת 'אמונה', שע"י נשמעים ומתקבלים דברי המוסר של החכם (כדלעיל אות ב).

115. כן ביאר באיבי הנחל, וז"ל: אך כשאנים בבחינת בשר אינם שומעין את קול האנחה כי אם קול הברה, שזוהו בחינת הרע שמתעורר לקטרג כנגדו (כנגד הקול דקרושה של החכם). כי דייקא כשהוא בבחינת בשר שמשמש את החכם, וכן הגוף משמש את הנשמה במצוות מעשיות, אז יוכל על ידי האנחה שהוא עזות

וכמובא במים עמוקים (הנ"ל באות ה'), וז"ל: וע"י בחי הגר"א גוטמאכר מגריידיץ זצ"ל (שבת דף קל.) בשם ספר עוללות אפרים, שיכוין כל אדם להתפלל על צרותיו בעת ככי הנימול מיסורי המילה, שקול זה עולה בלי מונע מכל קליפה, שיכלל בזה גם תפלתו וכו', ע"כ.

111. כתב במי הנחל, וז"ל: וכשתדקדק בדברי התורה הזאת, תמצא שמדברת מהשבעה רועים שהם בעצמן הודיעו התיקונים במה שזוכין להתקרב אליהם להשלים האמונה, הראשון הוא אברהם וכו', ע"כ. וראה שם באריכות, כיצד כל שבעת הרועים רמוזים בתורה זו, ואיזה תיקון מודיע כל אחד.

112. ביאור הליקוטים (מפתח ז), וז"ל: מה שנראה מהשתוות הפרטיות הכלליות בענין הנשמה והגוף, שגם הודעת החכם מחכמתו והשגתו להעם שלמטה מאתו, הוא כעין הודעת הנשמה להגוף בפרטיות מהשגותיה. וכן גם להיפך, מהשתוותם זה לזה,

כָּלֵל קוֹל הָאֲנַחְחָה הַנִּזְלָה. וְאִפְלוּ אִם שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ, אֵינָם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל בְּעֲצָמוֹ, כִּי אִם קוֹל הַבְּרָה:

זו 'קול הברה' הוא, דע כי בשנתעורר קול דקדושה, אזי מתעורר ממונו קול דסטרא אחרא, כי על ידי העברות נבראים מקבלים, והם צועקים: 'הב לן מזוני! הב לן חיי!'. (תיקון כ"א דף סב.) ובשאינו מתגבר ומתעורר קול דקדושה, הם נחים; אף תבא שמתעורר קול דקדושה, הם מתעוררים תבא ומתחילין לצעק ולקטרג נגדו, וזהו קול הברה שיוצא מקול הקדושה.

עושה אור

אזי אינם שומעים כלל קול האנחה הנזל, ואפילו אם שומעים קולו, אינם שומעים הקול בעצמו, כי אם 'קול הברה'¹¹⁶, שהוא הד היוצא מהקול (כמו הדר הנשמע למי שצועק בהרים - שאין זה הקול עצמו), וממילא עזות גופם אינה נשברת. [וכן ישנה בחינה כזו גם בגוף ובנשמה, שלפעמים הגוף רחוק כל כך מהנשמה, עד שאינו שומע כלל את 'קול האנחה' של הנשמה, ואפילו אם שומע את קולה, אינו שומע את הקול עצמו, כי אם 'קול הברה', וממילא עזות הגוף אינה נשברת].

יבאר את החילוק בין 'קול האנחה' עצמו, לבין 'קול הברה', ומדוע 'קול הברה' מתעורר.

זו 'קול הברה'¹¹⁷ הוא: דע, כי בשנתעורר קול דקדושה של החכם או 'קול אנחה' של האדם עצמו, אזי מתעורר ממונו¹¹⁸ להיות כנגדו קול דסטרא אחרא, וביאור הענין: כי על ידי העברות שהאדם עושה נבראים מקבלים¹¹⁹ - מלאכי חבלה, כמבואר במשנה (אבות ה. א'): 'העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד', והם צועקים¹²⁰: 'הב לן מזוני, הב לן חיי'¹²¹ - תן לנו מזונות, תן לנו חיים, ומזה נעשים לאדם יסורים חס ושלום ומיעוט פרנסה, כי הם לוקחים את השפע שלו¹²². ובשאינו מתגבר ומתעורר קול דקדושה, הם נחים מצעקתם, כי הם מקבלים מזון מהאדם שעשאו, ע"י שהם לוקחים את השפע שלו, או שהקב"ה זן אותם¹²³, אף תבא שמתעורר קול דקדושה היינו, קול המוכיח, מלאכי החבלה מפחדים שמא יעשה האדם תשובה ויכריתם, ולכן הם מתעוררים תבא ומתחילין לצעק ולקטרג נגדו 'הב לן מזוני והב לן חיי' ובוה הם מבלבלין את דעתו, וזהו קול הברה שיוצא מקול הקדושה, כי במקום לצעוק על תכלית האמת, שיוכה לשבר את עזות הגוף ותאוותיו, הוא צועק רק על החסרונות הגשמיים וצורכי גופו, ואז הקולות שלו עצמם הם בחינת 'עזות הגוף', בבחינת צווחין ככלבין¹²⁴.

מקורות ועיונים

117. על סעיף זה כתב ר' נתן בהקדמת ליקוטי מוהר"ן במעלת הספר הקדוש הזה (אחרי שמנה כמה וכמה ענינים גדולים ויקרים שנכתבו בו, כתב עוד) וז"ל: וְעֵינֵי אֲנַחְחָה, וְקוֹל הַבְּרָה, דְּבָרִים שְׁלֵאֵם שְׁמַעְתָּן אֲוִזָּן מְעוֹלָם, אֲשֶׁר לֹא נִשְׁמַע וְלֹא נִרְאָה לְגִלּוֹת סוּדוֹת נוֹרָאוֹת הַנִּצְרָכִין לְהַעוֹלָם מֵאֵד מֵאֵד בְּדָבָרִים כְּאֵלוֹ אֲשֶׁר דָּרְכֵי ה' נִסְתָּרוּ בְּהֵם מֵאֵד. וְעֵינֵי בִזְרָה שְׁלַח (ח"ג דף קסח:) מֵה שְׁמַפְלִיג מֵאֵד בְּסוּד קוֹל הַבְּרָה. וּבְפִרְשֵׁת פִּינְחָס (שם דף ריח:).
118. פי', 'קול הברה' אינו יכול להווצר לבר, אלא רק כשישנו קול ישר דקדושה, היינו קול החכם, אז נעשה קול חוזר שהוא ההיפך מקול דקדושה, והוא 'קול הברה'.

דקדושה, להכניע עזות דסטרא אחרא שהוא קול הברה, כי השימוש הוא בחינת 'נעשה' (כולקמן), ואז כשממש להנשמה, אז דייקא יוכל על ידי העזות שהוא בחינת 'נשמע' - ששומע אנחת החכם, להשיג המדרגה הגבוהה ביותר.

116. בליקוטי הלכות (אכן העזר פרו ורבו ג, יז) ביאר מהות קול זה, וז"ל: וְיֵשׁ קוֹל חוֹזֵר שֶׁהוּא נִקְרָא בְּלִשׁוֹן רַז"ל (ראש השנה כז.): 'קול הברה', שהוא הקול ששומעים בפיער או בין ההרים הגבוהים שמוציאים קול, שאז שומעים פנגדו 'קול הברה', כאלו אחר עומד פנגדו ומוציא זה הקול והדבור שהוא מוציא מפיו. וע"ע בספר הברית (ח"א מאמר יז, ו).

מקורות ועיונים

כי על ידי הקולות של הצעקות - ממילא נשבר עזות הגוף ואז ניצולין ממילא מכל הצרות. אמנם לפי זה, צריך להיות הצעקה העיקר רק על ענין זה, שגבר עזות הגוף כל כך עד שאין הנשמה יכולה להתקרב אליו ונתרחק מה' יתברך על ידי זה מאוד, וזה גרם כל הצרות בגשמיות בכדי לשבר על ידי היסורים על כל פנים עזות הגוף, נמצא מובן ממילא שצריכין לצעוק רק על זה. מה שאין כן אם אינו נתעורר בתשובה על ידי היסורים להשתדל מעתה לשבר עזות הגוף, ושיהיה כל צעקותיו על ענין זה, רק גם בשעת היסורין הוא צועק רק להנצל מן היסורין עצמן ושיהיה לו פרנסה בריוח וכל טוב, על זה אמרו רז"ל בתיקונים (תיקון ו' דף כב.) 'צווחין ככלבין הב לן חיי הב לן מזוני' - ככלבים דייקא בחינת (ישעיה נו, יא) 'וְהַפְּלִיבִים עָזִי נִפְשׁ', כי חסרון הפרנסה ושאר היסורין כיוצא בזה בא רק לשבר עזות הגוף, וכאן שאינו נתעורר על ידי זה לצעוק הוא גם כן על זה - לשבר עזות הגוף רק הוא צועק כפשוטו על חסרונותיו, נמצא שהצעקות אלו בעצמן הם גם כן רק מבחינת עזות הגוף שזה בחינת צווחין ככלבין, עכ"ל.

123. כמבואר בדברי התומר דבורה, שהקב"ה זן אותם. ואף שכתב שאם אין הקב"ה זן אותם היה המשחית שנברא מהעון, יורד ונוטל את נשמת מי שבראו, הכוונה היא, שכך היה הדין, אולם יש גם מה שבינתים, היינו, שפעמים הקב"ה נותן לו ליוון מהשפע של מי שעשה אותו, אבל לא להמיתו.

124. כמבואר כל זה בפרפראות לחכמה (אות י'), וז"ל: רבינו ז"ל גילה לנו בזה מאין נמשך בחינה זאת, שגם בשעת הצעקה הוא צועק רק על חסרונותיו בגשמיות ולא על התכלית האמת, שרק בשביל זה באו עליו היסורים. ענין זה בא מחמת שהנשמה נתרחקה כל כך מהגוף, והגוף גבר בעזות כל כך, עד שאינו בבחינת בשר להנשמה שהוא בחינת העצם. על כן אפילו כשנתעורר איזה קול דקדושה שהוא קול הצעקה שהוא בעצמו צועק, וכל הקולות דקדושה נמשכין רק מצד הארת הנשמה כנ"ל, אבל מחמת שנתעורר כנגדו קול הברה שהוא קול המחבלים שנבראו על ידי עוונותיו, והם צועקים גם כן 'הב לן חיי הב לן מזוני'. וכשאין מתגבר ומתעורר קול דקדושה, אז הם נחים, אבל כשנתעורר קול דקדושה

119. כתב בשיחות הר"ן (שיחה פ"ט), וז"ל: דַּע שֵׁשׁ חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל עֲבֵרוֹת רַחֲמָנָא לְצִלְן וְכוּ', וּמִכָּל חֲבִילָה וְחֲבִילָה, נִבְרָאת פֶּת אַחַת שֶׁל מַחְבְּלִים וּמִקְטָרְגִים, וְהַמַּחְבְּלִים צוֹעְקִים 'הֵב לָנָא חַיִּי הֵב לָנָא מְזוּנִי' (תיקוני זוהר תיקון ו' דף כב.). פי הוא הפעל עברה, הינו שהוא הפעל של העברה, וצריך לתן להם חיי ומזוני.

120. בתקוני זוהר (תיקון כ"א דף סב.), איתא: פֶּל מְלֻאָכִי חֲבֵלָה דְאֵינִן פְּלִבִים צוֹעְקִים בְּמִשְׁמַרְהָ תְּנִינָא דְלֵילָא, אֵינִין צוּחוּיִן וְנִבְחִין וְאָמְרִין הֵב הֵב. דְאֵינִין מִסְטָרָא דְגִיְהֵנָם סַם הַמָּוֶת, דְאֶתְמַר בֵּיה (משלי ל טו) "לְעֵלוּקָה שְׁתֵּי כְנֹת הֵב הֵב". [נתרגום: וְכָל מְלֻאָכִי חֲבֵלָה שְׁהֵם פְּלִבִים, צוֹעְקִים בְּמִשְׁמַרְתָּ הַשְּׁנֵיהָ שֶׁל הַלְיָלָה, הֵם צוּחוּיִם וְנִבְחִיִּים וְאֹמְרִים הֵב הֵב, מִשּׁוּם שְׁהֵם מְצַד גִּיְהֵנָם, סַם הַמָּוֶת, שְׁנַאֲמַר בֵּיה "לְעֵלוּקָה שְׁתֵּי כְנֹת הֵב הֵב"].

121. לשון זו היא על פי התקוני זוהר (תיקון ו' דף כב.) וכמבואר ענין זה בתומר דבורה (פרק א' מדה ב'), וז"ל: לא יעשה האדם עון שלא יבא משחית, כדתנן 'העובר עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד', והרי אותו קטיגור עומד לפני הקב"ה ואומר פלוני עשאיני, ואין בריה מתקיימת בעולם אלא בשפעו של הקב"ה, והרי המשחית הזה עומד לפניו, ובמה מתקיים, הדין נותן שיאמר הקב"ה איני זן משחיתים ילך אצל מי שעשאו ויתפרנס ממנו, והיה המשחית יורד מיד ונוטל נשמתו או כורתו או נענש עליו כפי עונשו עד שיתבטל המשחית ההוא, ואין הקב"ה עושה כן אלא נושא וסובל העון, וכמו שהוא זן העולם כולו זן ומפרנס המשחית הזה, עד שיהיה אחד משלשה דברים: או שישבו החוטא בתשובה ויעכלהו ויבטלהו בסגופיו, או יבטלהו שופט צדק ביסורים ומיתה, או ילך בגיהנם ושם יפרע חובו.

122. פרפראות לחכמה (אות ט'), וז"ל: כל היסורים והצרות ששולח השם יתברך על האדם חס ושלום בפרט או בכלל, הכל הוא רק בכדי לשבר על ידי זה עזות הגוף ולעוררו בתשובה, בכדי שתוכל הנשמה להתקרב אליו ולהאיר לו אשר זה שלמות תכליתו, ועל כן כשבאין יסורים על האדם, אז אין עצה וכו' רק לצעוק אל ה' וכו', כמו שכתוב (תהלים קז, ו) "וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם מִמַּצְרוֹקוֹתֵיהֶם יִצְיָלוּ",

וְזֶה בְּחִינַת (דקניה י"ז) "אִם עֲוֹנֵינוּ עָנּוּ בָנוּ" - "אִין עֲנִיָּה אֵלָא לְשׁוֹן צַעֲקָה" (עין רש"י פ' כי תבא נדברים כו, ה ד"ה וענית, ובגמ' סוטה לב), הִינּוּ שְׁהֲעוֹנוֹת צוּעֲקוֹן בָּנוּ בְּתוֹכֵנוּ מִמַּשׁ עַל יְדֵי שְׁנַתְעוֹרָר קוֹל דְּקַדְשָׁה, וּכְמוֹ שְׁפִתּוֹב אֶצֶל הַצְּרַפִּית (מלכים א' י"ז, יח) "בָּאתְּ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עוֹנֵי, הִנּוּ: כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה שֵׁם אֱלֹהֵהּ, וְלֹא הָיְתָה הַקְּדוּשָׁה גּוֹבֵרֶת כֹּל בְּךָ, הִיוּ הָעוֹנוֹת שְׁלָה נְחִים, אָף עַל יְדֵי שְׁנַתְעוֹרָר שֵׁם קְדוּשַׁת אֱלֹהֵהּ, הִיוּ נִזְכָּרִים וְנִתְעוֹרְרִים עוֹנוֹתֶיהָ לְצַעֵק וּלְקַטְרַג עָלֶיהָ. וְזֶהוּ "אִם עֲוֹנֵינוּ עָנּוּ

עוֹשֶׂה אוֹר

וְזֶה בְּחִינַת הכתוב (ירמיה י"ד, ז): "אִם עֲוֹנֵינוּ עָנּוּ בָנוּ"¹²⁵, אִין עֲנִיָּה אֵלָא לְשׁוֹן צַעֲקָה¹²⁶, הִינּוּ שְׁהֲעוֹנוֹת צוּעֲקוֹן בָּנוּ שׁוּזְהוּ 'קוֹל הַבְּרָה', שֶׁהַמְקַטְרָגִים צוּעֲקִים: 'הֵב לָן מִזּוּנֵי הֵב לָן חִי', בְּתוֹכֵנוּ מִמַּשׁ, עַל יְדֵי שְׁנַתְעוֹרָר קוֹל דְּקַדְשָׁה. וּכְמוֹ שְׁפִתּוֹב אֶצֶל הַצְּרַפִּית שֶׁאִמְרָה לֵאלֹהֵהּ, כִּשֶׁהַתְּאֻכְסֵן אֶצֶלָהּ, וּמֵת בְּנָה (מלכים א' י"ז, יח): "בָּאתְּ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עוֹנֵי"¹²⁷. וְקִשָּׁה, הִרִי אֵלֶיהוּ לֹא הִזְכִּיר אֶת עוֹנוֹתֶיהָ, וּבּוֹדָאֵי שֶׁלֹּא קִטְרַג עָלֶיהָ, אַחֲרֵי כֹל הַחֲסָד שֶׁעֲשִׂתָה אִתּוֹ לְהַאֲכִילוֹ בְּזִמְנֵי הָרַעֲב, אֵלֹא הִינּוּ, כֹּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה שֵׁם אֱלֹהֵהּ, וְלֹא הָיְתָה הַקְּדוּשָׁה גּוֹבֵרֶת כֹּל בְּךָ בְּבֵיתָה, הִיוּ הָעוֹנוֹת שְׁלָה נְחִים, אָף עַל יְדֵי שְׁנַתְעוֹרָר שֵׁם קְדוּשַׁת אֱלֹהֵהּ, הִיוּ נִזְכָּרִים וְנִתְעוֹרְרִים עוֹנוֹתֶיהָ לְצַעֵק וּלְקַטְרַג עָלֶיהָ, כִּי כִשֶׁהַמְקַטְרָגִים וְהַמְשַׁחִיתִים מְרַגִּישִׁים בְּקְדוּשָׁה שְׁנַתְרַבְתָּהּ, הֵם מְבִינִים שְׁבוֹדָאֵי תֵהִיָּה כִּאֵן הַתְעוֹרְרוֹת גְּדוּלָה לְתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁכֵּן הֵם מְרַגִּישִׁים אֶת קוֹל הָעוֹנוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה שְׁנַתְעוֹרְרָה, וְלִכֵּן הֵם מִתְעוֹרְרִים כִּנְגִדוֹ כְּדִי לְבַלְבְּלוּ ב'קוֹל הַבְּרָה' - שֶׁהֵם צוּעֲקִים עַל חֵייהֶם וּמִזּוּנוֹתֶיהֶם.

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

יֵהִיָּה נִיצוֹל עַל יָדָם מֵהִיסוּרִים שְׁבִאוּ עֲלֵיו רַק בְּשִׁבִיל לְשִׁבְרַת עוֹנוֹת גּוֹפוֹ. וְזֶה שְׁצוּעַ יִרְמִיָּה הַנְּבִיא עַל עֲנִין זֶה "אִם עֲוֹנֵינוּ עָנּוּ בָנוּ" שֶׁהָעוֹנוֹת צוּעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ - שׁוּזְהוּ בְּחִינַת 'קוֹל הַבְּרָה' הַנִּל, וְעַל יְדֵי צַעֲקוֹת כִּאֵלּוּ בּוֹדָאֵי קִשָּׁה לְקַבֵּל יִשׁוּעָה כְּנִל, אָף עַל פִּי כֵּן 'ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ" - וְתִרְחַם עֲלֵינוּ לְמַעַן לְבַד, עַכ"ל.

125. הַפְּסוֹק בְּמִלּוּאוֹ "אִם עֲוֹנֵינוּ עָנּוּ בָנוּ ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ פִּי רַבּוֹ מְשׁוֹבְתֵינוּ לְךָ תְּסַאֲנוּ", וּפִירְשׁוּ: אִם הָעוֹנוֹת שְׁלָנוּ מְעִידִים עֲלֵינוּ שְׁחַטְאֵנוּ, אִזִּי תִרְחַם עֲלֵינוּ לְמַעַן הַשֵּׁם הַגְּדוֹל שֶׁיִּצְאָ לְךָ שֶׁאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל וְאִנְחָנוּ עִמָּךְ וְצִאֵן מִרְעִיתְךָ.

126. רִשׁוּ רִישׁ פִּרְשַׁת כִּי תְבוּא (דְּבָרִים כו, ה), וּז"ל: "וְעֲנִיתָ" - לְשׁוֹן הַרְמַת קוֹל, ע"כ. וּמְקוֹרוֹ מֵהַגְּמ' בְּסוּטָה (דף לב).

127. שֵׁם הִיָּה מֵעֲשֵׂה, שֶׁאֵלֶיהוּ הַנְּבִיא הָעֲנִישׁ אֶת אַחָב וְאָמַר לוֹ אִם יֵהִיָּה הַשְּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמִטְרָה, וְאִזִּי נִצְטוּהָ אֵלֶיהוּ לִילֵךְ צִרְפָּתָהּ, שֶׁשֵּׁם נִצְטוּתָהּ אֵשֶׁה אֶלְמִנָּה שֶׁתְּכַלֵּל אוֹתוֹ, וְכֵתוּב (מְלָכִים א' יז, יח) "וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָלָה בֶּן הָאִשָּׁה בְּעֵלְתָּ הַבַּיִת וַיְהִי חֲלָיו תִּזְקֵן מְאֹד עַד אֲשֶׁר לֹא נִוְתְּרָהּ בּוֹ נְשָׁמָה, וַתֹּאמֶר אֶל אֱלֹהֵהּ מֵה לִּי וְלָךְ אִישׁ הָאֵלֹהִים בָּאתְּ אֵלַי לְהַזְכִּיר

שֶׁהוּא קוֹל הַצַּעֲקוֹת הַנִּל, שֶׁעַל יָדָם זוֹכִין לְשִׁבְרַת עוֹנוֹת הַגּוּף, וְכִשְׁיִזְכָּה לְזֶה לְשִׁבְרַת עוֹנוֹת הַגּוּף בְּשִׁלְמוֹת אִזִּי מְמִילָא יֵהִיו כְּלִין וְאוֹבְדִין כֹּל הַמְּחַבְּלִין הַנִּל עַל יְדֵי תְשׁוּבָתוֹ הַשְּׁלֵמָה, עַל כֵּן הֵם נִתְעוֹרְרִין אִזִּי לְקִטְרַג עֲלֵיו וְלְצַעֵק כִּנְגִדוֹ בְּקוֹלוֹתֵיהֶם 'הֵב לָן חִי הֵב לָן מִזּוּנֵי, וְכִזֶּה מְבַלְבְּלִין אֶת דַּעְתּוֹ עַד שֶׁגַּם הוּא בְּעַצְמוֹ אִינוּ זוֹכֵה לְשִׁמוּעַ הַקּוֹל דְּקְדוּשָׁה שֶׁלּוֹ רַק קוֹל הַבְּרָה, הִינּוּ שֶׁגַּם הוּא אִינוּ צוּעֵק עַל עֲנִין הַתְּכִלִּית הָאֵמֶת שִׁיזְכָּה לְשִׁבְרַת עוֹנוֹת הַגּוּף וְלְקַבֵּל הָאֵרֶת הַנִּשְׁמָה בְּשִׁלְמוֹת, רַק גַּם הוּא צוּעֵק רַק עַל חֲסוֹנוֹתָיו הַגְּשָׁמִיּוֹת וְצִרְכֵי גּוֹפוֹ, וְאִזִּי הַקּוֹלוֹת שֶׁלּוֹ בְּעַצְמָן הֵם בְּחִינַת עוֹנוֹת הַגּוּף בְּחִינַת צוּחִין כְּכִלְבִּין הַנִּל, שׁוּזְהוּ בְּחִינַת שֶׁאִינוּ שׁוֹמְעֵי הַקּוֹל דְּקְדוּשָׁה רַק הַקּוֹל הַבְּרָה שֶׁהֵם הַקּוֹלוֹת שֶׁל הַמְּחַבְּלִים הַנִּל, עַל כֵּן אִינוּ מִתְעוֹרְרִים בְּתִשׁוּבָה בְּצַעֲקוֹתוֹ, רַק צוּעֵק לְמַלְאוֹת חֲסוֹנוֹת הַגּוּף. וּמִמִּילָא מוֹבֵן כְּפִי הַנִּל, כִּי עַל יְדֵי קוֹלוֹת כִּאֵלּוּ קִשָּׁה לְהַנְצִיל מִן הִיסוּרִים וְלְקַבֵּל יִשׁוּעָה, כִּי עֵיקַר הַיִּשׁוּעָה שְׁבִאוּהָ עַל יְדֵי הַצַּעֲקוֹת, הוּא מִחֲמַת כִּי עַל יְדֵי הַצַּעֲקָה עֲצָמָה נִשְׁבֵּר עוֹנוֹת גּוֹפוֹ, וּמִמִּילָא אִין צוֹרֵךְ לְהִיסוּרִים וְנִיצוֹל מֵהֶם, מֵה שֶׁאִין כֵּן עַל יְדֵי קוֹלוֹת הַנִּל שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁמוּעַ רַק 'קוֹל הַבְּרָה', וְהֵם בְּעַצְמָם בְּחִינַת עוֹנוֹת הַגּוּף, וְאִךְ

בנו" – שְׁהַעֲוֹנוֹת צוּעְקִין בְּתוֹכֵנוּ. וְאִפְלוּ בְּשֹׂאֵנוּ צוּעְקִים אֵיזָה קוֹל דְּקַדְשָׁה, אֵין אָנוּ זוֹכִין לְשֹׁמֵעַ קוֹל דְּקַדְשָׁה בְּעֲצָמוֹ, לְשֹׁבֵר עַל יְדוֹ עֲזוֹת הַגּוֹף, כִּי אִם קוֹל הַבְּרָה, שֶׁהוּא קוֹל הַעֲוֹנוֹת שְׁנֵתְעוֹרְרִין נִגְדֵי קוֹל דְּקַדְשָׁה, וְהֵם צוּעְקִים בְּתוֹכֵנוּ: "ח' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמוֹךְ" – שְׂאֵתָה בְּעֲצָמְךָ תַעֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמוֹךְ וּתְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַן לְבַד.

וּבְשֹׂאֵינוּ בְּבַחֲנֵית בְּשֹׁר לְהַחֲכֵם, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת הַעֲצָם, אֲזִי אֵינוּ שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל בְּעֲצָמוֹ חַנְּיָל, רַק הַקּוֹל הַהַבְּרָה, הֵינּוּ קוֹל הַעֲוֹנוֹת שְׁנֵתְעוֹרְרִים מִזָּה הַקּוֹל.

עוֹטָה אור

וְזֶהוּ: "אִם עֲוִינֵנוּ עָנוּ בְּנוֹ" – שְׁהַעֲוֹנוֹת צוּעְקִין בְּתוֹכֵנוּ, וְאִפְלוּ בְּשֹׂאֵנוּ צוּעְקִים אֵיזָה קוֹל דְּקַדְשָׁה, אֵין אָנוּ זוֹכִין לְשֹׁמֵעַ קוֹל דְּקַדְשָׁה בְּעֲצָמוֹ, לְשֹׁבֵר עַל יְדוֹ עֲזוֹת הַגּוֹף, כִּי אִם קוֹל הַבְּרָה, שֶׁהוּא קוֹל הַעֲוֹנוֹת שְׁנֵתְעוֹרְרִין נִגְדֵי קוֹל דְּקַדְשָׁה, וְהֵם צוּעְקִים בְּתוֹכֵנוּ. הֵב לָן חַיִּי הֵב לָן מִזוּנֵי, דְּהֵינּוּ, שֶׁהֵם מִבְּלָבָלִים אֵת הַצַּעֲקָה דְּקְדוּשָׁה שֶׁלָּנוּ שְׂבָאָה מִתּוֹךְ הַיְסוּרִים וְהַתְּשׁוּבָה - כְּדִי לְהֵאָחַז וּלְשֹׁבֵר אֵת עֲזוֹת הַגּוֹף, וְהוֹפְכִים אוֹתָהּ לְהִיּוֹת צַעֲקָה עַל הַיְסוּרִים וְהַמַּחְסוֹר בְּלִבָּד וְלֹא צַעֲקָה שֶׁל תְּשׁוּבָה. אוּלַם, אֲנַחְנוּ מִבְּקָשִׁים בְּכָל אֹפֶן: "ח' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמוֹךְ" – שְׂאֵתָה הַקַּב"ה בְּעֲצָמְךָ תַעֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמוֹךְ וּתְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַן לְבַד לְגֵאוֹל אוֹתָנוּ מִהַיְסוּרִים וְהַצָּרוֹת שֶׁלָּנוּ¹²⁸.

וּמִכִּיּוֹן שֶׁנִּתְבָּאָר, שְׁמִיד שִׁישׁ 'קוֹל דְּקְדוּשָׁה' ע"י תוֹכַחַת הַחֲכָם, מִתְעוֹרֵר 'קוֹל הַבְּרָה' שֶׁהוּא קוֹל עוֹנוֹתָיו, לְכֵן כְּשֹׂאֵינוּ בְּבַחֲנֵית 'בְּשֹׁר' לְהַחֲכֵם, שֶׁהוּא בְּחֵינֵת הַעֲצָם, אֲזִי אֵינוּ שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל שֶׁל הַחֲכָם בְּעֲצָמוֹ חַנְּיָל, רַק הַקּוֹל הַהַבְּרָה, הֵינּוּ קוֹל הַעֲוֹנוֹת שֶׁל הָאָדָם שְׁנֵתְעוֹרְרִים לְצַעֲקוֹ מִזָּה הַקּוֹל שֶׁל הַחֲכָם וְכֵנ"ל, וּמִמִּילָא לֹא נִשְׁבַּרְת עֲזוֹת הַגּוֹף, אֵלָּא, אֲדַרְבָּה מִתְגַּבְּרַת הִיא יוֹתֵר, כִּי מַעֲתָה הוּא רַק צוּעֵק עַל יְסוּרֵי וְחַסְרוֹנוֹתָיו הַגְּשָׁמִיִּים, בְּלִי לְהַתְעוֹרֵר לְתְּשׁוּבָה כָּלֵל, וְנַעֲשֵׂה כְּכֹלֵב הַצּוּעֵק 'הֵב לָן חַיִּי הֵב לָן מִזוּנֵי'.

לאחר שביאר, שאחד מקולות העזות דקדושה הוא 'קול שופר', וכמו כן, הוא קול הנשמה של האדם המעורר אותו ל'קול אנחה' לשבר את הגוף. וכן החכם, שהוא בחינת נשמה לשאר האנשים, ג"כ מעורר את האדם בתוכחתו לתשובה, וכל זה הוא בחינת 'קול שופר'. גם ביאר, כשקולות דקדושה אלו נשמעים לגוף, אזי מתעורר כנגדם 'קול

מקורות ועיונים

יתברך ירחם עלינו למען שמו לבד ויושיע לנו גם בגשמיות, ויסיר ממנו כל היסורין, כי אז ודאי יתגבר הגוף בעזות יתירה עוד, ואם כן קשה וכי זה הוא הרחמנות באמת שירחם עליו ה' למען שמו - והאדם ישאר בעזות גופו לעולם חס ושלום. וי"ל, שהכרח לומר שירמיה עצמו התפלל על זה, שיעשה ה' יתברך למען שמו בדבר זה עצמו, ויתן בלבנו שנזכה להטות אזנינו היטב לקול דקדושה בעצמו, ולא לקול ההברה, ואף על פי שאין אנחנו בבחינת בשר (לנשמה, או לחכם), אף על פי כן נזכה לשמוע הקול דקדושה בעצמו שהוא רק מצד הארת הנשמה, ועל ידי זה יהיה נשבר עזות הגוף, ואז ממילא ננצל מכל היסורים, ונזכה לקבל ישועה שלימה גם בגשמיות. (וראה שם פירוש נוסף).

אֵת עֲוִינֵנוּ וְלִקְהֵמֵת אֵת בְּנֵינוּ, וּפִירְשׁוּ שֵׁם: "לְהַזְכִּיר אֵת עֲוִינֵנוּ", עַד שֶׁלֹּא בֵּאת אֵלַי, הִיוּ שׁוֹקְלִין מַעֲשֵׂי וּמַעֲשֵׂה עִירִי, וְהֵייתִי רֹאוֹי לְנֶסֶם, מִשְׂבַּאת לְכַאֵן, לֹא נִחְשַׁבְתִּי לְכֹלֵם, וְאֵין צַדִּיקִי נִיכְרַת. וְכֵן בְּלוֹט הוּא אוֹמֵר (בראשית יט, יט): "וְאֶנְכִי לֹא אוֹכַל לְהַמְלִיט הַהֶרֶה" - אֲצַל אֲבִרָהֶם, שֶׁלֹּא תֵהָא זְכוּתִי נִזְכַּרְת אֲצִלּוֹ (בראשית רבה נה, יא), ע"כ. אֲמַנֵם, רִבִּינוּ מִפְּרַשׁ כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא "לְהַזְכִּיר אֵת עֲוִינֵנוּ" - שְׁכֵן יֵשׁ אֵיזָה עוֹן, וְלֹא רַק שְׁאֵין מַעֲשֵׂה כְּמוֹ מַעֲשֵׂיו שֶׁל אֱלֹהֵינוּ, וּמִסְבִּיר טַעַם הַדְּבַר מִדּוּעַ דּוֹקָא עֲכָשִׁיו כְּשֶׁבֵּא אֱלֹהֵינוּ נִזְכָּרִים עוֹנוֹתֵינוּ.

128. בפרפראות לחכמה (אות י"א), הקשה זו"ל: יש להבין, אם כן מאחר שהגוף עז כל כך עד שאינו נשבר עזותו על ידי הקולות, רק אדרבה הקולות בעצמן הם רק על צרכי גופו לבד, ואם כן, אם השם

וְזָה (ראש השנה כ"ז) 'הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר', בְּחֵינֹת (תהלים פח, ז) "שִׁתְּנִי בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת", וְהוּא מִתְאַנֵּחַ וְתוֹקֵעַ עַל זֶה; 'אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ' – שְׂאֵינָם בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר; 'אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע, יֵצֵא' – הֵינּוּ שְׂיֻכְל לְצֵאת מִתּוֹךְ הָרַע שָׁלוּ; 'וְאִם קוֹל הַבְּרָה שָׁמַע, לֹא יֵצֵא, בְּנִ"ל.

נִמְצָא, כִּי קוֹל אֲנַחַת הָאָדָם בְּעֲצָמוֹ, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אִם אֵינוֹ בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר, שֶׁהַגּוֹף רְחוֹק כֹּל כֶּף מִהֶעָצֵם הַנְּשָׁמָה, עַד שְׂאֵינוֹ בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר, וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל אֲנַחְתּוֹ; וְכֵן קוֹל אֲנַחַת הַחֶכֶם, אִם אֵינוֹ בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר לְהַחֶכֶם, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, כִּי אִם קוֹל הַבְּרָה בְּנִ"ל:

עוֹשֶׂה אוֹר

הברה - שהם קול העוונות. עתה יליבש ענין זה בדברי המשנה בראש השנה: 'התוקע לתוך הבור או לתוך הדות או לתוך הפסס, אם 'קול שופר' שמע - יצא, ואם 'קול הברה' שמע - לא יצא.

וְזָה שאמרה המשנה (ר"ה כ"ז): 'הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר'¹²⁹, הוּא בְּחֵינֹת הַכְּתוּב (תהלים פח, ז): "שִׁתְּנִי בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת" – שהגוף עז וחזק בתאוות, ונלכד בבור של היצר הרע, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ וְתוֹקֵעַ עַל זֶה, כְּפִי שֶׁנִּתְבָּא, שֶׁ'קוֹל שׁוֹפָר' הוּא בְּחֵינַת 'קוֹל אֲנַחַח', שֶׁהַנְּשָׁמָה נִאֲנַחַת, וְזֶה יִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּשֵׁנֵי אֹפְנִים, או בְּפִרְטוֹת שֶׁהָאָדָם בְּעֲצָמוֹ נִאֲנַחַח עַל עוֹנוֹתָיו, או בְּכִלְיוֹת שֶׁהַחֶכֶם מוֹכִיחוֹ – כִּי הַחֶכֶם הוּא בְּחֵינַת נִשְׁמָה לְסוֹבְבִים אוֹתוֹ. הַדִּין הוּא: 'שְׂאֵינָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ, שְׂאֵינָם בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר', כִּי הַגּוֹף הַתְּרַחֵק כֹּל כֶּךָ מִהַנְּשָׁמָה (כֵּן בְּנִשְׁמָתוֹ הַפִּרְטִית וְכֵן מִנְּשֵׁמַת הַחֶכֶם הַכְּלִילִית), עַד שְׂאֵינוֹ בְּבַחֲיִנַת 'בְּשָׂר' לְנִשְׁמָה, וְלִכֵּן נִקְרָא עוֹמֵד בַּחוּץ, 'אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע', דִּהְיִינוּ, שֶׁבְּכָל אֹפֶן הַגּוֹף שָׁמַע אֶת 'קוֹל הָאֲנַחַח'¹³⁰, ע"י שֶׁהַכְּרִיחַ אֶת עֲצָמוֹ הַרְבֵּה – יֵצֵא, הֵינּוּ שְׂיֻכְל לְצֵאת מִתּוֹךְ הָרַע שָׁלוּ וְלִשְׁבֵר עוֹת גּוֹפוֹ, 'וְאִם קוֹל הַבְּרָה שָׁמַע', דִּהְיִינוּ, שֶׁהַגּוֹף שָׁמַע רַק קוֹל הַבְּרָה – 'לֹא יֵצֵא, בְּנִ"ל, שְׂאֵינוֹ יִכּוֹל לְצֵאת מִתּוֹךְ הָרַע שָׁלוּ וְלִשְׁבֵר עוֹת גּוֹפוֹ.

מקורות ועיונים

זְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָה שֶׁם בְּעֲצָמוֹ, 'אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ שְׂאֵינָם בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר' וְכוּ', וְאִם כֵּן קָשָׁה אֵיךְ אוֹתָם שְׂעוֹמְדִים בַּחוּץ שְׂאֵינָם בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר יְכוּלִים לְשָׁמַע הַקּוֹל בְּעֲצָמוֹ שֶׁהוּא בְּחֵינַת קוֹל שׁוֹפָר, וְאֵיךְ אָמַר הַתַּנַּא עַל אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ שְׂאֵינָם בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר 'אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע' וְכוּ', הֲלֹא אוֹתָם שְׂאֵינָם בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר אֵינָם יְכוּלִים לְשָׁמַע הַקּוֹל בְּעֲצָמוֹ וְכוּ'. אָכֵל לֹא בְּאֵר הָעֵנִין לְתַרְץ זֹאת בְּפִירוּשׁ, רַק אָמַר בְּשִׂיחְתּוֹ הַקְּדוּשָׁה: 'הֲלֹא גַם כֵּן אֵין מְבִינִים עֵנִין בְּנִ"ל'.

אֵךְ מְדַבְּרֵינוּ מִכֵּן שֵׁשׁ בְּזֶה עֵנִין בְּגוֹ. וְהַנִּרְאָה מְדַבְּרֵינוּ הוּא, שֶׁגַם מִי שְׂאֵינוֹ זֹכֵה עֲדִין לְהִיּוֹת קְרוֹב לְהַנְּשָׁמָה וְלְהַצְדִּיק הָאֵמֶת בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר בְּנִ"ל, אֵף עַל פִּי כֵּן אִם יְכַרִּיחַ עֲצָמוֹ הַרְבֵּה וְיִטֵּה אֲזָנוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב בְּכַח גְּדוֹל לְשָׁמַע קוֹל הַנְּשָׁמָה וְקוֹל הַצְדִּיקִים אֲמִתִּים, יֵשׁ לוֹ גַם כֵּן תִּקְוָה לְשָׁמַע קוֹל דְּקָשָׁה בְּעֲצָמוֹ, רַק שְׂצָרִיךְ לְהִטּוֹת אֲזָנוֹ הֵיטֵב. וְהוּא מִמֶּשׁ כְּמוֹ בְּעֵנִין דִּין הַמְּשָׁנָה בְּנִ"ל לְעֵנִין קוֹל שׁוֹפָר בְּפִשְׁטוּת, שְׂמִי שְׂאֵינוֹ תוֹקֵעַ בְּבוֹר, בְּדַאֵי אֵינוֹ צָרִיךְ הַכְּתָנָה אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע

129. פשט המשנה: התוקע בבור, אם 'קול שופר' שמע - יצא, ואם 'קול הברה' שמע לא יצא, והביאור הוא, שמי שעומד מחוץ לבור, אם שמע רק את ההד של השופר, הנעשה על ידי דפנות הבור ולא את קול השופר עצמו, לא יצא ידי חובת תקיעת שופר - כי לא שמע תקיעת שופר אלא קול אחר. ורבינו מבאר כוונת המשנה בפנימיות.

130. קשה, שאם הוא עומד בחוץ, הרי הוא בודאי שומע 'קול הברה', ואיך אמר 'אם קול שופר שמע' - היינו 'קול אנחה'. ועל קושיא זו כבר רמז רבינו, כמסופר בחיי מוהר"ן (אות י"ז), וז"ל: בְּשָׂאֵמֶר הָעֵנִין עַל הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ, אָמַר בְּעֲצָמוֹ שֵׁשׁ בְּזֶה קָשָׁה לְכַאֲרָה, כִּי שֶׁם מְבַאֵר שְׂמִי שְׂאֵינוֹ בְּבַחֲיִנַת בְּשָׂר - אֵינוֹ יְכוּל לְשָׁמַע הַקּוֹל בְּעֲצָמוֹ כִּי אִם קוֹל הַבְּרָה, וּמְבַאֵר זֶה בְּתוֹךְ הַמְּשָׁנָה שְׂאֵמֶרָה 'אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע וְכוּ' וְאִם קוֹל הַבְּרָה שָׁמַע' וְכוּ'. וְקָשָׁה לְכַאֲרָה, הֲלֹא הַזְכִּירָה הַמְּשָׁנָה בְּתַחֲלָה אוֹתָן הָעוֹמְדִים בַּחוּץ אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע וְכוּ', וּפִרְשׁ רַבְּנוּ

ח וְלִבּוֹא לְבַחֲנֵת 'בְּשָׂר' – הוּא עַל יְדֵי הַשְּׂמוּשׁ, עַל יְדֵי שְׂמֻשְׁמֻשׁ אֶת הַחֶכֶם, נַעֲשֶׂה בַּחֲנֵת בְּשָׂר לְהַחֲכֵם; וְכֵן עַל יְדֵי שְׂמֻשְׁמֻשׁ הַגּוֹף לְהַנְשִׂמָה בַּעֲשֵׂיית מַצּוֹת מַעֲשֵׂיית, נַעֲשֶׂה הַגּוֹף בַּחֲנֵת בְּשָׂר לְהַנְשִׂמָה.

עוֹטָה אוֹר

נִמְצָא, בֵּין קוֹל אֲנַחַת הָאָדָם בְּעֶצְמוֹ, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אִם אֵינוֹ בְּבַחֲנֵת 'בְּשָׂר' – שֶׁהַגּוֹף רַחוּק כָּל כֵּךְ מִהַעֲצָם שֶׁהוּא הַנְּשִׂמָה עַד שֶׁאֵינוֹ בְּבַחֲנֵת 'בְּשָׂר' לְנִשְׂמָה, וְאֵזִי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל אֲנַחְתּוֹ, וְכֵן קוֹל אֲנַחַת הַחֶכֶם, אִם אֵינוֹ בְּבַחֲנֵת 'בְּשָׂר' לְהַחֲכֵם, כִּי הוּא רַחוּק מְאֹד מֵהַחֶכֶם, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל, כִּי אִם 'קוֹל הַבְּרָה'¹³¹ בְּנִל.

לאחר שביאה, שישנם אלו הרחוקים מהנשמה, בין בכלליות – מנשמת החכם המוכיח אותם, ובין בפרטיות – מנשמתם, ואינם יכולים לשמוע את 'קול האנחה', כי כששומעים אותו מתעורר על ידו 'קול הברה', ואזי כל צעקתם היא ככלבים הצועקים על חסרונם 'הב לן חיי הב לן מוזני' בלי לעשות תשובה. יבאר עתה, שתקנתם היא, שגופם ישמש את הנשמה בין בכלליות בין בפרטיות.

ח. וְלִבּוֹא לְבַחֲנֵת 'בְּשָׂר' הוּא עַל יְדֵי הַשְּׂמוּשׁ¹³², עַל יְדֵי שְׂמֻשְׁמֻשׁ¹³³ אֶת הַחֶכֶם¹³⁴, נַעֲשֶׂה בַּחֲנֵת 'בְּשָׂר' לְהַחֲכֵם. וְכֵן עַל יְדֵי שְׂמֻשְׁמֻשׁ הַגּוֹף לְהַנְשִׂמָה בַּעֲשֵׂיית 'מַצּוֹת מַעֲשֵׂיית', שֶׁהִי הַנְּשִׂמָה אֵינָה יְכוּלָה לְקַיֵּם מַצּוֹה מַעֲשֵׂית כְּלִשְׂהִי לְלֵא הַגּוֹף, וּבִזָּה נַעֲשֶׂה הַגּוֹף בַּחֲנֵת 'בְּשָׂר' לְהַנְשִׂמָה.

מקורות ועיונים

132. וזהו שאמרו בגמ' בבא קמא (דף כ:) שלפעמים כששאלו תנא או אמורא שאלה, הוא אומר להם שקודם שיענה, שישמשו אותו.

133. בשיח שרפי קודש (ח"ד אות ג'), כתב וז"ל: בְּנֵה הַמְּבֹאֵר שֶׁעַל יְדֵי הַשְּׂמוּשׁ שְׂמֻשְׁמֻשׁ אֶת הַצַּדִּיק, עַל יְדֵי זֶה מְשַׁבֵּר עֲזוֹת גּוֹפוֹ, אֶמְרוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁעָקַר הַשְּׂמוּשׁ שֶׁיְכוּלִים אָנוּ פִּיּוֹם לְשִׁמֵּשׁ אֶת רַבְּנוֹ (שהוא בחינת החכם), הוּא בְּנֵה שְׁנֵי עֲשָׂרִים שְׁלֵא יִגִּיעַ לוֹ עַל דְּיַנּוּ שׁוֹם בְּיָוֶן וְקָלוֹן, וְנִקְפִיד שֶׁיִּתְעַלֶּה וְיִתְפָּאֵר עַל דְּיַנּוּ שֶׁם רַבְּנוֹ, עַכ"ל. ונראה פשוט, שגם אם נותן צדקה לכל ענייני רבינו, כגון צדקה להחזקת הציון הקדוש, או לתלמידי חכמים ההולכים בתורת רבינו - שע"י הצדקה מתרבה תורת רבינו בעולם, ועלית על כולנה הוא הדפסת הספרים (כמו שאמר מוהר"ן), בודאי שבכל זה זוכה לשמש את הצדיק. וכן בכל דרך שמפרסם את תורת הצדיק הן בעל פה והן בשאר דרכים, הכל נקרא שימוש הגוף שלו לצדיק.

134. בפרפראות לחכמה (על הש"ס מגילה כח: בדי"ה בעובדא דריש לקיש), כתב וז"ל: ובזה מובן מה שכינו רז"ל (ע' ברכות מז:): לימוד הגמרא ופירוש טעמי המשניות לאמיתתן בשלמות בשם 'שימוש תלמידי חכמים', וכמו שאמרו רז"ל (שם) 'איזהו עם הארץ כל

ואם קול הברה, פי בודאי שמע קול שופר, וכמבאר בשלחן ערוך (ארח חיים סימן תקפ"ז), שרק מי שתוקע בבזר וכיוצא, צריך הבחנה אם קול שופר שמע אם קול הברה שמע. כמו כן הוא ממש בענין זה שאמר רבנו ז"ל בהמשנה הנ"ל, שרק מי שהוא תוקע בבזר, שמנח בבזר תחתיית ושם תוקע ומתאנח וצועק על עוונותיו, שאז צריכים הבחנה אותם שעומדים בחוץ - שאינם בבחינת בשר, אם קול שופר שמעו יצאו וכו', פי אף על פי שאינם בבחינת בשר, אם יכריחו עצמם וישו אָזְנָם הֵיטב, יוכלו לשמע הקול בעצמו כנ"ל. אבל מי שזוכה שהוא בבחינת בשר, אינו צריך הבחנה כלל, כי בודאי ישמע בחינת הקול שופר שהוא הקול דקדושה בעצמו, והבן.

131. וכמו שביאר ענין זה בליקוטי עצות (עזות ג'), וז"ל: לפעמים האדם במדרגה פחותה כל כך, עד שהגוף רחוק כל כך מהנשמה, שאפילו כשמתאנח וצועק להשם יתברך, אין הגוף שומע הקול כלל, פי מגדל רחוקו אינו שומע פי אם קול ההברה. פי כשמתעורר קול דקדושה, מתעורר ממנו קול דסטרא אחרא והוא 'קול הברה'. וכן כששומע קול הצדיק אינו שומע גם כן עצם הקול, פי אם קול ההברה, ועל-כן אין נשבר עזות גופו עדין.

וּבְשֶׁהִבְשֵׁר בְּבַחֲינָה הַזֹּאת, אִז (ישעיה מא, כז) "וְלִירוּשָׁלַיִם מִבְּשֵׁר אֶתְנֶן" – מִבְּשֵׁר הַנְּמוּל הַנֶּזֶל נִשְׁלֵם וְיִרוּשָׁלַיִם, שְׁהִיא "קִרְיָה נְאֻמְנָה" (שם א, כא), הֵינּוּ שְׁזוּכֵינן לְבוֹא לְאֻמוּנָה, שְׁהִיא פְּלִיאוֹת הַקְּדוּשָׁה שְׁמֻקְבְּלִין מִצְדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְהִתְקַרֵּב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עֲזוֹת דְּקֻדְשָׁה, שְׁהוּא בְּחִינַת פֶּל הַקּוֹלוֹת דְּקֻדְשָׁה, שְׁעַל יְדֵי זֶה מְשַׁבְּרִין עֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא, שְׁהוּא בְּחִינַת עֲזוֹת הַגּוֹף, וְזוּכֵינן לְהִתְקַרֵּב וּלְהִתְדַבֵּק אֲלֵיהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה זוּכֵינן לְאֻמוּנָה שְׁלֵמָה, שְׁהוּא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם "קִרְיָה נְאֻמְנָה" פּנ"ל.

עוֹטָה אֹד

וּבְשֶׁהִבְשֵׁר בְּבַחֲינָה הַזֹּאת בְּכַלּוֹת וּבִפְרֻטוֹת וּכנ"ל¹³⁵, אִז מִתְקִיִּים הַפְּסוּק (ישעיה מא, כז): "וְלִירוּשָׁלַיִם מִבְּשֵׁר אֶתְנֶן", מִבְּשֵׁר" – בְּחִינַת 'בִּשְׂר'¹³⁶, וְהֵינּוּ מִבְּשֵׁר הַנְּמוּל הַנֶּזֶל (סוף אות ה), כִּי עֵינֵינן 'מִלֵּה' שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶצֶל הַתֵּינּוֹק כְּדִי לְשׁוֹר אֶת תְּאוֹוֹת הַגּוֹף, שִׁיךְ כֹּל זְמַן שֶׁהַגּוֹף נַעֲשֶׂה בְּבַחֲינַת 'בִּשְׂר' לְנִשְׁמָה, הֵינּוּ, שֶׁשׁוּמַע אֶת קוֹלָהּ וְנִימוֹל עוֹרֵלָתוֹ (עוֹתוֹ), וְזוֹה נִשְׁלֵם בְּחִינַת 'יְרוּשָׁלַיִם', שְׁהִיא בְּחִינַת 'אֻמוּנָה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב עֲלֶיהָ (שם א, כז): "קִרְיָה נְאֻמְנָה", הֵינּוּ שְׁעַ"י שֶׁנַּעֲשֶׂה בִּשְׂר לְנִשְׁמָה, אוֹי יוֹכֵל לְשׁוּמַע אֶת 'קוֹל אֲנַחְתּוֹ', וְאֵת 'קוֹל תּוֹכַחַת הַחֲכָמִים', וְזוּכֵינן לְבוֹא לְאֻמוּנָה בְּשִׁלְמוֹת שְׁהִיא פְּלִיאוֹת הַקְּדוּשָׁה שְׁמֻקְבְּלִין מִצְדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְהִתְקַרֵּב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עֲזוֹת דְּקֻדְשָׁה¹³⁷, שְׁהוּא בְּחִינַת פֶּל הַקּוֹלוֹת דְּקֻדְשָׁה (שְׁנוֹכְרוֹ לַעֲיֵל, סוף סְעִיף ד), שְׁעַל יְדֵי זֶה (הַעוֹת דְּקֻדְשָׁה) מְשַׁבְּרִין עֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא, שְׁהוּא בְּחִינַת 'עֲזוֹת הַגּוֹף', וְזוּכֵינן לְהִתְקַרֵּב וּלְהִתְדַבֵּק אֲלֵיהֶם (אֵל שְׁבַעַת הַרוּעִים שְׁבִדּוֹר), וְעַל יְדֵי זֶה זוּכֵינן לְאֻמוּנָה שְׁלֵמָה¹³⁸, שְׁהוּא בְּחִינַת: יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נְאֻמְנָה, פּנ"ל. וְכַכֵּה 'שִׁלְמוֹת אֻמוּנָה', נַעֲשֶׂה

מִקְרוֹת וְעִיּוּנִים

כִּי מִתְחִילָה הִיָּה רְחוּק מְאֹד מִבְּחִינָה זֹה, מֵאַחַר שֶׁהִיָּה רְחוּק כֹּל כֵּךְ מִקְדוּשַׁת נִשְׁמָתוֹ (נִשְׁמָה בְּפִרְטוּיָהּ) וּמִקְדוּשַׁת הַצְּדִיק (נִשְׁמָה בְּכִלְיוֹתָהּ), עַד שֶׁלֹּא הִיָּה נִשְׁמַע לוֹ הַקּוֹל דְּקֻדְשָׁה כֹּל (כִּי הִיָּה נִשְׁמַע לוֹ כְּקוֹל הַבְּרָה), אִם כֵּן בְּמָה יִזְכֶּה לְשַׁבֵּר עֲזוֹת גּוֹפוֹ עֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא, וְלְהִתְקַרֵּב אֶל הַרוּעִים דְּקֻדְשָׁה וְלְהַשְׁלִים אֶת הָאֻמוּנָה. אֲבָל עַכְשֵׁי שֶׁזוֹכֵה לְבַחֲינַת בִּשְׂר, וְדֹאֵי יִזְכֶּה לְשׁוּמַע הַקּוֹל דְּקֻדְשָׁה וְכו', וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה לְשִׁלְמוֹת הָאֻמוּנָה בְּחִינַת בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם, נִמְצָא שֶׁבְּחִינַת בִּשְׂר הוּא בְּחִינַת 'מִבְּשֵׁר לִירוּשָׁלַיִם'. (וְעַ"ש בְּאוֹת טו', שֶׁהִבִּיא כְּמָה דּוּגְמָאוֹת שֶׁבְּהַן דּוֹרְשִׁים חו"ל 'בִּשְׂר' מִלְשׁוֹן 'בִּשְׂוֹרָה').

137. מִחֲמַת הַרוּעִים דְּסִטְרָא אַחְרָא כנ"ל (סוף אות ד'), שֶׁהֵם מוֹנְעִים מִלְהִתְקַרֵּב אֶל הַרוּעִים דְּקֻדְשָׁה, וְכַשִּׁבְלֵי זֶה צָרִיךְ 'עֲזוֹת דְּקֻדְשָׁה'.

138. כְּתַב לְבֹאֵר בְּאִיבֵי הַנַּחַל, וז"ל: מֵה שֶׁמְדַבֵּר כֹּאֵן שֶׁשׁוּמַע אֲנַחַת הַחֲכָמִים שֶׁהוּא בְּחִינַת נִשְׁמָה נִגְדוֹ, זֶהוּ בְּחִינַת שֶׁמֻקְבֵּל הָאֵרָה מִשְׁבַּעַת רוּעִים לְמִלְאוֹת הָאֻמוּנָה כְּדַלְעִיל (אוֹת ג'), וּמִבְּאֵר אֵיךְ הַרוּעָה מִתְקַן הָאֻמוּנָה אֶצֶל מִקְרֻבֵי. הֵינּוּ, עַל יְדֵי 'אֲנַחַת הַחֲכָמִים' – שֶׁמִּתְאַנַּח וּמוֹכִיחֵם עַל פְּחִיטוֹת מִדְּרַגְתָּם שֶׁאֵין הָאֻמוּנָה אֶצֶלֵם

שֶׁקָּא וְשֶׁנָּה וְלֹא שִׁימַשׁ תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים וְכו', ע"כ. כִּי עַל יְדֵי הַשִּׁימוּשׁ דִּיִּיקָא, זוֹכֵה (גַּם בִּשְׂר) לְשׁוּמַע הֵיטֵב אֶת קוֹל הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּים וְלְהִבִּין כּוֹוֹנַת דְּבָרֵי בְּשִׁלְמוֹת. וְעַל כֵּן מוֹרְגַל הַרְבֵּה פְּעַמִּים בְּדַבְרֵי רז"ל (ע' בְּרִכּוֹת כב. כה: ל. וְעוֹד הַרְבֵּה), לְכַנּוֹת אֶת הָאִישׁ שֶׁהִיָּה מִשְׁמַשׁ לְאִיזָה אָדָם גְּדוֹל בְּשֵׁם 'שְׁמַעְיָה', שֶׁמַּעִיָּה דִּיִּיקָא, כִּי עַל יְדֵי הַשִּׁימוּשׁ זוֹכֵה לְשׁוּמַע בְּקוֹלוֹ.

135. פִּי, בְּכַלּוֹת – שֶׁהָאָדָם נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'בִּשְׂר' לְחֲכָמִים, וְשׁוּמַע אֶת קוֹל אֲנַחַת הַחֲכָמִים וְתוֹכַחְתּוֹ, וְשׁוֹבֵר אֶת עֲזוֹת גּוֹפוֹ מִתְאוֹוֹתָיו. וּבִפְרֻטוֹת – שֶׁגּוֹפוֹ נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'בִּשְׂר' לְנִשְׁמָתוֹ, וְשׁוּמַע אֶת קוֹל אֲנַחַת הַנִּשְׁמָה וְזוֹכֵה נִשְׁבֵּר עֲזוֹתָיו. עַל יְדֵי זֶה זוֹכֵה לְהִתְקַרֵּב לְחֲכָמִים וְלִקְבֵּל מִמֶּנּוּ מִהֶאֱרֹת וְהַשְּׁגוֹת שֶׁהוּא מְשִׁיג, וְזוֹכֵה לְעֲזוֹת דְּקֻדְשָׁה, לְעִמּוּד נִגְדֵי הַרוּעִים שֶׁל הַסִּטְרָא אַחְרָא הַמוֹנְעִים אוֹתוֹ מִלְהִתְקַרֵּב לְצְדִיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים. וְכֵן זוֹכֵה לִקְבֵּל מִנִּשְׁמָתוֹ, אֶת הַהִשְׁגוֹת וְהָאֲרֹת שֶׁהִיא מְשִׁיגָה כֹּל הַזְּמַן. (כְּמִבְּאֵר כֹּל זֶה לַעֲיֵל).

136. כְּתַב בְּפִרְפְּרָאוֹת לְחֲכָמָה (אוֹת י"ד) לְבֹאֵר, וז"ל: כְּשׁוֹזֵכֵה לְבַחֲינַת בִּשְׂר [לְנִשְׁמָה], הַבְּחִינָה הַזֹּאת הוּא כְּמוֹ בְּחִינַת מִבְּשֵׁר עַל בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נְאֻמְנָה,

ט וְלִבּוֹא לְעֻזַּת דְּקִדּוּשָׁה הַנִּזְלָה, הוּא עַל יְדֵי שְׂמֵחָה, בְּבַחֲיִנַת (נחמיה ח, ט) **"כִּי חֲדָתָה ה' הִיא מְעֻזָּכֶם",**
הֵינּוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" (שמות כה, ז), **שְׂחֵוּא בְּחִינַת הַשְּׂמֵחָה; כִּמּוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ**

עוֹטָה אוֹר

'חותם החיצון' - הידין, שמעל ה'חותם הפנימי' - הרגלין, ואז אין החיצונים יכולים לינוק מהדין תורה, שנגזר להעשות 'דין אכזרי' חס ושלום¹³⁹.

לאחר שביאר את כל ההשגות הגדולות ששיג ע"י 'עזות דקדושה', שזכה להיות בחינת 'בשר לנשמה', ולהתדבק

ברועים דקדושה. ביאר עתה, שע"י שמחה זוכים למעלה זו של 'עזות דקדושה'.

ט. וְלִבּוֹא לְעֻזַּת דְּקִדּוּשָׁה הַנִּזְלָה שהיא בחינת הקולות (כדלעיל סוף אות ד'), 'קול צעקה', 'קול אנחה' וכו', הנקראים 'קול עז', המשברים ומזככים את הגוף - היינו, שיהיה קולו 'קול עזות דקדושה'¹⁴⁰, **הוּא עַל יְדֵי שְׂמֵחָה,** כי עיקר העזות והתחזקות להתקרב לעבודת ה' יתברך היא על ידי שמחה וחדוה¹⁴¹, וכשאדם בשמחה, הוא ב'מוחין גדלות' ויש לו עזות דקדושה¹⁴², **בְּבַחֲיִנַת** הכתוב (נחמיה ח, ט): **"כִּי חֲדָתָה ה' הִיא מְעֻזָּכֶם"**¹⁴³, על ידי השמחה והחדוה זוכה לעזות וחזק בעבודת ה', **הֵינּוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת** (שמות כה, ז) **"נַעֲשֶׂה**

מקורות ועיונים

ידי הקולות דקדושה של החכם בתוכחתו, ששוברת את עזותו. ואז נעשה בחינת 'בשר לנשמה', ויכול להתדבק ברועים דקדושה, ולהשלים את האמונה, שהוא תיקון חותם החיצון.

140. כן ביאר בפרפראות לחכמה (אות כ"ד), וז"ל: כל הקולות דקדושה הם בחינת עזות דקדושה, היינו שהם מבחינה הזאת כמו שכתוב (תהלים סח, לד) "הָן יִתְּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֵז" (כדלעיל סוף אות ד'), ועל כן על ידם נשבר 'עזות דסטרא אחרא'. אבל לבוא למידה זו של 'עזות דקדושה' בעצמה בשלמות, הוא ע"י שמחה בבחינת "כִּי חֲדָתָה ה' הִיא מְעֻזָּכֶם". והשמחה הוא מבחינת 'נעשה ונשמע' (כדבסמוך), שהוא בחינת 'תורה ותפילה' 'נגלה ונסתר' וכו'.

141. כך ביאר בקיצור ליקוטי מוהר"ן (אות ח').

142. ודבר זה החוש יעיד, כי כשאדם עצוב ומדוכדך, קל מאוד לרועים דסטרא אחרא לכפות עליו את שיעבודם (לעיל אות ד'), ולהרחיק אותו מהקדושה, כי הוא נוטה בקלות לאמונות כוזביות (כנ"ל באות ב'), כמו שרואים כל זה במציאות, ה' ירחם. לעומת זאת כשאדם בשמחה, יש לו 'עזות דקדושה', ויש לו כח להתקרב לשבעת הרועים האמיתיים שבכל דור, ואינו נרתע מהרועים דסטרא אחרא הללו, כי אדם שמח הוא אדם חזק ועז - לטובה.

143. "וַיֵּאמֶר לָהֶם לִכּוֹ אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים וּשְׁתוּ מִמִּתְקִים וְגו' כִּי קִדּוּשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנָינוּ וְאֵל תַּעֲצְבוּ בִּי חֲדָתָה ה'

בשלמות. וכשהם בבחינת 'בשר' להחכם, אזי נשבר העזות גופם, שהוא בעצמו בחינת העזות של 'הרועים דסטרא אחרא', שבא על ידי פגם אמונה שנעשה מזה 'אמונות כוזביות' שמאמינים בהרועים דסטרא אחרא כנ"ל (באות ב'), אבל ע"י אנחת החכם נכנע עזות גופם, ואז יוכל להתקרב אליהם ולהודיע להם מההשגות שלו, שהם בבחינת נסתר מאצל ההמון, ועל ידי זה מתקן האמונה אצלם בשלמות, כי עיקר תיקון האמונה הוא השגת 'הנשמע' שהוא 'תורת ה' נגדם (כדלקמן אות י'), ועל ידי זה נתתקן האמונה אצלם.

139. סיכום: יש לאדם צורך בעזות דקדושה לשלושה דברים: א. כדי לזכות להתקרב לצדיקי הדור האמיתיים, ולהינצל מממשלתם של הרועים של הסטרא אחרא, השולטים על ידי עזות, וכן, כדי לעמוד כנגד כל הקמים כנגדו למנוע אותו מעבודת ה'. וזוכה לזה על ידי קולות דקדושה שלו, שהם קול צעקה, קול אנחה, קול שופר, קול זמרה, וכדומה, שהם בחינת עזות דקדושה. ב. כדי לשבר את עזות הגוף, שהוא עז וחזק בתאוות בפרטות, ועל ידי זה תוכל הנשמה להודיע לגוף מההארות וההשגות שהשיגה, ודבר זה נעשה ג"כ על ידי הקולות דקדושה שלו, שהם בחינת עזות דקדושה. ג. כדי לשבר את עזות הגוף שהוא עז וחזק בתאוות בכללות, כדי שהאדם יוכל להתקרב לצדיק והצדיק יודיע לו מההארות וההשגות שהוא משיג. ודבר זה נעשה על

זכרונם לברכה (שבת פח.) בשעה שאמרו ישראל "נעשה ונשמע", ירדו ששים רבוא מלאכים ונתנו שני עטרות בראש כל אחד וכו', וכשחטאו נלקחו וכו', ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירם להם, שנאמר (ישעיה לה, ט) "ושמחת עולם על ראשם". נמצא, שנעשה ונשמע הם בחינת שמחה, בחינת "ושמחת עולם על ראשם" כנ"ל:

עושה אור

ונשמע¹⁴⁴ שהוא בחינת השמחה¹⁴⁵, זוכים לעזות דקדושה, וראיה לדבר ש'נעשה ונשמע' הוא בחינת 'שמחה', כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת פח.): 'בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, ירדו ששים רבוא מלאכים, ונתנו שני עטרות בראש¹⁴⁶ כל אחד וכו', אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכשחטאו בחטא העגל נלקחו וכו', מהם העטרות הללו, ועתיד הקדוש ברוך הוא להחזירם להם לישראל לעתיד לבוא, שנאמר (ישעיה לה, ט): "ושמחת עולם על ראשם" - שמחה שמעולם תהיה שוב על ראשם, היינו, כתרי הנעשה ונשמע שהיו להם מקודם ונלקחו מהם, עתה יחזרו להם ותחזור השמחה. נמצא, שנעשה ונשמע הם בחינת 'שמחה', בחינת "ושמחת עולם על ראשם"¹⁴⁷,

מקורות ועיונים

ו"ל (לקמן תניינא תורה מ"ח) שאפלו אם האדם הוא כמו שהוא, תכף שמעורר לשוב לה' יתברך, תכף הוא עברה גדולה פשיט לו עצבות חס ושלום. ועל פן גם בראש השנה ויום הכפורים, צריכין להתחזק להיות בשמחה כנ"ל.

144. כתב באיבי הנחל, וז"ל: 'ולבא לעזות דקדושה הוא על ידי שמחה שהוא בחינת נעשה ונשמע' וכו', כי השימוש שמשמש הגוף להנשמה, וכן מה שמשמש להחכם, זהו בחינת 'נעשה' (פי', המבואר לעיל באות ח', הוא בחינת 'נעשה'). והעזות דקדושה - זה נמשך מבחינת 'נשמע' וכו', בחינת 'תפילה' (כדלקמן אות ט'), בחינת 'ביטול לאין סוף' כפי בחינתו. וכשיהיה חזק בזה, אז יוכל להתגבר בעזות דקדושה כנגד העזות של הרועים דסטרא אחרא, ויזכה להתקרב להרועים דקדושה, והם יתקנו אצלו האמונה בשלמות.

145. במי הנחל ציין לדברי התקוני זוהר (תיקון כ"ב דף טו, ד): 'וז"ל: בטהוא זמנא דאמרו ישראל "נעשה ונשמע", מיד (תהלים צו, יא) "שמחו השמים ותגל הארץ".

146. יש לפלפל כאן על פי המבואר לעיל (תורה כ"א אות ד), שבחינת עטרות בראש הוא בחינת מקיפים, היינו, שהשיגו המקיפים של התורה, וא"כ קשה מדוע אח"כ כתוב בהחזרת הכתרים "ושמחת עולם על ראשם" - 'על' דייקא ולא כתוב 'תוך'. וי"ל כי בהמשך מבואר שנעשה ונשמע' אלו הם בחינה נמוכה ויש

היא מעצבם", ופשט הפסוק מדבר בזמן קץ גלות בבל, אחר שבנו את הבית השני, ונאספו כולם בראש השנה ברחוב בירושלים, ועזרא הסופר קרא לפניהם בתורה, ובכו כולם, כי הבינו שהרבו לעבור על דברי התורה. ונחמיה ועזרא הסופר חיזקו אותם ואמרו להם, היום יו"ט (של ראש השנה), לכן, אכלו ושתו כי השמחה היא כוחכם, ופירש במצודת דוד, שהשמחה של מצוה, היא תיתן לכם עוז ותעצמות. ורבנו דורש "מעצבם" לשון עזות, דהיינו שאמרו להם, שע"י שמחה יהיה להם 'עזות' להתגבר על היצר הרע וכל המניעות, כדי לקיים את התורה כראוי. ועיקר העזות, היא להתקרב לרועים דקדושה, כי שם היו צריכים להתקרב לעזרא הסופר - שהיה אז צדיק הדור.

ובלקוטי הלכות (בהמה טהורה, ד, כט), כתב בזה וז"ל: "ואל תעצבו פי חַדְוֹת ה' היא מעצבם", פי זה עקר האזהרה שהזהיר אותם אז נחמיה (ועזרא) קשראה שפנל עליהם יראו ופחד גדול קשראה לפניהם את התורה, מחמת שראו בעצמן שעברו מאד אז כמעט על כל התורה, פי נכשלו אז בנשים נכריות, על פן אמר להם, שאף על פי שעשו מה שעשו, ועכשיו נפל עליהם יראו ונתעוררו לתשובה, יהיו נזהרין מאד מאד מעצבות, בחינת "ואל תעצבו", שלא יבאו על ידי היראה והפחד לעצבות חס ושלום. "פי חַדְוֹת ה' היא מעצבם", פי ה' יתברך מחזק אותנו בשמחה וחדנה בכל מקום שאנחנו שם, וכמו שאמר רבנו

וְדַע, כִּי שְׁנֵי הַעֲדָיִים שֶׁהַכְּתוּרָה בְּחֹרֵב מִ"נַעֲשָׂה וְנִשְׁמַע" הֵם בְּחִינַת "בְּרֵאשִׁית בְּרָא", כְּמוֹכָא בְּסִפְרָא דְצִנְיָעוּתָא (הג"ל): בְּרֵאשִׁית – דָּא מְאָמַר, בְּרָא – חֲצִי מְאָמַר, דָּא עֵדוֹן עֲלָאָה, עֵדוֹן תַּתְּאָה; חֲכֻמָּה עֲלָאָה, חֲכֻמָּה תַּתְּאָה; אָב וּבֶן. כִּי "נַעֲשָׂה וְנִשְׁמַע" הוּא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת וְנִגְלוֹת: נַעֲשָׂה –

עוֹטָה אוֹר

כְּנִ"ל. והטעם מדוע 'נעשה ונשמע' הוא בחינת שמחה, שכן מבואר לקמן (אות י'), ש'נעשה ונשמע' הוא בחינת 'תורה ותפילה', ובחינת 'תורה' היא הנהגת ה' על פי 'המשפט', ואז ישנם דינים וגזר דין (כנ"ל אות א), אבל תפילה היא בחינת 'רחמים' והמתקת הדין, וכל בחינת המתקת הדין בעולם עושה שמחה¹⁴⁸, ולכן כשיש את הצירוף של 'נעשה ונשמע' – מיתוק הדין, היינו, שהתפילה בבחינת רחמים, ממתקת את הדין, בחינת תורה ומשפט, אזי נעשית שמחה גדולה בעולם. אולם, מכיון שבכל יום מתגבר יצר הרע, שהוא בחינת דינים, וצריך בכל פעם למתק את הדין מחדש, ולעלות אל 'נעשה ונשמע' גבוה יותר, לכן, צריך דבקות בצדיקים¹⁴⁹, שלה זוכים ע"י 'עזות דקדושה', ולצדיקים ישנן בחינות של תורת ה' ותפילת ה' במדרגות גבוהות מאוד (כדלהלן), ולכן, הם ממתקים את הדינים המתחדשים¹⁵⁰.

לאחר שביאה, שלזכות לאמונה שלימה, לתקן את 'חותם הידים' החיצון, צריך להתקרב לשבעת הרועים, ולזה צריך עזות דקדושה, ולה צריך שמחה, ושמחה היא בחי' 'נעשה ונשמע'. יבאר עתה, ש'נעשה ונשמע' הוא בחינת "בראשית ברא", נגלה ונסתה, תורה ותפילה, ובוזה יתפרשו דברי הספרא דצניעותא הנ"ל.

וְדַע, כִּי שְׁנֵי הַעֲדָיִים – הַכְּתוּרָה – שֶׁהַכְּתוּרָה הַמְּלֵאכִים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֹרֵב¹⁵¹ מִ"נַעֲשָׂה וְנִשְׁמַע" שֶׁאִמְרוּ, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַשְּׂמֵחָה, שֶׁעַל יְדֵה זֻכִּים לְעֻזוֹת דְּקִדּוּשָׁה, הֵם בְּחִינַת "בְּרֵאשִׁית בְּרָא", כְּמוֹכָא בְּסִפְרָא דְצִנְיָעוּתָא (הג"ל בתחילת התורה): "בְּרֵאשִׁית" – דָּא – זֶה מְאָמַר¹⁵² – וּבְמֵאמַר 'בראשית' נבראה כל הבריאה בכח, ואח"כ בשאר המאמרות יצאה הבריאה מהכח אל הפועל, "בְּרָא" – חֲצִי מְאָמַר¹⁵³. דָּא עֵדוֹן עֲלָאָה, עֵדוֹן תַּתְּאָה. חֲכֻמָּה עֲלָאָה, חֲכֻמָּה תַּתְּאָה. אָב וּבֶן. פי', 'נשמע' – הוּא בְּחִינַת: 'מאמר שלם', 'עדן עליון', 'חכמה עליונה', בחינת 'אב'. ואילו 'נעשה' – הוּא בְּחִינַת: 'חצי מאמר', 'עדן תחתון', 'חכמה

מקורות ועיונים

לְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ מַעֲצָמוֹ. אַבְל אַחַר שֶׁכָּבַד נִמְצָא הַצַּדִּיק הָאֵמֶת בְּעוֹלָם, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בְּאֵמֶת בְּשׁוֹם אֶפְן, כִּי אִם פְּשׁוּזְכִין לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו.
150. כמבואר כל זה בליקוטי הלכות שם (אות ד').
151. כתוב (שמות לג, ו) וַיִּתְנַצְּלוּ כְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָיִים מִהַר חֹרֵב.
152. ע' בגמ' ראש השנה (דף לב.), שבראשית הוא ג"כ אחד מעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, והוא הראשון והגבוה שבהם.
153. ביאר במתוק מדבש, וז"ל: 'בְּרֵאשִׁית מְאָמַר' – הוּא מֵאמַר הַרְאשׁוֹן מֵעֵשְׂרֵה הַמֵּאמְרוֹת שֶׁבֵּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהוּא רֹמֵז עַל אֲבָא כְּמִ"ש רֵאשִׁית חֲכֻמָּה, 'בְּרָא חֲצִי מְאָמַר' – ר"ל חֲצִי מֵלֵת בְּרֵאשִׁית, וְהַכּוֹנֵה עַל ז"א כִּי 'בְּרָא' הוּא 'בֶּן' בְּתַרְגוּם, וז"א הוּא בֶן לֵאבָא, וְהֵינּוּ אָב וּבֶן.

גבוה יותר, והוא בחינת המקיף, ורמז זאת בזה שכתב כאן "על ראשם", והבן, כי קיצרתי.
147. בליקוטי הלכות (ערב ג, מ) ביאר, שזה שהקדימו ישראל במתן תורה 'נעשה' ל'נשמע', מורה על עוצם תשוקת רצונם שהיה בתוקף גדול, עד שהם מרוצים לעשות כל מה שירצה ה', אע"פ שאין יודעים מה לעשות, ולכן אמרו חז"ל, ש'נעשה ונשמע' הוא בחינת 'שמחה', כי עיקר הפלגת השמחה הוא ע"י גודל הארת ה'יצונו', עכ"ד. וע"ע בהלכות ספירת העומר (ב, א).
148. המבואר פה הוא תמצית מדברי הליקוטי הלכות על תורה דידן (הוי"מ ח"ב הלכות מתנה ה, ב-ד).
149. בחי' מוה"ר"ן (אות רצ"ט), כתב וז"ל: פֶּעַם אֶחָת דִּבֵּר עַמִּי מַעֲנִין שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהִיֹּת אִישׁ כְּשֶׁר בְּאֵמֶת כִּי אִם כְּשֶׁמְתַקְּבִין לְהַצַּדִּיק הָאֵמֶת שֶׁבְּדוֹר. עֲנָה וְאָמַר, קִדְּם שְׁנִמְצָא הַצַּדִּיק הָאֵמֶת בְּעוֹלָם, יְכוּלִים לְהִתְקַרֵּב

הוא בחינת נגלות, הינו המצוות שאפשר לכל אחד לקיים לפי מדרגתו, ונשמע – היא בחינת נסתרות, מה שהוא גבוה ונסתר ממנו, שאינו יכול לעשות עבודה כזו.

למשל: אצל כל מצוה יש דברים שסביבות המצוה, כי מלבד הצווי הנאמר בתורה לקיים המצוה, יש עוד לזה דברים בתורה, כגון "וידבר ה' אל משה", ושאר דבורי התורה שסביבות המצוה. ועבודה שיש בדבורי התורה הללו שסביבות המצוה, הם בחינת 'נשמע' – בחינת נסתרה, כי המצוה בעצמה, אינו יכולים לקיים, אף העבודה שיש באלו הדבורים אין אינו יודעים, וזה בחינת 'נשמע' בחינת נסתרה.

עושה אור

תחתונה, בחינת 'בן'. והטעם, פי "נעשה ונשמע" – שהם העטרות שקבלו ישראל בסיני הוא בחינת נסתרות ונגלות: 'נעשה' – הוא בחינת נגלות, כי אדם עושה מה שגלוי וידוע לו, הינו המצוות שאפשר לכל אחד לקיים לפי מדרגתו, ו'נשמע' – היא בחינת נסתרות, וזהו 'נשמע' לשון עתה, שעדיין אינו גלוי לו ורק מבקש לשמוע את מה שהוא גבוה ונסתר ממנו, שאינו יכול לעשות עבודה כזו מחמת העלמו.

למשל, אצל כל מצוה יש דברים שסביבות המצוה¹⁵⁴, כי מלבד הצווי הנאמר בתורה לקיים המצוה, יש עוד לזה דברים בתורה, כגון הפסוק (שמות יג, א): "וידבר ה' אל משה"¹⁵⁵, ושאר דבורי התורה שסביבות המצוה¹⁵⁶. ועבודה שיש בדבורי התורה הללו שסביבות המצוה, הם כלפינו בחינת 'נשמע', בחינת נסתרה כי עדיין לא שמעו, וזה נסתר מאיתנו, כי המצוה בעצמה אינו יכולים לקיים ונקראת 'נעשה'¹⁵⁷, אף העבודה שיש באלו הדבורים אין אינו יודעים, וזה בחינת

מקורות ועיונים

156. גם זה יובן בדוגמא הנ"ל, כגון המשך הפסוק בפרשה שם (שמות יג, א): "ויאמר משה אל ה'עם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ", המצוה עצמה היא זכירת יציאת מצרים, ומצות לא תעשה לא לאכול חמץ וכל שאר התיבות, הם דיבורים שסביבות המצוה.

157. כן נוסף בכתב היד.

158. כתב בלקוטי הלכות (יו"ד ח"ב הלכות מילה ג, ח), וז"ל: באמת לא היתה התורה צריכה לספר רק עצם המצות, כגון מצות יציאת מצות תפלין וכו', שזהו עקר התורה כדי לקיים מצותיה, אבל כל הספורים של התורה, כגון מ"ב ראשית" עד "החודש הזה לכם" שהיא מצוה ראשונה, וכן שאר הספורים הבאים אחר כך. נאפלו אצל כל מצוה ומצוה יש עוד דברים וספורים, דהיינו מה שנגאמר אצל רב המצות "וידבר ה' אל משה" וכו', שזהו בחינת דברי התורה [שסביבות המצוה], כי עקר התורה היא המצוה בעצמה. אף כל אלו הספורים וכל אלו הדברי תורה שסביבות כל

154. ענין זה נזכר גם לקמן (תניינא, תורה נ"ט בסופה) ושם לא כתב כמו כאן 'סביבות המצוה', אלא, כתב 'בין מצוה למצוה', וז"ל: ובחינה שבין המצוות כנ"ל, הוא כגון (שמות ל, יז) "וידבר ה' אל משה לאמר ויעשית". ובנדאי יש עבודה גם באלו הדבורים, שהם קדם המצוה. פי עקר המצוה בעצמה נאמר בתורה אחר כך, אחר תבת "ועשית", אבל באמת בנדאי גם בפסוקים הנ"ל שבין מצוה למצוה, יש בהם עבודה, וזהו בחינה הנ"ל מה שבין מצוה למצוה. ועוד יש בזה, ועיין במקום אחר (וציין שם לתורה דידן) מענין זה, שבאמת יש עבודה גם בפסוק "וידבר" וכו'.

155. פי, במצוה הראשונה שנזכר בה הלשון וידבר ה' וכו', כתוב "וידבר ה' אל משה לאמר, קדש לי כל בכור פטר כל רחם בכני ישראל באדם ובבהמה לי הוא", והנה המצוה עצמה מתחילה מתיבות "קדש לי כל בכור", ולכאורה התיבות שסביבות המצוה, היינו הפסוק "וידבר ה' אל משה לאמר" הוא רק פתיחה. אולם, רבינו מבאר, שאדרבה בתיבות אלו יש את הנסתר שבתורה.

וְזֶה בְּחִינַת תּוֹרָה וּתְפִלָּה, 'נַעֲשֶׂה' הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה, הֵינּוּ הַנְּגִלוֹת, מִזֶּה שְׂוִדְע לְקַיֵּם, וְנִשְׁמַע' הֵם בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת דְּבוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם הַדְּבוּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁסְּפִיכוֹת כָּל מִצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנִּל, שְׁאִינוּ יוֹדַע אִיךָ לַעֲבֹד בְּזֶה אֶת הַשֵּׁם וּתְבַרְךָ, בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', שְׁחִיא דְּבִקּוּת, כִּי 'שְׁמִיעָה תְּלִיא בְּלָבָא' (תַּקּוּן נ"ח דף צב), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מְלָכִים א', ג', ט) "וְנָתַתְּ לַעֲבָדְךָ לֵב שֹׁמֵעַ".

עוֹטָה אֹדֶר

'נִשְׁמַע', בְּחִינַת נִסְתָּר¹⁵⁸. וְזוֹ הַכוּוּנָה שֶׁ"נִשְׁמַע" שֶׁהוּא הַתּוֹרָה הַנִּסְתָּרָה - הוּא 'מֵאמַר', וְ"נַעֲשֶׂה" שֶׁהוּא הַתּוֹרָה הַנְּגִלִית - הוּא 'חֲצִי מֵאמַר', כִּי 'חֲצִי מֵאמַר' פִּירוּשׁוֹ, שֶׁעֵדִיין אֵינוֹ שְׁלֵם, וְצִרִיךְ לְהַשְׁלִימוֹ בְּמָה שֶׁנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ, וְ"מֵאמַר שְׁלֵם" הוּא 'נִשְׁמַע' כִּי בּוֹ יִשְׁנֶנּוּ גַם הַנִּסְתָּר, וְהוּא תָּמִיד מִשְׁלִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה' כַּדְּלִקְמוֹן.

וְזֶה בְּחִינַת 'תּוֹרָה' וּתְפִלָּה, פִּי, אֶת הַתּוֹרָה הַנְּגִלִית (שְׁחִיא 'חֲצִי מֵאמַר'), צִרִיךְ לְהַשְׁלִים וּלְמַלֵּא תְּמִיד בְּכַח מַעֲיִין הַתְּפִלָּה¹⁵⁹ (שְׁחִיא 'מֵאמַר שְׁלֵם'), כִּי 'נַעֲשֶׂה' - הוּא בְּחִינַת 'תּוֹרָה', הֵינּוּ הַנְּגִלוֹת, מִזֶּה שְׂוִדְע לְקַיֵּם, כְּלוּמָה הַדְּיִבוּרִים שֶׁל צִוּוּי הַמִּצְוָה עֲצֻמָּה. וְנִשְׁמַע' הֵם בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת דְּבוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם הַדְּבוּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁסְּפִיכוֹת כָּל מִצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנִּל, שְׁאִינוּ יוֹדַע אִיךָ לַעֲבֹד בְּזֶה אֶת הַשֵּׁם וּתְבַרְךָ. וְלִכֵּן, 'נִשְׁמַע' הוּא בְּחִינַת 'תְּפִלָּה' - שְׁחִיא דְּבִקּוּת¹⁶⁰, כִּי שְׁמִיעָה תְּלִיא בְּלָבָא - שְׁמִיעָה תְּלוּיָה בְּלֵב (תַּקּוּן נ"ח דף צב)¹⁶¹, כִּי 'שְׁמִיעָה' כֵּאֵן הִיא הַבְּנֵת הַלֵּב¹⁶² וְלֹא רַק שְׁמִיעָה

מְקוּרוֹת וְעִיּוּנִים

אֲזִי הֵלֵב סְמוּךְ וְדְבוּק מְאֹד בְּדְבוּרֵי הַתְּפִלָּה, וְיִכּוֹל לְדַבֵּק עֲצָמוֹ בְּיוֹתֵר לְהַשֵּׁם יְתְבַרְךָ. אִךְ כְּכֹר תַּקְנֵנוּ לָנוּ אֲנָשִׁי כְּנִסַּת הַגְּדוּלָה סְדֵךְ הַתְּפִלָּה, עַל כֵּן אָנוּ תְּיָבִים לְהַתְּפַלֵּל בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁסְּדָרוּ לָנוּ, עַכ"ל.

161. וז"ל: וּבְגִין דְּשְׁמִיעָה תְּלִיא בְּלָבָא, אִוְקְמוּהוּ מֵאֲרִי מִתְּנִיתִין (ע' בְּוִוּוּר ח"ב סוּף דף קטז): 'הֵלֵב שׁוֹמֵעַ'. [תַּרְגוּם: וּמִשׁוֹם שֶׁשְׁמִיעָה תְּלוּיָה בְּלֵב, פִּרְשׁוּהָ בְּעַלִּי הַמְּשֻׁנָה 'הֵלֵב שׁוֹמֵעַ'].

162. בְּזֶה בֵּא רַבִּינוּ לִישֵׁב אֶת הַקּוּשִׁיא הַפְּשוּטָה שֶׁהֵלֵב שׁוֹאֲלִים, כִּיצַד אִמְרוּ יִשְׂרָאֵל "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע", שֶׁהַכּוּוּנָה בַּפְּשוּטוֹ הִיא שֶׁנַּעֲשֶׂה קוֹדֵם שֶׁנִּשְׁמַע מֵה שֶׁאֵתָה מִצְוּוּה, שֶׁהִיא אֵין כָּל אִפְשָׁרוֹת בְּעוֹלָם לְבַנֵּי אָדָם לַעֲשׂוֹת לִפְנֵי שְׁמוֹעִים מֵה לַעֲשׂוֹת. וְעוֹד קִשָּׁה, שֶׁהִיא הַפְּסוּק עֲצָמוֹ אֹמֵר (שְׁמוֹת כ"ז, ז): "וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר דִּבְּרָה ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע", נִמְצָא מִבּוּאָר בַּפְּסוּק, שֶׁהַעֲשִׂיָה הִיא אַחֵר שִׁדְּבַר ה', וְאִ"כּ בְּאִיזָה עֵינִין הַקְּדִימוֹ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע (וּשְׁתִּי קוּשִׁיוֹת אֵלוֹ כְּתָבָם בְּלִקוּטֵי הַלְכוֹת סְפִירַת הַעוֹמֵר ב, א). וּלְפִי הַמְּבֹאָר כֵּאֵן מִיוֹשֵׁב הַיֵּטֵב, כִּי תִיבַת "וְנִשְׁמַע" הִיא שְׁמִיעַת הֵלֵב, כְּלוּמָר 'הַבְּנָה'. וְזֶה מֵה שֶׁאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנַּעֲשֶׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר דִּבְּרָה ה', וְאִ"כּ 'נִשְׁמַע' הֵינּוּ נִבִּין, כְּלוּמָר, אִפִּילוֹ שֶׁאֵין אָנוּ מְבִינִים וְלֹא מִשִּׁינִים בְּשַׁעַת הַעֲשִׂיָה מְדוּעַ וְלִמָּה צִרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן וְכִי, לֹא נַחְקוֹר אַחֲרֵי דְּבַרֵּי ה', אֵלָּא נַעֲשֶׂה, וְאָנוּ

מִצְוָה וּמִצְוָה - זֶהוּ בְּחִינַת הַתּוֹרָה הַנְּעֻלְמָת הַנִּל, שֶׁהוּא גְּבִיָה יוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה שֶׁבְּנְגְלָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת סְתָרֵי תּוֹרָה.

159. כְּמִבּוּאָר לְעִיל (תּוֹרָה ח, ז), וז"ל: כְּתוּב בְּתַקּוּנֵי זֶהר (תַּקּוּן י"ד דף ל). 'צַן - דָּא אֲוִרִיתָא', כִּי הַתּוֹרָה נְקָרָת 'צַן', וְנִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל הַמַּעֲיָנִים וּמְבִינִים בְּהַתּוֹרָה, הֵם בְּחִינַת עֲשָׁבִין וְדָשָׁאִין דָּאֲתַרְבִּיאֵוּ בְּגֵן. וּמֵאִין הֵם גְּדִלִים? הוּא מְמַעֲנֵן, דָּא חֲקָמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ד, טו) "מַעֲנֵן גִּימִים". וּמֵהִיכֵן מְקַבְּלִין הַחֲקָמָה וְהַשְׁכָּל שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּעֲנֵן? הוּא מ'הַתְּפִלָּה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִזְאֵל ד, יח) "וּמַעֲנֵן מִבֵּית ה' יִצָּא" - הוּא הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִשְׁעִיָה נ"ו, ז) "כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה".

160. ע' לְקַמֵּן (תַּנְיִינָא, תּוֹרָה פ"ד), וז"ל: דַּע, שֶׁעֲקָר הַתְּחַבְּרוֹת וְדְבִקּוֹת לְהַשֵּׁם יְתְבַרְךָ הוּא עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה. כִּי הַתְּפִלָּה הוּא שַׁעַר, שֶׁדָּרַךְ שָׁם כְּנִסְטִין לְהַשֵּׁם יְתְבַרְךָ, וּמִשָּׁם אֲשֶׁתְּמוֹדְעִין לָהּ. כִּי תְּפִלָּה הִיא מְלַכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קט, ד) "וַיִּצְאֵנִי תְּפִלָּה"; וְתְּפִלָּה - לִשׁוֹן הַתְּחַבְּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרָאשִׁית ל, ח) "נִפְתְּלוּ אֱלֹקִים נִפְתְּלוּתִי", תַּרְגוּמוֹ: לִשׁוֹן הַתְּחַבְּרוֹת. עוֹד שֵׁם (תַּנְיִינָא, תּוֹרָה ק"כ), וז"ל: אֲמַר כִּי עֲקָר הַתְּפִלָּה הִיא דְּבִקּוֹת לְהַשֵּׁם יְתְבַרְךָ, וְהִיא טוֹב יוֹתֵר לְהַתְּפַלֵּל בְּלִשׁוֹן לַעֲזָה, שֶׁמְדַבְּרִים בּוֹ, כִּי כְּשֶׁמְתְּפַלְלִים בְּלִשׁוֹן, שֶׁמְדַבְּרִים בּוֹ,

וְעִבְדָּהּ שְׂפִלָּב זֹה תְּפִלָּה (תענית ב), הֵינּוּ בְּטוּל דְּבִקּוּת לְאִין סוּף, כִּי אִין סוּף הוּא בְּחִינַת מַח שְׂאִין בּוֹ תְּפִיסָה, וּמֵאַחַר שְׂאִין לֹא תְּפִיסָה בְּזָה, [הֵינּוּ בְּדַבְּרוּרֵי הַתּוֹרָה הַנִּלְל, כִּי הוּא בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנִּלְל], הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה דְּבִקּוּת, שְׁהוּא רַק בְּטוּל לְהֵאִין סוּף:

י וַיֵּשׁ בְּכָל דְּרָגָא וְדְרָגָא וְכֹן בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם בְּחִינַת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", כִּי כָל אֶחָד לְפִי מְדַרְגָּתוֹ יֵשׁ לֹא בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת תּוֹרָה, הֵינּוּ הַנְּגַלּוֹת לֹא. וּבְחִינַת 'נִשְׁמָע', שְׁהִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת,

עוֹטָה אֹר

הקול באוון¹⁶³, כְּמֹז שְׂפִתָּוֹב שְׂבִיקֵשׁ שְׁלֵמָה מִהַקָּב"ה (מלכים א' ג, ט): "וְנִתְּתָ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ לִשְׁפוֹט אֶת עַמְךָ" – שִׁיתָ לֹא הַבְּנַת הַלֵּב, לְדַעַת לִשְׁפוֹט אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, וְקֵרָא לֹזָה בְּשֵׁם 'לֵב שׁוֹמֵעַ', כִּי ה'שְׁמִיעָה' בְּבַחֲנִית 'הַבְּנָה' – תְּלוּיָה בְּלֵב, וְעִבְדָּהּ שְׂפִלָּב זֹה תְּפִלָּה (תענית ב)¹⁶⁴, וְתְּפִילָּה' הֵינּוּ בְּטוּל דְּבִקּוּת לְאִין סוּף – לְהַקָּב"ה הַנְּקֵרָא 'אִין סוּף', כִּי 'אִין סוּף' הוּא בְּחִינַת מַח שְׂאִין בּוֹ תְּפִיסָה, וּמֵאַחַר שְׂאִין לֹא תְּפִיסָה בְּזָה [הֵינּוּ בְּדַבְּרוּרֵי הַתּוֹרָה הַנִּלְל, כִּי הוּא בְּחִינַת 'נִסְתָּר' בַּנִּלְל], לִכֵּן הוּא בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', דְּבִקּוּת, שְׁעֵנִינּוּ הוּא רַק בְּטוּל לְהֵאִין סוּף, כִּי הַתְּפִילָּה הִיא בְּחִינַת בִּיטוּל וּדְבִקּוּת לְהַקָּב"ה לְמַעַלָּה מִהַבְּנָה וְשִׁכְל, כִּי בְּהַרְגַּשַׁת הַלֵּב הוּא נִכְסֵף וּמִשְׁתּוֹקֵק לְה' יִתְבַּרְךָ, וְזוּהִי בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', שְׁהִיא דְּרָגָה שְׂאִין בַּה תְּפִיסָה וְהַבְּנָה, אֵלָא תְּלוּיָה בְּלֵב בְּלֵב, שֶׁנִּכְסֵף וּמִשְׁתּוֹקֵק כְּכָל לִיבֵי לִזְכוּת לְמַדְרָגָה שְׁגִבוּהָ מִמְדְּרָגָתוֹ, וְהוּא מִתְּבַטֵּל אֵלֶיהָ בְּלִיבֹו, וּמִרְבָּה לְהַתְּפַלֵּל לְה' יִתְבַּרְךָ שִׁזְכָּה לְהַשִּׁיג מְדִרְגָּה זֹה¹⁶⁵.

לאחר שביאה, שכל בחינת 'נשמע' היא בחינת 'מאמר שלם', לעומת 'נעשה' שהוא בחינת 'חצי מאמר', שלכן צריך להשלים את בחינת 'תורה שבנגלה' ע"י תפילה, כי תפילה היא 'עבודה שבלב', להיות דבוק ומבוטל לאין סוף, וכוסף ומתגעגע למדרגה גבוהה יותר, וכשזוכה לזה הוא מתמלא שמחה, הנותנת לו 'עזות דקדושה', וזוכה ל'קול עוז', לשבר את תאוות הגוף ולהתרחק מרועים דסטרא אחרא, ואז יכול להתדבק בשבעת הרועים דקדושה ולקבל מהם שלמות האמונה. עתה יבאה, שאף שהשיג בחינת 'נשמע' של המדרגה שהיה בה, אין די בזה, כי היא נהפכת להיות 'נעשה' (כי שוב אינה נסתרת), ומתגלה לו שיש בחינה חדשה של 'נשמע', שאותה יש לכסוף ולהשיג.

י וַיֵּשׁ בְּכָל דְּרָגָא וְדְרָגָא וְכֹן בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' – נְגַלּוֹת וְנִסְתָּרוֹת, כִּי כָל אֶחָד לְפִי מְדַרְגָּתוֹ יֵשׁ לֹא בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת 'תּוֹרָה', הֵינּוּ הַנְּגַלּוֹת לֹא – חִלְקֵי תּוֹרָה שְׂאוֹתֵם הוּא יִכּוֹל לְקַיֵּים לְמַעֲשֶׂה. וּבְחִינַת 'נִשְׁמָע', שְׁהִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת – הֵינּוּ, שְׂאֵצְלוּ הֵם נִסְתָּרוֹת, שְׂאִינוּ יוֹדַע עֲבוּדָה בָּהֶם, בְּחִינַת 'תְּפִלָּה' – הֵינּוּ, שְׂמִתְפַּלֵּל בְּדְבִיקּוּת לְהַשִּׁיג מְדִרְגָּה זֹה, וְכוֹסֵף לְהַתְּדַבֵּק בַּה בְּבִיטוּל גְּמוּר לְאִין סוּף שְׂבַמְדְּרָגָה זֹה, בַּנִּלְל. כִּי מִי שְׂבָא לְמַדְרָגָה גְּבוּהָ מִתְּרַא שְׁוֹנָה, אֲזִי נַעֲשֶׂה מַח/נִשְׁמָע' שְׂלֹו שְׁהִיא נִסְתָּר מִמֶּנּוּ עַד עַכְשִׁיו, בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' שְׁהִרִי עֵתָה הוּא גְּלוּי לֹו, וְאֲזִי יֵשׁ לֹו בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' אַחֲרַת גְּבוּוּהָ יוֹתֵר, שְׁהִיא עֵתָה נִסְתָּר מִמֶּנּוּ¹⁶⁶, וְשְׂאֵלֶיהָ הוּא צְרִיךְ עֵתָה לְכַסּוֹף וְלְהַשִּׁיג בְּתְּפִילָּה וּדְבִיקּוּת¹⁶⁷. וְכֹן מְדַרְגָּא לְדְרָגָא, וְכֹן כָּל אָדָם לְפִי מְדַרְגָּתוֹ – יֵשׁ לֹו בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע'¹⁶⁸.

מְקוּרוֹת וְעִוּוּנִים

ששומע, אלא, שחשבו כי מכיון שהמליץ (המתרגם) בינותם, סימן שיוסף אינו מבין לשון עברי. ולמדנו מכאן, שלשון 'שמיעה' הוא על הבנת הלב.

164. שם דרשו על הפסוק (דברים יא, יג) "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיכֶם וְלִעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם" – אִיזוּ הִיא עֲבוּדָה שְׁהִיא בְּלֵב? הוּי אֹמֵר זֹה תְּפִילָּה.

165. פּרַפְרָאוֹת לְחַכְמָה (אוֹת כ"ד), וְשֵׁם בִּיאֵר הַיֵּטֵב

מתפללים שאח"כ נזכה גם להבין את הנסתר והנעלם בטעם מצוות אלו.

163. כמו שכתוב (בראשית מב, כג): "וְהָיָה לֹא יָדְעוּ כִּי שִׁמְעַת יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינְתֶם", וּפִירֵשׁ"י: "שִׁמְעַת יוֹסֵף" – מִבֵּין לְשׁוֹנֵם, וּבַפְּנִי הִיוּ מְדַבְּרִים כֵּן, ע"כ. פ"י, דַּעַל כְּרַחֵךְ הַכוּוּנָה ב"שִׁמְעַת יוֹסֵף" הִיא עַל שְׁמִיעַת הַלֵּב – הֵינּוּ הַבְּנָה, שְׁהִרִי בַּפְּנִי הִיוּ מְדַבְּרִים, וּבּוּדְאִי

מקורות ועיונים

המבואר כאן). נמצא שמה שמבואר כאן לעשות מבחינת 'תפילה' בחינת 'תורה', ומה שמבואר שם לעשות מ'תורה תפילה' הכל הולך אל מקום אחד, עכ"ל.

ולחיבת הדברים ועומקם (כדי שיוכן היטב), נעתיק מעט מלשון הלקוטי הלכות בעצמו (בהלכות ראש חודש הני"ל), וז"ל: בְּנֵדָאֵי הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת שְׂאָדָם זֹכֶה כְּכֹר אֲלֵיהֶם לְהַשְׁיִיגֵם וְלִקְיָמָם בְּשִׁלְמוֹת כְּרָאוּי, וְנֵדָאֵי אֵינוֹ צָרִיף לְהַתְּפַלֵּל עַל זֶה, מֵאַחַר שֶׁכָּבֵר זָכָה לְזֶה. אָף עָקֵר מֵהַשְׁצִיף לַעֲשׂוֹת מֵהַתּוֹרָה תְּפִלָּה, הוּא לְהַתְּפַלֵּל ה' יִתְבַּרְךָ עַל הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת שֶׁעֲדִין לֹא זָכָה לְהַשְׁיִיגֵם וְלִקְיָמָם, שִׁיזְכֶּה לְהַשְׁיִיגֵם וְלִקְיָמָם כְּרָאוּי, שִׁנְהָה בְּחֵינַת 'סִתְרֵי תּוֹרָה' אֲצֵלוֹ לְפִי בְּחֵינְתוֹ וּמְדַרְגָתוֹ. וְאֶפְלוֹ אִישׁ פְּשׁוּט לְגַמְרֵי שֶׁרְחֹק עֲדִין מִקְיֹים הַמְצוֹת כְּפִשׁוּטָן, צָרִיף לְהַתְּפַלֵּל עַל זֶה וְלַעֲשׂוֹת מֵהַתּוֹרָה תְּפִלָּה, כִּי גַם זֶה נִקְרָא אֲצֵלוֹ סִתְרֵי תּוֹרָה מֵאַחַר שֶׁרְחֹק עֲדִין מִקְיָיִמָם נִקְרָא נִסְתָּר אֲצֵלוֹ, כִּי עָקֵר הַתּוֹרָה הוּא הַקְיָיִם, כִּי לֹא הַמְדַרְשׁ הוּא הַעָקֵר אֲלָא הַמַּעֲשֶׂה. לְמַשַּׁל מִי שְׁלוּמֵד תּוֹרָה שֶׁמְדַבֵּרֵת מִמְצוֹת צְדָקָה, וְהוּא רְחוּק מִצְדָּקָה, וּמֵתְפַלֵּל לָהּ יִתְבַּרְךָ שִׁיזְכֶּה לְתֵן צְדָקָה, וְכֵל זְמַן שְׂאֵינוֹ זֹכֶה עֲדִין לְפַעוֹל בְּקִשְׁתּוֹ לְקַיֵּם מְצוֹת צְדָקָה, אֲזִי נִקְרָאת מְצוֹת צְדָקָה אֲצֵלוֹ בְּחֵינַת נִסְתָּר. בְּחֵינַת 'תּוֹרַת ה'', כִּי אֵין הַתּוֹרָה נִקְרָאת 'תּוֹרַתוֹ' כִּי אִם כְּשׂוֹזְכָה לְקִימָהּ, שִׁנְהָה עָקֵר לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת לְלַמֵּד עַל מְנַת לְקַיֵּם. וְגַם בְּאֶמְת, מִחֲמַת שְׂאֵינוֹ מְקַיֵּם הַמְצוֹה, אֵין לוֹ בְּהַ שְׁוִם הַשְּׁנֵה פֶלֶל, וְהוּא בְּחֵינַת 'נִסְתָּר' מִמְנוֹ. וְאַחַר כֵּן כְּשׂוֹזְכָה לְקִימָהּ עַל יְדֵי תְּפִלָּה שֶׁהַתְּפַלֵּל עַל זֶה, זֶה בְּחֵינַת שֶׁעֲשֶׂה מֵהַתּוֹרָה תְּפִלָּה, הֵינוּ מִבְּחֵינַת 'סִתְרֵי תּוֹרָה' לְפִי בְּחֵינְתוֹ, מִחֲמַת שֶׁלֹּא זָכָה לְקִימָהּ (קוּדֵם) - עֲשֶׂה מְזֶה תְּפִלָּה, כִּי סִתְרֵי תּוֹרָה הֵם בְּאֶמְת בְּחֵינַת תְּפִלָּה כְּנ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה זָכָה אַחַר כֵּן שֶׁנַּעֲשֶׂה מְזֶה 'תּוֹרַתוֹ' כְּנ"ל. וְכֵן אֶפְלוֹ אַחַר כֵּן כְּשׂוֹזְכָה לְקַיֵּם מְצוֹת צְדָקָה, אֲבָל אֵינוֹ מְקַיֵּם אוֹתָהּ עֲדִין בְּתַכְלִית הַשְּׁלְמוֹת כְּרָאוּי, אֲזִי זֹאת הַבְּחִינָה הַרְחֹקָה מִמְנוֹ עֲדִין הִיא בְּחֵינַת נִסְתָּר אֲצֵלוֹ, וְצָרִיף לַעֲשׂוֹת מֵתּוֹרָה זֹאת תְּפִלָּה, כִּי הוּא בְּחֵינַת 'תּוֹרַת ה'' אֲצֵלוֹ, שֶׁהִיא בְּחֵינַת תְּפִלָּה, עַל כֵּן צָרִיף לַעֲשׂוֹת מְזֶה תְּפִלָּה שִׁתְּפַלֵּל הַרְבֵּה לָהּ יִתְבַּרְךָ שִׁיזְכֶּה לְקִימָהּ בְּשִׁלְמוֹת, עַד שֶׁזֹּכֶה לְזֶה לְקִימָהּ בְּשִׁלְמוֹת וְאֵז נַעֲשֶׂה מֵהַתְּפִלָּה מִבְּחֵינַת 'תּוֹרַת ה'', בְּחֵינַת נִסְתָּר, נַעֲשֶׂה מְזֶה 'תּוֹרַתוֹ'.

168. כתב בלקוטי הלכות (עירוני תחומין ד, ז), וז"ל:

את כל הענין כאן, וכיצד שמחה מביאה לעזות, ומפני שעיקר דבריו מיוסדים על המבואר לקמן (באות י) עד סופה), לכן, נעתיק את דבריו שם על מה שכתב רבינו, שעיקר שלמות השמחה הוא ע"י יראה, כי "גילו ברעדה" כתיב.

166. ענין זה נתבאר לעיל בתורה הקודמת, וכן לקמן (תניינא, תורה ד' אות ח'), שבשעה שזוכה להשיג מקיף, היינו, שכל שעד עתה היה נבדל ממנו ומקיף סביב ראשו, אזי המקיף נהפך להיות פנימי, (היינו, בחינת 'הנשמע' נהפכת להיות 'נעשה'), ומיד מתגלה מקיף למקיף, היינו, בחינת 'נשמע' חדשה, שקודם לכן בכלל לא יכל לדעת עליה, כי היתה כל כך נעלמת ממנו, שאפילו לא השיג שהיא מקיף.

167. ומבואר, שצריך לעשות מבחינת 'נשמע' בחינת תפילה הגבוהה והנסתרת, בחינת 'נעשה', בחינת 'תורה' הנגלית (ואז לכסוף להשיג 'נשמע' גבוה יותר). ומבואר לפי", שעושים מהתפילה תורה. ובפרפראות לחכמה (אות כ"ו) הביא את קושיית מוהר"ן זיע"א, שהרי לקמן (תניינא, תורה כ"ה) מבואר להיפך, שצריך לעשות מהתורות תפילות, וכאן משמע שעושים מהתפילות תורות. ע' בלקוטי הלכות (אורח חיים ח"ג הלכות ראש חודש ה, לו. יורה דעה ח"ב הלכות ספר תורה ב, ד. חושן משפט ח"ב הלכות מתנה ה, ז), ששם הקשה ותיירץ זאת. וראה בפרפראות לחכמה (שם), שסיכם את תירוצו וז"ל: באמת שני הענינים הכל אחד, כי כשעושה מהתורה תפילה - היינו שמתפלל לקיים מה שנאמר בה בשלמות המעשה ובשלמות הכוונה וכו', נמצא שאז בשעה שמתפלל על זה ומשתוקק לזכות לזה, מסתמא מדרגת התורה הזאת היא למעלה ממדרגתו, והיא בבחינת נסתר ממנו בחינת 'נשמע', מאחר שלא זכה עדיין לזה רק שהוא משתוקק ומתפלל שיזכה לבוא למדרגה הזאת, נמצא שאז עדיין המדרגה הזאת אצלו רק בבחינת 'נסתר' בחינת 'תפילה' בחינת 'נשמע' כנ"ל (והוה המבואר לקמן לעשות מתורות תפילות). ואחר כך כשמתפלל על זה הרבה, וחותר כל כך עד שזוכה לבוא ולהשיג המדרגה הזאת, אז כבר הוא אצלו בבחינת 'נגלה' בבחינת 'נעשה' בבחינת 'תורה'. נמצא שבחינה זאת שהיתה תחילה אצלו בחינת 'נסתר' בחינת 'תפילה' [בחינת 'נשמע'], נעשה עכשיו אצלו בבחינת 'נגלה' בחינת 'תורה' [בחינת 'נעשה'] (והוה

בחינת תפלה כנ"ל. כי מי שבא למדרגה גבוהה מהראשונה, אזי נעשה מה'נשמע' שלו בחינת 'נעשה', ואזי יש לו בחינת 'נשמע' אחרת, וכן מדרגה לדרגה, וכן כל אדם לפי מדרגתו יש לו בחינת נעשה ונשמע. וכן בכל עולם יש בחינת נעשה ונשמע, כי מה שהוא לעולם הזה בחינת 'נשמע', הוא לעולם הגלגלים בחינת 'נעשה', ויש להם בחינת 'נשמע' גבוה ממנו, וכן מעולם לעולם.

וזה בחינת (תהלים א, ב) "תורת ה'" "ותורתו" (עבודה זרה יט), מתחלה תורת ה' שהוא בחינת נסתה, הנסתרת לה' אלקינו" (דברים כט, כח), ואחר כך בשוה במדרגה גבוהה ממנה, נעשה תורתו, שנעשה מה'נשמע' 'נעשה', שהוא בחינת (שם) "הנגלת לנו ולבנינו".

עושה אור

וכן בכל עולם יש בחינת 'נעשה' ו'נשמע', כי מה שהוא לעולם הזה השפל בחינת 'נשמע', הוא לעולם הגלגלים - עולם הכוכבים והמזלות הגבוה¹⁶⁹ מהעולם השפל¹⁷⁰ הזה בחינת 'נעשה', ויש להם בחינת 'נשמע' גבוהה ממנו, היינו, השגות שהן נסתרות מהם, וכן מעולם לעולם.

וזה שנתבאר, שנעשה ונשמע הם בחינות נסתרות ונגלה' שבתורה, זהו בחינת הכתוב (תהלים א, ב): "תורת ה'" "ותורתו"¹⁷¹, שהם שתי בחינות: כי בתחילה נקראת "תורת ה'" - על שמו של הקב"ה, ואחרי שלמדה והשיגה, נקראת "תורתו" - על שמו (כמובא בגמ' ע"ו יט), כי מתחלה המדרגה שגבוהה מהאדם - היא בחינת 'תורת ה', שהוא בחינת נסתה, ששייך להקב"ה, כמו שנאמר (דברים כט, כח): "הנסתרת לה' אלקינו"¹⁷², ואחר כך בשוה במדרגה גבוהה ממנה, והשיג את מה שהיה נסתה ממנו, נעשה 'תורתו' - שנעשה מה'נשמע' 'נעשה', שהוא בחינת המשיך הפסוק: "הנגלת לנו ולבנינו".

מקורות ועיונים

הם, והם חיים ועומדים ומכירין את מי שאמר והיה העולם, כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים, וכשם שמכירין הקב"ה כך מכירין את עצמן ומכירין את המלאכים שלמעלה מהן. ודעת הכוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים וגדולה מדעת בני אדם.
170. כמבואר לעיל (תורה ט, ב) ובשיחות הר"ן (שיחה מ').

171. בפסוק כתוב: "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם וליילה", ומקשה הגמ' (ע"ז דף יט.) סתירה, שבתחילה התורה נקראת "תורת ה'", ושוב היא נקראת "תורתו" (היינו, התורה של התלמיד חכם), ומביאה, את דברי רבא: בתחילה (התורה) נקראת על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו (של התלמיד חכם הלומדה), שנאמר: "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם וליילה".

172. בפשט הפסוק פירש"י: הנסתרות לה' אלהינו - ואם תאמרו מה בידנו לעשות, אם אתה מעניש את

האדם צריך לחדש תמיד בתורה ועבודה, שזהו בחינת 'קבלת התורה' בכל פעם, בחינת 'נעשה ונשמע' מחדש גבוה יותר, כי אפלו מי שאינו זוכה לחדש ממש חדושין דאורייתא והשגות שהם בחינת 'נעשה ונשמע', אף על פי כן גם העבודה בעצמה של איש הישראלי כשהוא איש כשר באמת, כשזוכה בכל פעם להתעורר ביותר לעבודתו יתברך באמת בהתעוררות חדש, גם זה הוא בחינת קבלת התורה מחדש בחינת "נעשה ונשמע" מחדש, שמקבל על עצמו לקיים את התורה מחדש וכל אשר דבר ה' יעשה וישמע. ועל ידי זה בעצמו יכול לזכות להשגות ממש על ידי פשיטותו ותמימותו שיתנהג כל כך בכשרות באמת בהתעוררות חדש בכל פעם, עד שיזכה לבחינת קבלת התורה ממש בחינת "נעשה ונשמע" באמת, דהיינו שיזכה להשיג ולהבין מה שהיה נסתה ממנו תחלה, וכן מדרגה לדרגה עד אין סוף, שזהו בחינת 'נעשה ונשמע'.

169. כתב הרמב"ם (יסודי התורה ג, ט), וז"ל: כל הכוכבים והגלגלים, כולן בעלי נפש ודעה והשכל

וְזֶה (ש) "הַנְּסִתָּרֶת לַה' אֱלֹהֵינוּ" - זֶה בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', 'וְהַנְּגַלֶּת לָנוּ וְלְבָנֵינוּ' - זֶה בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה'. "עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" - שְׂיִלְךָ מִדְּרָגָא לְדְרָגָא, שְׂיִכְוֹא לְעוֹלָם שְׂיִהִיָּה מַח'נִשְׁמָע' נַעֲשֶׂה. וְזֶה "לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה"; 'דְּבָרֵי הַתּוֹרָה' - הֵם דְּבוּרֵי הַתּוֹרָה שְׂפָסִיבּוֹת הַמִּצְוָה, בְּגוֹן 'וְיִדְבֹר' בְּנ"ל (א"ת ט), שְׂהֵם בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' בְּנ"ל, וְהִיָּה נַעֲשֶׂה מִהֶם בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה'. וְזֶה "עַד עוֹלָם", שְׂיִלְךָ מִדְּרָגָא לְדְרָגָא וּמַעֲלָם לְעוֹלָם. "לַעֲשׂוֹת" - לַעֲשׂוֹת דִּיקָא, בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה'. "אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת", 'דְּבָרֵי הַתּוֹרָה' - הֵם בְּחִינַת דְּבוּרֵי הַתּוֹרָה שְׂפָסִיבּוֹת הַמִּצְוָה, שְׂהֵם בְּחִינַת הַנְּסִתָּרוֹת, בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' בְּנ"ל, וְהִיָּה נַעֲשֶׂה מִהֶם בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת נְגִלוֹת בְּנ"ל.

וְצָרִיף כָּל אָדָם שְׂיִלְךָ מִדְּרָגָא לְדְרָגָא וּמַעֲלָם לְעוֹלָם, עַד שְׂיִזְכֶּה בְּכָל פַּעַם לְבְּחִינַת נַעֲשֶׂה וּנִשְׁמָע גְּבוּהָ יוֹתֵר, שְׂיִהִיָּה נַעֲשֶׂה אֲצִלוּ בְּכָל פַּעַם מִבְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת נְסִתָּר, בְּחִינַת תְּפִלָּה,

עוֹטָה אֹר

וְבִיאֹר זֶה מוֹלֵבֶשׁ בַּפְּסוּק כֹּךְ: "הַנְּסִתָּרֶת לַה' אֱלֹהֵינוּ" - זֶה בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', שֶׁהוּא נִסְתָּר מֵהָאָדָם, וְשִׁיךְ לְהַקְב"ה, "וְהַנְּגַלֶּת לָנוּ וְלְבָנֵינוּ" - זֶה בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', שֶׁהָאָדָם הַשֵּׁיג אוֹתוֹ וְהוּא נְגַלָּה לוֹ, "עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" - שְׂיִלְךָ מִדְּרָגָא לְדְרָגָא, שְׂיִכְוֹא לְעוֹלָם שְׂיִהִיָּה מַח'נִשְׁמָע' נַעֲשֶׂה. וְזֶה: "לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה" - 'דְּבָרֵי הַתּוֹרָה' הֵם דְּבוּרֵי הַתּוֹרָה שְׂפָסִיבּוֹת הַמִּצְוָה, בְּגוֹן 'וְיִדְבֹר' בְּנ"ל (בְּאוֹת ט), שְׂהֵם בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' בְּנ"ל, וְהִיָּה נַעֲשֶׂה מִהֶם בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה'. וְזֶה "עַד עוֹלָם" - שְׂיִלְךָ מִדְּרָגָא לְדְרָגָא וּמַעֲלָם לְעוֹלָם, עַד רֵאשִׁית נְקוּדַת הַבְּרִיאָה, שֶׁהִיא תְּחִילַת הָאֲצִילוֹת, שֵׁשׁ הִיא 'תּוֹרַת ה'" באמת (כדבסמוך). "לַעֲשׂוֹת" - לַעֲשׂוֹת דִּיקָא, בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה'. "אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת", 'דְּבָרֵי הַתּוֹרָה' - הֵם בְּחִינַת דְּבוּרֵי הַתּוֹרָה שְׂפָסִיבּוֹת הַמִּצְוָה, שְׂהֵם בְּחִינַת הַנְּסִתָּרוֹת, בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' בְּנ"ל, וְהִיָּה נַעֲשֶׂה מִהֶם בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת נְגִלוֹת בְּנ"ל.

וְצָרִיף¹⁷³ כָּל אָדָם שְׂיִלְךָ מִדְּרָגָא לְדְרָגָא וּמַעֲלָם לְעוֹלָם וְלוֹזֵה זוֹכִים ע"י כִּסּוּפִים וּגְעוּעוּיִם בְּדַבְּקוֹת הַתְּפִלָּה¹⁷⁴, עַד שְׂיִזְכֶּה בְּכָל פַּעַם לְבְּחִינַת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" גְּבוּהָ יוֹתֵר, שְׂיִהִיָּה נַעֲשֶׂה אֲצִלוּ בְּכָל

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

וּז"ל: וְכָל אָדָם צָרִיף לְהַתְּנַעַע כָּל יָמָיו לְעֲלוֹת מִדְּרָגָא לְדְרָגָא, לְהַשִּׁיג בְּכָל פַּעַם בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' הַגְּבֵהָ יוֹתֵר - לַעֲשׂוֹת בְּכָל פַּעַם מַח'נִשְׁמָע' הַגְּבֵהָ יוֹתֵר, בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' וְכוּ', וְיִמֵּי שְׂזוּכָה לְזֶה בְּשִׁלְמוֹת - אֲשֶׁרֵי לוֹ. אֲבָל עַל כָּל פְּנִינִים, כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כָּפִי מַח'נִשְׁמָע' - בְּהִקְרַח שְׂיִהִיָּה לוֹ אִיזוּה חֶלֶק כָּל שֶׁהוּא בְּזוּה, כִּי זֶה כָּל הָאָדָם - לְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה שְׂכִלּוּלָה בְּנַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. וְכָל אֶחָד כָּפִי שְׂמַקְיָם מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְכָפִי מַח'נִשְׁמָע' וְחֹשֶׁק בְּכּוֹסֵי פִינִין וְרִצּוֹנוֹת טוֹבִים לְהַפִּיר אֶת הַשֵּׁם יְתִבְרַךְ, וְלְהַשִּׁיג וְלְהַבִּין מַח'נִשְׁמָע' מִמֶּנּוּ - כִּמּוֹ כֵּן הוּא זוֹכָה לְאַחֵר פְּטִירָתוֹ לְהַשִּׁיג וְלְהַבִּין מַח'נִשְׁמָע' שְׂלֵא הַשִּׁיג בְּחִיָּו, שְׂזוּה עַקֵּר בְּחִינַת חֶלְקוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, כִּי עַקֵּר שְׂעֲשׂוּעַ עוֹלָם הַבָּא, הוּא הַשְּׁגַת הַתּוֹרָה, שְׂהִיא

הַרְבִּים עַל הַרְהוּרֵי הַיְחִיד, שְׂנֵאמַר "פֶּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ" וְגו', וְאִח"כ "וִירְאוּ אֶת מְכוֹת הָאֶרֶץ הַהִיא", וְהֵלֵא אֵינן אָדָם יוֹדַע בְּמַטְמוּנֵי שֶׁל חֲבִירוֹ. וּמִשִּׁיב: אֵינן אִישׁ מְעַנֵּשׁ אֶתְכֶם עַל הַנְּסִתָּרוֹת שֶׁהֵן לַה' אֱלֹהֵינוּ וְהוּא יַפְרַע מֵאוֹתוֹ יְחִיד, אֲבָל הַנְּגִלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, לְבַעַר הָרַע מִקְרַבְנוּ, וְאִם לֹא נַעֲשֶׂה דִין בְּהֶם - יַעֲנִשׁוּ הַרְבִּים. 173. ע' דְּבַר עֵמוּק בְּזוּה בְּפִרְפְּרוֹת לְחִכְמָה (אוֹת כ"ה), עַל פִּי דְּבָרֵי הַמְדֻרֶשׁ (דְּבָרִים רַבָּה ג, י) בְּעַנִּין 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע', הַמּוֹבָא לְקַמֵּן (תוֹרָה ק"כ) עַל אוֹתָהּ מַלְכָּה שְׂקִידֵשׁ אוֹתָהּ הַמֶּלֶךְ בְּשֵׁתִי מְרַגְלִיוֹת וְאִיבְרָה אַחַת מֵהֶן, וְכֵן אֲנַחְנוּ הַתְּקַדְּשָׁנוּ בְּנַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" וְאִיבְרָנוּ אֶת הַנַּעֲשֶׂה וְכו'.

174. לְקוּטֵי הַלְכוֹת (ח"מ פ"ב הַלְכוֹת מַתְנֵה ה, אֲמַצַּע כג),

בְּחִינַת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּפִיבוֹת הַמִּצְוָה, בְּחִינַת תּוֹרַת ה', יְהִיָּה נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת נִגְלָה, בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, וְיְהִיָּה לוֹ בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' וְכוּ' גְבוּהָ יוֹתֵר. וְכֵן בְּכָל פְּעַם יִלָּךְ מִדְּרָגָה לְדְרָגָה וּמִמַּעַלָּה לְמַעַלָּה, עַד שְׂיִבּוֹא בְּרֵאשִׁית נְקֻדַת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוֹת. וְשֵׁם יֵשׁ גַּם בֵּין בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע', וּבְחִינַת 'נִשְׁמָע' שׁוֹשׁ שֵׁם הוּא תּוֹרַת ה'.

עוֹטָה אוֹר

פְּעַם מִבְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת נִסְתָּר, בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', בְּחִינַת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּפִיבוֹת הַמִּצְוָה, בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה'', יְהִיָּה נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת נִגְלָה, בְּחִינַת 'תּוֹרָה', בְּחִינַת 'תּוֹרָתוֹ', וְיְהִיָּה לוֹ בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' וְכוּ' גְבוּהָ יוֹתֵר¹⁷⁵. וְכֵן בְּכָל פְּעַם יִלָּךְ מִדְּרָגָה לְדְרָגָה וּמִמַּעַלָּה לְמַעַלָּה, עַד שְׂיִבּוֹא בְּרֵאשִׁית נְקֻדַת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוֹת¹⁷⁶, פִּי, כֵּל ד' הַעוֹלָמוֹת: אֲצִילוֹת, בְּרִיאָה, יְצִירָה וְעִשָׂה - הֵם נִבְרָאִים¹⁷⁷, וְלַמַּעַלָּה מֵהֵם יִשְׁנוּ הַמַּאֲצִיל הַעֲלִיּוֹן, הַנִּקְרָא 'אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא', וְכֵתֵר דְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, הוּא נְקוּדַת הַרְאשִׁית, הַהִתְחַלָּה שֶׁל כֹּל מַה שֶׁבְּרָא הַמַּאֲצִיל הַעֲלִיּוֹן¹⁷⁸.

מְקוּרוֹת וְעִוּוּנִים

וְהַטְהִירוּ וְעוֹד וְעוֹד, וְכוּלָם הֵם בְּחִינַת נִבְרָאִים. אֵלֵּא, שֶׁבַעֲזָן חַיִּים לֹא הֵאֲרִיךְ בַּעוֹלָמוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מֵאֲדָם קִדְמוֹן, וּבְדִרְוֵשֵׁי הַחִבְרִים מוֹבָאִים שִׁישְׁנָם עוֹלָמוֹת לְמַעַלָּה מֵאֲדָם קִדְמוֹן, כְּגוֹן עוֹלָם הַמַּלְבוּשׁ, וְהַטְהִירוּ וְכוּ'. וְע' בְּשִׁיחוֹת הַר"ן (אוֹת רכ"ה בְּסוּפָה), וז"ל: פְּעַם אַחַת רָאָה סִפְרָא אֶחָד שֶׁמְלַקֵּט מִכְּתָבֵי הָאֲרִיז"ל שְׂאִינָם מִצְוִיִּים, שֶׁמְדַבֵּר מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְהַמְדַרְגוֹת שֶׁקִּדְּם הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַמַּלְבוּשׁ וְכוּ' כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסִפְרָא וַיִּקְהַל מֹשֶׁה וְכוּ'. וְדַבֵּר עִמִּי מִזֶּה, וְנִפְלְאֵתִי מֵאֵד עַל זֶה מַה שְׂיֵשׁ לְמוֹד בְּקִבְלָה גַּם לְמַעַלָּה מֵאֲצִילוֹת, וְנִדְמָה לִי שְׂאִין גְבוּהָ יוֹתֵר. וְשִׁחַק, וְאָמַר: הֲלֹא אֲצִל הַמְחַקְרִים נְדָמָה שֶׁמְסַתֵּימִים הִדְיָעָה בְּגִלְגָּלִים וְכוּ'. וְכִנְתָּנוּ הִיָּה כְּמוֹ כֵן, אֲפִלּוּ בִּידְעֵת הָאֲמַת לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה יֵשׁ עוֹד גְבוּהָ מַעַל גְבוּהָ בְּלִי שְׁעוֹר וְעָרָף וְכוּ'. פִּי לְגִדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר.

178. כֵּן נִרְאֶה לְפָרֵשׁ, אוֹלָם בְּפִרְפְּרָאוֹת לַחֲכָמָה (אוֹת י"ז), צִיּוֹן לְמַה שֶׁכְּתוּב בְּשַׁעַר הַהִקְדָּמוֹת, מַלְכוּת שֶׁל אֲצִילוֹת נַעֲשֶׂה בְּחִינַת אֵין סוֹף אֵל הַבְּרִיאָה וְכוּ', ע"ש. וּמִבּוֹבֵן שֶׁהַבֵּינָן, כִּי מַה שֶׁכְּתַב רַבֵּינוּ נְקוּדַת הַבְּרִיאָה - הַיֵּינוּ, עוֹלָם הַבְּרִיאָה. וְקִשָּׁה: (א) שֶׁשֵּׁם אֵינוֹ תְּחִלַּת הָאֲצִילוֹת, אֵלֵּא סוֹף הָאֲצִילוֹת (וּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת אֵינָה נִקְרָאת בְּשׁוּם אֹפֶן תְּחִלַּת הָאֲצִילוֹת, גַּם אִם מִסְתַּכְלִים מִלְמַטָּה לְמַעַלָּה אֵין זֶה תְּחִלַּת הָאֲצִילוֹת). (ב) הֲרִי יֵשׁ מְקוֹם גְבוּהָ יוֹתֵר, וְהוּא כֹּל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁגַּם הוּא נִאֲצַל, וְגַם אוֹתוֹ אֲפִשֵׁר לְהַשִּׁיג, וְיִכּוֹל לִהְיוֹת בְּחִינַת 'תּוֹרָתוֹ', שֶׁהֲרִי יִשְׁנֵן נִשְׁמוֹת מַעוֹלָם הָאֲצִילוֹת. (ג) הוֹצֵרֵךְ לְהִדְחִק וּלְמַצוֹא מֵרָאִי מְקוּמוֹת, שֶׁגַּם מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת

בְּחִינַת 'הַשְּׂגוֹת אֱלֻקוֹת'. וְרַק מִי שֶׁזָּכָה עַל יְדֵי יְגִיעָתוֹ לְהַשִּׁיג גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה סְתָרֵי תּוֹרָה, וְזָכָה כָּל יָמָיו לְהַשִּׁיג בְּכָל פְּעַם נְסֻתוֹת הַגְּבוּהִים יוֹתֵר, הוּא זוֹכֵה בְּסוֹף לְהַשִּׁיג אַחַר מוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא הַשְּׂגוֹת עֲצוּמוֹת גְבוּהוֹת וְנוֹרְאוֹת מֵאֵד מֵאֵד אֲשֶׁר 'עֵינֵי לֹא רָאֵתָה', אֲשֶׁרֵי לוֹ. אֲכַל עַל כָּל פָּנִים אֲפִלּוּ הַקָּטָן שֶׁבְּקִטְנִים, מֵאֲחַר שֶׁהוּא בְּכָלל יִשְׂרָאֵל שְׂיֵשׁ לָהֶם לְכָל אֶחָד חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, בְּהִקְרַח שְׂיֵשִׁיג לְאַחַר מוֹתוֹ מַה שֶׁהִיָּה נִסְתָּר מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּפִי יְגִיעָתוֹ בְּעִבּוּדָתוֹ. וְתִבְרָךְ בְּזֶה הַעוֹלָם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשְּׂגַת ה' נִשְׁמָע', כִּי כָּלל הַעוֹלָם הַזֶּה הוּא בְּבְחִינַת 'נַעֲשֶׂה', כִּי הוּא עוֹלָם הַמַּעֲשֶׂה וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: (דְּבָרִים ז', יא) "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", וְהַעוֹלָם הַבָּא בְּכָלל הוּא בְּבְחִינַת נִשְׁמָע נִסְתָּר, בְּבְחִינַת 'וְלִמְחֵר בְּעוֹלָם הַבָּא לְקַבֵּל שְׂכָרְךָ' (עֵירוּבִין כב), וְעָקֵר הַקְּבוּל שְׂכָר הוּא הַשְּׂגַת הַנִּסְתָּר, בְּחִינַת נִשְׁמָע.

175. ע' בִּיאוֹר הַלִּיקוּטִים (מַפְתַּח ו').

176. כְּתַב בְּשַׁעַר הַהִקְדָּמוֹת (דף צ), וז"ל: עַל הָאֲצִילוֹת נִאֲמַר (תְּהִלִּים קד, כד) "כָּלֶם בְּחֻקָּה עֲשִׂיתָ", כִּי הָאֵין סוֹף נִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁלְמַעַלָּה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְאוֹתָהּ הַחֲכָמָה עֲצָמָה, בְּקַעָה בְּקִיעָה גְמוּרָה, בְּמִסְךְ שַׁעַל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְהִיא עֲצָמָה יִרְדָּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּרֵאשׁ אֲרִיךְ אֲנַפִּין דְּאֲצִילוֹת, וְנִקְרָאת עֲתִיק יוֹמִין דְּאֲצִילוֹת, וְעַל יְדֵהּ מִקְבַּל הָאֲצִילוֹת, אֵת אוֹר הָאֵין סוֹף, וְזוֹהוּ סוֹד "כָּלֶם בְּחֻקָּה עֲשִׂיתָ", הַנִּאֲמַר עַל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, עכ"ל.

177. בְּאֲמַת יֵשׁ עוֹד עוֹלָמוֹת גְבוּהִים מֵאֵלֵּו הַד' עוֹלָמוֹת, כְּגוֹן עוֹלָמוֹת דָּאֵדָם קִדְמוֹן, וְעוֹלָמוֹת הַמַּלְבוּשׁ

בְּאֵמֶת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וָדָרְגָא, תּוֹרַת ה' הִיא רַק בְּשֵׁם הַמּוֹשָׁאֵל, כִּי רַק מִחֲמַת שְׁנִסְתָּר מִמֶּנּוּ נִקְרָא 'תּוֹרַת ה'', וּבְשֵׁבָא לְשֵׁם נַעֲשָׂה 'תּוֹרַתוֹ'. אֲךָ בְּחִינַת ה'נִשְׁמָע' שְׁבַת־חֵלֶת הָאֲצִילוֹת, הִיא תּוֹרַת ה' בְּאֵמֶת, כִּי אֵין גְּבוּהַ מִשָּׁם רַק תּוֹרַת ה' מִמּוֹשׁ.

וְאַחַר כֵּךְ פְּשׁוֹנְכָלֵל בְּאֵין סוּף, אֲזִי ה'נַעֲשָׂה' הִיא בְּחִינַת תּוֹרַת ה' מִמּוֹשׁ, וְה'נִשְׁמָע' הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה'. כִּי יֵשׁ תּוֹרַת ה', כִּמּוֹ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוּם לְבָרְכָה (יורשליםי בפנינים פ"ג ה"ג, וראש השנה פ"א ה"ג)

עוֹטָה אור

וְשֵׁם בַּמָּקוֹם הַעֲלִיּוֹן וְהַגְּבוּהַ הַזֶּה יֵשׁ גַּם בֵּין בְּחִינַת 'נַעֲשָׂה וְנִשְׁמָע', וּבְחִינַת 'נִשְׁמָע' שִׁישׁ שָׁם, שֶׁהִיא גְבוּהַ יוֹתֵר אֲפִילוֹ מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, הוּא בְּחִינַת ה'נִסְתָּר' הָאֲמִיתִי - 'תּוֹרַת ה' בְּאֵמֶת' (שאינה נעשית בבחינת 'תורתו'), כִּי בְּכָל עוֹלָם וָדָרְגָא 'תּוֹרַת ה' הִיא רַק בְּשֵׁם הַמּוֹשָׁאֵל¹⁷⁹ (כי משתנה שמה לפי המשיגים אותה, אף שהיא אותה תורה ללא שינוי), כִּי רַק מִחֲמַת שְׁנִסְתָּר מִמֶּנּוּ נִקְרָא 'תּוֹרַת ה'', וּבְשֵׁבָא לְשֵׁם בַּהֲשִׁגָתוֹ וּמַגִּילָהּ אֹתָהּ נַעֲשָׂה 'תּוֹרַתוֹ'. אֲךָ בְּחִינַת ה'נִשְׁמָע' שְׁבַת־חֵלֶת הָאֲצִילוֹת - בְּשׁוֹרֵשׁ וּתְחִילַת הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, הִיא 'תּוֹרַת ה' בְּאֵמֶת, כִּי אֵין גְּבוּהַ מִשָּׁם, רַק 'תּוֹרַת ה' מִמּוֹשׁ, כִּי הַבְּחִינָה שֶׁגְבוּהַ יוֹתֵר מֵהָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, הִיא בְּחִינַת ה'אור אין סוף' - הַיֵּינוּ, אֹרֹרוֹ שֶׁל הַקַּב"ה שְׁאֵין בּוֹ שׁוֹם הַשְּׂגָה, וְאֵין לוֹ תְּחִלָּה וְלֹא סוּף, וּמִמֶּנּוּ הַשְּׁתַלְשָׁלוֹ וּנְבַרְאוֹ כָל הָעוֹלָמוֹת¹⁸⁰, וְשֵׁם הִיא בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה' מִמּוֹשׁ¹⁸¹, וְזוּהִי בְּחִינַת הַקַּב"ה בַּעֲצֻמוֹ, לַמַּעֲלָה מִכָּל הַנְּאֻצִּים וְהַנְּבַרְאִים.

וְאַחַר כֵּךְ - הַיֵּינוּ, אַחַר שֶׁזָּכָה לַעֲלוֹת אֶת כָּל הַמַּדְרָגוֹת, עַד הַמַּדְרָגָה הָאֲחֻרֹנָה שֶׁאֲפִשֶׁר לְהַשִּׁיג פְּשׁוֹנְכָלֵל בְּדַבְּקוֹתוֹ בְּאֵין סוּף, שֶׁהִיא בְּחִינַת גְבוּהַ יוֹתֵר מֵהָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַקַּב"ה בַּעֲצֻמוֹ, לַמַּעֲלָה מִכָּל הַבְּרִיאָה, אֲזִי ה'נַעֲשָׂה' בְּבְחִינַת 'אין סוף' - הִיא בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה' מִמּוֹשׁ, נִקְרָאת 'נַעֲשָׂה', בְּחִינַת 'נְגִילָה', כִּי זוֹ הַבְּחִינָה שֶׁבָּה בְּרָא הַקַּב"ה אֶת הָעוֹלָם, וּבָהּ הוּא מְנַהֵיג אֶת הָעוֹלָם בְּחִסָּד וּמִשְׁפָּט, וְה'נִשְׁמָע' בְּבְחִינַת 'אין סוף' - הִיא בְּחִינַת 'תְּפִלַּת ה'', הַנִּקְרָאת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת 'נִסְתָּר', כִּי זוֹ הַבְּחִינָה שֶׁל 'קוֹדֵם הַבְּרִיאָה', הַיֵּינוּ, קוֹדֵם הַנְּהַגָה שֶׁל מִידוֹת חִסָּד אוֹ מִשְׁפָּט, וְשֵׁם אֲפִשֶׁר לַעֲוֹרֵר כְּבִיכּוֹל אֶת הַקַּב"ה עֲצֻמוֹ שִׁתְּפִלֵּל (כַּדְבַּסְמוּךְ), וּמִשָּׁם אֲפִשֶׁר לְמִשׁוֹךְ חִסְדִּים וְרַחֲמִים גְּמוּרִים, שְׁאֵין בָּהֶם שׁוֹם תַּעְרוּבַת דִּין כָּלֵל¹⁸². וְבוּהַ

מְקוֹרוֹת וְעֵינִים

שֶׁהַשִּׁיגוּהַ נִקְרָאת 'תּוֹרַת ה'', וְאַחֲרֵי שֶׁהַשִּׁיגוּהַ נִקְרָאת 'תּוֹרַתוֹ', מִכָּאֵן מוֹכַח, שֶׁהֵשֵׁם 'תּוֹרַת ה'' שֶׁהִיא לֵה בְּתַחֲלִילָה, הִיא רַק 'שֵׁם הַמּוֹשָׁאֵל'.

180. 'ע' עֵץ חַיִּים (שַׁעַר א' עֵנָף ב'), שֶׁכָּתַב וּז"ל: דַּע, כִּי טֵרַם שֶׁנֶּאֱצָלוּ הַנְּאֻצִּים וּנְבַרְאוּ הַנְּבַרְאִים, הִיא אֹרֹר עֲלִיּוֹן פְּשוֹט מִמֶּלֶא כָּל הַמְצִיאוֹת וְלֹא הִיא שׁוֹם מִקּוֹם פְּנוּי בְּבְחִינַת אֹרִיר רִיקְנִי וְחֻלָּל, אֲלֵא הַכֵּל הִיא מִמּוֹלֵא מִן 'אֹרֹר אֵין סוּף' פְּשוֹט הַהוּא, וְלֹא הִיא לוֹ בְּחִי' רֹאשׁ וְלֹא בְּחִינַת סוּף, אֲלֵא הַכֵּל הִיא אֹרֹר אֶחָד פְּשוֹט שׁוֹה בַּהֲשׁוּוּאָה אַחַת, וְהוּא הַנִּקְרָא 'אֹרֹר אֵין סוּף'.

181. כִּי הַקַּב"ה וְהַתּוֹרָה הַכֵּל אַחַד, כַּמְבֹרָאֵר בְּזוּהַר פֶּרֶשֶׁת אַחֲרֵי (ח"ג דף עג.).

182. עוֹמֵק עֵינֵין זֶה מִתְבָּאֵר מִתּוֹךְ דְּבַרֵי הַפֶּרֶפְרָאוֹת לַחֲכָמָה (אוֹת ט"ז), כִּי לְכַאוּרָה קֶשֶׁה מְאוֹד, הִרִי בְּחִינַת

נִקְרָאת בְּחִינַת 'אין סוף' לַעֲמוֹת עוֹלָם הַבְּרִיאָה. וְאֵין זֶה פְּשׁוֹט דְּבַרֵי רַבִּינוּ (שְׁבַסְמוּךְ), שֶׁמְדַבֵּר עַל ה'אין סוף' מִמּוֹשׁ, שֶׁהוּא הַמְּאֻצִּיל הַעֲלִיּוֹן, וְלֹא רַק מֵה שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם אֵין סוּף בַּעֲרֵךְ הַתְּחַתּוֹן מִמֶּנּוּ. וְלִכֵּן נִרְאֶה כִּמּוֹ שֶׁפִּירְשֵׁנוּ, שֶׁתְּחִילַת הַבְּרִיאָה, אֵין הַכּוּוֹנָה לַעוֹלָם הַבְּרִיאָה, אֲלֵא לַתְּחִילַת הַנְּבַרְאִים וְהַנְּאֻצִּים, וְהַכּוּוֹנָה עַל 'תְּחִילַת עוֹלָם הָאֲצִילוֹת', שֶׁשֵׁם מִתְלַבֵּשׁ הָאֵין סוּף דֶּרֶךְ הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה (וְכַנ"ל מִשַׁעַר הַהִקְדָּמוֹת).

179. יֵשׁ 'שֵׁם הַעֲצֻמֹ', וְיֵשׁ 'שֵׁם הַמּוֹשָׁאֵל'. 'שֵׁם הַעֲצֻמֹ' - הוּא דְּבַר שֶׁכֵּךְ שֶׁמוֹ הוּא אֵינוֹ מִשְׁתַּנֵּה, וְ'שֵׁם הַמּוֹשָׁאֵל' - הוּא דְּבַר שֶׁלְעַת עֵתָה נִקְרָא בְּשֵׁם זֶה, אֲבָל מִכִּיּוֹן שֶׁאוֹתוֹ דְּבַר עֲצֻמוֹ יִקְרָא בְּשֵׁם אַחַר מְסִיבָה כְּלִשְׁהִי (אֲפִילוֹ כְּשֶׁהִדְבַר עֲצֻמוֹ לֹא מִשְׁתַּנֵּה כָּלֵל), הִרִי זֶה נִקְרָא 'שֵׁם הַמּוֹשָׁאֵל'. וְכֵן הוּא כֹאן, אֹתָהּ תּוֹרָה בְּדִיּוֹק, קוֹדֵם

'אני קנימתיה תחלה', וכמו שאמר (פסוקה די) 'הקדוש ברוך הוא מלביש ערמום ומבקר חולים' וכו', וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ה) 'מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין וכו'. וכן יש תפלת ה', כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה (שם ז) 'מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר (ישעיה נ, ז) 'ושמחתים בבית תפלתי'. נמצא שיש 'תורת ה' ויש 'תפלת ה', וקשואכה להפיל באין סוף, אזי 'תורתו' – הוא 'תורת ה' ממש, ותפלתו' – הוא 'תפלת ה' ממש.

עושה אור

זוכים לבטל את גזר הדין, ולא רק לחתום אותו שלא יהיה 'דין אכזרי'. וזו מדרגה גבוהה יותר ממדרגת החותמות המבוארות בתחילת תורה זו.

פי יש 'תורת ה', כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה (ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג דף יא: 183) ור"ה פ"א ה"ג דף ז) שהקב"ה אומר: 'אני קנימתיה תחלה', שהקב"ה קיים גם כן את המצוות, לפני שאנחנו מקיימים אותם, וכמו שאמר רבותינו ז"ל (פסוקה די) שצריך האדם ללכת אחר מידותיו של הקב"ה: 'הקדוש ברוך הוא מלביש ערמום, כמו שנאמר (בראשית ג, כא): 'ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', ומבקר חולים, כמו שנאמר (שם יח, א): 'וירא אליו ה' באלוני ממרא', אף אתה הלבש ערומים ובקר חולים וכו'. וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ו): 'מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין וכו', שנאמר (ישעיה סב, ח): 'נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו' – 'בזרוע עוזו' אלו תפלין וכו', והם בחינת 'תורת ה', שהקב"ה מקיים את המצוות. וכן יש בחינת 'תפלת ה', כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה (שם ז): 'מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל' 184, שנאמר (ישעיה נ, ז): 'ושמחתים בבית תפלתי', והוא מתפלל: 'הי רצון מלפני שיקבשו רחמי את כעסי, ויגלו רחמי על מידותי, ואתנהג עם בני במידת רחמים, ואכנס להם לפנים משורת הדין'. ובכח תפילה זו, אפשר למשוך רחמים גדולים ולבטל את הדין מעיקרו, ולא רק לחתום אותו בחותמות. נמצא שיש בחינת 'תורת ה' ויש בחינת 'תפלת ה', וקשואכה להפיל באין סוף, אזי תורתו הוא 'תורת ה' ממש ותפלתו הוא 'תפלת ה' 185 ממש 186.

מקורות ועיונים

אל השכל קצת, כי באורייתא ברא קודשא בריך הוא עלמא (הקדמת הזוהר דף ה), והקב"ה מנהיג עולמו על פי התורה, וכמובן לעיל (אות א) גם כן, שגזר דין צריך להיות דין תורה, ובחינת ההנהגה זו היא על פי תורת ה'. וה' יתברך רב חסד ומטה כלפי חסד, וכל מה שיכול לזכות את ישראל על פי 'תורת ה' (היינו, על פי 'דין תורה) בודאי מזכה אותם, אף על פי כן נאף אם לא זכו בדין, הקב"ה מגלה את הדין לבחינת 'לימודי ה' בכדי שילכו להוכיח את ישראל ולהחזירם למוטב כדי להמתיק הדין. אך יש גם כן בחינת 'תפילת ה' שהוא בחינת 'קודם הבריאה', היינו שלפעמים ה' יתברך מתפלל כביכול, היינו שממשיך ומעורר רחמים כאלו שהם כביכול למעלה מבחינת 'תורת ה' שעל ידה הנהגת הבריאה. כי אף שמבואר בפנים שגם 'תורת ה' ממש הוא למעלה מבראשית נקודת הבריאה, היינו

'אור אין סוף', הוא אור פשוט שאין בו שום חילוק כלל, ואיך מחלקים כאן בין בחינת 'תורת ה' - 'נעשה', לבחינת 'תפילת ה' - 'נשמע'. ועוד, מדוע נאמר כאן שתפילת ה' גבוהה מתורת ה', הרי שתיהן באור אין סוף, ובו אין התחלה ואין סוף, ואין מדרגות וכו'. אכן הביאור הוא, כי באמת אין חילוק מדרגות באין סוף, אלא, ש'תפילת ה' היא שהקב"ה מתפלל וממשיך רחמים מקודם הבריאה, היינו, מקודם שנאצלו חסד ומשפט, כי מבחינת 'משפט' יש 'דין תורה' ו'גזר דין' וכו', כי ב'תורת ה', שבה ברא הקב"ה את העולם ובה הוא מנהיגו, שם שייך חסד ומשפט, וכיון שיש שם 'דין תורה', צריך שם 'חותמות', כדי שלא יינקו ממנו החיצונים ויעשו 'דין אכזרי'. וז"ל הפרפראות שם: הגם כי הדברים גבוהים ורמים מאוד ומופלא מאיתנו לגמרי, אף על פי כן נראה לעניות דעתי לקרב

מקורות ועיונים

בְּכָל הַיְרִידוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְלֹא יָנִיחַ עַצְמוֹ לִפְלֵי בְּשׂוֹם אֶפְסָן, עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב אֶל ה' וַיִּרְחַמְהוּ.

185. כתב בלקוטי הלכות (שלוחין ב, ב), וז"ל: זֶה עֵקֶר הַתְּפִלָּה וְהַשְׁלֵמוֹת הָאֲחֵרוֹן - לְזַכּוֹת לְבֹא לְבַחֲנֵהּ זֶה הַעֲלִינָה לְהַפְלִיל בְּאֵין סוּף, עַד שִׁיְהִי הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה שְׁלוֹ בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה'' וְהַתְּפִלָּה ה', אֲשֶׁר מִי שֶׁזֹּכֵר לָזֶה! וְאֵיזֵי הַתְּפִלָּה הַיָּה בְּבַחֲנֵת יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁהִיא תְּפִלַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל בְּבָרְכוֹת (דף ז, ט), וְזֶה בְּחִינַת בְּכָל הַמְקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי (שְׁמוֹת כ, כ) - 'אֲזַכִּיר' דִּיקָא, כִּי מִי שֶׁזֹּכֵר לְבַחֲנֵת תְּפִלָּה כְּזוֹ, דִּהְיָנוּ 'תְּפִלַּת ה'', נִמְצָא, כְּשֶׁמְזַכֵּר אֶת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ מֵאַחַר שֶׁנִּכְלַל בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, נִמְצָא שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵאַחַר שֶׁנִּכְלַל בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, נִמְצָא, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּעַצְמוֹ מְזַכֵּר אֶת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּבִיכּוֹל, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת 'תְּפִלַּת ה'' כְּנ"ל, וְזֶהוּ "בְּכָל הַמְקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי", 'אֲזַכִּיר' דִּיקָא.

וְהִנֵּה עֵקֶר בְּרִיאַת הָאָדָם הוּא בְּשִׁבִיל בְּחִינַה זו - שִׁיִּגְיַע לָזֶה הַתְּפִלָּה שִׁיִּזְכֶּה לְהַפְלִיל בּוֹ יִתְבָּרֵךְ עַד שִׁיְהִי תּוֹרָתוֹ וְהַתְּפִלָּה, בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה'' וְהַתְּפִלָּה ה' מִמֶּשׁ. אֲבָל אֵי אֶפְשָׁר לְבֹא לָזֶה מִיָּד, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רָצָה לְבָרֵךְ אֶת הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם כְּדִי שִׁיְהִי לוֹ בְּחִינַה, וְעַקֵּר קַיִּים הַתּוֹרָה תְּלוּי בְּזֶה בְּמַה שִׁישׁ לְהָאָדָם בְּחִינַה, וּבְשִׁבִיל זֶה שֶׁלַח אֶת הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם בְּתוֹךְ גּוֹף וְחוּמֵר עֲכוּר כְּדִי שִׁיְהִי לוֹ בְּחִינַה. וּמֵאַחַר שֶׁהָאָדָם הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּתוֹךְ גּוֹף וְחוּמֵר גַּשְׁמִי, הוּא צָרִיךְ בְּתַחֲלָה לְקַיֵּם הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת בְּתוֹךְ הַגּוֹף, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְבַטַּל הַגּוֹף וְהַחוּמֵר לְגַמְרֵי, אֵיזֵי כָּל הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת וְהַתְּפִלָּה שֶׁמְקַיֵּם, הוּא בְּבַחֲנֵת 'תּוֹרַתוֹ' וְהַתְּפִלָּה, כִּי עֲדִין לֹא נִכְלַל בְּשִׁרְשׁוֹ, בְּאֵין סוּף. וְכָל מַה שֶׁמְקַיֵּם יוֹתֵר אֶת הַתּוֹרָה וְעוֹבֵד אֶת ה', הוּא יוֹצֵא בְּכָל פַּעַם מִדְּרָגָה לְדְרָגָה, וּמִבְּטָל בְּכָל פַּעַם אֶת הַגּוֹף יוֹתֵר וְנִכְלַל יוֹתֵר בְּשִׁרְשׁוֹ בְּאֵין סוּף, עַד שֶׁזֹּכֵר לְבֹא אֶל הַתְּפִלָּה שִׁיִּתְבַטַּל הַגּוֹף לְגַמְרֵי וְנִכְלַל לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף, וְאֵיזֵי זֹכֵר לְבַחֲנֵת 'תּוֹרַת ה'' וְהַתְּפִלָּה ה' מִמֶּשׁ כְּנ"ל. וְאֵיזֵי כְּשֶׁנִּכְלַל בְּשִׁרְשׁוֹ בְּאֵין סוּף, נִמְצָא כָּל הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת וְהַתְּפִלָּה שֶׁמְקַיֵּם הֵם 'תּוֹרַת ה'' וְהַתְּפִלָּה ה' מִמֶּשׁ. נִמְצָא, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּעַצְמוֹ, כְּבִיכּוֹל, עוֹשֶׂה הַמְצוּוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מֵאַחַר שֶׁנִּכְלַל בּוֹ יִתְבָּרֵךְ. אֲבָל קֹדֶם שֶׁנִּכְלַל בּוֹ יִתְבָּרֵךְ לְגַמְרֵי, אֵיזֵי הָאָדָם

שֶׁאֵין לְכַלל מִדְּרַגַּת הַנְּבִרָאִים הַשְּׂגָה בַּה (להקרא 'תּוֹרַתוֹ) מֵאַחַר שֶׁהוּא 'תּוֹרַת ה'' מִמֶּשׁ, אֲךָ אֵף עַל פִּי כֵּן ה' יִתְבָּרֵךְ מִנְהִיג אֶת הַבְּרִיאָה עַל פִּי בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה'' (זו הַנְּהִיגָה שֶׁל חֶסֶד וְדִין). אֲךָ מִחַמַּת רֹב רַחֲמֵי וְחֶסֶד, הוּא מֵתְפַלֵּל גַּם כֵּן, וּמִמֶּשֶׁךְ עַל יִשְׂרָאֵל רַחֲמִים כֹּאֲלוֹ, שֶׁהֵם לְמַעַל מִבְּחִינַה זו. וּמִי שֶׁזֹּכֵר לְהַכְלִיל בְּאֵין סוּף' מִמֶּשׁ כְּבִיכּוֹל, לְמַעַל מִרְאשֵׁית נְקוּדַת כָּל הַבְּרִיאָה, שֶׁזֶה תּוֹרַתוֹ 'תּוֹרַת ה'' מִמֶּשׁ וְתַפִּילָתוֹ 'תְּפִלַּת ה'' מִמֶּשׁ, אֲזִי גַם הוּא יִכּוֹל לְעוֹרֵר וְלַהֲמַשִּׁיךְ בְּחִינַת רַחֲמִים הַנ"ל, שֶׁהֵם כְּבִיכּוֹל לְמַעַל מִבְּחִינַת 'תּוֹרַת ה'' (וּלְבַטֵּל הַדִּין).

183. שם מובא: אִמְרַת הַקַּב"ה (ויקרא יט, לב) "מִפְּנֵי שִׁיבָה תָּקוּם וְהִדְרַתְּ פָּנֶיךָ וְנִרְאִיתָ מְאֹלְהִיךָ אֲנִי ה' - אֲנִי הוּא שְׁקִימְתִי עֲמִידַת זְקֵן תְּחִילָה, ע"כ. וְהַכּוֹוֵנָה בְּפָנֶי אַבְרָהָם אֲבִינוּ, דִּהְנֵה כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית יח, כב) "וְאַבְרָהָם עוֹדְנוֹ עֲמִיד לְפָנָי ה'", וּפִירְשׁוּ שִׁישׁ כֹּאֵן תְּקוּן הַכְּתוּב מִפְּנֵי כְבוֹד ה', כִּי בְּאִמַּת הַקַּב"ה עֲמַד בְּפָנֶי אַבְרָהָם. וְע' בְּמִדְרַשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה מ"ט, ז). וְכֵן פִּירַשׁ הַר"שׁ סִירִילְיָאוּ. (וְכֵן הוּא הַלְשׁוֹן בִּירוּשְׁלַיִם רֵאשׁ הַשָּׁנָה).

184. כתב בלקוטי הלכות (ח"מ כ"ב הלכות מתנה ה, יז), וז"ל: זֶה בְּחִינַת שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, שֶׁזֶה מִשְׁהַ לְהַמְשִׁיךְ, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְמַדּוֹ סֵדֵר תְּפִלָּה וְנִתְעַטֵּף כְּשֶׁלִּיחַ צְבוּר, וְאָמַר לוֹ: כְּדִרְךָ שֶׁאֵינִי עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל כִּי יְהִי עוֹשִׂין בְּנֵי בְּעַת צָרָה. וְזֶהוּ כָּל עֲנִין הַנ"ל שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְמַדּוֹ סֵדֵר תְּפִלָּתוֹ בְּעַצְמוֹ - בְּחִינַת 'תְּפִלַּת ה'', וְלְמַדּוֹ שֶׁכֵּף יְהִי עוֹשִׂין בְּנֵי שִׁיִּזְכִּירוּ כָּל מִדּוֹתָיו שֶׁל רַחֲמִים וְעַל יְדֵי זֶה יְהִי נִעְנֵין תְּמִיד, כִּי הַבְּטִיחוֹ שֶׁאֵינִי חוֹזְרוֹת רִיקָם, כִּי עַל יְדֵי שֶׁמְזַכֵּרִין מִדּוֹת רַחֲמֵי הַמְּרַבִּים, עַל יְדֵי זֶה מוֹצִיאִין הַחֶסֶד מִהָעוֹלָם אֶל הַגּוֹלִי וְהַכֵּל בְּכַח 'תְּפִלַּת ה'', שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ נִתְעַטֵּף כְּשֶׁלִּיחַ צְבוּר וְהַתְּפַלֵּל בְּעַצְמוֹ, וְלְמַדּוֹ שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִכּוֹ גַם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל עַת צָרָתָם בְּכָל הַיְרִידוֹת שֶׁבְּעוֹלָם בְּגוֹף וּנְפֶשׁ, לְהַמְשִׁיךְ הַחֶסֶד מִהָעוֹלָם אֶל הַגּוֹלִי, עַל יְדֵי שִׁיִּזְכִּירוּ בְּפֶה דִּיקָא מִדּוֹת רַחֲמֵי, כִּי עֵקֶר הַהִתְגַּלּוּת עַל יְדֵי הַדְּבֹר פִּדּוּעַ, בְּחִינַת (תְּהִלִּים קג, ט) "עֲשֵׂי דְבָרוֹ". וְזֶהוּ גִדְּל מְעַלֵּת רְבוּי הַתְּפִלוֹת וּבְפִרְט הַהִתְבּוֹדְרוֹת וְהַשִּׁיחוֹת הַרְבִּים בֵּינוּ לְבֵין קוֹנּוֹ. וְהַעֲקָר לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ לְהִזְכִּיר בְּכָל פַּעַם רְבוּי רַחֲמֵי, שֶׁכֵּבֵר עֲשֵׂה עֲמָנוּ וְעִמּוֹ בְּפִרְטִיּוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה לְעוֹרֵר רַחֲמֵי וְלַהֲתַחֵזֵק בְּעִזּוֹת דִּקְדוּשָׁה

זוה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פבא קמא צב): 'המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחלה, כי מה שצריך לאותו דבר ואינו מבקש על עצמו, הוא מחמת שהוא בבחינת 'אין', והוא בבחינת 'תחלה', הינו קדם הבריאה, ומחמת שהוא בבחינת תחלה, על ידי זה הוא נענה תחלה.

עושה אור

לאחר שביאר, שמי שזוכה להתדבק באין סוף ברוך הוא, אזי התורה שהוא לומד הינה בבחינת 'תורת ה' ממש, והיא בחינת 'נעשה' הגבוה ביותר. ומעל לזה ישנה בחינת 'תפילת ה' ממש, שהיא בחינת ה'נשמע' הגבוה ביותר, בחינת 'אין'. יבאר עתה מה היא בחינת 'אין' שישנה בתפילה.

זוה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא קמא דף צב): 'המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחלה'¹⁸⁷, כי מה שצריך לאותו דבר ואינו מבקש על עצמו, הוא מחמת שהוא בבחינת 'אין' - דהיינו, שהוא בטל לגמרי אל הקב"ה, עד שהוא נכלל באין סוף ברוך הוא, ולכן, אינו רואה את עצמו וצרכיו, והוא יכול להתפלל על חברו בלבד מבלי להזכיר גם את עצמו, והוא בבחינת 'תחלה', הינו בבחינת 'אין סוף' לבדו ללא נבראים אחרים, כמו שהיה קודם הבריאה, ומחמת שהוא בבחינת 'תחלה', על ידי זה הוא נענה תחלה.

מקורות ועיונים

כלליות העולם יכולין לקבל מצדיק הדור וכו', ואז זוכין לאמונה שלמה, ונשלם חותם הדין וכו'. ולכאורה לפום רהטא נראה, שאי אפשר לזכות להתקרב להנשמה שלו וכו', וכן לצדיק הדור וכו', כי אם על ידי 'נעשה ונשמע' העליון, דהינו שנקלל ב'אין סוף' וכו'. ואם כן לפי זה הדבר תמוה מאד, כי בודאי כשכבר זכה ל'נעשה ונשמע' גבוה כזה - דהינו שהשיג הנסתרות, אם כן כבר קבל הארות והשגות הרבה מהנשמה, כי השגת ה'נשמע' בעצמו - דהינו השגת הנסתר, וזהו בעצמו בודאי הארת והשגת הנשמה, ואיך שיהי' שיע' לומר ש'על ידי השגת ה'נשמע' הזה יזכה לעזות, לשבר עזות הגוף, ולזכות להתקרב להנשמה ולהצדיק, כי בודאי, כשכבר השיג 'נעשה ונשמע' כזה, בודאי כבר שבר עזות הגוף, כי אם לא, איך היה זוכה להשגת הנשמע כזה?

אך באמת הדברים קשורים זה בזה, כי בודאי השגת ה'נשמע' - זהו בעצמו ההארות וההשגות שצריכין לקבל הגוף מהנשמה, כלליות העולם מהצדיק כנ"ל, כי כל מה שמקבלין הגוף (בפטריות) וכלליות העולם - מהנשמה והצדיק, היא בחינת 'נשמע' ו'נסתר', שבתחלה היה נסתר מהם. אך המשך הדברים קשורים הוא כך, כי באמת 'נשמע' נקרא בעת שההשגה עדין נסתר ממנו, כי אחר כך כשזוכה להשיג הנשמע, שוב אינו נקרא בשם 'נשמע', כי אם בשם 'נעשה',

בעצמו עושה המצוות ואזי הוא [רק] בבחינת שליח, כמו השליח שמצוה ועושה שליחותו, כמו כן ממש הוא מצוה ועושה שליחות הבורא יתברך, כי בשביל זה נשתלח לזה העולם לעשות שליחותו יתברך לקיים התורה והמצוות שהוא מצוה עליהם (וע"ש באורך). וראה גם באבני"ה ברזל (ספורים מריבנו אות ס"ו), שהובא ענין, וד"ל: 'שמעתי מר"ב בעת שאמר אדמו"ר התורה (סימן כ"ב) מענין תורת ה' ותפלת ה', אמר שצריכין לבא לבטול כזה עד ש'יזכה לתורת ה' ולתפלת ה' ושיוכל לומר 'יהי רצון מלפני'.

186. כתב בליקוטי הלכות (נשיאת כפים ד, ד-ו), וד"ל: מבאר בהתורה הנ"ל שצריכין לקבל שלמות האמונה מהצדיק הדור שהוא כלליות שבועה רועים וכו' (אות ג'), וכן צריך כל אחד לקבל מהנשמה שלו כל ההארות וההשגות שהנשמה משגת, שהגוף גם כן ידע מזה (אות ה'). וכל זה אי אפשר לזכות כי אם על ידי עזות דקדושה וכו', (פמבואר שם). ולעזות זוכין על ידי השמחה שהיא בחינת 'נעשה ונשמע' (אות ט'). ועקר שלמות השמחה, היא בחינת ה'נשמע', (כמו שכתוב שם). וצריכין בכל פעם לילך מדרגא לדרגא לעשות מה'נשמע' 'נעשה', ושיהיה לו נשמע גבוה ממנו וכו', וכן לעולם, עד שיהיה נכלל באין סוף וכו'. ואז זוכה לשמחה, שעל ידי זה זוכין לעזות. ועל ידי זה זוכין לקבל ההארות וההשגות שהנשמה משגת, וכל

מקורות ועיונים

ונשמע זה לנעשה ונשמע גבוה יותר, כמו שכתוב שם בהתורה הנ"ל, זהו בעצמו בחינת ההשגות וההארות שמקבלין מהנשמה ומהצדיק. וזוכין לזה על ידי "נעשה ונשמע" בעצמו, דהיינו על ידי אנגלה ונסתר, 'תורה ותפלה'. הינו על ידי התפלה והדבקות שמתפללין ומדבקין עצמן להשם יתברך בעת שהדבר נסתר ממנו, על ידי זה בעצמו זוכין לשמחה, שעל ידי זה זוכין לעזות דקדושה ולשבר עזות הגוף, ולקבל הארות והשגות מהנשמה והצדיק, שזהו בעצמו בחינת השגת ה'נשמע' וה'נסתר'. ואז נשלם האמונה, בחינת 'ירושלים קריה נאמנה', שהיא בחינת חותם הידין וכו' כנ"ל.

ואז נעשה מה'נשמע' - 'נעשה', ואז שוב אין הנשמע והנסתר הזה נקרא בשם 'נשמע' ו'נסתר', כי אם בשם 'נעשה' ו'נגלה', ואז יש לו בחינת 'נשמע' ו'נסתר' גבוה מזה. ואז חוזר ומתפלל ומשתטח עצמו לפני השם יתברך, ומרבה בשיחה והתבודדות שיוהו השם יתברך הנסתר והנשמע הזה, ואז זאת התפלה וההתבודדות והדבקות - נקרא בשם 'נשמע', ואז על ידי הנשמע הזה שהוא התפלה הנ"ל, חוזר ומשבר ביותר העזות דסטרא אחרא וחוזר ומקבל הארה יותר גדולה מהנשמה ומהצדיק. וזאת ההארה וההשגה, הוא בעצמו השגת הנשמע הנ"ל הגבוה יותר, ואז נשלם ונבנה ביותר 'ירושלים קריה נאמנה'. וכן מדרגא לדרגא, וכן לעולם.

כי קדם שצריך לצאת מנעשה ונשמע זה לנעשה ונשמע גבוה יותר, צריך שיהיה לו ירידה קדם העליה, והירידה היא תכלית העליה (כמבואר לקמן אות י"א). והירידה שקדם העליה, זהו בעצמו בחינת עזות הגוף שמתגבר בכל פעם כשורוצה לצאת מדרגא לדרגא. ועקר שבירת עזות הגוף, עזות דסטרא אחרא, הוא על ידי השמחה, כי אי אפשר להתגבר עליו כי אם על ידי שמחה וחדוה דיקא. ולשמחה זוכין על ידי "נעשה ונשמע", הינו 'תורה ותפלה', הינו על ידי התורה שלומד, ועל ידי התפלה וההתבודדות שמתפלל להשם יתברך שיזכה לצאת ממדרגה זאת ולעלות למדרגה גבוהה יותר.

187. כתב בספר בית אלוקים" (למבי"ט שער התפילה פרק י"ב), וז"ל: וסיבת הדבר, כי בזמן שהאדם מתפלל על עצמו, נראה שהכנעתו וכוונתו בתפילה הוא לתועלת

כי כשמשיג הנשמע אזי נעשה מהנשמע נעשה, ויש לו נשמע גבוה ממנו, וכן לעולם. ועקר שם "נעשה ונשמע" בכל דרגא ודרגא היא בחינת 'נגלה ונסתר', בחינת 'תורה ותפלה'. ועל ידי זה זוכין לבחינת 'שמחה', שהיא בחינת עזות דקדושה, שעל ידי זה זוכין לקבל כל ההארות וההשגות מהנשמה ומהצדיק, שזהו בעצמו בחינת השגת הנשמע בעצמו.

דהיינו למשל, אדם פשוט העומד במדרגה התחתונה, ו'הנעשה' שלו היא בחינת תורה בפשיטות, ו'הנשמע' שלו שהוא הנסתר, הוא גם כן איזה מדרגה קטנה הגבוה ממנו, כי הוא אינו יודע עדין שום דרך ועצה בעבודת ה'. וכל הדרכים והעצות הם בחינת 'נשמע', בחינת 'נסתר' אצלו, שהיא בחינת תפלה דבקות, הינו שהוא צריך להתפלל הרבה להשם יתברך, ולבטל עצמו אליו יתברך, ולהרבות בהתבודדות ושיחות בינו לבין קונו ובתחנות ותפלות ובקשות וכו'. וכל זה היא בחינת 'נשמע' שהיא בחינת 'תפלה', דהיינו מה שמתפלל להשם יתברך שיוהו השם יתברך דרך ועצה ישרה לעבודתו יתברך, שעמה הדרך והעצה הזאת היא נסתר ממנו, בבחינת 'נשמע' כנ"ל. ואזי על ידי זה הדבקות והתפלה בעצמו שהיא בחינת 'נשמע', על ידי זה זוכין לבוא לשמחה, בחינת (ושעיה לה, ט): "ושמחת עולם על ראשם" שנעשה מנעשה ונשמע כנ"ל, הינו מתורה ותפלה. כי על ידי התורה הפשוטה שלומד לפי מדרגתו, ועל ידי התפלה וההתבודדות שלו שפורש בפיו ומשתטח עצמו לפני השם יתברך שיוהו דרך ועצה לעבודתו הנסתר ממנו, על ידי זה בעצמו זוכה לשמחה, ועל ידי השמחה הזאת זוכה לעזות דקדושה כנ"ל, ואזי נשבר עזות גופו - וזוכה לקבל הארות והשגות מהנשמה שלו, וכן מהצדיק הדור, הינו שמקבל מהם השגת הנשמע שהוא השגת הנסתר, הינו שמשיג עתה הדרך והעצה שהיה נסתר ממנו. ואז לפי השגתו כן נשלם האמונה, שהיא בחינת 'חותם הידין', שהיא בחינת 'ירושלים קריה נאמנה', שהיא בחינת 'יראה שלם', שזוכין על ידי הנשמע שהיא בחינת יראה, 'מאמר השלם' כנ"ל. כי השגת הנשמע בעצמו זהו בחינת 'ירושלים קריה נאמנה', הינו בחינת שלמות האמונה שמקבלין מהצדיק ומהנשמה כנ"ל.

והכלל, שבכל דרגא ודרגא כשזוכין לצאת מנעשה

ולכאורה אין לזה הענין חבור היטב למה שלמעלה. אך באמת מבאר זה הענין היטב למען קצת, כי מבאר לעיל ולקמן, שבחינת תפלת ה' הוא בחינת קדם הבריאה, בחינת 'אין סוף', שזהו בחינת תחילה; ומחמת שואת הבחינה היא בחינת 'אין', על פן אין מי שיזכה לזה, כי אם מי שהוא בבחינת 'אין', דהינו שהוא ענו באמת ומבטל עצמו לנמרי בתכלית הפטול כאלו אינו בעולם, עד שנכלל באין סוף, ששם הוא בחינת תפלת ה' כנ"ל.

ובזה מקשר היטב מה שמוכא לקמן (אות י"ג) על מאמר רבותינו זכרונם לברכה (בב"ק נט): 'אלעזר זעירא וכו', שחשדוהו בגדלות ועל פן חבשוהו וכו', עין שם. ולכאורה אין קשר לענין פגם הגדלות להתורה הזאת, שלא נזכר כאן לכאורה מענין גדלות כלל. אך באמת על פי הנזכר לעיל מבאר לעינים, שכל ענין זה לזכות לבחינת נעשה ונשמע הגבוה יותר, שהוא בחינת כלליות באין סוף, בתחלת הבריאה, כל זה אי אפשר לזכות כי אם על ידי ענה באמת, שהוא בחינת 'אין' כנ"ל.

ועתה מבאר היטב קשר ענין זה: 'המתפלל על חברו והוא צריך וכו' - להתורה הזאת, כי זה שמתפלל על חברו אף על פי שהוא צריך לאותו דבר, זהו בחינת ענה, בחינת אין, שומבטל

עושה אור

[מבאר ר' נתן ז"ל: לכאורה, אין לזה הענין חבור היטב למה שלמעלה. אך באמת מבאר זה הענין היטב למען קצת, כי מבאר לעיל ולקמן, שבחינת תפלת ה' הוא בחינת קודם הבריאה, בחינת 'אין סוף', שזהו בחינת תחילה; ומחמת שואת הבחינה היא בחינת 'אין', על פן אין מי שיזכה לזה, כי אם מי שהוא בתפלתו ודביקותו בבחינת 'אין', דהינו שהוא ענו באמת ומבטל עצמו לנמרי בתכלית הפטול, כאלו אינו בעולם, עד שנכלל באין סוף, ששם הוא בחינת תפלת ה' כנ"ל.

ובזה מקשר היטב מה שמוכא לקמן (אות י"ג) על מאמר רבותינו זכרונם לברכה: 'אלעזר זעירא וכו', שחשדוהו בגדלות באווה ועל פן חבשוהו וכו', עין שם. ולכאורה אין קשר לענין פגם הגדלות להתורה הזאת, שלא נזכר כאן לכאורה מענין גדלות כלל. אך באמת על פי הנ"ל מבאר לעינים, שכל ענין זה לזכות לבחינת "נעשה ונשמע" הגבוה יותר, שהוא בחינת כלליות באין סוף, בתחלת הבריאה, שעל ידי זה זוכים לשמחה המביאה לעזות דקדושה, שבכוחה מתקרבים לשבעת הרועים ומקבלים מהם אמונה, לשמור על 'חותם הידין' החיצון, שעל ידו נשמר החותם בתוך חותם, שהוא 'חותם הרגלין' הפנימי, כל זה אי אפשר לזכות כי אם על ידי ענה באמת, שהוא בחינת 'אין' כנ"ל, אבל על ידי גדלות, פוגמים בכל זה, ובכך פוגמים בחותם הפנימי.

ועתה מבאר היטב קשר ענין זה "המתפלל על חברו והוא צריך וכו' לאותו דבר הוא נענה תחילה", להתורה הזאת, כי זה שמתפלל על חברו אף על פי שהוא צריך לאותו דבר, ולמרות

מקורות ועיונים

הוא ית' משלים חסרון המתפלל תחילה ואחר כך למי שהתפלל עליו, כיון שהוא לא התפלל על עצמו בהיותו צריך לאותו דבר ולא כיוון גם כן לעצמו, עכ"ל.

המושג לו בתפילתו - ואינה תפילה לשמה. אמנם כשמתפלל על אחרים, כוונתו בתפילה לא להשגת תועלת המושג, כי אם שמודיע ומכיר כי אין מי שיוכל להפיק רצון איש ואיש כי אם הוא ית', ולזה

עצמו ואינו חושש על עצמו כלום, רק מרגיש צער ישראל חברו. ועל ידי הפטול זה הוא נקלל ב'אין', שהוא בחינת 'תחלה', בחינת קודם הבריאה, בחינת 'נשמע', בחינת 'תפלת ה' כנ"ל ועל כן הוא נענה תחלה, כי הוא בבחינת 'תחלה' כנ"ל].

וזו בחינת 'אב ובן', מאמר וחצי מאמר; כי ה'נעשה' הוא בחינת נגלה, בחינת תורה, בחינות 'ברא', בחינות 'בן', בחינות 'עין ותאה', בחינות 'חכמה ותאה', בחינות 'חצי מאמר'. כנגד ה'נשמע', שהוא בחינות 'בראשית', 'מאמר השלם', 'חכמה עלאה', 'עין עלאה', בחינות 'אב', בחינת 'תפלה', בחינות 'נסתר'. כי כל דרגא נגד דרגא שלמעלה ממנה, הוא בחינות חצי מאמר; כמו האב כשמדבר מדבר מאמר השלם, וכשבנו הקטן מדבר אחריו, הוא מדבר רק חצי מאמר – כן כל דרגא נגד דרגא שלמעלה ממנה, היא בחינות חצי מאמר, והדרגא שלמעלה ממנה היא בחינות מאמר השלם נגדה, וכן מדרגא לדרגא.

כי כל בני אדם וחיות ועופות וצמחים וכל הדברים שבה העולם, הם רק בחינות חצי מאמר נגד העולם שלמעלה מזה העולם, כי הם רק רמזים לדברים הגבוהים מהם, וכן מעולם לעולם.

עוטה אור

זאת אינו מתפלל על עצמו, אלא על חברו בלבד, זהו בחינת ענוה, בחינת 'אין', שמבטל עצמו, ואינו חושש על עצמו כלום, רק מרגיש צער ישראל חברו, ועל ידי הפטול זהו הוא נקלל ב'אין', שהוא בחינת 'תחלה', בחינת קודם הבריאה, בחינת 'נשמע', בחינת 'תפלת ה' כנ"ל, ועל כן הוא נענה תחלה, כי הוא בבחינת 'תחלה' כנ"ל].

לאחר שביאה ש'נעשה' הוא בחינת 'נגלה' – בחינת 'תורה', ו'נשמע' בחינת 'נסתר' – בחינת 'תפילה'. וכי האדם צריך להשלים עצמו תמיד במדרגה שגבוהה ממנו, שהיא בחינת 'נשמע' וכו', שכן הוא צריך לכסוף להשיג את המדרגה הגבוהה, הנסתרת, ולהפוך אותה לנגלית – היינו, ל'נעשה' וכו', וכך עולה הוא ממדרגה למדרגה. יבאר עתה, שענין זה רמזו בספרא דצניעותא הנ"ל, כי המדרגה הנמוכה היא בחינת 'בן' – חצי מאמר, לעומת ה'אב' – מאמר שלם, והמדרגה הקטנה צריכה להשלים את עצמה תמיד בהשגת המדרגה הגבוהה ממנה.

וזו בחינת מה שמובא בספרא דצניעותא (המובא בתחילת התורה): 'אב ובן, מאמר וחצי מאמר'. כי ה'נעשה' – הוא בחינת 'נגלה', בחינת 'תורה', בחינות 'ברא', בחינות 'בן', בחינות 'עין ותאה', בחינות 'חכמה ותאה', בחינות 'חצי מאמר'. כנגד ה'נשמע', שהוא בחינות 'בראשית', 'מאמר השלם', 'חכמה עלאה', 'עין עלאה', בחינות 'אב', בחינת 'תפלה', בחינות 'נסתר'. נמצא, ש'נעשה ונשמע' הם כנגד שבעה זוגות: (א) נסתר ונגלה. (ב) תפילה ותורה. (ג) בראשית וברא. (ד) אב ובן. (ה) מאמר וחצי מאמר. (ו) עין עילאה ועין תתאה. (ז) חכמה עילאה וחכמה תתאה. [ככל זוג, המנוי ראשון הוא יותר גבוה מחבירו].

וביאור הדברים: כי כל דרגא נגד דרגא שלמעלה ממנה, הוא בחינות 'חצי מאמר'. כמו האב כשמדבר, מדבר מאמר השלם. וכשבנו הקטן מדבר אחריו, הוא מדבר רק חצי מאמר, פי, הרגילות היא, שכשהאב אומר מאמר והבן הקטן חוזר עליו, הוא אינו חוזר על כל המילים שאמר האב, אלא רק על חלקן (חציון). כן כל דרגא נגד דרגא שלמעלה ממנה, היא בחינות 'חצי מאמר', והדרגא שלמעלה ממנה היא בחינות 'מאמר השלם' נגדה, וכן מדרגא לדרגא.

כי כל בני אדם וחיות ועופות וצמחים וכל הדברים שבה העולם, הם רק בחינות 'חצי מאמר' נגד העולם שלמעלה מזה העולם, כי הם רק רמזים לדברים הגבוהים מהם, פי, הרמז הוא רק חצי דיבור ומאמר, שכן, הוא אינו מפורש כמו דיבור או מאמר, אולם, מאידך אפשר להבין דרכו את

וְכֵן בְּלִיּוֹת הַבְּרִיאָה נִגְדַּ קֶדֶם הַבְּרִיאָה, הַיּוֹא בְּחִינַת הַצִּי מֵאֲמַר, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוֹת – בְּאִין סוּף, וְשֵׁם הוּא בְּחִינַת מֵאֲמַר הַשְּׁלֵם. וְזֶה 'בְּרֵא', שֶׁהוּא בְּלִיּוֹת הַבְּרִיאָה, הוּא הַצִּי מֵאֲמַר נִגְדַּ 'בְּרֵאשִׁית', שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ 'בְּרֵאשִׁית' – 'יֵרָא בְּשֵׁת' (תקונים תקון ד' דף כד), שֶׁהוּא הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת (משלי לא, ל) 'יֵרָאת ה' הוּא תַתְּהַלֵּל', שֶׁהוּא מֵאֲמַר הַשְּׁלֵם.

עוֹשֶׂה אֹר

הכוונה, ולכן הרמוז נחשב כ'חצי מאמר'. והנה, כל מה שקיים בעולם, בכל פרט ופרט, הוא בחינת "מבשרי אחזה אלוה" (הנ"ל באות ה), כי הוא רומז על בחינות עליונות גבוהות שאין לנו השגה בהן, ורק בגלל שבעולם התחתון אנחנו משיגים אותם, אנחנו יודעים ברמז שגם בעולם העליון קיימים דברים כאלו, אף שאיננו יכולים להשיג אותם בשכלנו. וְכֵן מַעֲזֵלִים לְעוֹלָם, ע"י השגה באותו עולם, אנחנו מבינים ברמז מה נעשה בעולם הגבוה ממנו, נמצא, שהעולם תחתון הוא בחינת 'חצי מאמר' - היינו, רמז, לעולם הגבוה ממנו.

וְכֵן בְּלִיּוֹת הַבְּרִיאָה נִגְדַּ קֶדֶם הַבְּרִיאָה, הַיּוֹא בְּחִינַת 'הַצִּי מֵאֲמַר'. כִּי עִקַּר שְׁלֵמוֹת כֻּל הַדְּבָרִים הוּא רַק¹⁸⁸ בְּיִשׁוּלָם וְהַתְּכַלּוּתָם בְּאִין סוּף' בְּרוּךְ הוּא, וְשֵׁם הוּא בְּחִינַת 'מֵאֲמַר הַשְּׁלֵם'. פ"י, כל מה שנאצל מהאין סוף, הוא רק רומז על האין סוף, ואינו הוא בעצמו, ולכן הוא רק 'חצי מאמר'. אולם, ה'אין סוף' עצמו הוא הבחינה הכי גבוהה שאין למעלה ממנה, ולכן רק הוא שלמות הכל, בחינת 'מאמר השלם'.

וְזֶה 'בְּרֵא', שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַמִּילָה הוּא בְּלִיּוֹת הַבְּרִיאָה, הוּא 'הַצִּי מֵאֲמַר' נִגְדַּ 'בְּרֵאשִׁית' - 'מֵאֲמַר סְתוּם' (שבת דף קד במהרש"א¹⁸⁹), שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶדֶם הַבְּרִיאָה הַיּוֹנו, קוֹדֵם שִׁצְאָה הַבְּרִיאָה מֵה'כח אל הפועל', כשהיא היתה כלולה במאציל העליון, היינו, באין סוף, בְּחִינַת 'תְּפִלָּה'¹⁹⁰, כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ בְּתִקּוּנֵי זוֹהַר (תקון ו' דף כד): 'בְּרֵאשִׁית' – 'יֵרָא בְּשֵׁת', שֶׁהוּא הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת הַכְּתוּב (משלי לא, ל): 'יֵרָאת ה' הוּא תַתְּהַלֵּל', הַרִי, שֶׁהַתְּהִלָּה וְהַתְּפִלָּה הֵן בְּחִינַת יֵרָא, וְכֵל יֵרָא יֵשׁ בַּהּ בּוֹשָׁה¹⁹¹, שְׁזוֹ תְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

188. שתי תיבות אלו המודגשות נוספו בכתב היד.
189. וז"ל: ע' ראש השנה (דף לב). 'בעשרה מאמרות נברא העולם', ופריך 'תשעה הווי', ומשני לה ד'בראשית נמי מאמר הוא'. והכוונה בו שמאמר הראשון לא איצטריך לזוכרו (לומר בו בפירוש 'ויאמר'), דודאי במאמר היה, דהיה 'יש מאין' כמפורש שם, והיינו 'מאמר סתום' - הוא מאמר ראשון דבראשית, ו'מאמר פתוח' - כל שאר תשעת המאמרים, עכ"ל. והחילוק למעשה היה, כי כשאמר הקב"ה תיבת 'בראשית' נבראה כל הבריאה כולה ב'כח', וכל תשעת המאמרות, הינם היציאה של כל הבריאה מה'כח אל הפועל', שזוהי בריאה ממש. והכוונה היא, שבמאמר 'בראשית' כל הבריאה היתה 'סתומה' כי היתה רק בכח ובמחשבה, ולא יצאה עדיין אל הפועל, ואילו שאר ט' המאמרות עניינם היה להוציא מהכח אל הפועל את מה שנברא כבר ב'כח' במאמר בראשית ביום הראשון. 190. ראה לעיל (תורה ח'), וז"ל: תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת

חֲדוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי תְּפִלָּה הוּא שְׁמֵאֲמִין שֵׁישׁ מְחַדֵּשׁ אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת פְּרָצוֹנוֹ לְשָׁנוֹת הַטְּבַע, וְהוּא בְּחִינַת 'בְּרִיאָה בְּכַח', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תהלים קד, כד) "כִּלְמָה בְּחִינַת עֲשִׂית" (חכמה - 'כח מה'), שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה שְׁמֵשׁ יוֹצֵא מֵעֵין הַחֲכָמָה כְּנ"ל; וְהַתּוֹרָה הַיּוֹא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפִעֵל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (משלי ח, ל) "וְאֶהְיֶה אֲצִלּוֹ אֲמוּן" - אֲמִן (בראשית רבה א, א), לְשׁוֹן פּוֹעֵל, כִּי בְּהַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם, עכ"ל. וזהו שמבואר כאן, שישנן תורה ותפילה, 'תורה' היא בחינת 'ברא' - בריאה בפועל, ותפילה היא בחינת 'בראשית' - בריאה בכח, היינו, שעדיין לא יצאה מהכח אל הפועל, והיא כלולה בחכמה באין סוף ברוך הוא (כמו שהעתיקנו לעיל את לשון שער ההקדמות).

191. כמו שדרשו בגמ' בנדרים (דף כ). על הפסוק (שמות כ, יז): "וּבְעִבְבוֹר תִּהְיֶה יֵרָאָתוֹ עַל פְּנִיכֶם לְבַלְתִּי תִחַטְּאוּ" - זו בושה. וראה באריכות לקמן (תורה לח, ה), ש'יראה' ו'בושה' תלויות זו בזו.

וְעַל כֵּן אֲמוּנָה נִקְרָא 'ירוּשָׁלַיִם', בְּנִזְכָּר לְעִיל (אות ח), עַל שֵׁם שְׁעָרָה בְּנִינָה מִבְּרֵאשִׁית, שְׁהוּא בְּחִינַת 'ירָאָה שְׁלֹם', כִּי תִמְנָן יְרָאָה, תִּמְנָן שְׁלֹם (עיין בראשית רבה [ירא] נ, י) 'בְּרֵאשִׁית' - 'ירָאָה בְּשֵׁת', מֵאֲמָר הַשְׁלֹם. כִּי אֲמוּנָה הוּא מִהֲרֹעִים בְּנִ"ל (אות ג), וְלִהְרֹעִים אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַרֵּב כִּי אִם עַל יְדֵי עֲזוּת בְּנִ"ל (אות ד), וְלִעֲזוּת זֹכִיךְ עַל יְדֵי שְׂמֻחָה בְּנִ"ל (אות ט), וְלִשְׂמֻחָה זֹכִיךְ עַל יְדֵי בְּחִינַת "נִעְשָׂה וְנִשְׁמָע", שְׁהוּא בְּחִינַת תּוֹרָה וְתַפְלָה וְכוּ' בְּנִ"ל (שם). אֲךָ עָקֵר שְׂלֵמוֹת הַשְׂמֻחָה, הוּא עַל יְדֵי 'ירָאָה', כִּי 'וְגִילוֹ בְּרַעְדָּה' בְּתִיב (תהלים ב, יא. ברכות לז), הֵינּוּ עָקֵר הַגִּילָה וְהַשְׂמֻחָה הוּא עַל יְדֵי תַפְלָה, שְׁהוּא בְּחִינַת יְרָאָה בְּנִ"ל, שְׁהוּא בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת מֵאֲמָר הַשְׁלֹם, שְׁשֵׁם עָקֵר הַשְׂלֵמוֹת בְּנִ"ל.

עוֹטָה אוֹר

צריכה להיות מתוך יראה ובושה מהקב"ה, ויראה ובושה הן בחינת 'בראשית' - 'ירא בשת', שְׁהוּא מֵאֲמָר הַשְׁלֹם¹⁹².

לאחר שביאר, שע"י תפילה הוא זוכה לבחינת 'מאמר השלם' בראשית - 'ירא בשת', שזו בחינת תפילה - יראה. יבאר עתה, שזו בחינת 'ירושלים', בחינת 'אמונה', שכן ירושלים נקראת 'קריה נאמנה', היינו, שזוכה להתקרב לשבעת הרועים המשפיעים לו 'אמונה'. [ועיי'ז נשלם חותם הידין החיצון ע"י כל אדם, בבחינת 'ובידי כל אדם יחתום' (לעיל אות ב)].

וְעַל כֵּן אֲמוּנָה נִקְרָא 'ירוּשָׁלַיִם' בְּנִ"ל (אות ח) שִׁירוּשָׁלַיִם נִקְרָאת 'קריה נאמנה', עַל שֵׁם שְׁעָרָה בְּנִינָה מִ'בְּרֵאשִׁית' - יְרָאָה בְּשֵׁת, שְׁהוּא - 'ירוּשָׁלַיִם' בְּחִינַת 'ירָאָה שְׁלֹם'¹⁹³, כִּי תִמְנָן - שֵׁם יְרָאָה, תִּמְנָן - שֵׁם שְׁלֹם כִּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לה, י): "כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאִיו"¹⁹⁴, הֵרִי, שִׁירוּשָׁלַיִם הִיא בְּחִינַת 'ירָאָה', שְׁזוּהִי בְּחִינַת 'בְּרֵאשִׁית', שְׁהוּא 'ירָאָה בְּשֵׁת', מֵאֲמָר הַשְׁלֹם. כִּי אֲמוּנָה הוּא מִהֲרֹעִים (שבעת הרועים) בְּנִ"ל (אות ג) כִּי ע"י זֶה שֶׁמִּתְקַרְבִּים אֵלֵיהֶם זֹכִיכִים לְאֲמוּנָה, וְלִהְרֹעִים אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַרֵּב כִּי אִם עַל יְדֵי עֲזוּת בְּנִ"ל (אות ד), וְלִעֲזוּת זֹכִיךְ עַל יְדֵי שְׂמֻחָה בְּנִ"ל (אות ט), וְלִשְׂמֻחָה זֹכִיךְ עַל יְדֵי בְּחִינַת "נִעְשָׂה וְנִשְׁמָע", שְׁהוּא בְּחִינַת 'תּוֹרָה' וְתַפְלָה וְכוּ' בְּנִ"ל (שם). אֲךָ עָקֵר שְׂלֵמוֹת הַשְׂמֻחָה הִיא אֵינָה ע"י 'נִעְשָׂה' - בְּחִינַת 'תּוֹרָה' בְּלִבָּה, אֲלֵא הוּא עַל יְדֵי בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' - בְּחִינַת 'תַּפְלָה' שְׁהוּא 'ירָאָה'. וְהַטַּעַם, כִּי 'וְגִילוֹ בְּרַעְדָּה' בְּתִיב (תהלים ב, יא), וְדַרְשׁוּ חו"ל (ברכות לז): 'בְּמִקּוֹם גִּילָה שֵׁם תֵּהָא רַעְדָּה' - שְׁתֵּהִיָּה תַפְלָה בִּירָאָה וְכוּבֵד רַאשׁ¹⁹⁵, הֵינּוּ, עָקֵר הַגִּילָה וְהַשְׂמֻחָה - הוּא עַל יְדֵי תַפְלָה, שְׁהוּא בְּחִינַת 'ירָאָה' בְּנִ"ל, שְׁהוּא בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת מֵאֲמָר הַשְׁלֹם, שְׁעֵי"ז זֹכֵה לְהִתְדַבֵּק בְּאֵין סוּף שְׁשֵׁם עָקֵר הַשְׂלֵמוֹת בְּנִ"ל. הֵינּוּ, שְׁלַעִיקָר שְׁלֵמוֹת הַשְּׂמֻחָה, הַמְבִיאָה לְיַדֵי 'עֲזוּת דְקֹדוּשָׁה', שְׁאוּ יִכּוֹל לְהִתְקַרֵּב

מְקוֹרוֹת וְעֵינָיִם

192. לעיל (תורה יד, ח) ביאר רבינו שתפילה היא שלמות, ושם הביא את הזוהר (יתרו ח"ב דף עט.ו): 'בְּאֲתְרָא דְאֵיתִי דְחִילָא, תִּמְנָן תִּשְׁתַּפַּח שְׁלִימוֹתָא' - בְּמִקּוֹם שִׁישְׁנָה יְרָאָה, שֵׁם תִּמְצָא שְׁלֵמוֹת, ע"כ. ויראה היא תפילה כמבואר כאן.

193. מבואר במדרש (בראשית רבה נו, י), ששם 'ירושלים' מורכב משתי שמות 'יראה' ו'שלם', וז"ל: אברהם קרא אותו (ההר) 'יראה', שנאמר (בראשית כב, יד) 'וַיִּקְרָא אֲבִרְהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יְרָאָה', שֵׁם (בן

194. כמבואר לעיל (תורה יד, ח), וכן בסוף תורה כ' (בד"ה תקונא תליתאה).

195. שם בגמ' הביאו פסוקים ללמוד שצריך

נמצא שעקר בנין האמונה, שהיא בחינות ירושלים, קריה נאמנה, זוכין על ידי תפלה, שהוא בחינות יראה, בחינות מאמר השלם כנ"ל. ועל בן נקראת האמונה ירושלים, שהוא יראה שלם, כי עקר בנינה על ידי בחינות יראה, שהוא בחינות מאמר השלם, שהוא בחינות 'בראשית', ירא בשת, שהוא מאמר השלם כנ"ל.

וזה (שם י"ח, ח) "עדות ה' נאמנה", "עדות ה'" - שהם העדדים הנ"ל (אות ט'), 'נאמנה' - על ידם נבנית האמונה.

וזה (בראשית מט, כד) "משם רעה אבן ישראל", ותרגומו: 'אב ובן'. וזה מאמר השלם, שהוא אב ובן כחדא, כי חצי מאמר הוא בחינות בן לחוד, אבל מאמר השלם הוא אב ובן כחדא, כי שם נכלל הכל, ועל ידי זה יכול לבוא לבחינות רועים כנ"ל. וזהו "משם רעה אבן ישראל" כנ"ל:

עושה אור

לשבעת הרועים ולקבל מהם אמונה, זוכים בכח זה, שאינו רוצה לעמוד על מדרגה אחת בעבודת ה', והוא נכסף תמיד לעלות ממדרגה למדרגה ולהשיג 'נשמע' גבוה יותר¹⁹⁶.

נמצא שעקר בנין האמונה שעל ידה זוכים לחותם הידין החיצון, שהיא בחינות ירושלים קריה נאמנה, זוכין על ידי תפלה, שהיא בחינות יראה, בחינות מאמר השלם כנ"ל כל אחד לפי מדרגתו (לכן ענין זה שייך גם לכל אדם). ועל בן נקראת האמונה, ירושלים - שהוא יראה שלם, כי עקר בנינה על ידי בחינות יראה, שהוא בחינות מאמר השלם, שהוא בחינות 'בראשית' - ירא בשת, שהוא מאמר השלם כנ"ל.

וזה שכתוב (שם י"ח, ח): "עדות ה' נאמנה", "עדות ה'" - שהם העדדים - הכתרים הנ"ל של "נעשה ונשמע", כנ"ל (באות ט'), שבשעה שאמרו ישראל "נעשה ונשמע", ירדו מלאכי השרת וקשרו לכל אחד שני כתרים, 'נאמנה' - על ידה נבנית האמונה.

יוסיף לבאה, שבחינת 'מאמר השלם' אינה רק בחינת 'אב' לבדו (קודם הבריה), שכן, עיקר השלמות הוא דוקא התכללות 'אב ובן ביחד'.

וזה שכתוב בברכת יעקב ליוסף (בראשית מט, כד): "משם רעה אבן ישראל"¹⁹⁷, ותרגומו של "אבן": 'אב ובן', שהם יעקב ובניו. וזה מאמר השלם, שהוא אב ובן כחדא - כאחד, כי חצי מאמר הוא בחינות 'בן לחוד, אבל מאמר השלם הוא אב ובן כחדא - כאחד, כי שם באב' בחינת 'אין סוף' נכלל הכל, כי כשזוכה להתפלל בדבקות, בבחינת 'נשמע', אזי הבריה כולה נכללת בבחינת קודם הבריה, בחינת 'אין סוף' וכנ"ל, ועל ידי זה - שעולה ממדרגה למדרגה, מנעשה ל'נשמע' וכו' כנ"ל, זוכה

מקורות ועיונים

מבוראו, ונמצא שהיראה מביאה לידי שמחה, כי על ידה מתעלה בקיום המצוות. (על פי ביאור חברותא למסכת ברכות).

וכתב בערבי נחל, וז"ל: צריך ביאור, כי ודאי קושיית המקשה היתה איך יתקבצו יחד גילה ורעדה, כי מי אשר יראה ורעד יבוא בו, אין שמחה בלב, וא"כ מה הועיל בתירוצו ועדיין הקושיה במקומה. והענין הוא, כי גם באמת צריך להבין למה חיוב היות התפילה

להתפלל מתוך כובד ראש ויראה, ורב נחמן בר יצחק למד זאת מהפסוק: "עבדו את ה' ביראה וגילו בךעדה" - התפילה שהיא במקום עבודה, עשו אותה ביראה. ועל זה מקשה הגמ' שם: מאי 'וגילו בךעדה', הרי 'גילה' ו'רעדה' הם דבר והיפוכו? ותירצה: אמר רב אדא בר מתנא אמר רב: במקום גילה - שם תהא רעדה! שאף בזמן שמחה, צריך האדם להיות ביראה, כדי שלא ימשך מתוך השמחה לתענוגי העולם וישכח

מקורות ועיונים

שני העדיים של נעשה ונשמע בחינת "יְשַׁמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם". כי "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", הוא בחינה הזאת, היינו שנעשה לעת עתה מה שאנו יכולים לעשות ולקיים כפי מדרגתנו שאנו בה עכשיו, ונשמע - היינו שנכסף ומשתוקק תמיד בדביקות גדול ובכל לב, כי 'שמיעה בלבא תלייא' (כמבואר לעיל סוף אות ט), לשמוע ולהשיג את בחינת המדרגה הגבוהה ממדרגתנו והנותר מאתנו, וכן בכל פעם עד אין סוף ממש. ובחינה הזאת של ה'נשמע' הוא עיקר השלמות של בחינת ה'נעשה ונשמע' לכל אחד כפי מדרגתו, כי הבחינה הזאת היא עד אין סוף כנ"ל על כן משם עיקר השמחה, ועל ידי שמחה הזאת זוכין לעזות דקדושה כל אחד לפי מדרגת ה'נעשה ונשמע' שלו. ומי שהוא במדרגה קטנה עדיין, שלא זכה עדיין לשבר עזות גופו בשלמות, זוכה על ידי הנ"ל לצעוק קולות דקדושה, ולהתאנח מאוד על שפלות מדרגתו, והקולות הם גם כן בחינת עזות דקדושה ועל ידי זה נשבר העזות דסטרא אחרא. וכן על ידי שמתגבר לצעוק קולות דקדושה, וכן על ידי קולו של החכם האמיתי, על ידי זה נמשך עליו הארה מבחינת העזות דקדושה שזוכין על ידי השמחה של בחינת ה'נעשה ונשמע', ועל ידי זה נשבר העזות דסטרא אחרא, וזוכה להתקרב אל הקדושה ולבנין ירושלים קריה נאמנה.

197. לשון הפסוק: "וַיִּפְּחוּ זְרָעֵי יָדָיו אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רֶעֶה אֶבְרָם וְיִשְׂרָאֵל", ופירש"י: "וַיִּפְּחוּ זְרָעֵי יָדָיו" - ניתנה לו טבעת על ידו. ומשם עלה להיות הרועה של עם ישראל. ומה שנקראו 'אבין', הוא נוטריקון 'אב ובנים', כי יוסף פירנס את האב - יעקב, ואת הבנים - השבטים.

198. פי', עד עתה ביאר רבינו ש'מאמר השלם' הוא בחינת 'אב', ו'חצי מאמר' הוא בחינת 'בן', עתה מוסיף רבינו ש'מאמר השלם', הוא גם בחינת ההתכללות 'אב ובן כחדא'. וביאור הדברים, קודם הבריאה היה בחינת רק 'אב' (היינו הקב"ה בעצמו לבדו), ואחר הבריאה יש בחינת 'אב' ויש בחינת 'בן', ואז 'אב' - נקרא 'מאמר שלם', ו'בן' - נקרא 'חצי מאמר', והשלמות היא כפי שנתבאר הוא להתכלל ב'אין סוף' על ידי שמגיע לתורת ה' ממש, ול'תפילת ה' ממש, וכנ"ל, ואז חוזר להיות כמו קודם הבריאה, ובחינת 'אב ובן כחדא' נקראים 'מאמר השלם'.

בשמחה (ברכות לא.), וכי העומד לפני המלך לבקש על נפשו ישמח, אדרבה הוא מחויב להיות מלא הכנעה ושפלות ולב נשבר, ולשמחה מה זו. אכן הענין, כי באמת התפילה עיקרה בשברון לב ורחילו ורחימו, ואז על ידי כל דיבור יוצא ניצוץ קדוש ומתדבק בדיבור ההוא, וכאשר הדיבור ההוא היה ביראה ופחד היטב מצורך אל האהבה, אזי הדחילו ורחימו הם ב' כנפים ומביאין תיכף הדיבור ההוא לגובהי מרומים בלי עיכוב כידוע (ת"ת ט"ו כה:), ועל ידי הדיבור ההוא, בא לשם הניצוץ הקדוש ההוא, ונעשה שם שמחה גדולה, כמשל הבן מלך שהיה כמה שנים בשביה, ובבואו לאביו נעשה שמחה גדולה, ואז נרגש השמחה ההוא ללב האיש ההוא ויש לו הרגשת שמחה גדולה, נמצא שאי אפשר להרגיש השמחה, אלא א"כ מתחילה היה ירא ורועד, דאם לא כן עדיין לא בא הדיבור ההוא עם הניצוץ ההוא לפני ה'.

196. כמבואר בפרפראות לחכמה (אות כ"ד), וז"ל: לבוא למידה זו של עזות דקדושה בעצמה בשלמות, הוא על ידי שמחה בבחינת "כִּי חִדְוֹת ה' הֵיא מְעֻזָּכֶם", והשמחה הוא מבחינת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" - שהוא בחינת 'תורה ותפילה' נגלה ונסתר. ועיקר שלמות השמחה, היא מבחינת ה'נשמע' - שהוא בחינת תפילה בחינת יראה, היינו שעיקר שלמות השמחה שהיא בחינת 'עזות דקדושה' זוכין על ידי שאין האדם רוצה לעמוד על מדרגה אחת בעבודת ה', [כי המדרגה הזאת שהשיג כבר ועומד בה עכשיו, היא בחינת 'נעשה' בחינת 'תורה' אצלן], רק משתוקק בכל פעם להשיג את הנסתר ממנו, ולעלות בכל פעם למדרגה גבוהה ביותר, שזה בחינת 'נשמע' בחינת 'נסתר' בחינת 'תפילה' בחינת 'יראה' בחינת 'בושה' (כמבואר כאן, והבושה) כי לא השיג עדיין המדרגה הזאת, והיא בבחינת 'אין סוף' אצלו נגד מדרגתו שהוא עומד בה, אך אף על פי כן הוא נכסף ומשתוקק בכל לבו לבוא למדרגה זו הגבוהה ממדרגתו, ומתפלל על זה, ומתדבק אליה בדביקות גדול ובביטול גמור וביראה ובושה גדולה, כי מתבייש מאוד לפני מדרגה זו הגבוהה והנסתרת ממנו, ונכסף ומשתוקק מאוד לבוא אל המדרגה הזאת ולהכלל בה. ועל ידי היראה ובושה הגדולה הזאת דייקא - זוכין לשמחה, בבחינת (תהלים ב, יא) "וַיִּגְלוּ בְּרַעְדָּה", שזה בחינת השמחה של

יא אף בְּשֵׁרוּצִים לְצֵאת מִמְדֻרְגַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' זֶה, לְמִדְרַגַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' גְּבוּהַ מְמֻנָה, צָרִיף לְהִיזוּת יְרִידָה קֹדֶם הֶעֱלִיָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תְּכֵלֶת הֶעֱלִיָּה. כִּמּוֹ שְׂאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְזָנָם

עוֹשֶׂה אֹר

לְבַחֲנֵינָא 'אֲבֵן יִשְׂרָאֵל' - 'אֲבֵן וּבֵן כַּחַדָּא' שְׁזֵהוּ 'מֵאֲמֵר הַשְּׁלֵם', וְכֹא לְשִׁמְחָה שְׁלִימָה וּמְכוּחָה לְעֻזוֹת דְּקְדוּשָׁה, וְאוּזֵי יִכּוֹל לְבֹא לְבַחֲנֵינָא 'רֹעִים' כִּנְ"ל, דְּהֵינּוּ, לְהַתְקַרֵּב לְשִׁבְעַת הַרְוּעִים וּלְקַבֵּל אֲמוּנָה. וְזֶהוּ: 'מִשָּׁם רָעָה - אֲבֵן יִשְׂרָאֵל', כִּנְ"ל.

לאחר שנתבאר, שכדי לבוא לשמחה המביאה לעזות דקדושה, צריך לעלות תמיד ממדרגה למדרגה, יבאר עתה, שבכל שלב כזה יש בו 'ירידה צורך עליה'.

יא. אף בְּשֵׁרוּצִים לְצֵאת מִמְדֻרְגַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' זֶה לְמִדְרַגַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' גְּבוּהַ מְמֻנָה, דְּהֵינּוּ, מַה שְׁהִיָּה אֲצִלּוֹ בְּבַחֲנֵינָא 'נִשְׁמָע' יִהְיֶה אֲצִלּוֹ בְּבַחֲנֵינָא 'נַעֲשֶׂה', וְעִי"ז לִזְכוּת לְבַחֲנֵינָא 'נִשְׁמָע' גְּבוּהַ יוֹתָה, צָרִיף לְהִיזוּת יְרִידָה¹⁹⁹ קוֹדֶם²⁰⁰ הֶעֱלִיָּה²⁰¹, וְהִירִידָה הִיא, שְׁבָאִים לְאָדָם נִסְיוֹנוֹת חֲדָשִׁים וְהַגּוֹף מֵתְגַבֵּר בְּעוֹזוֹתוֹ, וְצָרִיף לְשִׁבּוֹר אוֹתוֹ ע"י קוֹלוֹת דְּעוֹזוֹת דְּקְדוּשָׁה, שְׁאֵלֵיהֶם בְּאִים בְּכַח 'שִׁמְחָה', הֵינּוּ, שִׁתְּפַלֵּל וְיִתְבוּדֵד וְיִכְסוֹף לְדַבְּקוּת וּכְנ"ל²⁰², כִּי הַיְרִידָה הִיא תְּכֵלֶת הֶעֱלִיָּה, מֵהִטְעַם הַזֶּה עֲצֻמוֹ, שְׂאֵי אִפְשֵׁר לְעֻלוֹת מִדְרַגָּה לְדְרַגָּה כִּי אִם עַל יְדֵי הִירִידָה שְׁקוּדֶם הֶעֱלִיָּה²⁰³, וְכִמּוֹ שְׁרֹאִים בַּחוּשׁ, שְׁכֹאשֵׁר הָאָדָם רֹצֵה לְרוּחַ אֲבֵן לְמַעֲלָה, הוּא מוֹרִיד קוּדֶם אֵת יְדוֹ לְמַטָּה²⁰⁴. וְכֵן בְּרוּחַנִיּוֹת, צָרִיף לִפּוֹל מֵהַרְגֵשׁ וְהַתְּקַרְבָּה שְׁהִיּוֹ לוֹ קוּדֶם בְּעֻבוֹדוֹת²⁰⁵, כְּדֵי לְעוֹרֵר אֲצִלּוֹ אֵת הַרְצוֹן לְהַתְּעוֹרֵר וּלְצֵאת מִמְקוֹם הִירִידָה וְלְהַתְּקַרְבָּה

מְקוּרוֹת וְעִיּוּנִים

וְנִשְׁמָע" זֶה לְבַחֲנֵינָא 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' גְּבוּהַ יוֹתֵר וְכוּ'. וְכִמּוֹ כֵּן תְּמִיד כָּל דוֹר וְדוֹר, כָּל עַת וְזִמָּן כָּל פַּעַם שִׁיִּשְׂרָאֵל צָרִיכִין לְעֻלוֹת מִדְרַגָּא לְדְרַגָּא, דְּהֵינּוּ מ'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' זֶה לְגְבוּהַ מְמֻנָה כִּנְ"ל, שְׂאֵז צָרִיף שִׁיִּהְיֶה 'יְרִידָה קֹדֶם הֶעֱלִיָּה', אִזּוֹ הוּא (עַמְלֵק) אֹרְבֵי לִישְׂרָאֵל וּמִתְפַּנֵּן בְּתוֹקֶף רִשְׁעוֹתוֹ וְשִׁנְאָתוֹ הַחֲזָקָה לִישְׂרָאֵל, וְכֹא אִזּוֹ דִּיִּקָּא לְהֶלְחֵם עִם יִשְׂרָאֵל, בְּבַחֲנֵינָא (שְׁמוֹת יו, ח) "וַיָּבֵא עֲמֵלֵק וַיִּלְחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפְיֹן יָדָיִם, שָׂרְפוּ יְדֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה, כִּי אִזּוֹ קֹדֶם קִבְּלַת הַתּוֹרָה וְאִזּוֹ מִקְדָּם צָרִיף שִׁיִּהְיֶה בְּחֵינָא יְרִידָה כִּנְ"ל וְזֶהוּ בְּחֵינָא רַפְיֹן יָדָיִם מִן הַתּוֹרָה בְּחֵינָא (דְּבָרִים כה, יח) "וְאַתָּה עֵינֶיךָ וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים", "יָרָא אֱלֹהִים" - זֶה בְּחֵינָא 'בְּרֵאשִׁית - יָרָא בְּשֵׁת', שְׁהוּא 'מֵאֲמֵר הַשְּׁלֵם' בְּחֵינָא 'נִשְׁמָע' שְׁבוֹ כְּלוֹל הַפֶּל כְּמִבְּאָר (לְעִיל בַּאוֹת י'). וְקוּדֶם שְׁזוּכָה הָאָדָם לָזֶה לְבַחֲנֵינָא 'יָרָא' שְׁהוּא בְּחֵינָא "בְּרֵאשִׁית" בְּחֵינָא 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע', קוּדֶם לָזֶה הָאָדָם "עֵינֶיךָ וַיִּגַע" - בְּחֵינָא 'יְרִידָה שְׁקֹדֶם הֶעֱלִיָּה', אִזּוֹ דִּיִּקָּא "וַיָּבֵא עֲמֵלֵק".

200. כתב בפרפראות לחכמה, וז"ל: הפירושו הפשוט בזה, כי מאחר שגם מדרגתו הראשונה היתה מדרגה טובה, וטוב לו גם במדרגה זאת, על כן צריך להיות

199. כתב בליקוטי הלכות (עירובי תחומין ד, ז), וז"ל: אָבֵל אִינן הָאָדָם זוֹכֵה לְמִדְרַגָּה גְּבוּהַ יוֹתֵר כִּי אִם עַל יְדֵי שִׁיִּהְיֶה לוֹ יְרִידָה קוּדֶם הֶעֱלִיָּה וְכוּ', וְזֶה כָּל אָדָם וְכָל זִמָּן וְכָל דְרַגָּא וְדְרַגָּא, אִפְלוּ מִי שְׁצָרִיף לִזְכוּת לְאִיזָה דְרַגָּא קִטְנָה אִפְלוּ לְהַתְּעוֹרְרוֹת חֲדָשׁ, צָרִיף שִׁיִּהְיֶה לוֹ מִקְדָּם אִיזָה יְרִידָה לְפִי מִדְרַגָּתוֹ, וְהַיְרִידָה הִיא בְּחֵינָא הַנְּסִיוֹנוֹת וְהַצְּרוּפִים שִׁישׁ לוֹ מִקְדָּם שְׁעוֹלָה מִדְרַגָּא לְדְרַגָּא. וְהֵנָּה בְּאֵמֶת בְּשַׁעַת הַיְרִידָה שִׁישׁ קוּדֶם הֶעֱלִיָּה - שְׁהִיא בְּחֵינָא קִבְּלַת הַתּוֹרָה מִחֲדָשׁ בְּחֵינָא 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' גְּבוּהַ יוֹתֵר כִּנְ"ל, אִזּוֹ בְּשַׁעַת הַיְרִידָה, הָאָדָם הוּא בְּאֵמֶת בְּסַפְנָה גְּדוּלָּה. כִּי הִרְבֵּה נִפְלוּ עַל יְדֵי יְרִידָתָם רַחֲמָנָא לְצִלָּן, וְצָרִיף אִזּוֹ לְהִיזוּת כְּגִבּוֹר חֲזָק כֵּל יְמוּט, וְגַם צָרִיף סִיעָתָא דְשְׁמַיָא שִׁיזְכָּה לְהַחֲזִיק עֲצֻמוֹ בְּשַׁעַת הַיְרִידָה, שְׁלֵא יִפּוֹל לְגַמְרֵי חַס וְשְׁלוֹם, רַק יִחֲזִיק עֲצֻמוֹ כָּל עַז, עַד שִׁיזְכָּה לְשַׁבֵּר וּלְכַטֵּל מַה שְׁצָרִיף לְכַטֵּל וּלְשַׁבֵּר כִּפִּי הַיְרִידָה שְׁלוּ, עַד שִׁיזְכָּה בְּרַחֲמֵי יִתְבְּרַךְ לְבַחֲנֵינָא הֶעֱלִיָּה, וְאִזּוֹ זוֹכָה שִׁיִּתְּהַפֵּף הַיְרִידָה לְעֻלָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תְּכֵלֶת הֶעֱלִיָּה.

וְזֹאת הַבְּחֵינָה, הוּא כָּל אָדָם וְכָל זִמָּן, כְּכֻלָּל וּבְכַפְרֵט, הֵן כְּכֻלְלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל, הֵן בְּכַפְרֵייתָא אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִישְׂרָאֵל כָּל פַּעַם שְׁצָרִיף לְצֵאת מִבְּחֵינָא "נַעֲשֶׂה

מקורות ועיונים

לְדַרְגָּא כִּי אִם עַל יְדֵי יְרִידָה שְׁקוּדִם הַעֲלִיָּה, כִּי הִירִידָה הִיא תְּכָלִית הַעֲלִיָּה כְּמוֹכָא. וּמְחַמַּת אֵלָיו הִירִידוֹת, הִרְבָּה נִכְשְׁלוּ וְנִפְּלוּ מְאֹד, כִּי צָרִיף אֶז הַתְּחִיבוֹת גְּדוֹל שְׁהוּא בְּחִינַת עֲזוּת דְּקִדְשָׁה בְּכָל הַבְּחִינוֹת 204. מִשָּׁל זֶה הִבִּיאוּ הַבַּעַשׁ"ט (פֶּרֶשֶׁת שְׁמִינִי אוֹת ו'), וז"ל: הִירִידָה הוּא לְצוּרֶךְ עֲלֵייה, כִּי מִכַּח הִירִידָה שִׁירָד, אַחַר כֵּךְ כְּשִׁיעֵלָה - יַעֲלֶה בְּמִקוֹם גְּבוּהָ מְאֹד. וְהַמְשָׁל, כְּמוֹ אָדָם שֶׁרוּצָה לְזוֹרֵק אֲבָן, וְמָה שְׁמוֹרִיד יָדוֹ לְמִטָּה עִם הָאֲבָן, יַעֲלֶה הָאֲבָן בְּזִרְקוֹתָו לְמִקוֹם גְּבוּהָ מְאֹד, עַכ"ל. עוֹד כָּתַב בְּעֵינָיו זֶה בַּעֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל (פֶּרֶשֶׁת בְּהַעֲלוֹתֶךָ בְּדָ"ה וְיִהִי בְּנִסְעוֹ), וז"ל: דְּרַךְ הַצַּדִּיק לְהִתְקַרֵּב לְבוֹרָאוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. אֲכֵן לְמִי שֶׁהִבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא רוּצָה בּוֹ, מְנַסְהוּ בְּכַמָּה נְסִינּוֹת אִם יַעֲמוֹד בִּם וְאִז אִם יִתְחַזֵּק וְיַעֲמוֹד עַל מִשְׁמֵרָתוֹ אִז יַעֲלֶה לְמַעֲלָה גְדוּלָה וְנִפְּלָאָה. וְכִמוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּמִדְרַשׁ (בְּמִדְבָר רַבָּה טו, יב), זֶהוּ שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב (תְּהִלִּים יא, ה) "ה' צִדִּיק יִבְחֶן", אֵין הַקָּב"ה מַעֲלֶה אֶת הָאָדָם לְשָׁרָה עַד שְׁבוּחֵן וְבוֹדֵק אוֹתוֹ וְכו'. וּבִשְׁעַת הַנְּסִינּוֹן הוּא 'יְרִידָה לְצוּרֶךְ עֲלֵייה', כְּמוֹ הַעוֹלָה בְּמַעֲלוֹת הַסּוּלָם אֲשֶׁר מִיָּדֵי שְׁצִרֶיךְ לְעֵלוֹת עַל הַשֵּׁלֶב הַגְּבוּהָ, עוֹקֵר רֵגֶל אֶחָד מִשֵּׁלֶב שֶׁתַּחְתּוֹ, וְנִשְׂאָר עוֹמֵד כְּרַגַּע בְּרַגְלוֹ אֶחָת עַל הַסּוּלָם וְרַגְלוֹ אֶחָת בְּאֹיִר, וְאִז צָרִיךְ הָאָדָם שְׁמִירָה וְהַבְּחִינָה שֶׁלֹּא יִפּוֹל חֵס וְשִׁלוֹם. וְכֵן הַעֲנִין הַזֶּה בַּעֲבוּדַת ה' בְּשַׁעַת הַנְּסִינּוֹן, אַע"ג שִׁיעֵלָה אַחַר כֵּךְ יוֹתֵר גְּבוּהָ, מ"מ בְּשַׁעַת הַנְּסִינּוֹן נִשְׂאָר עוֹמֵד כְּמוֹ עַל רֵגֶל אֶחָד, וְאִז צָרִיךְ שְׁמִירָה גְדוּלָה וְחִיזוּק, עַכ"ל.

205. כְּמוֹ שֶׁהָאֵרִיךְ בִּזְהָרָה בְּעֲצוֹת הַמְּבוֹרָאוֹת (הַתְּחִיבוֹת אוֹת ה'), וז"ל: כְּשֶׁצָּרִיף לְעֵלוֹת מְדַרְגָּה לְדַרְגָּה, הִינּוּ כְּשֶׁאָדָם מְחַזֵּיק עֲצָמוֹ וּמְתַחַזֵּק בְּיַדָּיו כְּרֵאוֹ, זוֹכֵה לְהִרְגִישׁ וְלִהְבִּיחַ הִרְגֵּשׁ עֲמוֹק יוֹתֵר בְּיַדֵּי הַתּוֹרָה וְיִרְאֵת הַשֵּׁם, אִזִּי הִרְגֵּשׁ וְהִתְבַּנְּה הָאֵלּוֹ בְּחִמְתַּת הַתּוֹרָה וְיִרְאֵת ה', נִחְשָׁבִים מְדַרְגָּה גְּבוּהָ מְקוּדִם, וְכִשָּׁל זֹאת, מְבַנְּה אָדָם זֶה - שְׁעוֹלָה "מְדַרְגָּה לְדַרְגָּה". וְאָדָם זֶה הַזוֹכֵה לְעֵלוֹת בְּמְדַרְגָּתוֹ, חִיב קוֹדֵם לְרִדַּת "יְרִידָה לְצָרֶף עֲלֵייה", הִינּוּ שְׁצִרֶיף לְפוֹל מִהִרְגָּשׁוֹ וְהַתְּעוֹרְרוֹתוֹ הַקּוֹדְמִים שֶׁהִיוּ לוֹ בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם. עַל כֵּן צָרִיף לְזוֹכֵר, שְׁאִסוּר לְהַחֲלֵשׁ בְּדַעְתּוֹ בְּעַת יְרִידָה, וְאִסוּר לְהִתְרַפּוֹת לְגַמְרִי. כִּי כָּל יְרִידָה הַעוֹבְרַת עַל הָאָדָם שֶׁחָפֵץ בְּאַמַּת לְהִתְחַזֵּק בְּיַדָּיו, הֵן יְרִידָה בְּגִשְׁמִיּוֹת הֵן בְּרוּחַנִיּוֹת, הֵם רַק נְסִינּוֹת לְבַחֵן אוֹתוֹ, אִם לֹא יִתְרַחֵק מִיַּדָּיו.

לוֹ יְרִידָה, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְחַזֵּק בְּיוֹתֵר לְעֵלוֹת מִיְרִידָתוֹ עַד שְׁעוֹלָה בְּמִדְרָגָה גְּבוּהָ יוֹתֵר מִמְדְרָגָתוֹ הַרְאִשׁוֹנָה וְכו', עַכ"ל.

201. כָּתַב בְּאוֹהֶב יִשְׂרָאֵל (פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת), וז"ל: הִירִידָה זֶה הוּא לְצוּרֶךְ עֲלֵייה, כִּי הִשְׁ"י עוֹשֶׂה זֹאת לְהָאָדָם בְּכוּוֹנָה מְכוּוֹנָה, כְּדִי שֶׁבַעַת חֲזָרְתוֹ מִלְּמִדְרָגָה הַרְאִשׁוֹנָה, יַחִיהָ ג"כ אִז הַנִּיצוּצִין קְדִישִׁין (שֶׁפָּגַשׁ בְּמִקוֹם יְרִידָתוֹ) וַיַּעֲלֶה אוֹתוֹן לְשׁוֹרֶשׁן הַרְמָה בְּקוֹדֶשׁ. וְעִי"ז נִתְעַלָּה אִז הָאָדָם בְּמִדְרָגָה יוֹתֵר עֲלִיוֹנָה מְקוּדֶם. וְכָתַב בְּנוֹעַם אֱלִימֶלֶךְ (פֶּרֶשֶׁת וַאֲחַתְּנִן), וז"ל: הַצַּדִּיק צָרִיךְ לְהִיּוֹת הוֹלֵךְ תָּמִיד מִמְדְרָגָה לְמִדְרָגָה, וּבְרִצּוֹתָו לְעֵלוֹת לְהַמְדְרָגָה הַיּוֹתֵר גְּבוּהָ וְעֲלִיוֹנָה, צָרִיךְ לְהוֹרִיד וְלִשׁוֹב קֶצֶת לְמִטָּה, וְאַחַר כֵּךְ עוֹלָה לְמִדְרָגָה הַיּוֹתֵר גְּבוּהָ.

202. כְּמִבוֹרָא בְּלִקוּטֵי הַלְכוֹת (נְשִׂיאַת כַּפִּים ד, ו), וז"ל: קוֹדֵם שְׁצָרִיף לְצֵאת מִה"נַּעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע" זֶה לְ"נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע" גְּבוּהָ יוֹתֵר, צָרִיף שִׁיְהִיָּה לוֹ יְרִידָה קֹדֵם הַעֲלִיָּה, וְהִירִידָה הִיא תְּכָלִית הַעֲלִיָּה. וְהִירִידָה שְׁקוּדִם הַעֲלִיָּה זֶהוּ בְּעֲצָמוֹ בְּחִינַת 'עֲזוּת הַגּוֹף' שְׁמִתְגַּבֵּר בְּכָל פְּעַם כְּשֶׁרוּצָה לְצֵאת מְדַרְגָּא לְדַרְגָּא. וְעַקֵּר שְׁבִירַת עֲזוֹת הַגּוֹף - עֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא, הוּא עַל יְדֵי הַשְּׂמִחָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְגַּבֵּר עֲלָיו כִּי אִם עַל יְדֵי שְׂמִחָה וְחִדְוָה דִּיקָא. וְלִשְׂמִחָה זוֹכִין עַל יְדֵי "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע", הִינּוּ 'תּוֹרָה וְתַפְּסָה', הִינּוּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵד, וְעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה וְהַתְּבוּדָּה שְׁמִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ שִׁיזְכֶּה לְצֵאת מִמְדַרְגָּה זֹאת וְלְעֵלוֹת לְמְדַרְגָּה גְּבוּהָ יוֹתֵר. וְעַקֵּר עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה וְהַתְּבוּדָּה שְׁהִיא בְּחִינַת 'נִשְׁמַע' - שְׁהוּא עַקֵּר שְׁלֵמוֹת הַשְּׂמִחָה כְּנ"ל (אוֹת י'), כִּי עַקֵּר הַשְּׂמִחָה זוֹכִין עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה וְהַתְּבוּדָּה וְכו', שְׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְעֲזוֹת דְּקִדְשָׁה, לְשַׁבֵּר עֲזוֹת הַגּוֹף שְׁמִתְגַּבֵּר בְּכָל פְּעַם, שְׁהִיא בְּחִינַת הִירִידָה שְׁקוּדִם הַעֲלִיָּה, כִּי זוֹכִין עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה וְהַתְּבוּדָּה לְהִתְחַזֵּק בְּשְׂמִחָה, וְלִהְתַּגַּבֵּר בְּעֲזוֹת וְעַקְשָׁנוֹת גְּדוֹל דְּקִדְשָׁה, עַד שְׁמִשְׁבִּיין עֲזוֹת הַגּוֹף דְּסִטְרָא אַחְרָא, וְמִהִפְכִּין הִירִידָה לְעֵלִיָּה, וְזוֹכִין לְהַשִּׁיג הַנִּשְׁמַע וְהַנְּסִמָּה שֶׁהִתְפַּלֵּל עֲלָיו, שְׁזָהוּ בְּעֲצָמוֹ בְּחִינַת הַשְּׂגָה וְהַתְּאָרָה שֶׁהַנִּשְׁמָה וְהַצַּדִּיק מְאִירִין בּוֹ, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִשְׁלֵם 'ירוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נְאֻמָּה'.

203. כֵּן כָּתַב בְּלִקוּטֵי הַלְכוֹת (חו"מ מִתְנָה ה, יא), וז"ל: הַכָּלל שְׁכָל אָדָם בְּכָל זְמַן צָרִיף שִׁיְהִיָּה לוֹ כְּמָה וְכְמָה עֲלִיּוֹת וְיְרִידוֹת כָּל יְמֵי חַיָּו, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְעֵלוֹת מְדַרְגָּא

לְבָרְכָהּ (עבודת ה' סוף דף טז), **לֹא הָיָה דָוִד רֹאֵי לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה וְכוּ', לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה, אֲלֵא שְׁנַתֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לָהֶם מִכְשׁוֹל לְטוֹבַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכְרוֹנָם לְבָרְכָה שֵׁם 'לְהוֹרֹת תְּשׁוּבָה'.**

וְזָה (ישעיה ג, ו) 'וְהַמְכַשֵּׁל הַזֹּאת תַּחַת יָדָךְ' – אֵלֶי דְבָרֵי תוֹרָה, שְׂאִין אָדָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אֲלֵא אִם בֶּן נִכְשָׁל בָּהֶם (שבת קכ, גטין מג), דְבָרֵי תוֹרָה – הֵם בְּחִינַת הַדְּבוּרִים שֶׁמְכַיֵּבֹת הַמְצָוָה, שֶׁהֵם

עוֹטָה אור

אל ה' ²⁰⁶. [נאצל הצדיק נעשית הירידה ע"י שיוורד לקרב רחוקים ²⁰⁷]. כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכְרוֹנָם לְבָרְכָה (ע"ז סוף דף טז): **'לֹא הָיָה דָוִד רֹאֵי לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה וְכוּ' שַׁחטָא בַּבַּת שִׁבְעָ, דַּכְתִּיב בְּדוֹד (תהלים קפ, כב): 'וּלְבִי חָלַל בְּקַרְבִּי' – וְהָרִי כָּבֵר שַׁחטָא אֶת הַיֵּצֶר הָרַע שְׁלוֹ²⁰⁸, וְכֵן לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שַׁחטָאוֹ בַּחטָא הָעֵגֶל, שֶׁהָרִי, נֹאמֵר עֲלֵיהֶם בְּאוֹתוֹ הָעֵת (דברים ה, כו): 'מִי יִתֵּן וְהָיָה לְכַבֵּם זֶה לָהֶם לִירָאָה אוֹתֵי כָל הַיָּמִים' – הַיָּינוּ, שֶׁהָיוּ שְׁלָמִים בִּירָאָת שְׁמִים וּבְדָאֵי שְׁלָא הָיָה רָאוּי לָהֶם חַטָּא הָעֵגֶל, אֲלֵא שְׁנַתֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לָהֶם מִכְשׁוֹל לְטוֹבַת הָעוֹלָם²⁰⁹, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכְרוֹנָם לְבָרְכָה שֵׁם, שֶׁהַחַטָּא שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּחטָּא הָעֵגֶל, הָיָה לָהֶם מֵאֵת ה', כְּדִי 'לְהוֹרֹת תְּשׁוּבָה' לִיחִיד וּלְרַבִּים, שֶׁאִם יָחִיד אוֹ רַבִּים יַחַטָּאוּ, יִלְמְדוּ מֵהֶם שְׁנִיתֵן לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. הָרִי, שֶׁהַמְכַשֵּׁל שֶׁהָיָה לְדוֹד הַמֶּלֶךְ וְלַעַם יִשְׂרָאֵל הָיָה לְצוֹרֵךְ עֲלֵיהֶם, כְּדִי שֶׁתְּהִיָּה עֲלֵיהֶם לְחוֹטָאִים. וְכַעֲיִן בְּחִינָה זֹאת שְׁיִכַּת אֲצֵל כָּל אָדָם, וְהַיְרִידָה שְׁלוֹ הָיָה כְּדִי שֶׁיַּעֲלֶה לְאַחַר מִכֵּן לְדַרְגָּה הַגְּבוּהָה יוֹתֵר מֵהַדְּרָגָה שֶׁהָיָה בָּהּ קוֹדֵם הַיְרִידָה, וְנִמְצָא, שֶׁהַיְרִידָה הָיָה לְצוֹרֵךְ עֲלֵיהֶם²¹⁰.**

וְזָה בְּחִינַת הַכְּתוּב (ישעיה ג, ו): 'וְהַמְכַשֵּׁל הַזֹּאת תַּחַת יָדָךְ', וְדַרְשׁוּ חו"ל: 'מכשלה' – 'אֵלֶי דְבָרֵי תוֹרָה, שְׂאִין אָדָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אֲלֵא אִם בֶּן נִכְשָׁל בָּהֶם' (שבת קכ, גטין מג), וּפִירֵשׁ²¹¹: שְׂאִינוּ יוֹדַע

מקורות ועיונים

בְּדָאֵי מִתְגַּבֵּר כָּל כַּחוֹז לְאַחֲזוֹ עֲצֻמוֹ בִּירָאָת הַשֵּׁם וְקִיּוּם הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ בְּעַת יְרִידָה, אֲזִי תִּפְּקֵף לוֹ הַיְרִידָה לְעֲלִיָּה גְדוּלָּה. כַּמְבֹרָא בַּלְקוּטֵי הַלְכוֹת (חו"מ ח"א הַלְכוֹת ערב ג, ד), וז"ל: הַפְּלֵל הוּא הַרְצוֹן לַה' יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר רַק בְּשָׁבִיל זֶה בָּא הָאֲדָם לְעוֹלָם הַזֶּה, וְהוּא עָקֵר הַתְּכֵלִית שֶׁל הָאֲדָם וְכוּ'. וְזֶהוּ בְּחִינַת 'יְרִידָה קוֹדֵם הָעֲלִיָּה', שְׁקוֹדֵם שֶׁיֵּשׁ לְהָאֲדָם עֲלִיָּה בְּעַבְדוּת ה', צְרִיף שִׁיְהִיָּה לוֹ יְרִידָה קוֹדֵם הָעֲלִיָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תְּכֵלִית הָעֲלִיָּה, וְלְכַאוּרָה הַדְּבָר תְּמוּהָ וְאֵינוֹ מוּבָן, מְדוּעַ עַל יְדֵי הַיְרִידָה דִּיקָא יִזְכֶּה לְעֲלִיָּה? אַךְ, כִּי עָקֵר מַה שֶּׁבָּא הָאֲדָם לְעוֹלָם הַזֶּה, הוּא בְּשָׁבִיל הַרְצוֹן, אֲשֶׁר בְּשָׁבִיל זֶה הַכְּרַחָה הַנְּשֻׁמָּה לִירֵד לְזֶה הָעוֹלָם הַרְחוּק בִּיּוֹתֵר, כְּדִי שֶׁיִּתְגַּבֵּר הַרְצוֹן בִּיּוֹתֵר לְגוּדֵל הַתְּהַרְחָקוּת, עַל כֵּן כְּשִׁיּוֹרֵד וְנֹפֵל לְאִיזָה תְּמוּהָ אוֹ עֲבָרָה חַס וְשְׁלוֹם, וְאֲזִי נִתְרַחַק יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְאֲזִי אִם זֹכֶה אַחַר כֵּף לְהִזְכִּיר אֶת עֲצֻמוֹ וְלָשׁוּב בְּתְשׁוּבָה לַה' יִתְבָּרַךְ, אֲזִי אַחַר כֵּף

בְּדָאֵי מִתְגַּבֵּר הַרְצוֹן יוֹתֵר וְיוֹתֵר, מִחֲמַת שִׁיּוֹדַע בְּעֲצֻמוֹ גוּדֵל רְחוּקוֹ מֵה' יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי רַבּוּי עֲוֹנוֹתָיו, עַל כֵּן בְּדָאֵי רְצוֹנוֹ חִזַּק וְתִקְיָף וְאִמְיָץ מֵאֵד מֵאֵד לַה' יִתְבָּרַךְ בְּלֵי שְׁעוֹר וְעָרְף, וְעַל כֵּן יָכוֹל לְזַכּוֹת עַל יְדֵי זֶה דִּיקָא לְמַעֲלָה יִתְרָה, כִּי בְּמִקוֹם שֶׁבְּעֲלֵי תְשׁוּבָה עוֹמְדִין אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים כְּוָלִין לְעֻמּוֹד' (ברכות לד, ב) כִּי הֵם זֹכִינִין לְרְצוֹן חִזַּק יוֹתֵר, מִחֲמַת שְׁנַתְרַחֲקוּ יוֹתֵר. וְעַל כֵּן קוֹדֵם שֶׁהָאֲדָם צְרִיף לְעֲלוֹת לְעֲלִיָּה גְדוּלָּה יוֹתֵר, צְרִיף שִׁיְהִיָּה לוֹ יְרִידָה מִקוֹדֵם, כִּי כָּל הָעֲלִיּוֹת וְהַמְדַּרְגּוֹת הֵם בְּכַחֲבִינַת הַרְצוֹן, כְּמוֹכֵן מִדְּבָרֵי רַבִּינוּ ז"ל, וְעַל כֵּן כְּשֶׁהָאֲדָם צְרִיף לְעֲלוֹת לְעֲלִיָּה גְדוּלָּה יוֹתֵר, הַיָּינוּ שִׁיְזַכֶּה לְרְצוֹן יוֹתֵר וְיוֹתֵר, בְּדָאֵי צְרִיף שִׁיְהִיָּה לוֹ יְרִידָה קוֹדֵם הָעֲלִיָּה, כְּדִי שֶׁיִּתְגַּבֵּר הַרְצוֹן בִּיּוֹתֵר, שְׁעַל יְדֵי זֶה יִזְכֶּה לְעֲלִיָּה לְמַדְרָגָה גְּבוּהָה יוֹתֵר, כִּי הַתְּגַבְּרוּת הַרְצוֹן יוֹתֵר, זֶהוּ בְּעֲצֻמוֹ הָעֲלִיָּה. וּבְקִאֶמֶת פְּשִׁישׁ לְהָאֲדָם יְרִידָה קוֹדֵם הָעֲלִיָּה, הוּא אֲזִי בְּסִפְנֵה עֲצוּמָה, כִּי הַרְבֵּה נִשְׁקָעוּ בִּירִידָתָם רַחֲמָנָא לְצֻלָּן, כִּי אַף עַל פִּי שְׁעַל יְדֵי הַיְרִידָה

מקורות ועיונים

(שחטאו וכו' ונעשו), מאחר שהוא בהכרח, וברצונו בעצמו יתברך. אבל המבואר מלשון הכתוב והמאמר חז"ל אשר הביא לענין הזה, שהירידה נקראה בשם 'מכשול' כלשון הכתוב (ויקרא יט, יד) 'וְלִפְנֵי עֵנָר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל', שרוצה לילך בדרך הישר ולא להכשל חס ושלום. וזה מורה ומודיע לנו, שבאמת לא היה כלל רצונו יתברך שיבוא בעבירה על האדם מצד עצמו אפילו כחוט השערה, כי אך במקום השוגג או האונס וההכרח לכד, שיבוא ויגיע על האדם מלמעלה על פי דבורו בעצמו וכו'. כי מיד כשנוגע בזה האדם מצד עצמו ותאוותו, ולא מסיבת ההכרח לכד, יחשוב זאת לחטא ועון ממש חס ושלום, עד שנתענש על זה, כענין דוד וישראל וכו', עכ"ל. ונראה כוונת הדברים, כי אף שהרג דוד את היצר הרע, וגם ישראל היו ביראת שמים, בכל אופן יבוא להם נסיון כביכול ממנו ית', ולא מחמת היצר הרע. אולם, אם חס ושלום נגעו בדבר האיסור, היינו, שלא עמדו בנסיון, אז יחשב לחטא ועון ממש, עד שיענשו על זה חס ושלום.

210. כתב בקצור לקוטי מוהר"ן (אות י"ג), וז"ל: ומזה יכול כל אדם להבין כמה הוא צריך להתחזק בעבודת השם, ולא יפל לעולם בדעתו מקל הנפילות והירידות שבעולם, כי אם יתחזק ויתאמץ לבלי הסתפל על זה בשום אופן שבעולם אפילו אם יעבר עליו מה, וְאָז יִזְכֶּה לְבִסּוֹף שִׁיתְּפַכּוּ כָּל הַיְרִידוֹת לְעֲלִיּוֹת גְּדוּלוֹת, פי ה'הירידה היא תכלית העליה'. ויש בזה לדבר הרבה, כי כל אדם שגפול למקום שגפול, נדמה לו שעליו אינם נאמרים דברים האלה, רק לגדולים במעלה העולים בכל פעם מדרגא לדרגא. אכל באמת תדע ותאמין, כי כל הדברים האלה נאמרים גם על הקטן שפוקטנים והגרוע שפגרוועים, פי השם יתברך טוב לכל תמיד.

211. כן פירש"י בשבת, ומבואר בדבריו שלא מדובר על כל דברי תורה, אלא על 'טעמי תורה המסותרין', ופירוש זה מתאים לדרשת רבינו. ובגיטין פירש"י, ונקדים את הפסוק במלואו 'כי יתפש איש באחי בית אביו שמלה לכה קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ידך', וז"ל: מקרא כתוב 'והמכשלה הזאת תחת ידך' - באנשי ירושלים שפסקה תורה מהם, והיו שואלין לחבריהם "שמלה לכה קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ידך" - כלומר, דברים שמכוסין כשמלה, שלך הן? שאתה בקי בהן? אמור לנו ותהיה

וההתרחקות מתגבר הרצון ביותר, הינו אם יזכה לזכור את מעלתו ולבלי לשכוח לכסוף ברצון חזק תמיד לה' יתברך, אכל יכול להיות שעל ידי שירד ונתרחק, ישפח חס ושלום את ה' יתברך, ויפל חס ושלום לרצונות דסטרא אחרא, שהם תאוות עולם הזה, עד שיוכל לשפח את הרצון דקדשה לגמרי. ועל כן באמת בנדאי 'אשרי מי שלא חטא' (סוכה גג.), פי גם האדם מה שהוא מלפש בעולם הזה לכד הוא גם כן בסכנה גדולה, שיוכל לשפח את הרצון דקדשה חס ושלום, על ידי הרצונות הפגומים של העולם הזה, אפילו על ידי הרצונות של התר, מפל שפן וכל שפן כשחס ושלום נכשל באיזה עון וחטא ונתרחק יותר ויותר, בנדאי הוא מסכן מאד, פי יכול חס ושלום לשפח לגמרי את הרצון דקדשה מחמת שנתרחק מאד. אכל מי שפכר נכשל באיזה חטא ועון, ונאפילו אם הרבה לפשוע מאד מאד, ונאפילו אם עשה מה שעשה, אף על פי כן אם יתגבר את עצמו על כל פנים לבלי לשפח את ה' יתברך, ועל כל פנים יזכר את עצמו בכל פעם, וינגיל את עצמו לכסוף ולהשתוקק לה' יתברך ברצון חזק תמיד, זה עקר התשובה. ויכול לזכות על ידי זה לעליה גדולה, וכל העוונות יתפכו לזכיות, פי יכול לזכות לרצון חזק מאד מאד, מחמת שנתרחק יותר.

207. כן כתב בפרפארות לחכמה (על הש"ס סוף מס' עוקצין), וז"ל: ידוע שגם אצל הצדיק צריך לפעמים להיות לו ירידה, ועל ידי זה דייקא בא לעליה, שזה בחינת (ישעיה ג, ו) 'והמכשלה הזאת תחת ידך' כמבואר (בתורה דיון), אבל על ידי זה שעוסק לקרב הרחוקים שזה בעצמו בחינת ירידה אצלו, כי צריך לקרב עצמו למדרגתם, על ידי זה בעצמו זוכה אחר כך לעליה גדולה, ואין צריך לו עוד לבוא בעצמו לידי מכשול חס ושלום, וזה (תהלים קיט, קסה) "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול".

208. וכמו שפירש"י שם בעבודה זרה, וז"ל: לבי חלל - יצר הרע חלל (הרוג) בקרבי, ואין לו כח לשלוט בקרבי.

209. הקשה בביאור הלקוטים (מפתח ט), וז"ל: בדבר הכרח הירידה לנסתר תורתו ואלקותו יתברך כשרוצים להשיגו ולמוצאו, עד שיתהפך לבחינת הנגלה. שלכאורה קשה, א"כ למה יהיה זה לירידה וחטא, עד שמגיע העונש על זה, כמובן מענין דוד וישראל

"וידבר ה' אל משה" וכו' כנ"ל (אות ט'), שהם בחינות נסתרות בחינות נשמע, בחינות תפלה כנ"ל. 'עומד עליהם' – זה בחינות תפלה, כי אין עמידה אלא תפלה (ברכות ו). ולעשות מהדברי תורה, שהוא בחינות נשמע, יהיה נעשה ממנו בחינות נעשה, עד שיהיה העמידה שהיא בחינות התפלה, יהיה עליהם, הינו שיהיה לו בחינות עמידה, בחינות תפלה, בחינות נשמע גבוה יותר, כי כשיהיה מה' נשמע' נעשה יהיה לו נשמע גבוה ממנו כנ"ל; וזה אי אפשר אלא אם בן נכשל בהם, כי לעלות מדרגא לדרגא צריך וירדה תחלה, שהיא המכשול.

וזה (תקנה ג. ס) "ביום ההוא יבקש עון ישראל ואיננו", כי לעתיד יהיה פלו תשובה, ועל ידי התשובה יזדנות נעשין זכות, (עין יומא פ"ג), ויהיה נעשה מעשרות ישראל תורה, ועל בן יבקשו

עושה אור

לאומן כהלכתו, עד שאומרו קודם לכן שנים ושלושה פעמים בשיבוש, דהיינו טעמי תורה המסותרין, ע"כ. ולכן הם מכונים 'מכשלה'. והכוונה בפנימיות: דברי תורה הם בחינות הדבורים שסביבות המצוה, שהם וידבר ה' אל משה" וכו' כנ"ל (כאות ט'), שהם בחינות נסתרות – כי אין יודעים את העבודה שיש בדיבורים אלו, בחינות נשמע, בחינות תפלה כנ"ל (שם). שאין אדם עומד עליהם, 'עומד' זה בחינות תפלה, כי דרשו חז"ל (ברכות ו) 'אין עמידה אלא תפלה', שנאמר (תהלים ק, ל): "ויעמוד פנחס ויפלל". ולעשות מה' דברי תורה שסביבות המצוה, שהוא בחינות נשמע, יהיה נעשה ממנו בחינות נעשה, דהיינו, שישגי את דברי התורה שהיו נסתרים ממנו, הינו, עד שיהיה העמידה – שהיא בחינות התפלה, בחינת נשמע, יהיה עליהם – מעל אלו הדיבורים שסביבות המצוה וישגי אותם, הינו שיהיה לו בחינות עמידה, בחינות תפלה, בחינות נשמע גבוה יותר מהדיבורים שהיו סביבות המצוה ושהיו אצלו עד עכשיו בבחינת נשמע, וכעת עמד עליהם ונעשו אצלו בבחינת נעשה, כי כשיהיה מה' נשמע' נעשה יהיה לו נשמע גבוה ממנו כנ"ל. וזה אי אפשר אלא אם בן נכשל בהם, כי לעלות מדרגא לדרגא צריך וירדה תחלה, שהיא המכשול, ועל ידי המכשול, עולה לדרגה גבוהה יותר מהדרגה שהיתה קודם לכן. כי מפני שנתרחק מעט מחמת הירידה, התגברו הכיסופים והרצון שלו מאוד, ורק ע"י כיסופים ורצון גדולים כאלה, אפשר להשיג מדרגה גבוהה יותר, שלא היתה שייכת אליו לפי הכיסופים הראשונים שהיו לו²¹².

וזה שכתוב לעתיד לבוא (ימיה ג. ס): "ביום ההוא יבקש עון ישראל ואיננו"²¹³, כי לעתיד יהיה פלו תשובה, כי עולם הבא הוא יום שכולו שבת – כולו תשובה²¹⁴, ועל ידי התשובה מאהבה יזדנות נעשין

מקורות ועיונים

ויחפשו את עוונות ישראל וחסאי יהודה, לא ימצאו, והסיבה לכך היא, כי הקב"ה יסלח לעוונות, לכל אלו שישארו. וכתב במצודת דוד, וז"ל: לאלו שאשאר מהם אסלח לעוונם כי יהיו נמרקים בקושי השעבוד, וילכו להם (העוונות והחטאים).

214. כמבואר בדברי רבינו לעיל (תורה ו, א), וז"ל: וזה בחינת עולם הפא, שיהיה פלו שבת' (ר"ה לא), הינו פלו תשובה, כמו שכתוב (דברים ד, ל) 'ושבת' עד ה' אלקיך".

קצין, ויהפך שלמה הזאת" – דברי תורה שאין אדם עומד על אמיתתו עד שיכשל בהן להורות טעות ויכלימוהו והוא נותן לב ומבין, [האם] 'פחת ידך' הן? 212. על פי הלוקטי הלכות (הלכות ערב) המועתק לעיל.

213. הפסוק במלואו: "במים ההם ובעת ההיא נאם ה' יבקש את עון ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאינה כי אסלח לאשר אשאר", פשט הפסוק הוא: שהנביא אומר כי לעתיד לבוא, אפילו אם יבקשו

אז העונות, כי יבקשו ויחפשו אז אחר עונות ישראל, איך לזקחין עוד איזה עון כדי לעשות ממנו תורה. וזהו "ואיננו", כי יהיו כל העונות נכללין באין, הינו באין סוף, ששם העונות נתחפסין לזכויות על ידי התשובה, שזהו בחינות 'ירידה תכלית העליה הנ"ל. וזה (הושע י"ב)

עוטה אור

זכויות (יזמא דף פ"ו) 215, ויהיה נעשה מעברות ישראל תורה, וכפי שנתבאר שצריך לבחינת 'מכשלה', שהיא בחינת עון, כדי שתהיה ירידה לצורך עליה. נמצא, שמכל עון שהוא בחינת ירידה, נעשית ממנו בכח התשובה עליה, שהיא השגת תורה גבוהה יותר, ועל כן יבקשו אז העונות, כי יבקשו ויחפשו אז אחר עונות ישראל, איך לזקחין עוד איזה עון - בחינת 'ירידה' כדי לעשות ממנו תורה וזאת ע"י שיעשו על אותו עון תשובה, כי ע"י התשובה יעלו גבוה יותר וישגו תורה נסתר, בחינת 'נשמע', הגבוהה יותר 216. וזהו: "ואיננו" - לשון 'אין', כי יהיו כל העונות נכללין באין, הינו באין סוף, ששם העונות נתחפסין לזכויות על ידי התשובה, שזהו בחינות 'ירידה תכלית העליה הנ"ל, כי הירידה, שהיא העוונות שישראל עשו, תגרום להם לתשובה שלימה, ועל ידי זה יזכו לעלות לדרגה גבוהה יותר, בכח הכיסופים והרצונות הגדולים שיש לבעל תשובה, ואז ישגו גם מה שהיה עד עכשיו בבחינת

מקורות ועיונים

מאד, אשר כמוהו לא נהיתה, פמוכא. כי התגבר עליהם בעת וירידתם הגדולה מאד בחינת 'אפתה עיני ויגע' וכו', כי היו אז עינים ויגעים בתכלית היגיעה, מחמת שהיה בסוף הגלות קדם שובם למקומם, שאז מתגברת הסטרא אחרא ביותר, בעת שהיא רואה שפקל מהרה ישובו למקומם, בפרט שנתפסו אז באמת בעין הגדול הנ"ל, רחמנא לצלן, על כן היתה אז "עת צרה גדולה ליעקב" וכו'. אף "מרדכי ידע את כל אשר נעשה" (אסתר ד, א), כי הוא ידע כל זאת, והאיר בישראל לבל יתאשו עצמן מן הרחמים. כי זה הוא העקר, בעת שהאדם חס ושלום נופל באיזה ירידה - יהיה איך שהיה, אפלו אם נכשל חס ושלום אז מאד, אף על פי כן אסור לו ליאש עצמו מן הרחמים (ברכות ו, א), וכמו שעשה מרדכי אז וכל ישראל עמו - "ויצא בתוף העיר ויזעק ויעקה גדולה ומרה" וכו', והשם יתברך שמע לקול זעקתם וצעקתם על ידי מרדכי, ואז נתהפף הירידה לעליה גדולה ונעשה מזה פורים, וזכו לקבלת התורה מחדש, בחינת (שם ט, כז) "קיימו וקבלו" (כדרשת חז"ל שבת פח, א), וכל זה על ידי מרדכי, כי "מרדכי ידע את כל אשר נעשה" - שהיה יודע את כל בחינת הנעשה, מתחלה ועד סוף, שהיה יודע ומשיג את הנעשה הגבוה ביותר. כי צריכין לעשות בכל פעם מנשמע - נעשה.

215. אמר ריש לקיש, גדולה תשובה - שזדונות נעשות לו כשגגות וכו'. איני והאמר ריש לקיש, גדולה תשובה - שזדונות נעשות לו כזכויות וכו'. לא קשיא, כאן מאהבה כאן מיראה, ע"כ. פי', כשעושה תשובה מיראה, נעשים לו זדונותיו רק כשגגות, אולם אם עושה תשובה מאהבת ה', אזי נעשים לו העוונות כזכויות. וכתב המהרש"א, וז"ל: לכאורה דבר תמוה, דנמצא חוטא נשכר (שעל ידי החטאים יש לו רוב זכויות - אחר תשובתו). וי"ל דעושה תשובה מאהבה - ודאי דעושה תשובה גמורה, ומוסיף במעשיו הטובים יתר מכדי הצורך לגבי אותו עון, והרי אותן מעשים טובים שמוסיף - הם נעשים לו כזכויות וכו', עכ"ל. ורבינו יבאר כאן את פנימיות הענין.

216. כתב בלקוטי הלכות (תחומין ד, ט), וז"ל: בימי אחשורוש היה סוף הגלות, והיו צריכים לשוב לירושלים ולבנות בית המקדש, שהיא בחינת להשיג מחדש בחינת התורה, בחינת 'נשמע' ו'נעשה' - על כן היו מוכרחים אז שהיה להם 'ירידה קדם העליה', ומחמת שהיו צריכים אז לעליה גדולה, דהינו לבנות בית המקדש מחדש, שהוא בשביל כלל ישראל, על כן התגברה הירידה אז מאד, והתגברה אז הסטרא אחרא, עד שנקשלו מאד בנשים הנכריות, ואז ארב עליהם המן צמלק ימח שמו, ורצה להתגבר עליהם אז מאד, ועל כן היו אז בספנה גדולה ועצומה מאד

"שׁוֹבַח יִשְׂרָאֵל וְכוּ' בִּי כְשֶׁלַּת בְּעוֹנֶהָ, הִינּוּ עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה - יְהִי נַעֲשֶׂה מוֹחַעֲבֹרוֹת בְּחִינַת 'מִכְשָׁלָה', שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, בְּנ"ל:

יב. וְזֶה פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (אבות ה, ט) **'יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר' וכו', נמצא שמזהיר על עזות דקדושה, שצריך האדם שיהיה עז כנמר כנגד כל הקמים כנגדו למנוע אותו חס ושלום מעבודתו. ותכף ומיד מבואר שם גדל הפגם והאסור של העזות פנים דסטרא אחרא, כמו שכתוב שם: 'הוא היה אומר עז פנים לגיהנם' וכו'. ואם בן אפשר לטעות חס ושלום, פי בהכרח צריכין לעזות בשביל הקדושה בנ"ל, פי אי אפשר להתקרב אל הקדושה באמת פי אם על ידי עזות בנ"ל (אות ד), וכמו שאמר הוא עצמו 'חוי עז כנמר'. ומצד אחר העזות רע מאוד, הינו מי שהוא עזות פנים שלא בשביל הקדושה, (מכל שכן מי שהוא עז פנים כנגד הקדושה, שמעיו פנים נגד יראי השם וכיצא),**

עוֹטָה אוֹר

'נשמע', בחינת 'נסתר', וכך יזכו לעלות מדרגה לדרגה עד שיכללו באין סוף, ואז גם עוונותיהם יתכללו באין סוף ויהפכו לזכויות, כי שם באין סוף אין עון ורע, ומה שנכלל שם הוא רק טוב וזכות כמו הבורא ית' בעצמו. וְזֶה הַרְמוּז בַּפְּסוּק (הושע י): **"שׁוֹבַח יִשְׂרָאֵל וְכוּ' עַד ה' אֱלוֹקֶיךָ, בִּי כְשֶׁלַּת בְּעוֹנֶהָ, הִינּוּ עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה יְהִי נַעֲשֶׂה מוֹחַעֲבֹרוֹת בְּחִינַת 'מִכְשָׁלָה', שֶׁהוּא הַתּוֹרָה בְּנ"ל, פּי', כּבּר נַתְבָּאֵר שֶׁמִּכְשָׁלָה' הֵם דְּבֵרֵי תוֹרָה שֶׁאֵין אָדָם זוֹכֵה לָהֶם, אֲלֵא, ע"י שֶׁנִּשְׁכַּל בָּהֶם, וְהֵם 'דִּיבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמַּצּוּה, שֶׁהֵם גְּבוּהִים וְנִסְתָּרִים בְּחִינַת 'נִשְׁמַע'. וְזֶה שְׂרׁוּמוֹ הַפְּסוּק, שֶׁע"י תְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא הַתְּגַבְּרוֹת כִּיּוֹסִיִּים וְרִצּוֹנוֹת גְּדוּלִים מְאוּד, זוֹכִים ל"כִּי כְשֶׁלַּת" - לְדְבֵרֵי תוֹרָה הַנִּסְתָּרִים, וְכֵל זֶה בַּכּח "בְּעוֹנוֹךָ" - כִּי עוֹנוֹת אֵלּוֹ הוֹפְכִים בַּכּח תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה לְזִכוּיוֹת, בְּחִינַת תּוֹרָה, וְכֵנ"ל.**

יבאר על פי התורה דידן, בענין 'עזות דקדושה', את המשנה באבות: 'יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וכו', לעשות רצון אביך שבשמים. הוא היה אומר עז פנים לגיהנם, ובשתי פנים לכן עדין. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתבנה עירך במהרה בימינו ומן חלקנו בתורתך'.

יב. וְזֶה פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (אבות ה, ט): **'יהודה בן תימא אומר: הוי עז כנמר' וכו', נמצא שמזהיר על עזות דקדושה, שצריך האדם שיהיה עז כנמר כנגד כל הקמים כנגדו למנוע אותו חס ושלום מעבודתו**²¹⁷. **ותכף ומיד מבואר שם בהמשך המשנה גדל הפגם והאסור של העזות פנים דסטרא אחרא, כמו שכתוב שם: 'הוא היה אומר: עז פנים לגיהנם' וכו'. ואם בן אפשר לטעות חס ושלום ולא לדעת באיזו הנחגה לבחור, פי בהכרח צריכין לעזות בשביל הקדושה בנ"ל, פי אי אפשר להתקרב אל הקדושה באמת פי אם על ידי עזות בנ"ל (באות ד), וכמו שאמר הוא עצמו: 'חוי עז כנמר', ומצד אחר העזות רע מאוד, הינו מי שהוא עזות פנים שלא בשביל הקדושה - כגון, שהוא עז פנים כדי למלא את תאוותיו, אפי' בדברים של היתר, אבל אינם בשביל עבודת ה', (מכל²¹⁸ שכן מי שהוא עז פנים כנגד הקדושה, שמעיו פנים נגד יראי ה' וכיצא), שזה העזות**

מְקוֹרוֹת וְעוּיִים

כנמר' כנגד כל המונעים אותו מעבודתו, כי נכלל בזה גם שהם רוצים למנוע אותו מלהתקרב לצדיקי אמת הרועים דקדושה, שהם המסייעים לאדם בעבודת ה'.
218. סוגרים אלו הוסיף מוהרנ"ת בתקפ"א.

217. לעיל (תחילת אות ד), הביא רבינו משנה זאת ד'הוי עז כנמר', לענין שצריך 'עזות דקדושה' כדי להתקרב אל שבעת הרועים, ולהינצל מהרועים של הסטרא אחרא שכופים בני אדם תחת שיעבודם, ע"ש. וזה גם מה שמבואר כאן, שצריך להיות 'עז

שְׂוֵה הַעֲזוֹת רַע מֵאֵל, כִּי עֲזוּ פְּנִימִים לְגִיתָנְהוּ. וְאִם כֵּן, נִפְל פּוֹתָא בְּבִירָא' (שבת טו), כִּי אֵין יוֹדְעִין אִיךָ לְהַתְּנַהֵג. עַל זֶה בְּקִשׁ הַתְּנָא 'יְהִי רְצוֹן שְׂתַבְּנָה עִירְךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ', (שְׁלֵכְאוֹרָה הוּא פְּלִיאָה גְּדוּלָה וְכַל אֲדָם מִשְׁתַּמֵּם עַל זֶה: מַה סְּמִיכוֹת יֵשׁ לַתְּפִלָּה זֹאת לְהַקְדוּם? וְגַם אֵין דְּרָךְ הַמְּשַׁנָּה לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה וּבְקִשָּׁה בְּאֲמֻצֵּי דְבְרֵי? אִךְ עֲתָה מְבַאֵר הַיֵּטֵב), חִינּוּ, שְׂהַתְּפַלֵּל שְׂוִזְבָּה לִידַע אִיךָ לְהַתְּנַהֵג בְּעֲנֵין הַעֲזוֹת, חִינּוּ שְׁלֵא יְהִיָּה לֹא שׁוּם עֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא, רַק שְׂוִזְבָּה שְׂיִהִיָּה לֹא עֲזוֹת דְּקַדְשָׁה, שְׁעַל יְדוּ נְבֻנָה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נְאֻמְנָה, חִינּוּ שְׂוִזְבִּין לְאֻמוֹנָה עַל יְדֵי זֶה הַעֲזוֹת, בְּמִבְאֵר לְעֵיל (אות ה'), שְׂאֵי אֲפָשֵׁר לְהַתְּקַרֵּב לְהַצְדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שְׂהֵם בְּחִינַת פְּלִיאוֹת שְׁבַעָה רוּעִים, שְׂהֵם פְּלִיאוֹת הַקְּדוּשָׁה, שְׁעַקֵּר הַאֲמוֹנָה נְמֻשָּׁה עַל יְדָם, כִּי אִם עַל יְדֵי

עוֹטָה אוֹר

רַע מֵאֵל, כִּי עֲזוּ פְּנִימִים לְגִיתָנְהוּ. וְאִם כֵּן, נִפְל פּוֹתָא בְּבִירָא' (שבת טו)²¹⁹ - נְפִלָה הַרְפוּאָה וְהַעֲצָה בְּבוּה, כִּי אֵין יוֹדְעִין אִיךָ לְהַתְּנַהֵג עִם הַעֲזוֹת, כִּי מִצַּד אֶחָד יֵשׁ בְּכוּחָה לְבַטֵּל אֶת הַעֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא, וּמִצַּד שְׁנֵי הוּא בְּסַכְנָה, כִּי אִם הוּא 'עוֹ', הוּא עֵלּוּל בְּקִלוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּעֲזוֹת זֹו גַם שְׁלֵא לְצוּרֵךְ הַקְּדוּשָׁה, אֲלֵא, לְצַרְכּוֹ.

עַל זֶה בְּקִשׁ הַתְּנָא בְּהַמְשַׁךְ הַמְּשַׁנָּה: 'יְהִי רְצוֹן שְׂתַבְּנָה עִירְךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ', (שְׁלֵכְאוֹרָה)²²⁰ הוּא פְּלִיאָה גְּדוּלָה וְכַל אֲדָם מִשְׁתַּמֵּם עַל זֶה²²¹: מַה סְּמִיכוֹת יֵשׁ לְתְּפִלָּה זֹאת לְהַקְדוּם - לְמַה שְׁנֵאמַר קוֹדֵם לְכֵן, וְגַם אֵין דְּרָךְ הַמְּשַׁנָּה לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה וּבְקִשָּׁה בְּאֲמֻצֵּי דְבְרֵי, אִךְ עֲתָה מְבַאֵר הַיֵּטֵב), חִינּוּ שְׂהַתְּפַלֵּל ר' יְהוּדָה בֶּן תִּימָא, שְׂוִזְבָּה לִידַע אִיךָ לְהַתְּנַהֵג בְּעֲנֵין הַעֲזוֹת²²², חִינּוּ שְׁלֵא יְהִיָּה לֹא שׁוּם עֲזוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא, רַק שְׂוִזְבָּה שְׂיִהִיָּה לֹא עֲזוֹת דְּקַדְשָׁה, שְׁעַל יְדוּ נְבֻנָה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נְאֻמְנָה, חִינּוּ שְׂוִזְבִּין לְאֻמוֹנָה עַל יְדֵי זֶה הַעֲזוֹת, בְּמִבְאֵר לְעֵיל (אות ה'), שְׂהַנְבִיא (יְשִׁעִיה א. א. כא) קוֹרָא לִירוּשָׁלַיִם בְּשֵׁם "קְרִיָּה נְאֻמְנָה", הָרִי לְמַדְנוּ, שִׁירוּשָׁלַיִם הִיא בְּחִינַת 'אֻמוֹנָה', וְלֵה זֹוכִים ע"י עֲזוֹת, מִשׁוּם שְׂאֵי אֲפָשֵׁר לְהַתְּקַרֵּב לְהַצְדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שְׂהֵם בְּחִינַת פְּלִיאוֹת שְׁבַעָה רוּעִים, שְׂהֵם פְּלִיאוֹת הַקְּדוּשָׁה, שְׁעַקֵּר הַאֲמוֹנָה נְמֻשָּׁה עַל יְדָם כְּמִבְּאוּר לְעֵיל (אות ג') מִהַפְּסוּק (תְּהִלִּים לו. א): "וְרַעַה אֻמוֹנָה" - שְׁע"י שְׁבַעַת הַרוּעִים זֹוכִים לְאֻמוֹנָה, וְאֵי אֲפָשֵׁר

מְקוֹרוֹת וְעֵינִים

שם (יכין אות קנ"ח), וז"ל: תפילה לא מצינו בכל סדרי משנה, רק כאן, והוא תמוה.
222. כביאור הליקוטים (מפתח כ"ה), כתב: שרבי יהודה בן תימא הוצרך לעלות מתורתו לתפלתו (לעיל אות ט) כדי לברר זאת, כי העזות דקדושה היא בחינת ירידה צורך עליה. וז"ל: כי גם מה שבכל זאת יקבלו כולם את קול העזות כנמר, אין זה רק הארה בעלמא. כי גם התנא יהודה בן תימא, במאמרו הוי עז כנמר, הוכרח בענין הזה בעצמו, לעלות מתורתו לתפלתו 'יהי רצון' וכו'. כי מאוד נסתר ונעלם הדבר הזה כנ"ל. והוא הוא כנפלאות הירידה המוכרחת ברצונו יתברך (לעיל אות י"א), אשר באמת אסור לירד בפשיטות חס ושלוש, כי אז אדרבא יהיה עובר בזה מרצונו יתברך.

219. במשנה בשבת נאמר: 'הבנים יוצאים בקשרים', ופירושה הגמ': 'קשרי פואה' (פי', את גבעולי הצמח פואה עושים בו קשרים, ותולים אותו בצוואר לרפואה). ואמר רב אחא בר יעקב, שרפואה זו היא רק באופן שהצמח לא ראה לא שמש ולא ירח ולא גשם, ולא שמע קול ברזל וקול תרנגול וקול צעדים. ועל זה אמר רב נחמן בר יצחק 'נפל פותא בבירא', ופירושו: נפל רפואת הפואה (וזה 'פואה') בבור, דאין אדם נזהר בכל אלו. [כעין גמ' זו יש גם בברכות (דף נו).] 'נפל פיתא בבירא ולא אשתכח', ושם הכוונה שנפל הלחם בבור ולא נמצא].

220. סוגרים אלו הם תוספת ביאור שהוסיף מוהרנ"ת בתקפ"א.

221. וכמו שהקשה בתפארת ישראל על המשנה

עזות כּנ"ל. וְזָהוּ יְחִי רִצּוֹן שְׂתַכְנַח עִירָךְ בְּמַחְרָה בְּיָמֵינוּ, הִינּוּ שְׂיַחֲיָה הָעֲזוּת – עֲזוּת דְּקַדְשָׁה, שְׂמַמְנוּ נִבְנָה יְרוּשָׁלַיִם "קְרִיָה נְאֻמְנָה", כּנ"ל.

אִךְ לְבּוֹא לָזֶה, הוּא עַל יְדֵי 'וְתָן חֲלֻקְנוּ בְּתוֹרַתְךָ', הִינּוּ עַל יְדֵי שְׂמִישׁוּיָן בְּחִינַת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", שְׂעוּשׁוּיָן מִחֵ'נִשְׁמָע' 'נַעֲשֶׂה', מִ'תּוֹרַת ה'" – 'תּוֹרַתוֹ', דְּהִינּוּ שְׂזוּכָה לְהַשִּׁיג תּוֹרַת ה' כּנ"ל. וְזָהוּ 'וְתָן חֲלֻקְנוּ בְּתוֹרַתְךָ', שְׂיַחֲיָה 'חֲלֻקְנוּ', שְׂהוּא חֲחֻלֵק שְׁלָנוּ בְּהַתּוֹרָה, הִינּוּ בְּחִינַת 'תּוֹרַתוֹ' בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' – 'בְּתוֹרַתְךָ', הִינּוּ 'תּוֹרַת ה'" מִמָּשׁ. הִינּוּ שְׂזוּכָה לְהַפְלִל בְּאִין כּנ"ל, שְׂזוּכָה לְהַשִּׁיג 'תּוֹרַת ה'" בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', שְׂעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְשִׂמְחָה כּנ"ל, שְׂעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְעֲזוּת דְּקַדְשָׁה כּנ"ל, בְּחִינַת "כִּי חֲדוּת ה' הוּא מַעֲזָכֶם" כּנ"ל (אות ט).

וְזֶה יִבְשֶׁת פְּנִים לְגַן עֵדֶן, כִּי בְּאֵמַת זֶה הָעֲזוּת דְּקַדְשָׁה נִמְשָׁף מִבְּשֶׁת, כִּי לְעֲזוּת דְּקַדְשָׁה זוֹכִין עַל יְדֵי שְׂמִיחָה וְחֲדוּה, בְּחִינַת "כִּי חֲדוּת ה' הוּא מַעֲזָכֶם" כּנ"ל, וְלְחֲדוּת ה' זוֹכִין עַל יְדֵי בְּחִינַת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" כּנ"ל. וְעַקֵּר שְׂלַמּוּת הַשְּׂמִיחָה, הוּא עַל יְדֵי יִרְאָה, שְׂהִיא בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת 'תְּפִלָּה' כּנ"ל, וְיִרְאָה הוּא בְּשֶׁת – יִרְאָה בְּשֶׁת, נִמְצָא שְׂזֶה הָעֲזוּת דְּקַדְשָׁה נִמְשָׁף מִבְּשֶׁת. וְזֶה

עוֹטָה אוֹר

לְהַתְקַרֵב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עֲזוּת כּנ"ל (אות ד'). וְזָהוּ שְׂהַתְפַּלֵּל: יְחִי רִצּוֹן שְׂתַכְנַח עִירָךְ בְּמַחְרָה בְּיָמֵינוּ, הִינּוּ שְׂיַחֲיָה לִי הָעֲזוּת – עֲזוּת דְּקַדְשָׁה, שְׂמַמְנוּ נִבְנָה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָה נְאֻמְנָה, כּנ"ל (אות ה').

אִךְ לְבּוֹא לָזֶה לְעֲזוּת דְּקְדוּשָׁה שְׂהִיא בְּחִינַת 'ירוּשָׁלַיִם, קְרִיָה נְאֻמְנָה', הוּא עַל יְדֵי 'וְתָן חֲלֻקְנוּ בְּתוֹרַתְךָ', הִינּוּ עַל יְדֵי שְׂמִישׁוּיָן בְּחִינַת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" – שְׂעוּשׁוּיָן מִחֵ'נִשְׁמָע' 'נַעֲשֶׂה', מִ'תּוֹרַת ה'" – 'תּוֹרַתוֹ', דְּהִינּוּ שְׂזוּכָה לְהַשִּׁיג 'תּוֹרַת ה'" כּנ"ל (אות ט), וְזָהוּ שְׂהַמְשִׁיךְ הַתְנַא בְּתַפִּילָתוֹ לומר: 'וְתָן חֲלֻקְנוּ בְּתוֹרַתְךָ' – שְׂיַחֲיָה 'חֲלֻקְנוּ', שְׂהוּא חֲחֻלֵק שְׁלָנוּ בְּהַתּוֹרָה, הִינּוּ בְּחִינַת 'תּוֹרַתוֹ', בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', הִיָּה 'בְּתוֹרַתְךָ' – הִינּוּ 'תּוֹרַת ה'" מִמָּשׁ, הִינּוּ שְׂזוּכָה לְהַפְלִל בְּ'אִין' בְּבְחִינַת 'אִין סוֹף' כּנ"ל (אות י'), שְׂשֵׁם בְּחִינַת ה'תּוֹרָה' הִיא 'תּוֹרַת ה'" מִמָּשׁ, וְהַתְּפִלָּה הִיא 'תְּפִילַת ה'" מִמָּשׁ, שְׂזוּכָה לְהַשִּׁיג 'תּוֹרַת ה'", בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', שְׂעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְשִׂמְחָה כּנ"ל (שם) עַל יְדֵי זֶה שְׂעוּלִים מִמְדְּרָגָה לְמְדְּרָגָה זוֹכִים לְשִׂמְחָה, שְׂעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְעֲזוּת דְּקַדְשָׁה כּנ"ל (אות ט), בְּחִינַת: "כִּי חֲדוּת ה' הוּא מַעֲזָכֶם" כּנ"ל (שם), וּבִכַח הָעֲזוּת מִתְקַרְבִים לְרוּעִים וּמִקְבִּלִים אִמוּנָה, וְיוֹכֵל כָּל אָדָם לְעֲשׂוֹת אֵת 'חֹתֶם הַיְדִין' הַחִיצוֹן, בְּבְחִינַת (אִיִּב לו, ג.) "בִּיד כָּל אָדָם יַחְתוּם" כּנ"ל (אות ב').

יבאר את הנוצר בספרא דצניעותא, ש'בראשית' – ירא בשת, מאמר שלם, הוא בחינת 'עדן עילאה'.

וְזֶה שְׂאֵמְרָה הַמְשֵׁנָה (קודם הַתְּפִלָּה הַנִּלְ): 'יִבְשֶׁת פְּנִים לְגַן עֵדֶן' – ע"י שִׁישׁ לוֹ בּוֹשָׁה זוֹכֵה לְגַן עֵדֶן, כִּי בְּאֵמַת זֶה הָעֲזוּת דְּקַדְשָׁה נִמְשָׁף מִבְּשֶׁת, הִינּוּ, שְׂמַלְבֵד הַתְּפִלָּה הַנִּלְ שְׂלֵא לְטַעוֹת בֵּין עֲזוּת דְּקְדוּשָׁה לְעֲזוּת לְמִלּוּי תְּאוּוּתוֹ שְׂלֵא לְצוֹרֵךְ הַקְדוּשָׁה, אִפְשֵׁר לְהַכִּיר בֵּין סוּגֵי הָעֲזוּוֹת אִם יֵשׁ לוֹ בּוֹשָׁה, כִּי הָעֲזוּת דְּקְדוּשָׁה בְּאֵה דּוּקָא מְבוּשָׁה. וְאִךְ שְׂלַכְאוּרָה 'עֲזוּת' וְ'בוּשָׁה' הֵן דְּבַר וְהַיְפּוּכִי, מ"מ ב'קְדוּשָׁה' הֵן עֲנִין אֶחָד, כִּי לְעֲזוּת דְּקַדְשָׁה זוֹכִין עַל יְדֵי שְׂמִיחָה וְחֲדוּה, בְּחִינַת: "כִּי חֲדוּת ה' הוּא מַעֲזָכֶם" כּנ"ל, וְלְחֲדוּת ה'" זוֹכִין עַל יְדֵי בְּחִינַת "נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע" כּנ"ל, וְכִבְר נִתְבָּאָר שְׂעַקֵר שְׂלַמּוּת הַשְּׂמִיחָה הוּא עַל יְדֵי 'יִרְאָה' כְּמוֹ שְׂכְּתוּב (תְּהִלִּים ב, יא): "וְגִילּוֹ בְּרַעְדָה", שְׂהִיא בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת 'תְּפִלָּה' כּנ"ל (אות י'), שְׂשֵׁם נִתְבָּאָר, שְׂכְּדֵי לְבּוֹא לְשַׂלְמוֹת הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', צְרִיךְ שְׂהַתְּפִלָּה תְּהִיָּה ב'יִרְאָה', כְּמוֹ שְׂכְּתוּב (מְשִׁלֵי לֵא, ל): "יִרְאָת ה' הִיא תִתְחַלֵּל". וְיִרְאָה הוּא בְּשֶׁת, כִּי בְּרַאשִׁית' שְׂהוּא 'מְאֻמֵר הַשֵּׁלֵם', בְּחִינַת

וּבִשְׁתֵּי פָּנִים לְגַן עֵדֶן, כִּי הָעֵצוֹת הַזֹּאת דִּקְדָּשָׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּשֵׁת, הוּא בְּחִינַת 'עֵדֶן', בְּחִינַת 'עֵדֶן עֵלְאָה' וְכו', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִשְׁמָע, בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת תַּפְלָה כְּנ"ל. וְלִבּוֹא לְעֵצוֹת הַזֹּאת הַתַּפְלִיל יְהִי רִצּוֹן שְׁתַּבְּנָה עִירָךְ וְכו', כְּנ"ל:

עוֹטָה אוֹר

'נשמע' - הוא **יִרְאָ בְּשֵׁת**, שִׁירָא וּמִתְבַּיֵּשׁ מֵה' יִתְבַּרְךְ. **נִמְצָא, שְׁנֵי הָעֵצוֹת דִּקְדָּשָׁה נִמְשָׁךְ מִבְּשֵׁת**. פִּי, דִּאֲפֵי שְׁעוֹת' הֵיא הַיִּפֶךְ ה'בושה', הֵרִי זֶה בַּעֲזוֹת דַּסְטְרָא אַחְרָא, אַבְל בַּעֲזוֹת דַּקְדוּשָׁה אִי אִפְשֵׁר לַהֲגִיעַ אֵלֶיהָ, אֵלָא, עַל יַדִּי 'בושה', כִּי צָרִיךְ שֶׁתְּהִיָּה לוֹ יִרְאָת שְׁמַיִם גְּדוּלָה - שֶׁהִיא בּוּשָׁה²²³ וְכֵנ"ל, וְרַק אִזּוּ יִכּוֹל לִזְכּוֹת לְשִׁמְחָה, הַבָּאָה מִ"נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע", כִּי שְׁלֵמוֹת הַשְּׁמִימָה הֵיא ע"י יִרְאָה. נִמְצָא, שְׁעוֹת דַּקְדוּשָׁה שְׂיִיכָת, רַק אִם יֵשׁ לוֹ בּוּשָׁה וִירְאָה בְּכָל עֵינָיִינוּ.

וְזֶה יִבְשֵׁת פָּנִים לְגַן עֵדֶן, כִּי מְבוֹאָר בַּסְפָּרָא דְצִנִּיעוֹתָא הַנ"ל (בְּאוֹת ט) שֶׁהָעֵצוֹת הַזֹּאת דִּקְדָּשָׁה - שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בְּשֵׁת', הוּא בְּחִינַת 'עֵדֶן', בְּחִינַת 'עֵדֶן עֵלְאָה' וְכו', שֶׁהֵרִי הוּא בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת 'יִרְאָה', בְּחִינַת 'תַּפְלָה' כְּנ"ל שֶׁהֵן מִדְּרָגוֹת גְּבוּהוֹת מְאוֹד, שֶׁהַזְּכוּה לָהֶם בְּשִׁלְמוֹת נִכְלָל בִּיאֵין סוּף, וְלִכֵּן שִׁכְרוּ הוּא 'גַּן עֵדֶן' - הֵינּוּ, 'עֵדֶן עֵלְאָה' 'חֲכֵמָה עֵלְאָה'. וְלִבּוֹא לְעֵצוֹת דַּקְדוּשָׁה הַזֹּאת, הַתַּפְלִיל: יְהִי רִצּוֹן שְׁתַּבְּנָה עִירָךְ וְכו' - 'יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָה נִאֲמָנָה, שֶׁהַתַּפְלִיל שֶׁתְּהִיָּה לוֹ הָעֵצוֹת דַּקְדוּשָׁה, שֶׁמִּמֶּנָּה נִבְנִית יְרוּשָׁלַיִם כְּנ"ל.

עתה ילביש רבינו את השגות תורה דידן במעשה דלהלן (בב"ק ט:): אֶלְעָזָר וְעִירָא הָיוּ סֵימִי מְקַאֲנִי אוּכְמִי וְקָאִי בְּשׁוּקָא דְנִהְרָדְעָא. אֶשְׁכְּחִיהָ דְבִי רִישׁ גְּלוּתָא, וְאֶמְרִי לִיהָ, מֵאִי שָׂנְאָה הֵינִי מְקַאֲנִי? אָמַר לְהוּ, דְקָא מְאָבִילְנָא אֶירוּשָׁלַם. אָמְרוּ לִיהָ, אַתְּ חֲשִׁיבַת לְאַתְאֲבּוּלִי אֶירוּשָׁלַם? סְבוּר - יוֹהֲרָא הוּא, אַתִּיּוּהוּ וְחֻבְשׁוּהוּ. אָמַר לְהוּ, גְּבָרָא רַבָּה אָנָּא. אָמְרוּ לִיהָ, מִנָּא יְדַעִינָּ? אָמַר לְהוּ, אוֹ אַתְּנוּן בְּעוּ מִינְאִי מִלְתָּא, אוֹ אָנָּא אִיבְעִי מִנִּיּוֹכוּ מִלְתָּא. אָמְרוּ לִיהָ, בְּעִי אַתְּ. אָמַר לְהוּ, הֵיאִי מֵאֵן דְקָץ כּוּפְרָא, מֵאִי מִשְׁלָם? אָמְרוּ לִיהָ, מִשְׁלָם דְמִי כּוּפְרָא. וְהָא הוּוּ תְמַרִי? אָמְרוּ לִיהָ, מִשְׁלָם דְמִי תְמַרָא. אָמַר לְהוּ, וְהָא לֹאֵו תְמַרִי שְׁקִיל מִנְיָה? אָמְרוּ לִיהָ, אִימַר לָן אַתְּ. אָמַר לְהוּ, בְּשִׁישִׁים²²⁴.

מְקוּרוֹת וְעוּיִינִים

אמרו לו: שמשלם דמי פירות שאינם מבושלים (כמו שעולים פירות בוסר), ושאל אותם: הרי יהיו ממנו תמרים גדולים ומבושלים ששונים יותר (וכשקצץ אותם הפסיד את בעליהם). אמרו לו: א"כ צריך לשלם דמי תמרים. ושאל אותם: שגם זה לא יתכן, כי לא קצץ את העץ כשהיו בו תמרים. ומשלא ידעו אמרו לו: אמור לנו אתה, אמר להם: בשישים, ע"כ. פי', מעריכים כמה נפחת ערכה של השדה שמסביב בגודל פי ששים משטח הדקל עקב קציצת התמרים, ומשלם את ההפרש. ובצורה כזאת הוא משלם גם עבור התמרים כאילו הם בשלים, כי מי שקונה שדה שצומחים בה פירות, לוקח קצת בחשבון גם את השבח העתידי של הפירות, ומשלם עבורה לפי זה, ונמצא שגם השבח העתידי נכלל בהערכת הפחת (מתוך ביאור חברותא על הגמ').

223. כמו שדרשו בגמ' בנדרים (דף כ.) על הפסוק (שמות כ, יז): "וּבְעֵבֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנִיכֶם לְבַלְתִּי תִחַטְּאוּ" - זו בושה. וראה באריכות לקמן (תורה לח, ה), ש'יראה' ו'בושה' תלויים זה בזה.

224. תרגום: אליעזר זעירא היה לובש מנעלים שחורים (שהוא מנהג אבלים), ועומד בשוק של נהרדעא. פגשו אותו אנשי ראש הגלות המושלים על יהודי בכל. אמרו לו: מדוע אתה לובש דוקא מנעלים כאלו. אמר להם: משום שאני מתאבל על ירושלים, אמרו לו: האם אתה כל כך חשוב להתאבל על ירושלים, סברו שהוא 'בעל גאווה' וחבשוהו במאסר. אמר להם: אדם גדול וחשוב אני. אמרו לו: מנין נדע, אמר להם: או אתם תשאלו ממני דבר או אני אשאל מכם דבר, אמרו לו: שאל אתה, אמר להם: מי שקצץ עץ תמר שפירותיו עדיין אינם מבושלים (בוסר), כמה משלם?

וְזֶה פְּרוּשׁ (בבא קמא טז): 'אֲלֵעֶזֶר זְעִירָא הָיָה סַיִם מִסְּאֵנָא אַכְמָא. אָמְרוּ לִיה: מַה עֲבַדְתָּ? אָמַר: קָא מְתַאבְּלִינָא עַל יְרוּשָׁלַיִם. כִּי הָיָה מְתַאבְּלֵי עַל יְרוּשָׁלַיִם קָרִיָּה נְאֻמְנָה, הִינְנִי עַל קְלָקוּל הָאֲמוּנָה. וְעַל בֵּן סַיִם מִסְּאֵנָא אַכְמָא, לְהַזְרוּת שְׁנַתְקַלְקַל חוּתָם הֶרְגְּלִין וְנַעֲשָׂה מִ'חוּתָם' דָּם נְדָת'. וְזֶה מִסְּאֵנָא אַכְמָא, שְׁנַתְקַלְקַל הֶרְגְּלִין וְנַעֲשָׂה נְדָת, כִּי 'הָאֵי שְׁחֹר אָדָם הוּא' (חולין מז: נדה יט), וְזֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי קְלָקוּל הָאֲמוּנָה, כִּי עֶקֶר הִיא הָאֲמוּנָה, כַּמְבֹאֵר לְמַעְלָה, (שַׁעַל יְדֵי קְלָקוּל הָאֲמוּנָה, שְׁהוּא בְּחִינַת חוּתָם הַיְדִין, נְתַקְלַק מִפִּילָא חוּתָם הֶרְגְּלִין, כִּי עֶקֶר הִיא הָאֲמוּנָה כְּפִ"ל).

עוֹטָה אוֹר

יג. וְזֶה פְּרוּשׁ מֵה שְׁמוּבָא בְּגַמְרָא (בבא קמא דף טז): 'אֲלֵעֶזֶר זְעִירָא הָיָה סַיִם מִסְּאֵנָא אַכְמָא, אָמְרוּ לִיה: מַה עֲבַדְתָּ? אָמַר: קָא מְתַאבְּלִינָא עַל יְרוּשָׁלַיִם' – אֲלֵעֶזֶר זְעִירָא הִיָּה לּוּבֵשׁ מִנְעֵלִים שְׁחוּרִים (שְׁהוּא מִנְהַג אֲבָלִים), וְעוֹמֵד בְּשׁוֹק שֶׁל נְהַרְדְּעָא. פָּגְשׁוּ אוֹתוֹ אֲנָשֵׁי רֹאשׁ הַגְּלוּת, הַמוּשֵׁל עַל יְהוּדֵי בָּבֶל. אָמְרוּ לוֹ: מִדּוּעַ אַתָּה נּוֹעַל דּוּקָא מִנְעֵלִים אִלוֹ. אָמַר לָהֶם: מִשׁוּם שְׁאֵנִי מְתַאבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם. וְהַכוּנָה בְּפִנְיָמוּת: כִּי הָיָה מְתַאבְּלֵ עַל יְרוּשָׁלַיִם קָרִיָּה נְאֻמְנָה, הִינְנִי עַל קְלָקוּל הָאֲמוּנָה, וְעַל יְדֵי הַאֲבָלוֹת רָצָה לְבַנּוֹת אֶת יְרוּשָׁלַיִם, בְּחִינַת 'אֲמוּנָה', כִּי 'כֹּל הַמְתַאבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם זֹכֵה וְרוּאָה בְּבִינָה' (בב"ב ס:). וְעַל בֵּן סַיִם מִסְּאֵנָא אַכְמָא – לְבֵשׁ מִנְעֵלִים שְׁחוּרִים, לְהַזְרוּת שְׁנַתְקַלְקַל חוּתָם הֶרְגְּלִין, שְׁהוּא חוּתָם הַפְּנִימִי (כְּדַלְעִיל אוֹת א'), כִּי מוֹכִיחֵי הַדּוֹר חוֹתְמִים אֶת גּוֹר הַדִּין שְׁנִגְזֹר בְּשָׁמַיִם עַל הַדּוֹר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים – וְיִהְיֶה נַעֲשָׂה דִין אֲכֹזְרִי, וְעַתָּה חוּתָם זֶה נְתַקְלַק, וְנַעֲשָׂה מִ'חוּתָם' דָּם נְדָת', וְנְדָת' שׁוּיִים בְּגִימְטְרִיא. וְזֶה: 'מִסְּאֵנָא אַכְמָא' – מִנְעֵלִים שְׁחוּרִים – שְׁנַתְקַלְקַל בְּחִינַת הֶרְגְּלִין וְנַעֲשָׂה נְדָת', כִּי אָמְרוּ בְּגַמְרָא (חולין מז: נדה יט) לַעֲנִין דָּם נְדָה²²⁵. 'הָאֵי שְׁחֹר אָדָם הוּא' – אֵלֵּא שְׁלֵקָה (הַתְקַלְקַל) – כְּשֶׁאֲשֶׁה רוּאָה דָם שְׁחוּר הוּא ג"כ דָּם נְדָה, כִּי דָם שְׁחוּר הוּא דָם אָדוּם שֶׁהַתְקַלְקַל וְהַשְׁתַּנָּה לְשְׁחוּר²²⁷. וְזֶה שְׁנֵהֲפֵךְ ה'חוּתָם' ל'נְדָת' – נַעֲשָׂה עַל יְדֵי קְלָקוּל הָאֲמוּנָה, כִּי אֵף שְׁאֲמוּנָה הִיא 'חוּתָם הַיְדִין' הַחִיצוֹנִי, וְכֵאֵן מְדַבֵּר עַל 'חוּתָם הֶרְגְּלִין' הַפְּנִימִי, מְכַל מְקוּם הָעֶקֶר הִיא הָאֲמוּנָה, כַּמְבֹאֵר לְמַעְלָה בְּאוֹת ב' (שַׁעַל²²⁸ יְדֵי קְלָקוּל הָאֲמוּנָה, שְׁהוּא בְּחִינַת חוּתָם הַיְדִין, שְׁהוּא חוּתָם הַחִיצוֹן הַסּוֹבֵב אֶת חוּתָם הַפְּנִימִי, נְתַקְלַק מִפִּילָא חוּתָם הֶרְגְּלִין, שְׁהוּא חוּתָם הַפְּנִימִי, כִּי עֶקֶר הוּא הָאֲמוּנָה בְּנ"ל). פִּי, כְּשֶׁמְתַקְלַק חוּתָם הַחִיצוֹן שֶׁל הַיְדִין מִחַמַּת קְלָקוּל הָאֲמוּנָה, אֵזִי יְכוּלִים הַחִיצוֹנִים לְהַתְקַרֵּב לְחוּתָם הַפְּנִימִי וְלִקְלַק גַּם אוֹתוֹ. כִּי כְּשֶׁמְתַקְלַק חוּתָם הַפְּנִימִי לְמוֹכִיחֵי הַדּוֹר, שְׁהֵם 'לִימוּדֵי ה' הַעוֹשִׂים אֶת חוּתָם הַפְּנִימִי שֶׁל הַרְגְּלִין, וְכֹל כַּח חוּתָם הוּא, שְׁהֵם מֵיעֲצִים לְהַקְב"ה, שְׁהֵם יוֹכִיחוּ אֶת

מְקוּרוֹת וְעִוּוִים

בחוּתָם, שְׁזוּ הַסִּיבָה שְׁבֵא דָם הַנְּדָה, וְלִכֵּן לְבֵשׁ נְעֵלִים שְׁחוּרוֹת, שְׁבִזָּה יֵשׁ רִמּוֹז לְדָם נְדָה מְקוּלְקַל שְׁמִשְׁחִיר. 228. סוּגְרִים אִלּוֹ הוֹסִיף מוֹהֲרַנ"ת בְּתַקְפ"א, כְּדֵי לְבַאֵר שְׁמָה שְׁנוֹכַר לְמַעְלָה הוּא עֵינִין זֶה, שְׁע"י קְלָקוּל חוּתָם הַיְדִין מִמְּמִילָא נְתַקְלַק חוּתָם הֶרְגְּלִין, וְזֶה יוֹצֵא לָנוּ שְׁעִיקָר הוּא הָאֲמוּנָה. וְכוּוֹנֵת מוֹהֲרַנ"ת, שֶׁלֹּא כְּתוּב לְמַעְלָה הַתִּיבּוֹת 'כִּי עִיקָר הִיא הָאֲמוּנָה', אֵלֵּא, שְׁדַבֵּר זֶה נִלְמַד מִתּוֹךְ מַה שְׁמְבֹאֵר לְמַעְלָה, שְׁע"י קְלָקוּל הָאֲמוּנָה מְתַקְלַק לֹא רַק חוּתָם הַיְדִין אֵלֵּא גַם חוּתָם הֶרְגְּלִין.

225. רֹאה בְּכִיאוֹר הַלְקוּטִים (אֲמִצַּע מִפְתַּח כ"ד) שְׁצִיין לְמַה שְׁמְבֹאֵר לְקַמֵּן (תְּנִינָא, תוֹרָה ס"ז), שְׁע"י הַאֲבָלוֹת עַל יְרוּשָׁלַיִם בּוֹנָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם. 226. הַגְּמ' בְּנִדָּה מְבֹאֵר שְׁדָם שְׁחוּר הוּא אַחַד מִחֲמַשַּׁת הַדְּמִים הַטְּמֵאִים, וְאֵף שְׁדָם נְדָה טְמֵא צָרִיךְ לְהִיֵּת אָדוּם, מ"מ שְׁחוּר הוּא גַם בְּכֹלל אָדוּם, אֵלֵּא שְׁלֵקָה – הַתְקַלְקַל וְנִהְיָה לְשְׁחוּר. 227. וְלִכֵּן לְבֵשׁ דּוּקָא נְעֵלִים שְׁחוּרִים, וְלֹא נְעֵלִים אָדוּמִים, כִּי אֵף שְׁהִרְמִזוּ הוּא לְדָם נְדָה שְׁהוּא בְּדֶרֶךְ כֹּלל אָדוּם, מ"מ רָצָה לְרִמּוֹז גַּם לְקְלָקוּל שְׁהִיָּה כֵאֵן

אָמְרוּ לִיה: מִי חָשִׁיב אֶת לְאִתְּאֲבוּלֵי וְכוּ' - חִינּוּ שְׁחֻשְׁדוּהוּ שְׁנִישׁ לוֹ גְּדֻלוֹת, וְעַל כֵּן עַל יָדָךְ נִתְקַלְקְלוּ הַרְגְּלִיךְ, בְּבַחֲיִנַת (תהלים לו, יב) "אֵל תְּבוֹאֲנֵי רִגְלֵי גְּאוּחַ", כִּי עַל יְדֵי גְּדֻלוֹת נִתְקַלְקְלוּ הַרְגְּלִיךְ, בְּבַחֲיִנַת: 'כָּל הַמִּתְנַגָּח, כְּאֵלוֹ דוֹחֵק רִגְלֵי הַשְּׂכִינָה' (עיין ברכות מג: ובמהרש"א שם, ועיין קדושין לא. ובר"ן שם). וְעַל כֵּן כִּיּוֹן שְׁחֻשְׁדוּהוּ בְּגְּדֻלוֹת, חֲבֻשׁוּהוּ כִּי עֲנִשׁ הַגְּדֻלוֹת הוּא תְּפִיסָה, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוּם

עוֹטָה אוֹר

הדור ויחזירו אותם בתשובה, ואם דבר זה אינו מתקיים כי חסרה האמונה, ממילא מתקלקל גם חותם הרגלין.

'אָמְרוּ לִיה: מִי חָשִׁיב אֶת לְאִתְּאֲבוּלֵי וְכוּ' - אמרו לו אנשי ראש גלותא לאלעזר זעירא: האם אתה חשוב להתאבל על ירושלים, ולתקן את האמונה? כי לא היה נראה בעיניהם אדם חשוב, ולכן סברו שהוא 'בעל גאווה', וחבשוהו במאסר. חִינּוּ שְׁחֻשְׁדוּהוּ שְׁנִישׁ לוֹ גְּדֻלוֹת, וְעַל כֵּן אֲדַרְבֵּה עַל יָדָךְ נִתְקַלְקְלוּ הַרְגְּלִיךְ, בְּבַחֲיִנַת (תהלים לו, יב): "אֵל תְּבוֹאֲנֵי רִגְלֵי גְּאוּחַ" - הגאווה היא בחינת 'רגל', והטעם, כִּי עַל יְדֵי גְּדֻלוֹת נִתְקַלְקְלוּ הַרְגְּלִיךְ, בְּבַחֲיִנַת דְּרַשְׁתָּ חו"ל (ברכות מג:)²²⁹: 'כָּל הַמִּתְנַגָּח, כְּאֵלוֹ דוֹחֵק רִגְלֵי הַשְּׂכִינָה'²³⁰, דכתיב (ישעיה ו, ג): "מִלּוֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", שכן מראה שיש כח ושליטה לדבר אחר בעולם חוץ מהשכינה, הרי, שעל ידי הגדלות מתקלקלת הבחינה העליונה הנקראת 'חותם הרגלין'²³¹.

וְעַל כֵּן, כִּיּוֹן שְׁחֻשְׁדוּהוּ בְּגְּדֻלוֹת, חֲבֻשׁוּהוּ בְּמַאֲסָה, פִּי, כִּיּוֹן שְׁאֲנִשֵּׁי רֹאשׁ גְּלוּתָא חֲשָׁדוּ בְּאֲלַעְזֵר זְעִירָא שְׁהוּא בְּעַל גְּאוּחַ, לְכֵן עֲנִשׁוּ אוֹתוֹ בְּמַאֲסָה, כִּי עֲנִשׁ הַגְּדֻלוֹת הוּא תְּפִיסָה בְּמַאֲסָה כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנוּם לְבְּרַכָּה (מגילה יג):²³² 'וְאֵם הַגִּים דַּעְתּוֹ - שְׁמַתְגָּחָה, הַקְּדוּשׁ בְּרַוְּךָ הוּא מְשַׁפִּילוֹ,

מקורות ועיונים

שזוכה להיות בבחינת 'אין' ולהכלל ב'אין סוף', וע"י העליה מדרגה לדרגה זוכים לשמחה, ומשמחה באים לעזות דקדושה כמו שכתוב (נחמיה ח, י): "כי חדות ה' מעוזכם", ובכח עזות דקדושה זוכים להתקרב לשבעת הרועים, שעל ידם נשלמת האמונה, ויכול כל אדם לעשות את החותם החיצון של הידין שהוא האמונה, ואז נשמר גם החותם הפנימי של הרגלין. נמצא, שעל ידי גאווה אי אפשר לזכות לכל זה, כי לא יכול להתכלל באין סוף בשום אופן, ולא יכול לבוא לשמחה ועזות דקדושה וכו'. וממילא, אינו מקבל אמונה, ומתקלקל גם החותם הפנימי של הרגלין. (כן נראה מתוך דברי הביאור הליקוטים מפתח כ"ד, שהבין בדברי ר' נתן שכסוגרים לעיל באות י'). עוד ביאר (בביאור הליקוטים שם), טעם פשוט מדוע מתקלקל החותם הפנימי של הרגלין ע"י הגדלות, וכתב כי הגאווה באה על ידי עזות דסטרא אחרא, שהיא ההיפך מעזות דקדושה, שעל ידה זוכים לאמונה ועל ידי זה נשמר החותם הפנימי.

232. שם בגמ' מובא: אמר רבי אלעזר, כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם - פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף

229. שם בגמ' הלשון: 'אל יהלך בקומה זקופה' (גאווה), דאמר מר: המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק רגלי שכינה, דכתיב (ישעיה ו, ג): "מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ".

230. בפרפראות לחכמה (אות כ"ב), כתב: שיש לפרש על פי הגמ' בב"ב (דף צח.), כל המתגאה וכו', אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, שנאמר: (חבקוק ב, ה) "גִּבּוֹר יְהִיר וְלֹא יִנָּה", היינו שהבעל גאווה לא יזכה לבחינת (שמות טו, יג) "אֵל יְנֶה קְדָשְׁךָ". והנה לעיל (תחילת אות ד') דרש רבינו בפסוק זה ד' יְנֶה לְךָ כְּעֶזְךָ אֵל יְנֶה קְדָשְׁךָ, שקאי על הרועים דקדושה, שמידם מקבלים את האמונה בחינת ירושלים. נמצא שעל ידי גדלות ויוהרא, אין זוכין לכנוס "אֵל יְנֶה קְדָשְׁךָ", שהם בחינת השבעה רועים, שהם כלליות הקדושה, ואי אפשר לו להשלים את האמונה שהיא בניית ירושלים. 231. והטעם לכך, שעל ידי הגדלות מתקלקל החותם הפנימי שהוא בחינת 'רגלין', שכן, על ידי ענוה וביטול זוכים לבחינת 'עשמע', דהיינו, לעלות מדרגה לדרגה ולהשיג את מה שנסתר ממנו, עד

לְבָרְכָהּ (מגלה יג): **וְאִם הַגִּים דַּעְתּוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁפִּילוֹ, שְׁנֹאמַר** (איוב לו, ח) **"וְאִם אֲסוּרִים בְּזָקִים". נִמְצָא שְׁעוֹנֵשׁ הַגְּדֵלוֹת - תְּפִיסָה, וְעַל כֵּן חֲבָשׁוּהוּ.**

אמר להו: בעו מנאי או אבעי מניכו - פי זה יהיה נסיון אם יש לי גדלות, אז ראוי שלא אוכל להשיב לכם, פי כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו²³³ (פסחים טו), בעי מניהו: האי מאן דקין בופרא מאי משלם? קין בופרא - הוא בחינת שפגם בעוזה. 'בופרא' - הוא בחינת עוזה, בחינת קולות, כמו שכתוב (תהלים קד, כא) "הַכְּפִירִים שְׁאֵגִים לְטָרְף". וְשָׂאֵל: מַאי מִשְׁלָם מִי שְׁפָגַם בְּזֶה הָעוֹזָה? וְהַשִּׁיבּוּ: מִשְׁלָם בּוּפְרָא - כְּמוֹ שְׁפָגַם יִשְׁלָם.

וְשָׂאֵל: וְהָא קָא הוּי תַמְרִי - פִּי עַל יְדֵי זֶה שְׁפָגַם בְּעוֹזָה, יִכּוֹל לְבּוֹא לְקַלְקֹל הַאֲמוּנָה. וְזֶה

עוֹטָה אֹד

שְׁנֹאמַר (איוב לו, ח): **"וְאִם אֲסוּרִים בְּזָקִים"** - שהגביה עצמו בא לידי מאסר בשלשלאות²³³. **נִמְצָא שְׁעוֹנֵשׁ הַגְּדֵלוֹת הוּא תְּפִיסָה בְּמֵאסָר**²³⁴, **וְעַל כֵּן חֲבָשׁוּהוּ בְּמֵאסָר.**

'אָמַר לְהוּ כְּדִי לְהוֹכִיחַ לָהֶם שְׁהוּ אַתְלִמִּיד חֲכָם וְרֵאוּי לְהִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם: בְּעוּ מִנְאִי אוּ אֲבַעִי מִנִּיכּוּ' - אמר להם: או שאתם תשאלו ממני דבר הלכה או שאני אשאל מכם דבר הלכה, פי זה יהיה נסיון אם יש לי גדלות - אז ראוי שלא אוכל להשיב לכם ולא לשאול אתכם בדרך חכמה, פי **'כָּל הַמִּתְגַּאֵה, חֲכָמְתּוֹ מִסְתַּלְקָת מִמֶּנּוּ'** (פסחים טו). וענו לו: שאל אתה.

'בְּעֵי מִנִּיחּוּ: הַאי מֵאֵן דְּקִין בּוּפְרָא מַאי מִשְׁלָם' - שאל אותם: מי שקצץ עץ תמר שפירותיו בוסר, שלא גדלו ולא התבשלו עדיין - כמה משלם? והכוונה בפנימיות: **'קִין בּוּפְרָא'** - הוא בחינת שפגם בעוזה. 'קין' - הוא מלשון חתיכה ופגימה. **'בוּפְרָא'** - הוא בחינת עוזה, בחינת קולות, כמו שכתוב (תהלים קד, כא): **"הַכְּפִירִים שְׁאֵגִים לְטָרְף"**, 'כפירים' - הם אריות שהם עוים כדכתיב (שופטים יח, יח): **"וְמָה עוּ מֵאֲרִי"**²³⁵, 'שואגים' - הם קולות עזים. **וְשָׂאֵל: מַאי - מַה מִשְׁלָם מִי שְׁפָגַם בְּזֶה הָעוֹזָה -** שבמקום להשתמש בעוזה לקדושה, השתמש בעוזה בשביל להשיג תאוותיו, וכל שכן, אם השתמש בעוזה כנגד הקדושה, כגון כנגד ירא' ה' (וכנל באות י"ב). **וְהַשִּׁיבּוּ: מִשְׁלָם בּוּפְרָא' - כְּמוֹ שְׁפָגַם יִשְׁלָם, דְּהֵינּוּ, שִׁיעֵנֵשׁ כְּמוֹ שְׁקָצוּב הָעוֹנֵשׁ עַל מִי שְׁפּוֹגֵם בְּעוֹזָה.**

וְשָׂאֵל: וְהָא קָא הוּי תַמְרִי - כְּפִירוֹת, פִּי עַל יְדֵי זֶה שְׁפָגַם בְּעוֹזָה, יִכּוֹל לְבּוֹא לְקַלְקֹל

מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

234. * כמבואר בגמ' בנדרים (דף סב, ב) שמותר להודיע שהוא תלמיד חכם במקום שלא מכירים אותו, אם צריך להציל את עצמו.

234. וכן הוא בספר המידות (פדיון שבוים ח"א אות א'), וד"ל: 'על ידי גבהות הלב - נופל לתפיסה'.

235. וכמו שכתב רבינו לעיל (תורה יג, ה), וד"ל: אָרְיָה שְׁבַתוֹרָה, פִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא 'עו' (זבחים קטז). - 'וּמָה עוּ מֵאֲרִי' (שופטים יד, יח).

236. דקדק רבינו לכתוב 'כול', אף שבלשון המעשה כתוב 'וְהָא קָא הוּי תַמְרִי', ופירושו (כפי הנ"ל): והא מזה יבוא קלוקל אמונה, ולא בלשון מסתפקת של

כל הדורות, שנאמר (איוב לו, ז) **"לֹא יִגְרַע מִצְדִּיק עֵינָיו וְאֵת מְלָכִים לְפָסָא וְיִשִּׁיבֵם לְנִצָּח וַיִּגְבְּהוּ"**, ואם הגיס דעתו (בגדולתו) - הקב"ה משפילו, שנאמר (שם, ח) **"וְאִם אֲסוּרִים בְּזָקִים יִלְכְּדוּן בְּחַבְלֵי עֵינָיו"**, ופירש"י: על ידי שמגביהין עצמן - באין לידי עניות ויסורים. ובפירוש איוב (שם), פירש"י: שיהו אסורים בזיקים של ייסורין וחליים, או ילכדו בחבלי עוני וכו', עכ"ל. ומכל זה מבואר, שהעונש על גאווה הוא תפיסה במאסר, אם במאסר ממש אם מחמת יסורי מחלה או עניות.

233. במצודת ציון פירש את תיבת 'זיקים' - שלשלאות.

תַּמְרֵי בְּחִינַת (דְּרָגָה ב, יא) "הַהִימֹר גִּזֵּי אֱלֹהִים וְעַמִּי הַמִּזֵּר כְּבוֹדִי" וְכוּ'. וְהַשִּׁיבֵנו: יִשְׁלַם תַּמְרֵי - כְּמוֹ שְׂמֹנֵיעַ עַל קְלָקוּל הָאֲמוּנָה. וְהָא לֹא הָיוּ תַּמְרֵי - פִּי אִף עַל פִּי כֵן עֲדִין לֹא בָּא לְכַפִּירוֹת. וְהַשִּׁיב: פְּשָׁיִם - הֵינּוּ גִיְהֵנָם, 'שְׂפָל הָעוֹלָם אֶחָד מִשְׁשִׁיִּים לְגִיְהֵנָם' (עֵינֵי תַעֲנִית י.) פִּי 'עַז פָּנִים לְגִיְהֵנָם; פִּי הַעֲנָשִׁים שָׁל כָּל הַדְּבָרִים הַחֲלִיף אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַל שֶׁעָבַד מַלְכֵיזֹת

עוֹטָה אֹדֶר

הָאֲמוּנָה, כי על ידי עזות דקדושה זוכים להתקרב לשבעת הרועים ומקבלים מהם אמונה (כנ"ל אות ג), וכיון שפגם בה ובא לידי עזות דסטרא אחרא, האמונה יכולה להתקלקל אצלו. **וְזֶה 'תַּמְרֵי' - בְּחִינַת הַכְּתוּב (דְּרָמָה ב, יא): "הַהִימֹר גִּזֵּי אֱלֹהִים וְהַמָּה לֹא אֱלֹהִים, וְעַמִּי הַמִּזֵּר כְּבוֹדִי וְכוּ' בְּלֹא יוֹעִיל",** הר"ן שקלקול האמונה נקרא 'המרה' - 'תמרי', שממיר ומחליף כביכול את הקב"ה באל אחר, ואם כן, ודאי שמגיע לו עונש חמור יותר ממה שמגיע על פגם העזות, כיון שסופו לבוא לקלקול האמונה. **וְהַשִּׁיבֵנו** שהם מסכימים עם טענתו, ולכן **'יִשְׁלַם תַּמְרֵי' - כְּמוֹ שְׂמֹנֵיעַ עַל קְלָקוּל הָאֲמוּנָה.** ושאל אותם שוב, שגם זה אינו כדיון: **'וְהָא לֹא הָיוּ תַּמְרֵי' - פִּי אִף עַל פִּי כֵן עֲדִין לֹא בָּא לְכַפִּירוֹת,** ואי אפשר להענישו על חטא שעדיין לא עשה. ואז אמרו לו: אמור לנו אתה, **וְהַשִּׁיב: 'פְּשָׁיִם'²³⁷ - הֵינּוּ שְׁעוֹנְשׁוּ לְגִיְהֵנָם, שְׂפָל הָעוֹלָם אֶחָד מִשְׁשִׁיִּים לְגִיְהֵנָם,²³⁸** דהיינו, שהגיהנם גדול פי שישים מהעולם, ולכן 'שישים' הוא עונש גיהנם, **פִּי מוֹבָא בַּמִּשְׁנָה (אבות ה, כ) הַנִּל' (באות י"ב) 'עַז פָּנִים לְגִיְהֵנָם'²³⁹,** **פִּי הַעֲנָשִׁים שָׁל כָּל הַדְּבָרִים הַחֲלִיף אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם,** בזמן ברית בין הבתרים, על שֶׁעָבַד מַלְכֵיזֹת, דהיינו, החליף אותם ביסורים

מְקוּרוֹת וְעֵינִים

פי כמה וכמה מפי ששים מהעולם, וכמו שאמרו בגמ' בתענית (דף י.) ועולם אחד משישים בגן, וגן אחד משישים לעדן, ועדן אחד משישים לגיהנם. (ולפי זה העולם הוא אחד חלקי 216,000 מהגיהנם). ותיריך וז"ל: וצריך לומר, דרוצה לומר גם כאן, כי כל העולם - היינו עם הגן ועדן - הם אחד משישים לגיהנם, דהיינו, כי זה שפגם בעזות דקדושה שהוא נמשך בשורשו מבחינת הגן ועדן כמבואר לעיל (סוף אות י"ב), על כן עונשו לירד לגיהנם שהוא ההיפוך ממנו, והוא שישים פעמים כמותו.

239. ובוה השיב על השאלה הנ"ל, שמצד אחד אי אפשר להענישו רק על עזות - כי יכול לבוא לקלקול האמונה, ומצד שני אי אפשר לתת עונש גם על קלקול אמונה - כי עדיין לא חטא בזה, ולכן שיעור העונש הוא 'בשישים', שכן מבואר בגמ' בברכות (דף נ"ז), שהאש של גיהנם היא פי ששים מהאש שלנו, והעזות באה מיסוד האש (וכנ"ל בפרפאות לחכמה), ונענש פי ששים מפגם העזות, כי יכול לבוא מהעזות אל קלקול האמונה. אולם לא נענש כמו העונש על קלקול אמונה, שהוא גדול פי כמה וכמה מעונש הגיהנם, כי בזה אי אפשר להענישו, מפני שעדיין לא פגם

'יכול'. אמנם רבינו דקדק בזה, כי באמת מי שעז פנים, אינו בא מיד בעזותו לקלקול אמונה וכפירות, אלא שבעזותו הרעה, הוא מתרחק מצדיקי הדור הרועים דקדושה, ובסוף בודאי יבוא לקלקול באמונה, כי את האמונה מקבלים מהשבעה רועים (כדלעיל אות ג). וזה שרואים, שגם עזי הפנים כנגד הקדושה, יכולים להראות יראים ושלמים, ובאמת יתכן שעדיין הם כך, אולם, סופם יהיה שיפלו מהאמונה לגמרי וכנ"ל. ולכן רבינו השתמש בתיבת 'יכול', כי עדיין אין את הפגם הזה באמונה, אלא שעתיד להיות, אם לא ישוב מיד, כמו לשון הגמ' 'וְהָא קָא הָיוּ תַּמְרֵי'.

237. כתב בפרפאות לחכמה (סוף אות כ"ג) בסוגרים, וז"ל: ע"י ברכות (דף נ"ז), שאש שלנו הוא אחד משישים לגיהנם, ועזות הוא מיסוד האש כידוע, עכ"ל. ונראה, שעל פי זה מובן מדוע כינה כאן את עונש הגיהנם בשם 'שישים', כדי לבאר את המידה כנגד מידה, כי עזות היא מיסוד האש, והאש שלנו כאן היא אחת משישים מאש גיהנם, ולכן נענש בה. ומה שעונשו גדול פי ששים, יבואר בסמוך.

238. הקשה בפרפאות לחכמה (אות כ"ג), איך אמר שהעולם הוא אחד משישים מגיהנם, הרי הגיהנם גדול

ועיין בראשית רבה [לך לך] מה, כא. ושמות רבה [פקודין] נא, ז, **אף ענש העזות נשאר רק בגיהנם. וזה שפגם בעזות הקדשה על ידי עזות פנים דסטרא אחרא, ישלם ב'ששים', הינו בגיהנם כנ"ל.**

יד "ועזות הקדשה הוא בחינת תשרי, ועל כן נקרא "ירח האתנים" (מלכים א' ח, ב), מלשון תקיפות ועזות (ר"ה יא), **כי אז צועקין ישראל קולות וקול שופר, שהקולות כלם הן בחינת עזות כנ"ל. ועל כן אז נחתמו ונתקנו שני החותמות, חותם בתוך חותם (כמובא בכתבי האר"י, כבנות נעילה והושענא רבא [פס"ח שער הלולב פ"ד]), כי על ידי עזות הקדשה זוכין לאמונה, שהוא בחינת חותם הדין, ועל ידי זה זוכין לקבל מוסר ממוכיחי הדור, שזהו בחינת חותם הרגלין כנ"ל, שהם בחינת שני החותמות, חותם בתוך חותם, כנ"ל. וזה 'תשרי', בגימטריא שתי פעמים חותם עם הב' תבות. ועל כן בתשרי שמחת ישראל, כי עזות הוא על ידי השמחה כנ"ל, כי "חירות ה' היא מעוזכם", וגם המקרא הזה נאמר על ראש השנה:**

עוטה אור

והצרות שגורמות לנו המלכיות השולטות עלינו, כמובא במדרש (בראשית רבה [לך לך] מד 240, כא. ושמות רבה [פקודין] נא, 241), **אף ענש העזות נשאר רק בגיהנם**²⁴², **וזה שפגם בעזות הקדשה על ידי עזות פנים דסטרא אחרא, ישלם ב'ששים', הינו בגיהנם**²⁴³ **כנ"ל.**

תורה זו נאמרה בחודש תשרי בעשרת ימי תשובה (תקס"ה), ועתה יקשר ענין החותמות, שנתבאר לעיל בתחילת תורה זו, לענין חודש תשרי, הנקרא איתן על שם 'עזות דקדושה', שיש בו.

יד. **ועזות הקדשה הוא בחינת חודש תשרי** "ירח האתנים" (מלכים א' ח, ב), **מלשון תקיפות ועזות** (ראש השנה יא)²⁴⁴, **כי אז צועקין ישראל קולות וקול שופר, שהקולות כלם הן בחינת עזות כנ"ל** (באות ד), ועל ידי העזות זוכים להתקרב לצדיקים אמיתיים שהם בחי' שבעת הרועים כנ"ל (באות ג), **ועל כן אז - בחודש תשרי נחתמו ונתקנו שני החותמות, 'חותם בתוך חותם', כמבואר בכתבי האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער הלולב פרק ד), שבזמן תפילת נעילה נעשה החותם הפנימי בספירת המלכות, שלא ינקו החיצונים מהגבורות שבה, ובליל הושענא רבה נעשה החותם החיצון בספירת המלכות, השומר על החותם הפנימי**²⁴⁵. והטעם שדבר זה נעשה בחודש תשרי, **כי בחודש תשרי זוכים לעזות דקדושה, ועל ידי עזות הקדשה זוכין לאמונה, שהוא בחינת חותם הדין, כי האמונה נקראת 'דים', שהוא החותם החיצון שסביב החותם הפנימי, ועל ידי זה שזוכים לאמונה זוכין לקבל מוסר ממוכיחי הדור, כי כשישנה אמונה אזי מקבלים את דבריהם, שזהו בחינת חותם הרגלין כנ"ל, שמוכיחי הדור הנקראים 'רגלין', חותמים ומסתירים את גור הדין בשעה שאומרים מוסר, כדי שלא ינקו החיצונים מגור הדין, שזהו החותם הפנימי, שהם בחינת שני החותמות, 'חותם בתוך חותם', כנ"ל. וזה: 'תשרי', בגימטריא (שעולה 910) שתי פעמים 'חותם' (חותם' עולה 454 ופעמיים 'חותם' עולה 908) עם השתי תבות (היינו, יחד עם שני הכלול' עולה 910), כי בתשרי נעשים שתי החותמות. ועל כן בתשרי שמחת ישראל, ששמחים בראש השנה ובחג הסוכות, כי 'עזות דקדושה' הוא על ידי השמחה כנ"ל (אות ט),**

מקורות ועיונים

ומתן תורה, ובית המקדש, א"ל כל זמן שבניך עסוקים בשתיים (תורה וקרבנות), הם ניצולים משתים (גיהנם ומלכות), פירשו משתים הם נידונין בשתים. א"ל כמה אתה רוצה שירדו בניך, בגיהנם, או במלכות ר' חנינא

בזה. נמצא, שגיהנם הוא עונש חמור פי ששים מאש העזות, אולם קל יותר מהעונש על קלקול האמונה. 240. שם במדרש מובא: שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אמר: ארבעה דברים הראה לו, גיהנם, ומלכות,

מקורות ועיונים

244. שם בגמ' מובא: רבי אליעזר אומר: מנין שבתשרי נולדו אבות - שנאמר וַיִּקְהָלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּיָרַח הָאֶתְנַיִם בְּחַג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי (חודש תשרי הוא החודש השביעי) - ירח שנולדו בו איתני עולם (שהם האבות התקפים). מאי משמע דהאי 'איתן' לישנא דתקיפי הוא - כדכתיב (במדבר כד, כא): "אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךְ".

245. ולפי דברי רבינו בתחילת תורה זו, יש לבאר באופן נפלא, כי זהו שנוסעים לקיבוץ בראש השנה לצדיק הדור (ע' לקמן תורה סה, ז, ותורה רי"א), כדי לקבל תוכחה ממנו ולעשות בזה 'חותם הרגלין' הפנימי, ובסוכות זוכים לאמונה מהאושפיזין, שהם שבעת רועי האמונה, וביום השביעי של סוכות - הושענא רבה, שאז נשלמים שבעת הרועים, נעשה 'חותם הידין' החיצון, נמצא, שבתשרי נחתמו ונתקנו שתי החתומות: 'תוכחה' - 'חותם הפנימי' ביום כיפור (שהוא הגמר של ראש השנה), ואמונה - 'חותם החיצון' בסוכות (סיומו בהושענא רבה). והושלם ה'חותם בתוך חותם'. וע"ע לקוטי הלכות (סוכה א, ה).

ובזה יובן שיחתו של רבינו (שיח שרפי קודש ח"ב אות ע"ה), וז"ל: רַבְּנוּ אָמַר, "מֵה שְׂצִדִיקִים אֲחֵרִים פּוֹעֲלִים בְּעִבּוֹדָתָם מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד הוֹשַׁעְנָא רַבָּא פּוֹעֵל אֲנִי בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עכ"ל. היינו, שכבר בראש השנה עצמו הוא זוכה לעשות את שתי החתומות, היינו, גם את החותם של הנעילה - רגלין, וגם את החותם של הושענא רבא - ידין, הכל כבר נעשה בראש השנה. ולכן, הזהיר כל כך את אנשיו לבוא אליו בראש השנה, כדי לקבל ממנו את החתומות הללו, תוכחה ואמונה.

בזה ניתן להבין גם את שיחתו של תלמידו הנאמן מוהרנ"ת (שם ח"א אות ש"ד) וז"ל: פֶּעַם אֶחָת בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּאוֹמֵן אַחַר תְּפִלַּת עֲרֻבִית, וְהוּא (מוהרנ"ת זיע"א) הָאָרִיף מְאֹד בְּתַפְלָתוֹ, וְאַחַר הַתְּפִלָּה נִתְּלַחַב מְאֹד וְאָמַר לְאֲנָשָׁיו: 'כִּשְׂאֲנַחְנוּ מִתְּקַבְּצִים לְכָאן, בְּנֻדָּא גַם רַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה אֲתָנוּ פֶּה בְּיַחַד; וּכְשֶׁרַבְּנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה פֶּה, בְּנֻדָּא כָּל הַשְּׂבָעָה רֹעִים הֵם גַּם בְּן אֲתָנוּ פֶּה! וַיִּצְעַק בְּקוֹלוֹ: 'אֲנִי כֹה מְאֻמֵּין, מִמֶּשׁ כְּמוֹ שְׂרוּאָה אוֹתָם, עכ"ל. ובעומק הדברים לפי הנ"ל, הרי הוא בחינת שתי החתומות, כי רבינו הוא בחינת הצדיק המוכיח, שהוא

בר פפא אמר: אברהם ברר לו את המלכיות, רבי יודן ור' אידי ור' חמא בר חנינא אמרו: אברהם ברר גיהנם והקב"ה ברר לו את המלכיות, ההוא דכתיב (דברים לב, ל) "אִם לֹא פִי צוּרָם מְקַרֵם" - זה אברהם, "וְהַהֲקִיָּרָם" - מלמד שהסכים הקב"ה לרביו, ע"כ.

241. ושם מובא: לאברהם אבינו הראה הקב"ה התורה והגיהנם והקרבות וגליות וכו', אמר הקב"ה כל ימים שיהיו בניך עסוקים בתורה ובקרבות, הם ניצולים מהן (מגיהנם וגליות), אלא עתידין בניך לבטל הקרבות, במה אתה מבקש שישתעבדו בניך, בגיהנם או בגליות, א"ר חנינא בר פפא אברהם בריר לו הגליות ומנין שנאמר "אִם לֹא פִי צוּרָם מְקַרֵם" - זה אברהם, שנאמר (ישעיה נא, א) "הֲבִיטוּ אֶל צוּר תְּצַבְתֶּם", "וְהַהֲקִיָּרָם" - שהסכים הקב"ה אחריו, ע"כ.

242. בפרפראות לחכמה (אות י"ח) כתב, וז"ל: יש לומר (בטעם הדבר), שזה מאחר ששיעבוד מלכיות בעצמן הוא גם כן רק על ידי 'עזות' מלכותא בלא תגא (סנהדרין קה, וע' לעיל אות ד), על כן אי אפשר שיהיה העונש של עז פנים על ידי שיעבוד מלכיות, רק על ידי גיהנם, בחינת 'עז פנים לגיהנם'.

243. הקשה בביאור הלקוטים (מפתח י"ד), וז"ל: מה שיש להתפלא בדבר המאמר חז"ל על אודות אברהם אבינו ע"ה, שהחליף את העונשים של כל הדברים בשיעבוד מלכיות, ורק עונש העזות נשאר בגיהנם. כי לכאורה רחוק מאוד הענין הזה מההלכה המקובלת (סנהדרין ע"ד), שרק הג' עבירות עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, גרועים הם יותר מכולם, להיות ביהרג ואל יעבור. וכמבואר גם משאלות ותשובות המאמר הזה בעצמו, שבודאי כשחוטא האדם בתמרי ועבודה זרה ממש חס ושלום, אין גרוע מזה. וא"כ האי מאן ד'קץ כופרא' - ופגם בהעזות ולא בתמרי (שלא בא לכלל פגם באמונה בכפירות), למה זה יצא מן הכלל שבעונש זולתו, ויהיה מוכרח לסבול עונש הגיהנם הגרוע יותר מכולם. (פי', הרי הגליות, היא עונש גם על עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ואילו עזות הוא בגיהנם שהוא חמור יותר, כמבואר במדרש. ואין יתכן שתהיה העזות חמורה יותר מעבודה זרה, שהרי עבודה זרה חמורה יותר מהכל. ועוד מתוך השאלה והתשובה הנ"ל, גבי 'קץ כופרא', מבואר שעזות יותר קלה מ'תמרי', שהוא פגם באמונה - עבודה זרה. וא"כ למה עזות עונשה בגיהנם החמור ביותר). וע"ש בעומק תירוצו.

(השְׁמֹטוֹת הַשִּׁיכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת)

טו וְזֶה (דברים ז, י): **"וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה", 'עֵקֶב' – בְּחִינַת רַגְלֵיךְ, וְרַגְלֵיךְ הֵם בְּחִינַת הַמּוֹכִיחִים בְּנִל, וְלָהֶם מַגְלִים הַדִּינִים, וְהֵם מוֹכִיחִים אֶת הַדּוֹר. וְזֶה "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן", הֵינּוּ שְׁמֵיבְחִינַת רַגְלֵיךְ, הֵינּוּ הַמּוֹכִיחִים, "תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה", הֵינּוּ הַדִּינִים, כִּי לָהֶם מַגְלִים אוֹתָם בְּנִל, וְהֵם מוֹכִיחִים בְּזֶה אֶת הַדּוֹר בְּנִל:**

טז כָּל הַקּוֹלוֹת הֵם בְּחִינַת עֲזוּת, קוֹל הַמּוֹכִיחַ הוּא בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח, א)

 עוֹטָה אוֹר

כפי שכתוב (נחמיה ח, י) **"כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעֻזְכֶם", וְגַם הַמְּקַרָּא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה**²⁴⁶, הרי, שיש לשמוח בראש השנה, ו'חג הסוכות' עצמו נקרא בתפילה 'זמן שמחתינו', נמצא, שהן ראש השנה והן חג הסוכות, החלים בחודש 'תשרי', הם זמני שמחה, מחמת שתי החותמות שזוכים להם ע"י 'עזות דקדושה', שבאה ע"י השמחה.

(השְׁמֹטוֹת הַשִּׁיכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת)²⁴⁷.

ילביש בפסוק את ההשגה המובאת לעיל (אות א), שמוכיחי הדור נקראים 'רגלין'.

טו. וְזֶה שכתוב (דברים ז, י): **"וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה", 'עֵקֶב' – בְּחִינַת רַגְלֵיךְ, כִּי הָעֵקֶב הוּא בְּרַגְלֵךְ, וְרַגְלֵיךְ הֵם בְּחִינַת הַמּוֹכִיחִים בְּנִל** (אות א), **וְלָהֶם מַגְלִים הַדִּינִים** שנגזרו בשמים על הדור, **וְהֵם מוֹכִיחִים אֶת הַדּוֹר. וְזֶה: "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן" – הֵינּוּ, שְׁמֵיבְחִינַת רַגְלֵיךְ, הֵינּוּ הַמּוֹכִיחִים, "תִּשְׁמָעוּן אֶת הַמְּשַׁפְּטִים הָאֵלֶּה", הֵינּוּ הַדִּינִים, כִּי לָהֶם מַגְלִים אוֹתָם בְּנִל, וְהֵם מוֹכִיחִים בְּזֶה אֶת הַדּוֹר לְהַחֲזִירם בְּתוֹכָהּ. אַמֵּן, גַּם בְּתוֹכָתָם הֵם נוֹהָרִים לְחַתּוּם אֶת הַדִּין וְלִכְסוּתוֹ, כַּכּ, שֶׁהֵם רַק מוֹדִיעִים כִּי יֵשׁ דִּין (בלא לפרט מהו הדין), וזאת כדי שיחזרו בתשובה בְּנִל** (שם).

לעיל נתבאר, ש'קול אנחה' הוא בחינת עזות קול השופר, וכאן יוסיף לבאר, שגם שאר הקולות: 'קול תוכחה' ו'קול

נגינה' (ומרה) הינם בחינת עזות קול השופר.

טז. כָּל הַקּוֹלוֹת דקדושה, כגון קול צעקה, קול אנחה, קול שופר וקול זמרה **הֵם בְּחִינַת עֲזוּת** דקדושה וכן^ל (אות ד), ומובא עוד לעיל (אות ה), ש'קול אנחה' הוא בחינת 'קול השופר', וכן גם **קוֹל הַמּוֹכִיחַ הוּא בְּחִינַת 'קוֹל שׁוֹפֵר'**²⁴⁸, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח, א): **"כִּשְׁוֹפֵר תִּהְיֶה קוֹלְךָ",** להוכיח את ישראל, ונמצא,

 מְקוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

ה'חותם הפנימי' הרגלין, ושבעת הרועים הם בחינת האמונה - 'חותם החיצון' - הידין.
246. שם בפסוק (נחמיה ח, ב), כתוב: **"וַיָּבִיא עֲזָרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה לְפָנֵי הַקֶּהֱלָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכָל מִבְּיַן לְשֹׁמֵעַ בְּיוֹם אֶחָד לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי" – שֶׁזֶהוּ יוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֵז קָרָא לָהֶם עֲזָרָא בְּתוֹרָה, וְאָמַר לָהֶם אַחַר כֵּךְ (שם, י): "לָכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים וְשָׂתוּ מִמֶּתְקִים וְשָׁלְחוּ מִנּוֹת לְאִין נִכּוֹן לוֹ כִּי קָדַשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנָיו וְאַל תַּעֲצִבוּ כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעֻזְכֶם".**
247. כפי שנתבאר בתחילת תורה זו, שאחר שרבינו אמר את התורה הזו, ישב עם ר' נתן ואמרה לו אותה דסטרטא אחרא'.

שוב פיסקה פיסקה, כדי שר' נתן יכתוב אותה, וכמו שהיא כתובה לפנינו. וכאן הוסיף ר' נתן כמה השמטות, והם דברים שאמר רבינו בשעת אמירת התורה, ולא חזר עליהם עם ר' נתן בשעה שאמר אותה לפניו שוב.
248. לעיל (אות ד) מבוואר שיש בחינת 'קול שופר' שהוא קול הקדושה, וכנגדו מתעורר 'קול הברה', שהוא קול של עזות דסטרטא אחרא, שאדרכה צועק בעזות למלא את תאוותיו. ועתה יבאר, שבכל קולות הקדושה יש בהם את הבחינה של 'קול שופר', בחינת 'עזות דקדושה'. ו'קול הברה', היא בחינת 'עזות דסטרטא אחרא'.

"בשופר תרם קולך", וכן קול נגינה. וזה בחינת (תהלים לג, א) "היטיבו נגן בתרועה" קול הנגון הוא בחינת תרועה, בחינת שופר, בחינת "ואתה תרעה את עמי" כנ"ל:

יו בימי רבן גמליאל, היה הדור שהיתה תורתם בחינת 'נשמע', בחינת 'תפלה'. וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מגילה כא) 'בימי רבן גמליאל היו לומדים תורה בעמידה' – 'עמידה' הוא בחינת תפלה. ועל בן משמת רבן גמליאל בטל כבוד התורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל

(שם, ובסוטה מט.)

יח ככל עולם יש בחינת "נעשה ונשמע", וכן במלאכים יש נעשה ונשמע, כמו שכתוב (תהלים

עוטה אור

שהוא בחינת 'עזות דקדושה'. וכן 'קול נגינה' דקדושה²⁴⁹, וזה בחינת הכתוב (תהלים לג, א): "היטיבו נגן בתרועה", הרי, שקול הנגון הוא בחינת 'תרועה', בחינת שופר, ו'תרועה' היא בחינת הכתוב (שמואל ב' ה, ב): "ואתה תרעה את עמי, כנ"ל (סוף אות ה)', כי זו התכלית של 'קול שופר' – עזות דקדושה, להביא את האדם אל שבעת הרועים דקדושה, שמהם יקבל את האמונה, ולכן, העיקר הוא התרועה.

לעיל נתבאר (באות ט), שישנן בחינות "נעשה ונשמע", וישנה תורה, שהיא בחינת 'נעשה' וישנה תורה גבוהה ממנה, בחינת 'נשמע', שהיא עדיין נסתרת וצריך לשמוע את העבודה בה, כמו הדיבורים שסביבות התורה, ואין לנו בהם השגה, אלא רק כיסופים ודבקות להשיג אותם, שזוהי בחינת 'תפילה', שהיא דביקות.

יו. בימי רבן גמליאל הזקן²⁵⁰, קודם חורבן בית שני, היה הדור שהיתה תורתם בדרגה גבוהה מאוד, והיתה בחינת 'נשמע', בחינת 'תפלה', וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (מגילה כא)²⁵¹: 'בימי רבן גמליאל היו לומדים תורה בעמידה' ולא בישיבה, כמו שאנחנו נוהגים היום וזאת משום כבוד ויקרת התורה, ורמוז בזה עוד, כי 'עמידה' הוא בחינת 'תפלה' כנ"ל, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו): 'אין עמידה אלא תפילה'. ועל בן משמת רבן גמליאל, בטל כבוד התורה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם ובסוטה מט.), שמכיון שהפסיקו ללמוד תורה בעמידה בטל כבוד התורה, ורמוז בזה, כי כיון שהפסיקה התורה להיות בבחינת 'נשמע', בחינת 'תפילה', לכן, בטל כבוד התורה (ופסקו ללמוד תורה בעמידה).

יכיה, שהענין שנתבאר (באות י'), שבכל דרגה ודרגה ישנו "נעשה ונשמע" גבוה יותר, שייך גם בעולם המלאכים.

יח. ככל עולם יש בחינת 'נעשה' ו'נשמע', כי מה שהוא בעולם עליון בבחינת 'נעשה', הרי הוא בעולם שמתחתיו בבחינת 'נשמע' וכנ"ל (באות י'). וכן במלאכים יש בחינת 'נעשה' ו'נשמע', כמו שכתוב (תהלים קג, ס): "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עשוי דברו לשמע בקול דברו", וכמו שאמרו רבותינו

מקורות ועיונים

שני, וכמו שאמרו בגמ' בשבת (דף טו.) תניא: הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה.

251. שם בגמ' מובא: תנו רבנן, מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד, משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב, והיינו דתנן (סוטה מט.) משמת רבן גמליאל בטל כבוד תורה.

249. היינו, קול נגינה ממנגן כשר (כדלעיל תורה ג), וכן קולות של ניגוני שמחה, היפך ניגוני עצבות ויללה, הבאים מהקליפה לילית, וכמבואר לקמן (תורה רכ"ח), כל אלו הם בכלל 'קול שופר'. אבל קול נגינה ממנגן שאינו כשר, או קולות של עצבות ויללה הנ"ל, כל אלו הם בחינת 'קול הברה'.

250. הוא רבן גמליאל הראשון, נכדו של הלל הזקן ובנו של רבן שמעון. ונהג את נשיאותו בסוף ימי בית

קג. ס) **"גבורי כח עשי דברו לשמע בקול דברו"**, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֶם לְבָרְכָה (שבת פח.)
'מי גלה רז זה לבני רז שְׁמֵלֵאכִי הַשָּׂרָת מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ, שְׁנֵאמַר: "גבורי כח" וכו'.
יט. אי אפשר להתקרב אל הקדושה פי אם על ידי עזות, כמו שכתוב: 'הוי עז כְּנֹמֵר' -
כְּמִבְאָר לְעֵיל. וְכֵן אָמְרוּ רַז"ל (ביצה כה.) 'לא נתנה תורה לישראל, אלא מפני שהן עיון.'
כ. גדולה בוששה, שְׁנִכְפְּלָה שְׁנֵי פְעָמִים בְּפֶסוּק (יואל ב, כז) "ולא יבשו" וכו', "ולא יבשו עמי
לְעוֹלָם" (מועד קטן ט):

כא. הגן עדן והגיהנום הם בזה העולם ממש (וזה ח"א קד), אך אי אפשר לבוא לשם מחמת

עוטה אור

זְכוֹרָנֶם לְבָרְכָה (שבת פח.) שכשאמרו ישראל 'נעשה ונשמע', יצאה בת קול ואמרה: **'מי גלה רז זה לבני,**
רז שְׁמֵלֵאכִי הַשָּׂרָת מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ, שְׁנֵאמַר: "ברכו ה' מלאכיו גבורי כח וכו' עושי דברו לשמוע
בקול דברו", כי ישראל התנהגו כמו המלאכים, שמוכנים לעשות קודם שישמעו, כמו שנאמר 'עושי דברו'
 ואחר כך 'לשמע בקול דברו', ולא כדרך שאר עבדים ששומעים תחילה את הדבר, כדי לדעת אם הם
 יכולים לקבלו עליהם או לא (רש"י). הרי, שגם אצל המלאכים ישנה בחינה של 'נעשה ונשמע'²⁵².

יזכיר ממאמר חז"ל, מה שנתבאר לעיל (אות ד), שאי אפשר להתקרב אל הקדושה אלא ע"י 'עזות'.

יט. אי אפשר להתקרב אל הקדושה היינו, אל שבעת הרועים דקדושה פי אם על ידי עזות, כמו
שְׁכַתּוֹב: 'הוי עז כְּנֹמֵר', כְּמִבְאָר לְעֵיל (אות ד). וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֶם לְבָרְכָה (ביצה כה.): 'לא
נְתַנָּה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֵיוֹן'²⁵³ ובכח עזותן יוכלו לקיים את התורה²⁵⁴, הרי, שהתנאי
לקבלת התורה הוא 'עזות דקדושה', ולכן, יכולים ישראל לקיים את התורה.

יביא את מאמר חז"ל בגדולת הבושה, ובהקשר למה שנתבאר לעיל (סוף אות י"ג), על מאמר המשנה (אבות ה, ס): 'בושת

פנים לגן עדן, כי מהבושה והיראה זוכים לשמחה, שעל ידה אפשר לזכות לעזות דקדושה (כדלעיל אות י').

כ. אמרו חז"ל במועד קטן (דף ט) ²⁵⁵גְּדוּלָה בּוּשָׁה, שְׁנִכְפְּלָה שְׁנֵי פְעָמִים בְּפֶסוּק (יואל ב, כז) ²⁵⁶: "ולא
יבשו וכו', ולא יבשו עמי לְעוֹלָם". והנה פשט הפסוק הוא, שלא תהיה בושה, אולם רבינו מבאר שלא
**יהיה ביישן, בבחינת (אבות ב, ה) 'ולא הביישן למד', שצריך לא להתבייש כי צריך שתהיה לו 'עזות דקדושה'.
 ומה שנכפלה הבושה שתי פעמים, הוא כנגד בחינת "נעשה ונשמע", היינו, שלא יבוש להשיג מדרגת
 'נעשה', וגם לא יבוש להשיג מדרגת 'נשמע', וכן מדרגה לדרגה.**

קודם שהתחיל רבינו באמירת התורה דלעיל, הוא דיבר בענין גן עדן וגיהנום, ובענין בושה, כמובא כאן.

כא. הגן עדן והגיהנום הם בזה העולם ²⁵⁷ממש²⁵⁸, אך אי אפשר לבוא לשם בגוף גשמי, מחמת

מקורות ועיונים

החיים (שער א' פ"ג), ור' צדוק הכהן (דברי סופרים ליקוטי אמרים אות י"ג), ובני יששכר (מאמרי כסלו סבת מאמר ב' אות ג'). עוד יש לפרש, שהכוונה שאין להם עלייה מצד עצמם, אבל על ידינו יש להם עלייה, וכמו שרמזו בענין סולם יעקב בפסוק (בראשית כה, יב): **"וְהָיָה מִלְאָכִי אֱלֹהִים עֲלֵי יִרְדִּים בּוֹ" - ביעקב, היינו, על ידי יעקב יש עלייה או ירידה למלאכים, וכך יתפרשו גם דברי רבינו בפשיטות.**

252. אולם נראה, שאין הכוונה שהם עולים ממדרגה למדרגה, אלא שישנם מלאכים במדרגה של 'נעשה' וישנם מלאכים שהם במדרגת 'נשמע', אבל המלאכים בעצמם לא עולים ממדרגה למדרגה, כי עליהם נאמר (זכריה ג, ז) **"וְנִתְתִּי לָךְ מִהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה"**, והכוונה שהמלאך תמיד עומד במדרגה שלו ואינו עולה ממדרגה למדרגה, כמו שכתב הגר"א (אמרי נועם ברכות סד. ד"ה הנפטר), ובנפש

מקורות ועיונים

ובפשט הפסוק פירש במצודת דוד: ולא יבשו עמי לעולם - ר"ל עוד לא ילכו לגור בארצות הכשדים מחסרון הלחם ולא יסבלו אח"כ חרפת הכשדים ובושתם.

257. עיין זוהר וירא (ח"א דף קו:): במדרש הנעלם שם, שכתב: כשם שברא גן עדן למעלה ברא למטה, וכשם שברא גיהנם למטה ברא למעלה, ע"כ. ועיין רמב"ן (בראשית ג, כב), וז"ל: 'דע והאמן, כי גן עדן בארץ, ובו עץ החיים ועץ הדעת, ומשם יצא הנהר ויפרד לארבעה ראשים הנראים לנו, כי פרת בארצנו ובבבלנו, ופישון הוא נילוס מצרים, כדברי הראשונים, עכ"ל. אבל כאשר הם בארץ כן יש בשמים דברים יקראו כן. והם לאלה יסוד. ועיין שער הגמול לרמב"ן (אות קכ"ג) וז"ל: ובספרי הרפואות ליונים הקדמונים וכן בספר אסף היהודי, יספרו, כי אסקלפינוס חכם מקדוני וארבעים איש מן החרטומים מלומדי הספרים, הלכו הלך בארץ ועברו מעבר להודו קדמת עדן למצוא קצת עצי הרפואות ועץ החיים למען תגדל תפארתם על כל חכמי הארץ, ובבואם אל המקום ההוא ויברק עליהם להט החרב המתהפכת ויתלהטו כלם בשיביבי הברק ולא נמלט מהם איש.

258. בגמ' עירובין (דף יט, ט), מובא: תנא דבי רבי ישמעאל: אשר אור לו בציון - זו גיהנם (עצמו). ותנור לו בירושלים - זו פתחה של גיהנם. ומקשינן: ותו ליכא (פתחים לגיהנם?) והאמר רבי מריון אמר רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה: תנא רבה בר מריון (ברייתא שנסדרה) בדבי רבי יוחנן בן זכאי: שתי תמרות (דקלים) יש בגי בן הנום (סמוך לירושלים) ועולה עשן מביניהן, וזו היא (כלומר: אלו הן הדקלים) ששנינו (במשנה בסוכה דף כט:): ציני (דקלי) הר הברזל - כשירות ליטול מהן לולב, וזו היא פתחה של גיהנם! וא"כ קשה, דאנו רואים שיש עוד פתח לגיהנם! ומתרת הגמ': דילמא (פתח זה שבגי בן הנם) היינו (פתח הגיהנם) דירושלים. ע"כ. ומכל זה מבואר שהגיהנם הוא כאן למטה בארץ, אולם צ"ע כי מבואר שגן העדן והגיהנם הינם בצד צפון ודרום של העולם, ואי אפשר לבוא לשם מחמת הקרירות, ואילו בגמ' מבואר שהגיהנם בציון ופתחו בירושלים. והנה כתב הבן יהוידע (עירובין שם), וז"ל: כתב הגאון מהרש"א ז"ל, 'גיהנם גופה בציון - דבר שאי אפשר הוא, דגיהנם גדול כמו ששים פעמים בגן

253. ראה לקמן (תורה קמ"ז), שכתב רבינו וז"ל: מי ש'הוא איש ש'פ'ל ו'נב'זה ואין בו שום עזות דקדושה, אין לו גם כן חלק בתורה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ביצה כה:): 'מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין'. פי צריך שיהיה בו עזות דקדושה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות ה, כ) 'הוי עז פנמך'. ועל ידי עזות דקדושה שיש בו, הוא מקבל עזות דקדושה מהשם יתברך, והוא בחינת (תהלים סח, לה-לו) 'תנו עז לאלהים וגו', אלא ישראל הוא גותן עז ותעצומות לעם', 'תנו עז לאלהים' - זה בחינת אתערוהא דלתמא, שעל ידי זה שיש לנו עזות דקדושה לעמד פנגד כל הקמים עלינו למנע אותנו מעבודתנו חס ושלום, ואנו מתגברין בעזות גדול פנגדם, שזהו עזות דקדושה.

254. וכמו שפירש הרמב"ן (דברים ז, ז ב"ה ושעם חשק), וז"ל: וישראל ראויים לכך מכל עם, כמו שאמרו (ביצה כה:): 'שלשה עזים הם וכו', ישראל באומות, כי יעמדו לו בנסינות, או יהודאי, או צלוב' (שמות רבה מב, ט), עכ"ל. [אמנם, רש"י בגמ' פירש באופן אחר, וכתב: כיון שהן עזים, נתנה להם תורה שיעסקו בה, והיא מתשת כוחם ומכנעת ליבם, ע"כ. ושבעים פנים לתורה, ורבינו כאן הסמיך את דבריו כפי פירוש הרמב"ן, וכפשט הפשוט של מאמר חז"ל].

255. שם בגמ' מובא: רבי שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב (קיבל ממנו רשות ללכת לביתו), אמר ליה לבריה זיל לגביה דליברכך (אמר רב לבנו לך אחריי כדי שיברך אותך), אמר ליה יהא רעוא (יהי רצון) דלא תבייש ולא תתבייש, אתא גבי אבוא אמר ליה מאי אמר לך, אמר ליה מילין בעלמא הוא דאמר לי, אמר ליה ברכך ברכתא דברכך קודשא בריך הוא לישראל, ותנא בה, דכתיב 'וְאַכְלֶתֶם אֶכּוֹל וְשָׂבוּעַ וְהִלַּלְתֶּם וְגו' וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם, וְיִדְעַתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְגו' וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם, ופירש"י: "לא תבוש ולא תתבייש, לא תיבוש אחריני, כדי שלא תתבייש, שלא תבוא לידי כך פן תתבייש. ותנא בה - ושנה בה (חזר עליה) "וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם" - והיינו לא תבייש ולא תתבייש.

256. הפסוקים במילואים: 'וְאַכְלֶתֶם אֶכּוֹל וְשָׂבוּעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם, וְיִדְעַתֶּם כִּי בְקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְאָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם,"

הקְרִירוֹת שְׂבִצְדָּה צְפוֹן וְדָרוֹם. וְצִעַר הַבוֹשָׁה גְדוֹל מְאֹד יוֹתֵר מֵעֲנַשׁ גִּיהֲנֹם, וְכָל יְפוּרֵי עוֹלָם הִזָּה יֵשׁ פֶּהֶם צִעַר הַבוֹשָׁה, שְׁמַת־פִּיֵּשׁ מִחֲבָרָיו עַל שְׂיֵישׁ לוֹ יְפוּרֵיוֹ. וְכֵן לְעֵתִיד לְבֹא צִעַר הַבוֹשָׁה גְדוֹל מְאֹד, וְאֶפְלוּ כָּל צְדִיק נִכְוָה מִחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ – אוֹי לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה, אוֹי לְאוֹתָהּ

עוֹשָׂה אוֹד

הקְרִירוֹת שְׂבִצְדָּה צְפוֹן וְדָרוֹם²⁶⁰. וְצִעַר הַבוֹשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא, גְדוֹל מְאֹד יוֹתֵר מֵעֲנַשׁ גִּיהֲנֹם²⁶¹, וְלִכֵּן צָרִיךְ מְאֹד לְהִתְבַּיֵּשׁ לִפְנֵי ה' יִתְּ, כְּדֵי שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת נֶגֶד רַצוֹנִי²⁶². וְכָל יְפוּרֵי עוֹלָם הִזָּה, יֵשׁ פֶּהֶם גַּם כֵּן צִעַר הַבוֹשָׁה, שְׁמַת־פִּיֵּשׁ מִחֲבָרָיו עַל שְׂיֵישׁ לוֹ יְפוּרֵיוֹ²⁶³, וְזוֹה לּוֹמְדִים, עַד כִּמָּה הַבוֹשָׁה הִיא עֵנִין גְּדוֹל, וְלִכֵּן הִיא מְעוֹרֶבֶת בְּכָל יְסוּרִים שֵׁישׁ כֵּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵן גַּם בְּצִעַר הַגִּיהֲנֹם, שֶׁהוּא מִתְבַּיֵּשׁ מְאֹד שֶׁהוּא בְּכָלֵל הַרְשָׁעִים שֶׁבְּגִיהֲנֹם²⁶⁴. וְכֵן לְעֵתִיד לְבֹא צִעַר הַבוֹשָׁה גְדוֹל מְאֹד, וְאֶפְלוּ כָּל צְדִיק נִכְוָה מִחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ²⁶⁵, כִּי כָּל צְדִיק יַעֲשֶׂה לוֹ הַקַּב"ה חוֹפָה לְפִי כְבוֹדוֹ, וְחוֹפְתוֹ שֶׁל הַצְדִיק הַקָּטָן

מִקּוֹרוֹת וְעִיּוּנִים

גַּן עֵדֶן כִּילֵד בֶּן יִמּוֹ לִפְנֵי אִמּוֹ, וְקִרְקַע הָעוֹלָם הַשֶּׁפֶל רַחוּק מִקְרַקַע הַגֶּן טַפַּח, וְצַפּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַשֶּׁפֶל אֲצֵל דְרוֹמוֹ שֶׁל הַגֶּן, וְלְצַפּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם הַשֶּׁפֶל שֶׁם הַגִּיהֲנֹם מְדוּר הַמְזִיקִין וּמְלֹאכֵי חֲבֵלָה, וְצוֹרֵת הָעוֹלָם הַשֶּׁפֶל כְּצוֹרֵת אוֹת ב'. וְאֶע"פ כֵּן הוּא קֶשֶׁה בֵּין לַחֲיִים וּבֵין לַמֵּתִים לִלְכַת לִגֵּן עֵדֶן, מִפְּנֵי פַחַד הַמְזִיקִים שֶׁל גִּיהֲנֹם הָעוֹמְדִים בְּצַפּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לִכֵּן גּוֹרָה חֲכַמְתוֹ יִתְבַּרַךְ לַעֲשׂוֹת מַחִילוֹת עִפְרָה מִמְעֵרַת הַמַּכְפֵּלָה בַּחֲבֵרוֹן עַד חוּץ עוֹלָם הַשֶּׁפֶל סוּמוֹךְ לִגֵּן, כְּדֵי שִׁיעֲבֵרוּ נִשְׁמוֹת הַצְדִיקִים דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִפְגְּעוּ בְּמִזְבִּיקִים.

261. לְבֹאֵר הַקֶּשֶׁר בֵּין מִשְׁפֵּט זֶה לְמָה שֶׁכָּתַב קוֹרֵם לִכֵּן, שֶׁגֵּן הָעֵדֶן וְהַגִּיהֲנֹם, אֶע"פ שֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אִי אֶפְשָׁר לְהַגִּיעַ אֲלֵיהֶם, נִרְאֶה עַל פִּי הַמְבַּוָּר בְּלִקְוֵי תַפְלִיּוֹת (עַל תּוֹרַת דִּידָן אוֹתִיּוֹת ש"נ שִׁנ"א), שְׁבִיאָר גְדוֹלַת הַצִּעַר שֶׁל הַגִּיהֲנֹם שֶׁהוּא נוֹרָא מְאֹד, וְאֶע"פ כֵּן צִעַר הַבוֹשָׁה גְדוֹל מִמֶּנּוּ, וְכָתַב עוֹד וּז"ל: וְאִי אֶפְשָׁר לָנוּ לְצַיֵּר כְּלָל בְּזֶה הָעוֹלָם, כִּי שְׂאֵנוּ מְלַבְּשִׁים בְּגִשְׁמִיּוֹת גּוֹפְנוֹ, לְצַיֵּר בְּשִׁכְלָנוּ צִעַר הַבוֹשָׁה שֶׁל עֲלָמָא דְאֵתִי וְכו', ע"כ. וְלִפִּי זֶה הַכוּוֹנָה הִיא, שֶׁכִּמוֹ שֶׁגֵּן הָעֵדֶן וְהַגִּיהֲנֹם הֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבְכָל אוֹפֵן אֲנַחְנוּ לֹא יְכוּלִים לְהַשִּׁיג אוֹתָם וְלַהֲגִיעַ אֲלֵיהֶם, כֵּן צִעַר הַבוֹשָׁה הוּא גְדוֹל מְאֹד מִכָּל הַצִּעַר שֶׁל הַגִּיהֲנֹם, וְאִין אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לְהַבִּין בְּעוֹלָם הַזֶּה כִּלְלָה מָה הִיא הַבוֹשָׁה. נְכִי כֵּאֵן בְּעוֹלָם נִדְמָה לָנוּ, שֶׁאִף שֶׁהַבוֹשָׁה הִיא צִעַר גְּדוֹל, מ"מ צִעַר הַגּוֹף מִיְסוּרִים גְּדוֹלִים, בְּדֶרֶךְ כִּלְלָה הוּא קֶשֶׁה פִּי כִּמָּה וְכִמָּה יוֹתֵר מְבוֹשָׁה. אוֹלָם, בְּעוֹלָם הַבַּא הַדְּבַר הוּא לְהִיפֵךְ, שֶׁאִף שֶׁצִּעַר הַגִּיהֲנֹם הוּא נוֹרָא עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַאֲרוֹ, בְּכָל אוֹפֵן צִעַר הַבוֹשָׁה גְדוֹל עוֹד יוֹתֵר.

עֵדֶן, וְגַן עֵדֶן גְּדוֹל כְּמוֹ ס' פַּעֲמִים בְּעוֹלָם וְכו' (כְּמַבּוּר בְּתַעֲנִית ט'), יַע"ש. וְהִנֵּה נִרְאֶה לִי וְדֹאֵי דֹאֵין זֹו קוֹשִׁיא, דְּהֵא וְדֹאֵי גִיהֲנֹם הוּא מְקוּם רוּחָנִי וְאִינוּ כְּגִשְׁם עוֹלָם הַזֶּה, וְכָל דְּבַר רוּחָנִי אִינוּ תוֹפֵס מְקוּם, וְכֵן גַּן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן גַּם כֵּן הוּא רוּחָנִי וְאִינוּ מְגַשֵּׁם עוֹלָם הַזֶּה. לִכֵּן אֶפְשָׁר שִׁיחִיו גַּן עֵדֶן וְגִיהֲנֹם בְּעוֹלָם הַזֶּה מִמַּשׁ, וְאִין תּוֹפְסִים מְקוּם מְעוֹלָם הַזֶּה, וְכַמ"ש רז"ל (יוֹמָא כ"א) אַרוּן וְכְרוּבִים בְּנִס הִיוּ עוֹמְדִים. אִךְ בְּאִמַּת בְּלֹאוֹ הַכִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִיטֵי גִיהֲנֹם בְּצִיּוֹן, וְעוֹד דְּבִאִמַּת גִּיהֲנֹם הִיא בְּצַפּוֹן הָעוֹלָם, וְכִמוֹ שֶׁכָּתַב רַבִּינוּ הַאֲר"י ז"ל יְדִגֵּן עֵדֶן בְּדָרוֹם הָעוֹלָם וְגִיהֲנֹם בְּצַפּוֹן. אִךְ נִרְאֶה הַכוּוֹנָה דְּלֹא דְרִישׁ הַכֹּא מִלַּת בְּצִיּוֹן עַל עִיר צִיּוֹן תוֹב"ב, כִּי אִם דְרִישׁ לֵה עַל דֶּרֶךְ (יְחֻזְקָא לט, טו) "בְּבִנְיָה אֶפְלוּ צִיּוֹן", כְּלוֹמַר אִוֵּר לוֹ בְּמְקוּם הַמְצוּיִין וְנִיכְר, וְיִדּוּעַ דְּגִיהֲנֹם מְקוּמָה נִיכְר וּמְצוּיִין בְּצַפּוֹן הָעוֹלָם, עַכ"ל. אֲלֵא, שֶׁהַפְתַּח שְׁלוֹ הוּא בִירוּשָׁלַיִם כְּפִשְׁטוֹ, וְיֵשׁ לוֹ עוֹד שְׁנֵי פַתְחִים וְכו'.

259. כְּתַבּוֹ הַתּוֹס' בְּקִידוּשֵׁין (דף ע"א:), וּז"ל: וְר"ת פִּי שְׁנֵה פֶרֶת הִיָּה בֵּא וּמוֹשֵׁךְ מִן הַצַּפּוֹן לְדָרוֹם שֶׁהִרִי נִהַר פֶּרֶת בֵּא מִקְדַּמַּת עֵדֶן וְגַן עֵדֶן הוּא מִצַּפּוֹן שֶׁל עוֹלָם וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְדָרוֹם וּפֶרֶת בֵּא מֵעֵדֶן וְהִיָּה מוֹשֵׁךְ מִצַּפּוֹן לְדָרוֹם, ע"כ. וְשֶׁם בְּהַגָּה ר"ג לִפְשִׁיעַ, שְׁדַעַת הַאֲרִיז"ל שֶׁהוּא בְּדָרוֹם.

260. כְּתַב בְּחֶסֶד לְאַבְרָהָם (מַעֲיָן חֲמִישִׁי נִהַר נ"א), וּז"ל: דַּע שֶׁגֵּן עֵדֶן תַּחְתּוֹן נְבִירָא אֲלָף וְשִׁס"ח שְׁנִים קוֹרֵם עוֹלָם הַשֶּׁפֶל שֶׁאֵנוּ בו, וְשִׁיעוֹר זֶה הָעוֹלָם הוּא אֶחָד מִשְׁשִׁים מֵהַגֶּן, וְזֶה הָעוֹלָם עוֹמֵד לְצַד יְמִינוֹ שֶׁל גַּן עֵדֶן לְרוּחַ דְרוֹמִית מְזַרְחִית, וְדוּמָה זֶה הָעוֹלָם לִפְנֵי

מקורות ועיונים

נראה מבואר, שסבב בכל זה לפרש ולהביא ראייה לצער הבושה שלעתיד, שדיבר בזה בתחילה ואחר כך, שגם בזה תוגדל לכל אחד צער הבושה שבמדרגת החטאים, יותר מהצער שבעצם היסורים והעונשים.

265. כאן יש מקום לקושיא גדולה, שאם כן, כיצד יהיה השכר בעולם הבא, שהרי כל צדיק יש לו בושה מהצדיק שמעליו, ואפילו לצדיק הגדול ביותר יש לו בושה מהקב"ה (כדלהלן), וא"כ איך אפשר יהיה להתענג בשכר עולם הבא, כשישנה כזו בושה גדולה ותמידית. ובאמת התשובה לזה היא, שאין לנו שום השגה, לא בתענוגי ולא בעונשי העולם הבא, אלא, שאנו מאמינים באמונה שלימה ופשוטה בשכר ועונש. אכן הפרפראות לחכמה (באות כ') יישב קושיא זו על פי תורה דידן, וז"ל: מבואר לעיל (אות י"א) שלעלות ממדרגה למדרגה צריך להיות ירידה קודם העליה, והפירוש הפשוט כי מאחר שגם מדרגתו הראשונה היתה מדרגה טובה, וטוב לו גם במדרגה זאת, על כן צריך להיות לו ירידה, ועל ידי זה מתחזק ביותר לעלות מירידתו עד שעולה במדרגה גבוהה יותר ממדרגתו הראשונה. ועל כן לעתיד, שאז לא שייך שום ירידה ממש ממדרגתו, מאחר שנתבטל הבחירה, על כן יהיה 'כל צדיק נכוח מחופתו של חברו ואוי לאותה בושה' - ועל ידי זה יתחזק לעלות ביותר, כי לעתיד יהיה כולו תשובה כנ"ל (שם), והתשובה הוא שיזכר בכל פעם להשגה יתירה (כמבואר לעיל תורה ר', בענין תשובה על תשובה ותשובת עולם הבא), ואיך יזכר לעלות להשגה יתירה בלי ירידה מקודם, אך על ידי הבושה הנ"ל יתחזק לעלות להשגה יתירה ביותר.

עוד תירץ שם (באות כ"א), וז"ל: עוד יש לומר כפשוטו ממש, כי כבר מבואר לעיל (אות ט') שבחינת 'נשמע' בחינת 'נסתר' בחינת 'תורת ה' - הוא בחינת 'בראשית מאמר השלם' בחינת 'יראה' בחינת 'בושה' בחינת 'חכמה עילאה' 'עדן עילאה', נמצא שאדרכא הבושה והכלימה שכל צדיק יתבייש בפני חברו הגבוה ממנו במדרגה, זו הבושה בעצמה היא בחינת 'עדן עילאה' בחינת 'בושת פנים לגן עדן' כמבואר לעיל (אות י"ב), ואפשר שעל ידי הבושה זו בעצמה שמתבייש לפני המדרגה הגבוהה, על ידי זה זוכה לשמחה ולעזות עד שמתגבר לעלות גם הוא למדרגה זאת, עכ"ל. [ועיי' בליקוטי הלכות (תחומין ד, א), וז"ל: עקר עזות דקדושה

ולכן מקדים רבינו להדגיש לנו, שאין לנו השגה לא בצער גיהנם, אע"פ שהוא בעולם הזה, ולא בצער הבושה]. (וע"ע שיש"ק ח"ו אות רכ"א).

262. קצור לקוטי מוה"ר"ן (אות י"ז), וז"ל: צריף האדם להתבייש מאד לפני השם יתברך שלא לעשות נגד רצונו חס ושלום, מפל-שכן שלא לעשות איזה חטא ועון חס ושלום. ואם לא ימשיך עליו בושה דקדושה בעולם הזה, יתבייש בעולם הבא, שזה קשה מכל העונשים. כי צער הבושה לעתיד לבוא קשה מאד מאד, והוא קשה יותר אפלו מענש הגיהנם המר, השם ישמרנו.

263. גם כאן בא רבינו לבאר לנו עד כמה גדול צער הבושה לעתיד (ראה בביאור הלקוטים בסמוך), והוצרך לזאת, כי כאן בעולם הזה אנחנו איננו יכולים להבין היטב, שצער הבושה הוא יותר גדול מיסורי גיהנם, ולכן, רבינו מכריח זאת, ממה שמצינו שצער הבושה מעורב בכל סוגי היסורים, וזהו סימן עבורנו שצער הבושה שיהיה לעתיד, הוא גדול יותר אפילו מצער גהינם.

264. ביאור הלקוטים (מפתח ט"ו), וז"ל: שמעתי מאבי (ר' נחמן מטולטשין) ז"ל בשם מוהרנ"ת ז"ל, שדיבר פעם אחת מענין הזה של השכר והעונש, ואמר: שאחר כל מה שמביא מזה דבריו הקדושים ובשאר ספרי אמת, אין שום אופן ויכולת כלל להגיע ולהביא במוחינו ודעתינו את ציורי מהותיהם ואיכותיהם. גם מבואר ונראה מדבריו הקדושים, שצער הבושה גדול מאוד יותר מעונש גיהנם, שהכוונה היא, על צער הבושה שמתביישים בעונשי הגיהנם בעצמו. ושם גם במיעוט שכר העדן יתבייש ויכוח כל צדיק מחופת חברו הנחשב כנגדו כפני החמה, ויתרון פני משה על פני יהושע, בצער גדול ועצום, עד שכפלו חז"ל ואמרו, 'אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה'. נלמוד מזה אלפי אלפים קל וחומר, להעומד חס ושלום בפני הכלב, שבעזות הגוף בעוון ממש כנ"ל, ובקול ההברה שבו בהמחבלים ומשחיתים שמורידים אותו בעונשי גיהנם הקשים והמרים, שאז אין לשער כלל עוצם הבושה הזאת, בצער ומרירות גדול ועצום, העולה בכפלי כפלים יותר מצער המכאובים שבעצם העונשים של הגיהנם כנ"ל. כי בזה שדיבר אז מענין יסורי העולם הזה, שהעיקר הוא צער הבושה שבהם,

בְּלִמָּה, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (פְּקַד בְּתָרָא ע"ה), וְאָמְרוּ שָׁם: 'פְּנֵי מוֹשֶׁה כְּפְנֵי חֲמֹה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּפְנֵי לְבָנָה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בְּלִמָּה וְכוּ'; מִכָּל שִׁכְנֵי אֵיךְ יִתְבַּיְשׁוּ הַחוֹטְאִים, רַחֲמָנָא לְצַלָּן.

וְאֵם הוּא בְּמַדְרָגָה שְׂאֵין צְרִיף לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשׁוּם אָדָם – יֵשׁ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי

עוֹשֶׂה אוֹר

נְכוּוִית מִחוּפְתּוֹ שֶׁל הַצְדִּיק הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ (ע"פ רש"ב"ם בב"ב ע"ה), וְעַל כֵּךְ נֵאמַר: 'אוֹי לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה, אוֹי לְאוֹתָהּ בְּלִמָּה', כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (בבא בתרא ע"ה)²⁶⁶, וְאָמְרוּ שָׁם: 'פְּנֵי מוֹשֶׁה כְּפְנֵי חֲמֹה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּפְנֵי לְבָנָה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בְּלִמָּה וְכוּ', שְׁבוּזֵן מוֹעֵט נִתְמַעֵט הַכְּבוֹד כֹּל כֵּךְ, שֶׁהָרֵי יְהוֹשֻׁעַ הִיָּה נְבִיא וּמֶלֶךְ כְּמוֹשָׁה וְלֹא יִכּוֹל לְהִגִּיעַ לְכַבוֹדוֹ (רש"ב"ם)²⁶⁷, מִכָּל שִׁכְנֵי אֵיךְ יִתְבַּיְשׁוּ הַחוֹטְאִים, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, לְעֵתִיד לְבוֹא, כְּשִׁירָאוֹ הָאֵמֶת, אֵיךְ הַחֲלִיפוּ עוֹלָם הַבַּא בְּשִׁבִיל תַּעֲנוּגֵי הַבֵּל וְכוּ. וְכַל עֲנִין זֹאת הַבוֹשָׁה, הוּא בְּשִׁבִיל שְׁעִי"י יִהְיֶה לוֹ כִּסּוּפִים גְּדוֹלִים לְעֵלוֹת בְּעִלְיָהּ יוֹתֵר גְּדוֹלָה, וּבִכַח זֶה הַבוֹשָׁה יִזְכֶּה גַם לְעֵתִיד לְבוֹא לְעֵלוֹת מִמְדֻרְגָה לְמִדְרָגָה (פְּרַפְאוֹת לַחֲכָמָה).

וְאֵם הוּא בְּמַדְרָגָה גְבוּהָה כֹּל כֵּךְ שְׂאֵין צְרִיף לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשׁוּם אָדָם²⁶⁸ – הֵינּוּ, הַצְדִּיק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר

מְקוֹרוֹת וְעִוּוִים

הַקְדוּשׁ, שֶׁבְּפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ וְהַדּוּמִים אֵלָיו, לֹא נִמְצָא שׁוֹם חֲטָא וְעוֹן כֹּלֵל. כִּי לְכַאוּרָה לְפִי זֶה יֵשׁ לְהִתְפַּלֵּא מְאֹד, לְמָה בְּאֵמֶת יִגִּיעַ לוֹ לְסָבוֹל עוֹנֵשׁ צַעַר הַבוֹשָׁה, וְשִׁיחִיָּה בְּמִיעוּט אוֹר פְּנֵיו עַד פְּנֵי הַלְּבָנָה דְּלִית לָהּ מִגְרָמָה כְּלוּם. אֲבָל כְּפִי שֶׁמְבוֹאֵר מִדְּבָרָיו הַקְדוּשִׁים (לְעֵיל אוֹת ה') עַל אוֹדוֹת הַגּוֹף הַעוֹז וְחֹזֵק בְּהַתְּאוּוֹת שֶׁמֵּהֶם כֹּל הַעֲבִירוֹת, וּמֵמָה שֶׁזֶה לְעוֹמֵת זֶה יִתְעַלֶּה בְּשֵׁר הַגּוֹף הַנִּעֲשֶׂה בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, לְשִׁמוּעַ וּלְקַבֵּל וּלְהַתְּהוּוֹת עַל יְדֵי זֶה בְּעִיקָר מִידַת קוֹל הַעוֹזוֹת דְּקְדוּשָׁה שֶׁבְּמִדְרָגוֹת הַנִּשְׁמָע' וְהַנְּסֻתֵר', יֵצֵא לָנוּ בְּדֶרֶךְ כֹּלֵל, שֶׁעַל זֶה לְבַד עֲמַדוֹ רִגְלֵי אֲבוֹתֵינוּ לְקַבֵּל הַתּוֹרָה בְּהַר סִינַי [וְכַמוֹכָא מִזֶּה בְּדָבָרֵי חו"ל (נִדְרִים כ.)], לִזְכֹּךְ עוֹזוֹת יְרִידַת הַגּוֹף וְתַאוּוֹתוֹ, עַד שִׁיתְּהַפֵּךְ וְיִתְאַחַד בְּתַכְלִית הַעֲנוּהָ וְהַבּוֹשָׁת פְּנִים שֶׁכִּנְגְדוֹ יִתְבַּרֵךְ, וְזוֹה לְבַד נִחְלַק פְּנֵי מִשָּׁה מִפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ (חֲסֵר כֹּאן מַעַט). וְכַמוֹ שֶׁבְּקְדוּשָׁה, נִכְנָסִים כֹּל הַמְדֻרְגוֹת תַּחַת שְׁנֵי סוּגֵי הַמְדֻרְגוֹת שֶׁל מִשָּׁה וְיְהוֹשֻׁעַ (נִעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע) הַנִּזְכָּר. כִּי תַכְלִית הַגָּדוֹל וְהַעֲלִיּוֹן הַנִּזְכָּר, יִתְעַלֶּה בְּבוֹשָׁת פְּנֵיו הַקְדוּשִׁים שֶׁמֵּהֶם יִתְבַּרֵךְ, לְעוֹנֵג וְעַדן הַעֲיִלָּאָה לְגַמְרֵי שֶׁבְּמִדְרַגַּת הַנִּשְׁמָע (כְּמַבְאָר בְּסִמּוּךְ שֶׁהַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ לְהַתְּבַיֵּשׁ מֵה' ית', וְעִי"ז מִתְעַלֶּה), וְתַלְמִידוֹ שְׂאֵין זֹכֵה כֹּל כֵּךְ לְהַתְּגַבֵּר בְּתוֹרָתוֹ וְתַפִּילָתוֹ שֶׁתְּהִיָּה בְּתַכְלִית הַבוֹשָׁה הַנִּזְכָּר, לֹא יַעֲמוֹד כְּנִגְדּוֹ רַק בְּמִדְרַגַּת הָעַדן תִּתְּאָה, שֶׁבְּמִדְרַגַּת הַנִּעֲשֶׂה, עַכ"ל.

268. בְּעֵלִים לְתוֹרַפָּה (סוּף מִכְתָּב ק"ח), כְּתוּב וּז"ל: בְּגִי,

מְקַבְּלִין מִבְּחִינַת בְּשֵׁת פְּנִים דְּקְדוּשָׁה בְּחִינַת וּבְשֵׁת פְּנִים לְגַן עֲדֵן, עַכ"ל].

266. שֵׁם בְּגַמ' מוּבָא בְּדִרְשַׁת הַפְּסוּק (יִשְׁעִיָּה ד, ה) 'וַיְבָרָא ה' עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מְקַרְאָהָ עֲנֵן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְנִגְהָ אֵשׁ לְהִבָּה לְיִלָּה כִּי עַל כָּל כְּבוֹד חֲפָה', וּמִקְשָׁה: אֵשׁ בְּחוּפָה לְמָה? אִמֵּר רַבֵּי חֲנִינָא: מִלְּמַד שֶׁכֹּל אֶחָד וְאֶחָד נִכוּה מִחוּפְתּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִימָה, ע"כ. וּפִירֵשׁ רִשְׁב"ם: נִכוּה – חוּפְתּוֹ שֶׁל קֶטֶן מִחוּפְתּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ. שְׁבָאוֹת הַדּוֹר – שְׂרָאוֹ מִשָּׁה וְיְהוֹשֻׁעַ. אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה – שְׁבוּזֵן מוֹעֵט נִתְמַעֵט הַכְּבוֹד כֹּל כֵּךְ שֶׁהָרֵי יְהוֹשֻׁעַ הִיָּה נְבִיא וּמֶלֶךְ כְּמוֹשָׁה וְלֹא יִכּוֹל לְהִגִּיעַ לְכַבוֹדוֹ.

267. לְפִי בִיאור הַפְּרַפְאוֹת לַחֲכָמָה הַנִּזְכָּר, קִצַּת מוּבָן, כִּי הַתְּמַעֲטוֹת כְּבוֹד פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ לְעוֹמֵת פְּנֵי מִשָּׁה, הִיא מִשׁוּם שֶׁכֵּךְ גִּזְרָה חֲכָמָתוֹ ית', שֶׁפְּנֵי מִשָּׁה יִהְיוּ מֵאִירוֹת חֲכָמָה, וְיְהוֹשֻׁעַ יִהְיֶה הַמְּקַבֵּל בְּבַחֲבִינַת לְבָנָה, וְלִמָּה יַעֲנֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ חֵס וְשִׁלוּם בְּבוֹשָׁה. אֲכֵן לְפִי הַנִּזְכָּר מוּבָן שְׂאֵין זֶה עוֹנֵשׁ לְיְהוֹשֻׁעַ, אֲלֵא כְּעֵין בַּחֲי' קִנְאָת סוּפְרִים' שֶׁקִּיַּמַּת כֹּכֵל מְדֻרְגָה, כִּיּוֹן שֶׁרַק עַל יְדֵי אִפְשֵׁר לִזְכוּת לְעֵלוֹת בְּמִדְרָגוֹת הָעוֹנֵג עוֹד וְעוֹד.

וְרָאָה עוֹד עוֹמֵק נוֹרָא בְּעֵנִין זֶה בְּבִיאור הַלְּקוּטִים (אֲמַצַּע מִפְתַּח י"ד), וּז"ל: מָה שֶׁמְבוֹאֵר מִדְּבָרָיו הַקְדוּשִׁים [כְּפִי שֶׁשִּׁמְעֵתִי מֵהֶם בְּעַל פִּה], עֲצֵם הַלְּשׁוֹן שִׁיִּצָּא מִפִּי

הקדוש ברוך הוא מקיים כל התורה, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה יד) הקדוש ברוך הוא קובר מתים וכו', הקדוש ברוך הוא מבקר חולים וכו', ושאר מצוות התורה שהשבו רבותינו זכרונם לברכה שהקדוש ברוך הוא מקיים אותם. וגם הקדוש ברוך הוא מתפלל, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות יז) מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל וכו', ומאי מתפלל? יהי רצון מלפני וכו'. ובראי שהקדוש ברוך הוא מקיים מצוות התורה ותפלה, כמו שראוי לתקדוש ברוך הוא. וכמה רחוק בין קיום התורה שלו ובין תפלה שלו, לתורה ותפלה של השם יתברך, כי כל אחד עובד השם יתברך לפי מדרגתו בבחינת נעשה ונשמע, הינו תורה ותפלה כנ"ל:

[בעת שהתחיל לומר התורה הזאת, התחיל מזה הענין הפתוב כאן, מענין הגן ערן והגיהנום וצער הבושה וכו' כנ"ל, עד שנכנס בענין תורה ותפלה של השם יתברך בעצמו, בכתוב כאן, ואחר כך נכנס על ידי זה מענין לענין עד שגמר כל התורה הנ"ל. אף בשעה שכתבתי

עושה אור

שישנו בישראל בכל כללות הדורות, וא"כ כיצד הוא יכול לעלות ממדרגה למדרגה שכן צריך לזה בושח, מ"מ גם לו יש להתבטח מהקדוש ברוך הוא, כי הקדוש ברוך הוא מקיים כל התורה, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה יד): 'הקדוש ברוך הוא קובר מתים' וכו' כי נתעסק בקבורת משה, הקדוש ברוך הוא מבקר חולים וכו' שבא לבקר את אברהם לאחר המילה, ושאר מצוות התורה שהשבו רבותינו זכרונם לברכה שהקדוש ברוך הוא מקיים אותם²⁶⁹. וגם הקדוש ברוך הוא מתפלל, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות יז): 'מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל וכו', ומאי מתפלל, יהי רצון מלפני וכו' שייכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מידותי, ואתנה עם בני במידת רחמים, ואכנס להם לפני משורת הדין. ובראי שהקדוש ברוך הוא מקיים מצוות התורה ותפלה, כמו שראוי להקדוש ברוך הוא. וכמה רחוק בין קיום התורה שלו ובין תפלה שלו - של הצדיק הגדול ביותר, שאין לו ממי להתבטח, לתורה ותפלה של השם יתברך, כי כל אחד עובד השם יתברך לפי מדרגתו בבחינת 'נעשה ונשמע', הינו 'תורה' ותפלה כנ"ל (אות ט), שלכל אחד ישנה בחינת 'נעשה'; שזו הדרגה שהוא כבר זכה להשיג, ובחינת 'נשמע', שזו הדרגה שעדיין נסתרת ממנו, והתורה והתפלה של ה' יתברך הם בבחינת 'אין סוף', שהוא למעלה מכל הבריאה, ועל ידי בחינות אלו של 'נעשה ונשמע' זוכים לשמחה (עי לעיל אות ט), שעל ידן באים לעזות דקדושה, שבה זוכים להתקרב לצדיקי אמת שבעת הרועים וכו', ולקבל מהם אמונה בתכלית השלמות (ובזה מקושרת פתיחה זו לכל התורה שאמר רבינו אחר כך)²⁷⁰.

[מוסר ר' נתן ז"ל: בעת שהתחיל לומר התורה הזאת, התחיל מזה הענין הפתוב כאן, מענין הגן ערן והגיהנום וצער הבושה וכו' כנ"ל, עד שנכנס בענין תורה ותפלה של השם יתברך בעצמו, בכתוב כאן, ואחר כך נכנס על ידי זה מענין לענין עד שגמר כל התורה הנ"ל. אף

מקורות ועיונים

- הנשמע פזאת? אכל באזנינו שמענו זאת מפיו הקדוש בעצמו, מפי זה שזכה לתורת ה' ולתפלת ה' ממש, ולא היה לו ממי להתבטח כלל וכו'.
269. כגון מצות תפילין בברכות (דף ו). מצות ציצית בראש השנה (דף יז).
270. כמבואר בקצור ליקוטי מוה"ר"ן (סוף אות י"ז).

לפניו תורה זאת, הפך הדבר קצת, וצוה עלי להתחיל התורה מענין 'חותם בתוך חותם' כנ"ל, והשם יודע פונתו:]

מרומם הוא אלהין בקדמיותא ובתרייתא, די צבי ואתרעי בן ומסר לן אורייתא, די זכינא לסימא ספרא דצניעותא. בען נרים ידנא, קדם אלקנא, די יעמד לנא לימינא, להתחיל ולגמור רזין עלאין הגנוזים בסבי דבי אתונא:

עושה אור

בשעה שפתכתי לפניו תורה זאת, הפך הדבר קצת, וצוה עלי להתחיל התורה מענין 'חותם בתוך חותם' כנ"ל, וה' יודע פונתו.]

מעט חרוזים ושבח לסיום התורות על ספרא דצניעותא, ופתיחה לתורות על 'סבי דבי אתונא'.

מרומם הוא אלהין בקדמיותא ובתרייתא - מרומם הוא אלוקיננו מתחילה ועד סוף, די צבי ואתרעי בן ומסר לן אורייתא - אשר חמד ורצה בנו ומסר לנו את התורה, די זכינא לסימא ספרא דצניעותא' - אשר זכיננו לסיים את המאמרים המבארים את פרקי 'ספרא דצניעותא', בען נרים ידנא, קדם אלקנא - כעת נרים ידינו לפני אלוקיננו, די יעמד לנא לימינא - שיעמוד לנו לימיננו, להתחיל ולגמור רזין עלאין הגנוזים בסבי דבי אתונא' - להתחיל ולגמור סודות עליונים הגנוזים במאמרי הגמרא ב'סבי דבי אתונא', הכוללים את שאלות זקני אתונה ותשובותיו של רבי יהושע בן חנניה, שיתבארו לקמן בתורות כ"ג - ל"א.